SHAKESPEARE

2

TITUS ANDRONICUS • COMEDIA ERORILOR • ÎMBLÎNZIREA SCORPIEI • CEI DOI TINERI DIN VERONA • ZADARNICELE CHINURI ALE DRAGOSTEI

EDITURA UNIVERS

SHAKESPEARE

Coperta colecției de
VAL MUNTEANU

SHAKESPEARE

OPERE COMPLETE

Volumul 2

TITUS ANDRONICUS, traducere de Dan Duțescu
COMEDIA ERORILOR, traducere de Ion Frunzetti și Dan Duțescu
ÎMBLÎNZIREA SCORPIEI, traducere de Dan A. Lăzărescu
CEI DOI TINERI DIN VERONA, traducere de Mihnea Gheorghiu
ZADARNICELE CHINURI ALE DRAGOSTEI, traducere de Ion Frunzetti și Dan Grigorescu

Ediție îngrijită și comentarii de LEON D. LEVIȚCHI
Note de VIRGIL ȘTEFĂNESCU-DRĂGĂNEȘTI

București, 1983
Editura UNIVERS

TITUS ANDRONICUS

Traducere de DAN DUȚESCU

PERSOANELE

SATURNINUS, fiul defunctului împărat al Romei, ulterior proclamat împărat

BASSIANUS, fratele lui Saturninus, îndrăgostit de Lavinia

TITUS ANDRONICUS, un nobil roman, general în războiul împotriva goţilor

MARCUS ANDRONICUS, tribun al poporului, fratele lui Titus

LUCIUS, QUINTUS, MARTIUS, MUTIUS — fiii lui Titus Andronicus

MICUL LUCIUS, fiul lui Lucius

PUBLIUS, fiul lui Marcus Andronicus

SEMPRONIUS, CAIUS, VALENTIN — rude ale lui Titus

AEMILIUS, un nobil roman

ALARBUS, DEMETRIUS, CHIRON — fiii Tamorei

AARON, un maur, iubitul Tamorei

Un căpitan, un tribun, un sol şi un ţăran. Goţi şi romani

TAMORA, regina goţilor

LAVINIA, fiica lui Titus Andronicus

O doică şi un copil negru

Senatori, tribuni, ofiţeri, soldaţi şi oameni din suită.

Acţiunea se petrece la Roma şi în împrejurimi.

ACTUL I

SCENA 1[1]

Roma. Mormîntul Andronicilor.
Pe o estradă, tribuni și senatori; intră Saturninus și sprijinitorii săi dintr-o parte, și Bassianus cu sprijinitorii săi din cealaltă parte, cu tobe și stindarde.

SATURNINUS: Prea nobili patricieni, sprijinitori,
Cu armele-apărați dreptatea mea;
Și cetățeni, prieteni buni și dragi,
Pledați cu spada dreptul meu la tron:
Sînt primul fiu al celui ce purtă
Pînă deunăzi diadema Romei;
Ci dăinuiască-n mine cinstea tatii
Și nu-mi nedreptățiți întîietatea.

BASSIANUS: Romani, sprijinitorii mei, prieteni,
Dacă Bassianus, fiul lui Cezár,
E drag privirilor regeștii Rome,
Păziți acest urcuș spre Capitoliu
Și nu lăsați necinstea să rîvnească
Împărătescul tron, ce-i hărăzit
Celui mai drept, mai cumpătat, mai bun;
Doar meritul să strălucească viu.
Romani, luptați s-alegeți după voie.

(Intră Marcus Andronicus, sus pe estradă, ducînd coroana în mînă.)

MARCUS: Voi, prinți, ce, dezbinați în două taberi[2],
Rîvniți pizmaș puterea și imperiul,
Aflați prin mine că poporul Romei,
Al cărui reazem sîntem, într-un glas
Numește drept ales pentru domnie
Pe-Andronicus, supranumit și Pius,
Cinstindu-i faptele în slujba Romei:
Bărbat mai nobil, mai viteaz războinic

Azi nu trăiește-ntre-ale urbei ziduri.
Senatul îl recheamă în cetate
Din lung război cu goții cei barbari.
Cu fiii săi, a dúșmanilor spaimă,
A-ngenuncheat un neam călit în lupte.
Sînt zece ani de cînd a luat asupră-și
A Romei cauză, și-a-nfrînt cu fierul
Orgoliul dúșmanului: de cinci ori
S-a-ntors la Roma-nsîngerat, purtîndu-și
În racle fiii bravi căzuți;
Și astăzi, în sfîrșit, cu prăzi bogate,
Ni s-a întors Andronicus cel bun,
Vestitul Titus, în deplin triumf.
Noi vă rugăm, de dragu-acelui nume
Ce vrednic vreți să-l duceți mai departe,
Și întru dreptu-acestui Capitoliu,
Față de care v-arătați cucernici,
Să vă-nfrînați avîntul, forța strînsă
S-o-mprăștiați, precum vă cere legea,
Iar meritele vi le-mpărtășiți
Poporului în pace și-umilință.

SATURNINUS: Mi-alină gîndurile vorba-i caldă.

BASSIANUS: Marcus Andronicus, atît mă-ncred
În cinstea ta, tu, om dintr-o bucată,
Și-atît te venerez, cu toți ai tăi,
Cu Titus, frate vrednic, și-ai săi fii,
Cu cea spre care mă smeresc cu gîndul,
Lavinia, cerească întrupare,
Podoaba cea fără de preț a Romei,
Încît am să-mi împrăștii credincioșii,
Lăsînd fortuna și voința obștii
Să cîntărească-n taler dreptul meu.

(Sprijinitorii lui Bassianus ies.)

SATURNINUS: Prieteni, ce m-ați sprijinit cu sîrg,
Vă mulțumesc; plecați acum în voie.
Încredințez ființa-mi și norocul
Iubirii și bunăvoinței țării.

(Sprijinitorii lui Saturninus ies.)

Fii dreaptă, Romă, și-ngăduitoare,
Cît te iubesc și eu și-ți port de grijă.
Deschideți porțile, să intru.

BASSIANUS: Şi eu, tribuni, rîvnind umil coroana.

(Trompete. Amîndoi urcă la Senat.)
(Intră un căpitan.)

CĂPITANUL: Loc, loc, romani! Andronicus cel bun,
Virtutea-ntruchipată, scutul Romei,
În bătălii învingător de-a pururi,
Cu cinste şi noroc s-a-napoiat
Din locul unde-a stăvilit cu spada
Şi-a aruncat în jug vrăjmaşii Romei.

(Sunet de tobe şi trompete, după care intră Martius şi Mutius; după ei doi bărbaţi purtînd o raclă acoperită cu giulgiu negru; apoi Lucius şi Quintus. După ei Titus Andronicus; apoi Tamora, regina goţilor, şi fiii ei, Alarbus, Demetrius şi Chiron; Aaron maurul şi alţi goţi, captivi; soldaţi urmaţi de mulţime. Purtătorii aşază racla jos, apoi vorbeşte Titus.)

TITUS: Cernită Romă-nvingătoare, Ave!
Ca nava care, descărcîndu-şi marfa,
Se-ntoarce grea de preţuri la limanul
De unde s-a desprins de ţărm, pornind,
La fel Andronicus, încins cu lauri,
Venit-a-n lacrimi să-şi salute ţara,
În lacrimi de voioasă regăsire.
Tu, mare zeu ce aperi Capitoliul,
Primeşte-acum smerite-a' noastre rituri!
Din douăzeci şi cinci de fii viteji —
Priam[3] avu de două ori atîţia —
Aceştia-s rămăşiţa, vii şi morţi!
Pe vii cinstească-i Roma cu iubire;
Pe cei căzuţi îi duc la-ngropăciune,
În ultimul lăcaş, lîngă strămoşi.
Mi-a dat răgaz duşmanul să-mi culc spada.
O, Titus, rău şi uitător cu-ai tăi,
Cum rabzi ca fiii dragi, neîngropaţi,
Să zăbovească pe temutul Styx?
Făceţi-mi loc, să-i culc lîngă-ai lor fraţi.

(Se deschide mormîntul.)

Vă-ntîmpinaţi tăcuţi, ca toţi cei duşi,
Şi-n pace odihniţi, eroi răpuşi!
Lăcaş sfinţit al bucuriei mele,

Chilie scumpă-a celor buni și vrednici,
Cîți fii de-ai mei îi ții sub lespezi reci,
Departe de-al lor tată pînă-n veci!

LUCIUS: Pe cel mai mîndru got captiv ni-l dă
Ca să-l trunchiem de mîini și-apoi pe rug
Ad manes fratrum[4] carnea să-i jertfim
'Naintea temniței lumești ce-i strînge;
Iar umbrele atunci vor fi-mpăcate
Și noi iertați de-a zeilor urgie.

TITUS: Vi-l dau pe cel mai bun din cei rămași,
Pe fiul mare-al jalnicei regine.

TAMORA: Stați, frați romani! Învingător prea nobil,
Îndură-te de lacrimile mele,
De plînsul unei mame sfîșiate;
Și de ți-au fost vreodată dragi feciorii,
Gîndește-te că drag îmi e și-al meu.
Nu e de-ajuns c-am fost aduși la Roma
Să-ncununăm intrarea-ți triumfală,
Captivii tăi și-ai jugului roman;
Dar trebuie să-mi sfîrteci fiii-n stradă
Fiindcă-au luptat, vitejii, pentru țară?
De-s vrednici de cinstire fiii tăi,
Deopotrivă sînt și-aceștia vrednici.
O, Titus, nu-ți mînji cu sînge morții.
Vrei să te-nalți cu duhul pîn'la zei?
Înalță-te-arătîndu-ți îndurarea,
Căci îndurarea-i semnul celor nobili:
De trei ori nobil Titus, cruță-mi fiul.

TITUS: Te stăpînește, doamnă, și mă iartă.
Sînt frații lor, pe care goții tăi
Văzutu-i-au murind; pentru-ai lor frați
Uciși, vor jertfă după rit: alesul
E fiul tău, și trebuie să moară
Spre alinarea umbrelor ce gem.

LUCIUS: Duceți-l! Faceți focul de îndată;
Pe rug de lemne, cu-ale noastre spade
Să-l căsăpim și focul mistuiască-l.

(Ies Lucius, Quintus, Martius și Mutius, ducîndu-l pe Alarbus.)

TAMORA: O, crudă și păgînă pietate!

CHIRON: Mai blîndă-mi pare barbaria Sciției.

DEMETRIUS: N-o pune-alături de semeața Romă.
Alarbus odihni-va; noi rămînem
Să tremurăm cînd Titus se încruntă.
Fii tare, mamă, și nădăjduiește
C-aceiași zei ce-au dat reginei Troiei[5]
Prilej de cruntă răzbunare-asupra
Tiranului din Tracia-n casa lui[6]
Vor întări-o pe regina gotă —
Cînd goții erau goți, și tu regină —
Să răsplătească sîngele vărsat.

(Lucius, Quintus, Martius și Mutius se înapoiază cu spadele însîngerate.)

LUCIUS: Privește, tată, ritu-i împlinit:
Trunchiat-am mădularele lui Alarb,
Iar măruntaiele hrănesc văpaia
Și ca tămîia-nmiresmează cerul.
Rămîne doar să-i îngropăm pe frați
Și Roma să-i primească-n zvon de trîmbiți.

TITUS: Așa să fie: sufletelor lor
Un ultim bun rămas le spune Titus.

(Sunet de trompete; racla este coborîtă în mormînt.)

În pace odihniți, copii, și-n cinste;
Scut vajnic Romei, odihniți în pace,
Feriți de-a' lumii mreje și năpaste!
Aici trădarea nu-și arată colții,
Aici nu crește pizma, nici nu cresc
Veninuri blestemate, nu-s furtuni,
Nici larmă, ci tăcere și somn veșnic:
În pace odihniți, copii, și-n cinste!

(Intră Lavinia.)

LAVINIA: În pace și-n cinstiri trăiască Titus;
Prea nobil tată, să trăiești în slavă!
Pe-acest mormînt aduc prinos de lacrimi
Iubiților mei frați, și-ngenunchez
'Naintea ta, și plînsul mă îneacă
De bucurie că te văd acasă.
O! Binecuvîntează-mă cu mîna
A' cărei fapte Roma le slăvește.

TITUS: Prea bună Romă, mi-ai păstrat cu drag
Balsamul bătrîneții și-al durerii!

Să-ntreci, Lavinia,-n zile pe-al tău tată
Şi faima veşnică, spre slava cinstei!

(Intră Marcus Andronicus şi tribunii; se înapoiază Saturninus, Bassianus şi alţii.)

MARCUS: Trăiască Titus, fratele meu drag,
Triumfător slăvit în ochii Romei!
TITUS: Cinstit tribun şi nobil frate Marcus,
Îţi mulţumesc.
MARCUS: Şi bun venit, nepoţi, de la izbîndă,
Şi voi cei vii, şi voi cei duşi spre slăvi!
Norocul vostru-i una, prinţi viteji,
Ce-aţi tras din teacă spada-n slujba ţării;
Mai trainic însă e triumful lor
Ce, năzuind spre pacea lui Solon[7],
Înfrînge sorţii, odihnind în glorie.
Titus Andronicus, poporul Romei,
De care eşti legat întru dreptate,
Ţi-a-ntins prin mine, al său tribun şi reazim,
Această robă albă nentinată
Şi te numeşte-ales pentru domnie
Alături de-aceşti fii ai celui dus:
Fii *candidatus*[8] deci, şi te-nveşmîntă
Spre-a da un rege ne-mplinitei Rome.
TITUS: Mai bună împlinire i se cade
Decît un moş împovărat de ani.
De mă-nveşmînt, mai rău vă-ncurc la treabă:
Să fiu alesul vostru azi, iar mîine
Să las domnia, să mă lase viaţa,
Şi iar să dau de furcă tuturor?
De patruzeci de ani te apăr, Romă,
Şi te-am purtat în lupte cu izbîndă.
Din fiii mei viteji, înnobilaţi
Pe cîmpul de bătaie, pentru jertfă,
Am dus la groapă douăzeci şi unu.
Dă-mi un toiag să-mi sprijin bătrîneţea
Şi nu un sceptru să domnesc în lume.
Cel de pe urmă l-a purtat spre slavă.
MARCUS: Vei cere, Titus, şi-ţi vor da domnia.
SATURNINUS: Aşa de sigur eşti, tribun semeţ?
TITUS: Domol, Saturninus.
SATURNINUS: Romani, dreptate:
Sus spada, patricieni, şi n-o culcaţi

Cît nu va fi Saturnin împărat.
Andronicus, mai bine-n iad să pleci
Decît să-mi furi iubirea celor mulți!

LUCIUS: Înfumurate prinț, curmi gîndul bun
Ce-ți hărăzea prea nobilul meu tată!

TITUS: Ci fii pe pace, prințe, îți redau
Iubirea lor, și-i fac să vrea altfél.

BASSIANUS: Andronicus, eu nu te măgulesc,
Eu te respect, de-acum pînă la moarte;
De-mi întărești puterea cu ai tăi
Ți-oi dovedi recunoștința mea,
Răsplata vrednică a celor nobili.

TITUS: Popor al Romei și tribuni ai obștii,
Lăsați-l pe Andronic să aleagă
În locul vostru. Vă-nvoiți din inimi?

TRIBUNII: Spre-a mulțumi pe-Andronicus cel bun
Și spre-a-i cinsti întoarcerea cu bine,
Poporul se închină vrerii lui.

TITUS: Tribuni, vă mulțumesc, și iată-mi vrerea:
Făceți-l împărat pe-ntîiul fiu
Al celui dus, și cred c-a lui virtute
Va străluci asupra Romei noastre
Ca razele lui Titan[9] pe pămînt,
Dînd rod dreptății-n țară. Dac-alegeți
După-al meu sfat, atunci încununați-l
Strigînd: „Trăiască împăratul nostru!"

MARCUS: Cu ropote și voci, cu mic și mare,
Plebei și patricieni, îl proclamăm
Pe Saturnin mare-mpărat al Romei:
„Trăiască împăratul Saturnin!"

(Sunet prelung de trîmbițe.)

SATURNINUS: Titus Andronicus, pentru-al tău sprijin
Întru a noastră-alegere de astăzi
Îți mulțumesc acuma prin cuvinte
Și-ți voi plăti cu fapte bunătatea:
Ca început, o, Titus, spre-a-nălța
Și numele și neamul tău cinstit,
Lavinia-mi va fi împărăteasă,
Stăpîna Romei, inimii stăpînă,
Și-n sfîntul Pantheon[10] ne-om cununa.
Îți e plăcută hotărîrea, Titus?

TITUS: Da, vrednic prinţ; şi iau unirea voastră
Ca pe un semn de-adîncă preţuire.
Aici în văzul Romei, lui Saturnin,
Cezár şi duce-al statului roman,
Imperatór al lumii largi, i-nchin
Carul de luptă, spada-mi şi captivii;
Sînt daruri vrednice de-al Romei Cezar:
Primeşte, deci, tribut, ale onoarei
Însemne prosternate dinainte-ţi.

SATURNINUS: Îţi mulţumesc, părinte-al vieţii mele!
Va scrie-n hronici cît de mîndru sînt
De tine şi de darul tău; de uit
Vreunul din nespusele-ţi prinoase,
Uitaţi, romani, credinţa ce-mi purtaţi.

TITUS *(către Tamora)*:
Eşti, doamnă, prinsa unui împărat,
Ce, pentru treapta şi onoarea ta,
Te va ţinea, cu toţi ai tăi, în cinste.

SATURNINUS: Mîndreţe de femeie;-aş lua-o, zău,
De-ar fi s-aleg din nou pe gustul meu.
Alungă-ţi norii din priviri, frumoaso.
Ai luptei sorţi îţi răvăşiră duhul,
Dar n-ai venit să fii dispreţul Romei:
Regească îţi va fi primirea-n toate.
Încrede-te în mine şi nu-ţi pierde
Nădejdea. Te mîngîie-acel ce poate
Să-ţi dea mai mult decît coroana gotă.
Te supără, Lavinia, ce spun?

LAVINIA: Nu, doamne, căci nobleţea e chezaşă
Regeştii curtenii din vorba ta.

SATURNINUS: Îţi mulţumesc, prea gingaşă Lavinia.
Toţi prinşii-s liberi, fără de răscumpăr.
Trompetele şi tobele să-mi sune.

(Trîmbiţe. Saturninus o curtează pe Tamora în şoaptă.)

BASSIANUS *(către Titus)*:
Îngăduie, fecioara e a mea.

(O cuprinde pe Lavinia.)

TITUS: Ei, cum aşa? Vorbeşti chiar înadins?

BASSIANUS: Da, nobile Andronicus, şi, încă,
Sînt hotărît să-mi fac dreptate singur.

MARCUS: *Suum cuique*[11] este legea Romei:
Pe drept ia prinţul numai ce-i al lui.

LUCIUS: Așa va fi, cît Lucius trăiește.
TITUS: În lături, trădători. Să vie garda!
Trădare, doamne.-O fură pe Lavinia.
SATURNINUS: O fură? Cine?
BASSIANUS: Cel ce cu dreptate
Și-ar lua aleasa și din fund de lume.

(Marcus și Bassianus ies cu Lavinia.)

MUTIUS: Dați ajutor s-o ducem, frații mei,
Iar eu cu spada voi păzi intrarea.

(Lucius, Quintus și Martius ies.)

TITUS: Spre ei, stăpîne. Ți-o voi da-napoi.
MUTIUS: Pe-aici nu treci.
TITUS: Cum! Fiu nelegiuit,
Mi-ații intrarea-n Roma?

(Îl înjunghie pe Mutius.)

MUTIUS: Lucius, mor!

(Moare.)
(Intră Lucius.)

LUCIUS: Nedrept ești, tată, și mai rău de-atîta;
În ceartă strîmbă ți-ai ucis feciorul.
TITUS: Nici tu, nici el nu sînteți fiii mei;
Ei nu mi-ar face-asemenea necinste.
Mișelule, dă-i fata înapoi.
LUCIUS: Moartă, de vrei, dar nu spre-a fi a lui,
Ea legiuit făgăduită-altúia.

(Iese.)

SATURNINUS: Nu, Titus, nu; nu-i trebuie lui Cezar
Nici ea, nici tu, nici cei din osul tău:
Mă-ncred, nu mă pripesc, în cel ce-a rîs
De mine-odată; dar în tine nu,
Și-n trădătorii-ți fii cu nasul sus,
Încîrdășiți să mă batjocorească.
În Roma altă ciucă n-au găsit
Decît pe Saturnin? I-ai ațîțat
Chiar tu la faptă, cînd te lăudai
Umflat că ți-am cerșit din mîini imperiul.
TITUS: Îngrozitor! Ce-nvinuiri sînt astea?
SATURNINUS: Dar mergi pe drumul tău: dă-ți schimbăcioasa
Cui a răpit-o cu-nfloriri de spadă.

Breaz ginere ți-ai luat, bun să se-nhaite
Cu alde ticăloasele-ți odrasle,
Să umple Roma de blestemății.

TITUS: Cuțit ți-e vorba-n inima-mi rănită.

SATURNINUS: Regină-a goților, Tamora mîndră,
Ce adumbrești frumoasele din Roma
Ca maiestuoasa Phoebe[12] printre nimfe,
De ți-e plăcut să-mi fii aleasă, iată,
Te-aleg să fii mireasa mea, Tamora,
Și te voi face-mpărăteasa Romei.
Crăiasă-a goților, vorbește, vrei?
Și jur aici, pe zeii toți ai Romei,
Căci preotul și-aiasma sînt aproape,
Și lumînările ard viu, și totul
Stă-n așteptare pentru taina nunții,
Că n-oi mai saluta a' Romei străzi,
Nici n-oi urca-n palat, cît nu-mi voi duce
Mireasa cununată lîngă mine.

TAMORA: Și-aici, în văzul cerului, jur Romei
Că de-o înalți pe-a goților regină,
Dorințelor ea slujnică-ți va fi,
Și mamă bună tinereții tale.

SATURNINUS: Spre Pantheon, frumoasa mea. Urmați-l
Pe nobilul Cezár cu-aleasa-i mîndră,
De cer trimeasă prințului Saturnin
Ce-nțelepțește-i cuceri norocul:
Acolo împlini-vom ritul nunții.

(Ies toți, afară de Titus.)

TITUS: Eu nu-s chemat să însoțesc mireasa.
Cînd ți-a mai fost dat, Titus, să mergi singur,
Așa-njosit și-nvinuit de rele?

(Intră Marcus, Lucius, Quintus și Martius.)

MARCUS: Privește, Titus! Uite ce-ai făcut:
În ceartă rea ucis-ai un fiu vrednic.

TITUS: O, nu, tribun smintit, nu-i fiul meu
Nici tu, nici ăștia, înhăitați la fapta
Ce-a necinstit familia noastră toată:
Nevrednic frate, și nevrednici fii!

LUCIUS: Să-l îngropăm măcar cum se cuvine.
Înmormîntați-l lîngă frații noștri.

TITUS: Mișei, plecați! Aicea nu va zace!
Acest lăcaș, pe care mai măreț
L-am reclădit, se-nalță de cinci veacuri.
În slavă dorm aici soldații Romei,
Nu cei uciși în lașe-ncăierări.
Duceți-l unde știți: aici nu intră.
MARCUS: E nepios din partea ta, o, frate.
Măcar de dragul faptelor viteze
Se cade să-l culcăm cu frații săi.
QUINTUS ȘI MARTIUS:
Da, trebuie, de nu, îl însoțim.
TITUS: Ce ticălos rosti cuvîntul „trebui"?
QUINTUS: Cel ce l-ar dovedi, dar nu aici.
TITUS: Cum? Vreți să-l îngropați în ciuda mea?
MARCUS: Nu, nobil Titus, însă te rugăm
Să-i ierți lui Mutius, să-l îngropăm.
TITUS: Chiar și tu, Marcus, herbul mi-ai străpuns
Și cinstea mi-ai rănit, cu-acești băieți:
Dușman îl țin pe fiecare-n parte.
Plecați acum și nu mă tulburați.
MARTIUS: Nu este-ntr-ale lui: mai bine haidem.
QUINTUS: Eu nu plec pînă nu-l îngrop pe Mutius.

(Marcus și fiii lui Titus îngenunchează.)

MARCUS: Frate, căci astfel sîngele se roagă...
QUINTUS: O, tată, căci același sînge strigă...
TITUS: Tu nu vorbi, de vrei să fie bine...
MARCUS: Vestite Titus, sufletul meu geamăn...
LUCIUS: Părinte drag, noi os din osul tău...
MARCUS: Îngăduie-i lui Marcus să-și îngroape
În al virtuții cuib nepotul vrednic
Ce-n cinste a murit pentru Lavinia.
Tu ești roman. O, nu fi ca barbarii.
Și grecii l-au înmormîntat pe Aiax[13]
Cînd s-a-njunghiat și înțeleptul fiu
Al lui Laertes[14] i-a rugat milos.
Pe Mutius, mîndria ta, nu-l ține
Afară-n drum.
TITUS: Ridică-te, o, Marcus.
E cea mai neagră zi din viața mea,
Să fiu de-ai mei dezonorat în Roma.
Înmormîntați-l, și apoi pe mine!

(Mutius este așezat în mormînt.)

LUCIUS: Dormi, dragul nostru, lîngă frații tăi;
Trofee ți-om așterne pe mormînt.

TOȚI *(îngenunchind)*:
Nici unul dintre noi nu verse lacrimi.
Trăiește-n slăvi cel mort pe-altarul cinstei.

MARCUS: Ca să ieșim din negura tristeții:
Prin ce tertipuri s-a-nălțat șireata
Crăiasă gotă-așa de sus la Roma?

TITUS: Eu, Marcus, nu știu cum; dar asta este.
Tertip sau nu, doar cerul poate spune.
Cum să nu-i cate-n coarne celui care
O cocoță cînd ea nici nu visa?

MARCUS: Ba da, și cu prisos l-o răsplăti.

(Trompete. Intră, de o parte, Saturninus cu suita Tamora, Demetrius, Chiron și Aaron; de partea cea laltă, Bassianus, Lavinia și alții.)

SATURNINUS: Deci, Bassianus, izbîndiși cu bine:
Dea Domnul bucurie de mireasă.

BASSIANUS: Așijderi, doamne. Eu mai mult nu spun,
Nici nu-ți urez mai rău; și-acum, adio.

SATURNINUS: Mișelule! Pentru-acest furt,
De are Roma legi sau noi putere,
Te vei căi, și tu și cîrdul tău.

BASSIANUS: Furt, doamne,-i spui, cînd iau ce este-al meu
Aleasă dragă și acum soție?
Dar hotărască legile cetății;
Pînă pe-atuncea, ce-i al meu e-al meu.

SATURNINUS: Mă rog, te văd tăios cu noi la vorbă,
Dar mi-e c-ai să ne simți și tu tăișul.

BASSIANUS: De ce-am făcut eu, doamne, da-voi seama
Cum voi putea mai bine, chiar cu viața.
Atîta țin măria ta să știe,
În numele credinței ce port Romei:
Acest senior din fața noastră, Titus,
A fost lovit în inimă și-n cinste;
Spre a-ți aduce înapoi mireasa
El și-a ucis feciorul cel mai mic,
Din dragostea ce-ți poartă și stîrnit
Cînd și-a văzut călcată hotărîrea.
Primește-l, dar, în grații, Saturninus,
Pe cel ce se-arătă în toată fapta
Părinte ție și prieten Romei.

TITUS: Domol cu laudele, Bassianus,
Căci tu și-aceștia mi-ați mînjit onoarea.
Să-mi fie jude cerul drept și Roma
Cît mi-am iubit și venerat Cezárul!

TAMORA: Înaltul meu stăpîn, dacă Tamora
E dragă-acestor ochi regești ai tăi,
Ascultă-mi ruga nepărtinitoare
Și iartă tot trecutul, bunul meu.

SATURNINUS: Cum, doamnă, terfelit să fiu pe față
Și să mă-mpac nerăzbunat, ca lașii?

TAMORA: Nu, doamne, nu; păzească zeii Romei
Ca eu să-ngădui necinstirea ta!
Dar iau asupră-mi nevinovăția
Lui Titus cel cuminte: furia lui
Dă glas neostoitului amar.
La ruga mea, privește-l cu ochi blînzi;
Pe-un gînd deșert, nu-ți pierde un prieten,
Nici nu-i răni simțirea cu-ncruntări.

(aparte lui Saturninus)

Stăpîne, fă cum spun, și vei învinge;
Ascunde-ți tot necazul și obida;
Ești nou înscăunat; ca nu cumva
Popor și patricieni, scurmînd dreptatea,
Să treacă lîngă Titus și să-ți smulgă
Domnia, pentru nerecunoștință —
Îngrozitor păcat în ochii Romei —
Te pleacă rugii, și-apoi, las' pe mine.
Găsi-voi eu o zi să-i căsăpesc
Și să le răzui șleahta și tot neamul.
Călăi haini ai fiului meu drag:
Îi fac eu să priceapă ce înseamnă
Ca o regină să-ngenunche-n stradă
Și să cerșească milă în zadar.

(tare)

Hai, vin', Andronicus; hai, bunul meu.
Îmbrățișează-l și alină-i gîndul
Ce se-nfioară sub privirea-ți cruntă.

SATURNINUS: Sus, Titus, sus; a-nvins împărăteasa.

TITUS: Îți mulțumesc, măria ta; și dînsei;
Prind viață nouă din privirea-ți caldă.

TAMORA: Sînt parte vie-acum din Roma, Titus,
Romană înfiată spre noroc,
Și caut să dau sfatul bun lui Cezar.
Azi moară toate certurile, Titus;
Și fie cinstea mea, stăpîne bun,
Că am adus între prieteni pacea.
Iar pentru tine, prinţe Bassianus,
M-am pus chezașă faţă de-mpărat
Că mai blajin vei fi și mai supus.
Nu vă sfiiţi, seniori, și tu, Lavinia,
La sfatul meu, umil îngenuncheaţi,
Să-i cereţi împăratului iertare.

LUCIUS: Îi cerem; și jurăm în faţa lui
Și-a cerului că încă prea ușor
Păzit-am cinstea sorii și a noastră.

MARCUS: Acestea le-ntăresc cu spusa mea.

SATURNINUS: În lături. Încetaţi și daţi-mi pace.

TAMORA: Nu, bunul meu, să fim cu toţi prieteni:
Doar vezi că-ţi cer iertare în genunchi.
Fă-mi voia, dragul meu, întoarce-ţi capul.

SATURNINUS: De-al tău hatîr, și-al fratelui tău, Marcus,
Și pentru rugăciunea prea frumoasei,
Le păsuiesc cumplitele greșeli:
Sculaţi-vă!
Lavinia, m-ai zvîrlit ca pe-o otreapă,
Dar mi-am găsit perechea, și-am jurat
Holtei din templu să nu ies. Să mergem!
Vom prăznui la curte două nunţi.
Lavinia, ești poftita mea, cu-ai tăi.
Azi fi-va ziua dragostei, Tamora.

TITUS: Iar mîine de vrea Cezar să vîneze
Cu mine cerbul și pantera,-n zvon
De corn și de copoi i-oi da bineţe.

SATURNINUS: Așa să fie, Titus. Mulţumesc.

(Trompete. Ies.)

ACTUL II

SCENA 1

Roma. În fața palatului.
Intră Aaron.

AARON: Spre culmi, Tamora suie-acum Olimpul[15],
Ieșită din bătaia întîmplării.
Rămas în văi e trăsnetul furtunii,
Iar gheara pizmei n-o mai poate-ajunge.
Ca soarele de aur, dimineața,
Ce-nvăpăind cu-oglinzi de foc oceanul
Gonește-n car de flăcări peste zodii
Și din tării privește-n jos la culmi,
Așa e și Tamora.
La semnul ei, virtutea se-ncovoaie
Și tremură la încruntarea-i rece.
Croiește-ți inima și gîndul, Aaron,
Să urci cît ea de sus, crăiasca ta
Ibovnică, pe care-ncătușată
În lanțul dragostei, mai strîns o ții
Legată de-ai lui Aaron ochi vrăjiți,
Decît fu Prometeu de Caucaz[16].
În lături strai de sclav și gînd de slugă!
În aur și mărgăritar sclipi-voi,
Slujind acestei noi împărătese.
Slujind, zic? Desfrînîndu-mă cu ea,
Zeița mea, semiramidă[17], nimfă,
Sirenă, ce-l vrăji pe Saturnin,
Sortindu-i, lui și Romei, naufragiul.
Hei, ce furtună-i asta?

(Intră Demetrius și Chiron, certîndu-se.)

DEMETRIUS: Ai mintea scurtă, Chiron, duhul bont,
Și ești mojic de vrei să-mi furi iubirea
Ce poate cu iubire îmi răspunde.

CHIRON: În toate caţi să fii mai breaz, Demetrius,
Şi-acum încerci cu ifos să mă-ncaleci.
C-un an sau doi, cît ne desparte vîrsta,
Nu-s mai sărman, nici tu mai norocit:
La fel de înzestrat sînt ca şi tine
Să merit farmecele celei dragi.
Şi spada mea ţi-o dovedi pe piele
Ce aprig caut dragostea Laviniei.

AARON: Ei, nu se mai astîmpără flăcăii!

DEMETRIUS: Măi, ţîncule, nesocotită, mama,
Ţi-a prins la brîu o sabie de lemn,
Şi-acum, înfierbîntat, te dai la oameni.
Hai, pleacă, încleiază-ţi spanga-n teacă
Pînă te-nveţi s-o mînuieşti mai bine.

CHIRON: Cu bruma de pricepere ce am,
Mă tem că ai să-mi simţi din plin curajul.

DEMETRIUS: Se oţărăşte ţîncul!

(Îşi trag spadele.)

AARON *(înaintînd)*: Vai, se poate?!
Cum cutezaţi, aproape de palat,
În văzul tuturor, să trageţi spada?
Mi-e cunoscut deplin temeiul certei:
N-aş vrea nici pentru-un milion de galbeni
Să-l afle cei pe care îi priveşte,
Nici pentru mult mai mult n-ar vrea regina
S-ajungă de ocară pe la curte.
În teacă spada, că-i ruşine...

DEMETRIUS: Teacă
Îmi fac din pieptul lui, şi-apoi cu pumnul
Îi vîr pe beregată înapoi
Ocara ce mi-a împroşcat-o-n faţă.

CHIRON: Încearcă numai, laş spurcat la gură,
Ce ştii să fulgeri şi să tuni din clanţă
Şi nu-ndrăzneşti nimic să-ncepi cu arma!

AARON: Destul, vă spun!
Pe zeii dragi ai goţilor războinici,
Măruntа voastră harţă ne-o veni
De hac la toţi. Voi nu ştiţi că-i primejdie
Să-ncerci să-ncaleci dreptul unui prinţ?
Cum? A ajuns Lavinia de doi bani,
Sau Bassianus s-a prostit, de-ncap
Asemeni certuri pentru-a ei iubire

Fără de frîu sau fără răzbunare?
Băgați de seamă, domnișorilor,
De află-mpărăteasa, nu-i de bine.

CHIRON: Din parte-mi, afle ea și lumea-ntreagă.
Lavinia e mai mult decît o lume.

DEMETRIUS: Mucosule, o slujnică ți-ajunge.
Lavinia-i visul fratelui mai mare.

AARON: Sînteți nebuni? Au nu știți că la Roma
Bărbații-s iuți din fire și nu rabdă
Potrivnici în iubire? Voi, copii,
Vă căutați cu dinadinsul moartea.

CHIRON: De mii de ori aș cere moartea, Aaron,
Spre-a dobîndi iubirea celei dragi.

AARON: Spre-a dobîndi-o, cum?

DEMETRIUS: Ce mare lucru?
Femeie e, deci poate fi curtată,
Femeie e, deci poate fi supusă,
Lavinia e, deci trebuie iubită.
Morarul, vezi, nu știe toată apa
Ce trece pe la moară; și-i ușor
Să furi un pic din pîinea începută.
O fi Bassianus frate de-mpărat.
Dar alții mai semeți purtat-au coarne.

AARON *(aparte)*:
Și tot atît de mîndre ca Saturnin.

DEMETRIUS: Cum nu și-ar face vise-acel ce știe
S-o-ncînte cu priviri și vorbe dulci?
De cîte ori n-ai doborît o ciută
Și-ai dus-o-acasă pe sub nasul pazei?

AARON: O mică prădăciune, așadară,
V-ar fi pe plac.

CHIRON: O, da, mi-ar fi pe plac.

DEMETRIUS: Deștept ești, Aaron.

AARON: Dacă-ați fi la fel,
Am fi scutiți de-atîta tura-vura.
Măi flăcăiași! Da' proști mai sînteți voi
Să vă certați! Te superi de se-nfruptă
Și celălalt?

CHIRON: Pe cinstea mea, eu nu.

DEMETRIUS: Nici eu, de-mi capăt partea.

AARON: Porniți atunci uniți asupra prăzii:
Prin șiretlic ușor veți dobîndi
Ce jinduiți; și să vă intre-n cap

Că de nu poate fi cum ați dori-o,
Mai bine fie cum se nimerește.
Lucreția[18], vă spun, n-a fost mai castă
Decît Lavinia, draga lui Bassianus.
Nu lîncede oftări, ci cale scurtă
Ne trebuie, și eu i-am dat de rost.
La marea vînătoare ce ne-așteaptă
Frumoasele romane vor da buzna.
Pădurea se întinde-n lung și-n lat,
Și firea a păstrat și neumblate
Coclauri bune de blestemății.
Momiți ușoara ciută într-acolo
Și-o luați cu sila de nu vrea cu vorba.
Așa, și nu altfél, pîndiți norocul.
Veniți să-mpărtășim ce-am pus la cale
Crăiesei noastre-al cărei sacru spirit
Frămîntă fărdelegi și răzbunări;
Iar ea ne-o unge osiile cu sfaturi,
Și ceartă nu va-ngădui-ntre voi,
Ci v-o purta spre culmile dorinței.
La curte bîrfa stă în mare cinste:
Palatu-i plin de șoapte, ochi, urechi;
Pădurea-i aspră, surdă, grea și deasă;
Acolo-n bunget, lei viteji, vă faceți,
Sub pleoapa cerului închisă, pofta,
Și vă-mbăiați în farmecul Laviniei.

CHIRON: Povața ta nu știe frica, Aaron.

DEMETRIUS: *Sit fas aut nefas*[19] pînă prind șuvoiul
Și-mi răcoresc dogoarea, leac s-alin
Zvîcnirile. *Per Styga, per manes vehor*[20].

(Ies.)

SCENA 2

O pădure.
Se aud sunete de corn și cîini lătrînd.
Intră Titus Andronicus, însoțit de vînători, Marcus, Lucius, Quintus și Martius.

TITUS: Vînatu-așteaptă, soarele mijește,
Mireasmă-i în poieni, pădurea-i verde.
Porniți copoii să răsune codrul,
Și să-l trezim pe Cezar cu frumoasa-i

Mireasă, și pe prinț, în lung răsunet
De corn, ce va răzbate pîn' la curte.
Băieți, purtați de grijă, ca și noi,
Să facem scut în jurul lui Saturnin.
M-a chinuit cu vise rele noaptea,
Dar zorii îmi insuflă noi nădejdi.

(Lătrat de cîini și lung răsunet de corn.)
(Intră Saturnin, Tamora, Bassianus, Lavinia, Demetrius, Chiron și suita.)

Măriei tale, bună dimineața;
Domniță, tot atît de bună, vouă;
Făgăduit-am, doamne, zvon de corn.

SATURNINUS: Și l-ai sunat voios; dar prea din noapte
Să placă proaspetelor cununate.

BASSIANUS: Lavinia, ce spui?

LAVINIA: Spun nu. Sînt trează
De două ceasuri și mai bine încă.

SATURNINUS: Și-acum, pe cai și-n care, la vînat!

(Către Tamora)

Domniță, vei vedea o vînătoare
Romană.

MARCUS: Cîinii mei, măria ta,
Vor fugări pantera cea mai mîndră
Și vor urca pe culmi de rîpi ca zidul.

TITUS: Iar caii mei, în zbor de rîndunea,
Vor urmări vînatul peste plaiuri.

DEMETRIUS *(aparte)*:
Noi, Chiron, nu vînăm cu cai și cîini,
Dar ne-o pica o căprioară-n mîini.

(Ies.)

SCENA 3

O parte singuratică a pădurii.
Intră Aaron ducînd o pungă de aur.

AARON: Un om mintos ar crede că eu-s prost
Să-ngrop atît bănet sub un copac
Ca să m-aleg pe urmă fără el.
Ci afle cel ce mă socoate tîmp

Că galbenii vor bate o urzeală
Ce, iscusit țesută, va-nnoda
O bine măiestrită fărdelege.
Dormi, aur scump, să nu-și închidă geana
Cei ce Tamorei îi primesc pomana.

(Intră Tamora.)

TAMORA: Frumosul meu Aaron, de ce stai crunt
Cînd totu-n bucurie se desfată?
E ciripit de păsări în hățișuri,
Stă șarpele încolăcit la soare,
Frunzișu-nfiorat de vîntul proaspăt
Întinde joc de umbre-ntretăiate.
Să stăm sub dulcea lui răcoare, Aaron,
Cît gîngavul ecou, cu vocea spartă,
Întoarnă cornul clar, prostind copoii,
Ce parc-aud îndemn din două părți.
Să ne lungim să le-auzim lătratul.
Iar după încleștare, cum gustară
Pe vremi rătăcitorul prinț și Dido[21],
Cînd, prinși de fericit potop de ape,
Au stat feriți în peștera ascunsă,
Și noi, ușori de dulcea-nfiorare,
Ne-om cufunda-mpletiți în somn de aur;
Pe cînd copoi și corni și viers de mierle
Ne-or fi ca îngînatul unei mame
Ce-n legănat de cînt și-adoarme pruncul.

AARON: Domniță, setea ta e a Venerei,
Saturn o stăpînește pe a mea[22]:
Ce-nseamnă ochiul meu țintind ca moartea,
Tăcerea mea, înneguratul gînd,
Și-nvîrtejatul păr ce se desfașă
Cum se descolăcește o năpîrcă
Pîndind s-arunce moarte?
Nu, doamnă, nu sînt semne-ale Venerei:
Am răzbunarea-n piept, am moarte-n mîini,
Sînge și ură îmi zvîcnesc sub frunte.
Împărăteasa sufletului meu,
Ce nu-și dorește-alt cer decît e-n tine,
Azi e sorocul negru-a' lui Bassianus,
Iar Philomela lui își pierde limba[23],
Feciorii tăi dau iama-n cinstea ei
Și mîinile își spală-n sînge cald.

Vezi ce-am aici? Ia, rogu-te, răvașul
De moarte ticluit și dă-l lui Cezar.
Nu mă-ntreba nimic; am fost zăriți;
Se-apropie doi miei din turma noastră
Ce încă nu visează ce-i așteaptă.

TAMORA: O, maur scump, mai scump decît mi-e viața.

AARON: Domniță, taci, căci vine Bassianus;
Găsește-i pricină, iar eu îi caut
Pe fiii tăi, să țină hangul sfadei.

(Iese.)

(Intră Bassianus și Lavinia.)

BASSIANUS: Măi, măi, pe cine văd? Crăiasa Romei
Despovărată de alai domnesc?
Sau chiar Diana[24],-n straiele reginei,
A părăsit olimpicele crînguri
Să vadă vînătoarea din pădure?

TAMORA: Hăitaș sfruntat ce-adulmeci pașii noștri,
De aș avea putere ca Diana,
Te-ai pomeni împodobit la tîmple
Cu coarne, ca Actèon[25], iar copoii
Ți-ar sfîrteca piciorul nou strunjit,
Iscoadă necioplită ce ne ești!

LAVINIA: Cu voia voastră, prea suavă doamnă,
Se spune c-aveți daru-ncornorării;
Și să mai stai în cumpeni că voi doi
V-ați tras deoparte și-i cercați puterea.
Păzească-ți zeii soțul de copoi!
Mai mare mila să ți-l ia drept cerb.

BASSIANUS: Regină, cinstea ta ajunse, vai,
Cum e și pielea pe harapul tău:
Pătată, urîcioasă și scîrnavă.
De ce te-ai rupt de-alai, de ce-ai lăsat
Hăt colo armăsarul alb ca neaua,
Și-ai rătăcit spre-acest desiș ascuns,
Avînd de-nsoțitor un maur bárbar
De nu te-ar fi mînat porniri murdare?

LAVINIA: Iar de-ți curmarăm jocul, ai cuvînt
S-arunci ocară soțului meu nobil
Că-i necioplit. Hai, rogu-te, să mergem,
Și s-o lăsăm cu-amorul ei corbesc.
E locul tocmai bun în hăul ăsta.

BASSIANUS: Mă duc să-i dau de veste lui Saturnin.

LAVINIA: De mult îi merge vestea de-a' ei fapte,
Biet rege,-atît de crunt nedreptățit!

TAMORA: De ce-am răbdare să le-ndur veninul?

(Intră Demetrius și Chiron.)

DEMETRIUS: Dar ce-i, regină scumpă, mamă bună,
Obrajii tăi de ce sînt palizi, stinși?

TAMORA: Degeaba crezi că s-au golit de sînge?
Aceștia doi m-au îmbiat încoace;
Un hău pustiu și negru, cum vedeți;
E vară, dar copacii-s goi, sfrijiți,
Acoperiți cu mușchi și vîsc hidos.
O rază nu răzbate,-un suflet nu-i
Afar' de buha nopții și corbi cobe.
Și arătîndu-mi groapa asta-a groazei
Mi-au spus c-aici, în bezna grea a nopții,
Puzderii de strigoi și șerpi cu șuier,
Broscoi umflați și-arici, tot mii și mii,
Înalță-atîtea vaiere-ascuțite,
Că orice muritor care le-aude
Pe loc își pierde mințile sau moare.
Și cum sfîrșiră basmul lor drăcesc
Îndată-au spus că m-or lega de vrejul
Unui schelet de jneapăn, chiar aicea,
Și pradă m-or lăsa cumplitei morți;
Și mi-au strigat: „cățea destrăbălată"
Și „gotă nesătulă" și cuvinte
Cum nu i-e dat urechii să audă;
Iar voi de nu veneați ca prin minune,
Aș fi căzut jertfită răzbunării.
Ci răzbunați-o, de vi-i dragă mama,
Sau nu vă mai numiți copiii mei.

DEMETRIUS: Dovada iat-o, că-s feciorul tău.

(Îl înjunghie pe Bassianus.)

CHIRON: Și mărturia mea, pînă-n plăsele.

(Îl înjunghie și el pe Bassianus, care moare.)

LAVINIA: Da, vin, Semiramidă, nu, Tamora,
Căci nici un nume nu ți-ar sta mai bine.

TAMORA: Dă-mi junghiul; veți vedea, băieții mei,
Că răul mamei mîna ei l-îndreaptă.

DEMETRIUS: Stai, doamnă, căci mai mult i se cuvine:
Întîi bați spicu,-apoi dai foc la paie.

Cocuța-și trîmbița neprihănirea
Și jurămîntul nunții și credința,
Și-n visu-i gol ți-nfruntă maiestatea.
S-o lași să-și ducă zestrea în mormînt?

CHIRON: De-o duce,-atunci mai bine eunuc.
Tîrăște-i soțul în vreo groapă-ascunsă
Și-om face hoitul pernă poftei noastre.

TAMORA: Dar după ce-ați luat mierea, n-o cruțați,
Căci de rămîne viespea, ne înțeapă.

CHIRON: Avem noi grijă, doamnă, fii pe pace,
Hai, domnișoară,-acum vom lua cu sila
Neprihănirea ta gingaș păstrată.

LAVINIA: Tamora! Chipul tău e de femeie...

TAMORA: Nu vreau s-o mai aud; plecați cu ea!

LAVINIA: Rugați-o să asculte doar o vorbă.

DEMETRIUS: Ascult-o, doamnă: lacrimile ei
Ți-aduc doar slavă; inima să-ți fie
Ca steiul nendurat la plînsul ploii.

LAVINIA: Cînd și-au mai dăscălit tigruții mama?
O! N-o-nvăța tu ură; ea ți-a dat-o;
Căci laptele s-a preschimbat în marmur;
Chiar de la sînul ei ai supt cîinie.
Dar nu toți fiii mamei sînt asemeni.

(Către Chiron)

Înduplecă-i tu mila de femeie.

CHIRON: Cum, ai voi să mă arăt fiu vitreg?

LAVINIA: Așa-i!
Corboaica nu clocește ciocîrlii.
Și totuși mi s-a spus, o, de-ar fi astfel
Că leu-nduioșat a suferit
Să-i sfîrtece crăieștile lui labe.
Hrănește corbul pui de cuc, zic unii,
În timp ce-ai săi se sting lihniți în cuib:
Deși din inimă spui nu, arată-mi
Nu bunătate, dar un pic de milă.

TAMORA: Eu nu cunosc ce-i mila: hai, luați-o!

LAVINIA: Atunci să te-nvăț eu! De dragul tatei,
Ce te-a cruțat cînd te putea ucide,
Nu fi-mpietrită:-auzul surd destupă-ți.

TAMORA: De nu-mi vei fi făcut vreun rău tu însuți,
Vezi, tocmai pentru el sînt nendurată.

Vă amintiți, băieți, c-am plîns zadarnic
Să-l scap pe-al vostru frate de la jertfă.
Dar crudul Titus nu s-anduplecat.
Luați-o, deci, și dați-o prin tărbacă:
Cel mai cîinos din voi mi-e cel mai drag.

LAVINIA: Tamora, fii regină milostivă,
Cu mîna ta omoară-mă pe loc
Căci nu de viață m-am rugat atîta;
Ucisă-am fost cu el odat', sărmana.

TAMORA: Ce-mi ceri, atunci? Dă-mi pace, miorlăito.

LAVINIA: Cerșesc o moarte iute; și-ncă-un lucru:
Sfiala mă oprește să-i dau glas.
Mă apără de pofta lor cumplită
Și zvîrle-mă-ntr-o groapă urîcioasă
Ca ochi de om să nu-mi mai vadă trupul;
Fii astfel ucigașă milostivă.

TAMORA: Să-i jefuiesc de ce li se cuvine?
Ba potolească-și poftele cu tine.

DEMETRIUS: Hai, hai, că prea-ndelungă ni-i zăbava.

LAVINIA: Nici milă! Nici sfială! O, tu, fiară
Ce-ai pîngărit cuvîntul de femeie.
Urgie să se-abată...

CHIRON: Atunci ți-astup gurița. Adu-i soțul.
Aici ne spuse Aaron să-l ascundem.

(Demetrius aruncă trupul lui Bassianus în groapă; apoi Demetrius și Chiron ies, tîrînd-o pe Lavinia.)

TAMORA: Spor, fiii mei, și treabă împlinită.
Dar inima-mi nu-și afle-alinul plin
Cît n-or fi toți Andronicii răpuși.
Și-acum să-mi caut eu frumosul maur
Cît fiii mei focoși rup floarea cațel.

(Iese.)

(Intră Aaron, cu Quintus și Martius.)

AARON: Hai, domnii mei, cu pasul mai vîrtos:
Vă duc eu drept la groapa-aceea hîdă,
Unde-am zărit pantera adormită.

QUINTUS: Mi-s ochii ca de plumb; o fi vreun semn?

MARTIUS: Ai mei la fel: de nu mi-ar fi rușine,
Lăsa-m-aș de vînat, să dorm oleacă.

(Cade în groapă.)

QUINTUS: Cum! Ai căzut? Ce groapă-ascunsă-i asta,
Acoperită cu măceși sălbatici
Pe-a' căror frunze-s stropi de sînge proaspăt
Ca roua presărată-n zori pe floare?
Aducător de moarte-mi pare locul.
Vorbește, frate, te-ai lovit căzînd?

MARTIUS: Loviți mi-s ochii, frate, de-o cumplită
Priveliște ce inima-ți îneacă.

AARON *(aparte)*;
Mă duc acum s-aduc pe rege-aici:
Doar n-o să dea el greș cu bănuiala
Că ei l-au căsăpit pe frate-său.

(Iese.)

MARTIUS: De ce nu-mi vii într-ajutor, să ies
Din groapa asta hîdă, necurată?

QUINTUS: Mă simt cuprins de-o teamă peste fire,
Tot trupu-mi tremură-n sudori de gheață
Și inima din mine bănuiește
Mai multe decît pot vedea cu ochii.

MARTIUS: Spre-a dovedi că inima-ți nu minte
Priviți, aici în copcă, tu și Aaron,
Vedenie de sînge și de moarte.

QUINTUS: Aaron s-a dus; și inima miloasă
Nu-mi lasă ochii să privească-o dată
În față presimțirea ce-o-nfioară.
O, spune-mi cum e; căci nicicînd nainte
N-am fost copil, să tremur de ce nu știu.

MARTIUS: Scăldat în sînge zace Bassianus,
Căzut grămadă ca un miel junghiat
În groapa-ntunecată care-l soarbe.

QUINTUS: De-i întuneric, cum de știi că-i el?

MARTIUS: Pe degetul mînjit de sînge poartă
Un nestemat ce-nvăpăiază groapa,
Dezvăluind pereții-i zgrunțuroși
Și ca o luminiță-ntr-un mormînt
Străluce pe obrajii lui de mort.
La fel de pal lucea pe Pyram[26] luna
Cînd sta scăldat în sînge de fecioară.
O, frate! Adă-mi mîna ta pierită,
De ești pierit de groază ca și mine,
Să ies din hăul căpcăun ca gura
Încețoșată-a Cocytului[27] antic.

QUINTUS: Întinde-mi mîna, iar de n-am tăria
Să-ți fac atîta bine, s-ar putea
Să mă înghită pîntecele lacom,
Mormîntu-adînc al bietului Bassianus.
N-am vlagă-n mine să te trag la mal.

MARTIUS: Nici eu să ies, făr'de-ajutorul tău.

QUINTUS: Mai dă-mi o dată mîna; nu te las
Cît n-ai urcat, sau nu m-am prăvălit.
Nu poți veni la mine:-atunci, vin eu.

(Cade în groapă.)
(Intră Aaron cu Saturninus.)

SATURNINUS: Hai, vino: vreau să văd ce groapă-i colea
Și ce dihanie sări într-însa.
Hei, cine-a coborît acum pe urmă
În gura asta de pămînt căscată?

MARTIUS: Nefericitul fiu al lui Andronic,
Adus aici în ceasul blestemat
Ca să-l găsesc pe fratele tău mort.

SATURNINUS: Pe fratele meu mort! Vorbești în șagă:
Doar i-am lăsat, pe el și pe domniță,
Nu-i nici un ceas de-atunci, în foișorul
De miazănoapte-al vînătoarei noastre.

MARTIUS: Noi nu știm unde l-ai lăsat în viață,
Dar, vai! aici găsitu-l-am răpus.

(Intră Tamora, cu suita; Titus Andronicus și Lucius.)

TAMORA: Unde-i stăpînul meu, Cezarul?

SATURNINUS: Aici, Tamora; strîns de jalea morții.

TAMORA: Și unde-ți este fratele, stăpîne?

SATURNINUS: Îmi scormonești pînă-n străfunduri rana:
Sărmanul Bassianus zace mort.

TAMORA: Atunci tîrziu aduc răvașul morții,

(îi dă o scrisoare)

Urzeala prea grăbitei tragedii.
Cum poate oare chip de om să-mbrace
În zîmbet sîngeroasa lui cîinie?

SATURNINUS *(citește)*:
„Iar de dăm greș, iubite vînător,
Și nu-l găsim (e vorba de Bassianus),

Fii bun și sapă-i groapa dumneata:
Știi gîndul nostru. Caută-ți răsplata
Printre urzicile de lîngă socul
Ce adumbrește căscătura gropii
Unde-am statornicit să-l azvîrlim.
Vei dobîndi, astfel, prieteni veșnici.“
Mai pomenit-ai faptă ca aceasta,
Tamora! Iată groapa, iată socul.
Seniori, poate-l aflați pe vînătorul
Ce l-a ucis aici pe Bassianus.

AARON: Stăpîne milostiv, găsit-am punga.

SATURNINUS *(către Titus)*:
Doi pui de-ai tăi, jivine sîngeroase,
Pe frate mi l-au jefuit de viață.
La temniță cu ei, seniori, și-acolo
S-aștepte pînă ce vom născoci
Nemaigîndite cazne pentru ei.

TAMORA: Cum! Sînt aici în groapă? O, minune!
Cît de ușor se dă-n vileag omorul!

TITUS: Slăvite Cezar! Pe genunchii-mi slabi
Atît hatîr îți cer, cu lacrimi grele,
Ca vina blestemaților mei fii,
Da, blestemați, de s-o vădi a lor...

SATURNINUS: De s-o vădi! E limpede ca ziua.
Cine-a găsit răvașul? Tu, Tamora?

TAMORA: Andronicus el însuși l-a găsit.

TITUS: Da, doamne, eu; dar ia-mă de zălog
Și pe mormîntul sfînt al tatei, jur
Că vor fi gata, la porunca ta,
Să dea răspuns cu viața bănuielii.

SATURNINUS: N-ai să le fii zălog: tu vii cu mine.
Aduceți mortul; voi, pe ucigași;
O vorbă să nu scoată; vina-i clară.
Și, zei, de e sfîrșit mai rău ca moartea,
Acel sfîrșit va fi răsplata lor.

TAMORA: Andronicus, mă voi ruga de rege:
Nu-ți teme fiii, căci le-o merge bine.

TITUS: Hai, Lucius, vin'; nu sta cu ei la vorbă.

(Ies pe rînd.)

SCENA 4

O altă parte a pădurii.
Intră Demetrius și Chiron, cu Lavinia, siluită; mîinile îi sînt retezate, limba tăiată.

DEMETRIUS: Hai, mergi și spune, de-ți mai umblă limba,
Cin' ți-a tăiat-o și te-a siluit.
CHIRON: Așterne-ți gîndul, fă-te înțeleasă,
De poți cu cioatele să faci pe scribul.
DEMETRIUS: Privește-o cum mai bîiguie prin semne.
CHIRON: Mergi, cere apă să te speli pe mîini.
DEMETRIUS: N-ai limbă să mai ceri, nici mîini să speli.
Hai s-o lăsăm să umble în muțenie.
CHIRON: De-aș fi în halul ei, m-aș spînzura.
DEMETRIUS: Dar ștreangul cu ce mîini l-ai înnoda?

(Demetrius și Chiron ies.)
(Intră Marcus, venind de la vînătoare.)

MARCUS: Pe cine văd? Nepoata mea fugind?
Stai, unde-i soțul tău? O, de visez,
Mi-aș da averea toată să fiu treaz!
De-s treaz, trăsnească-mă vreun meteor
Să mă cufund în somnul cel de veci!
Copilă dragă, spune-mi, ce mîini crude
Au retezat trupșorul tău de ramuri,
Podoabe scumpe,-a căror umbră dulce
Visatu-și-o-au regi, s-adoarmă-ntr-însa?
Mai mare fericire nu-și doreau
Decît iubirea ta. De ce stai mută?
Vai! vai! un roș șuvoi de sînge cald
Ca șipotu-nspumat, zburlit de vînt,
Se umflă și se soarbe între buze
O dată cu suflarea ta de miere.
Desigur, vreun Tereu[28] te-a necinstit
Și limba ți-a tăiat-o ca să taci.
Ah! Îți întorci obrazul rușinată,
Și-oricît de rău te-ai vlăguit de sînge,
Ce dă ca din trei brațe de fîntînă,
Obrajii tăi sînt purpurii ca Titan[29]
Roșind cînd îl înfruntă cîte-un nor.
Să-ți fiu tălmaci? Să spun că e așa?
De ți-aș citi în gînd, de-aș ști eu fiara,

Să-mi vărs pe ea tot focul, să m-alin.
Amarul zăvorît ca un cuptor
Îți arde inima și-o face scrum.
Și Philomela limba și-a pierdut-o,
Dar ea-și țesu durerea pe-un gherghef.
Copilă, tu n-ai parte nici de-atîta;
Un mai viclean Tereu a retezat
Gingașe degetele tale dragi,
Ce-ar fi țesut mai bine decît ea.
O, de-ți vedea el mîinile de crin,
Înfiorate pe-a' lăutei strune
Ce se topeau de-atîtea dezmierdări,
Nu le-atingea nici pentru-o lume, fiara.
Sau de-auzea cereasca armonie
Din viersul tău suav, scăpa cuțitul
Și adormea ca Cerber, la piciorul
Poetului din Tracia[30]. Hai, să mergem,
Și-orbește-ți tatăl. Astfel de priveliști
Răpesc lumina ochilor de tată.
Potopul de un ceas îneacă lunca,
Dar luni întregi de lacrimi ochii lui?
Nu, nu fugi, căci vom jeli cu tine,
De-ar fi ca jalea noastră să te-aline.

(Ies.)

ACTUL III

SCENA 1

O stradă din Roma.

Intră senatori, tribuni și judecători, cu Martius și Quintus legați, îndreptîndu-se spre locul execuției; Titus merge înaintea lor, pledînd.

TITUS:
O, ascultați-mă, tribuni, senatori,
Din milă pentru anii ce-i pierdui
În greu război, cît voi dormeați în tihnă,
Și sîngele vărsat de dragul Romei,
Și nopțile geroase cît vegheam,
Și lacrimile-amare ce vedeți
Că-mi umplu brazdele-n obrajii supți;
Fiți milostivi cu fiii osîndiți,
Al căror suflet nu-i mîrșav, cum credeți.
La douăzeci și doi de fii n-am plîns,
Căci au murit în pat înalt de cinste.
Dar pentru ei, tribuni, scriu în țărînă,

(se aruncă la pămînt)

Cu lacrimi grele, sfîșierea mea,
Să-i potolesc cu plînsul meu nesațul,
Căci ar roși de sînge nentinat.

(Ies senatorii, tribunii etc., împreună cu osîndiții.)

Păminte! te-oi cinsti cu ploi mai multe
Din negurile ochilor bătrîni,
Decît April cel tînăr cu averse.
De-i secetă, eu tot îți da-voi stropi,
Și iarna-ți voi topi cu lacrimi neaua,
Și-n primăvară veșnică te-oi ține,
Dar nu sorbi al fiilor dragi sînge.

(Intră Lucius cu spada trasă.)

Cinstiţi tribuni! Bătrîni senatori nobili,
Curmaţi osînda morţii, dezlegaţi-i,
Să pot să spun că lacrimile mele
Dintîi vărsate-s vajnici oratori.

LUCIUS: Părinte drag, în van te jeluieşti.
Tribunii nu te-aud, aici nu-i nimeni
Şi-ţi povesteşti amarul unor pietre.

TITUS: O, Lucius, lasă-mă să-ţi apăr fraţii.
Cinstiţi tribuni, vă mai implor o dată...

LUCIUS: Nici un tribun nu te aude, tată.

TITUS: Totuna-i, omule: de-ar auzi
Ei nu m-ar lua în seamă; de m-ar lua,
Lor milă nu le-ar fi; dar eu, eu trebui'
Să-i rog, de-a surda.
De-aceea-mi spun amarul unor pietre
Ce nu pot da răspuns durerii mele,
Dar totuşi sînt mai bune ca tribunii,
Căci ele nu voiesc să-mi curme vorba.
Cînd plîng, îmi stau umile la picioare
Sub plînsul meu, şi parcă plîng şi ele;
Şi de-ar purta veşminte maiestuoase
N-ar mai găsi tribuni ca ele Roma.
Ca ceara-i piatra, piatră sînt tribunii;
Dar piatra tace, ea nu face rău,
Tribunii c-un cuvînt te-aruncă morţii.

(Se ridică.)

Dar tu ce stai aici cu spada trasă?

LUCIUS: Am încercat să-i izbăvesc pe fraţi;
Iar pentru fapta mea judecătorii
M-au surghiunit de-acum şi pînă-n veci.

TITUS: O, fericitule! te-au îndrăgit.
Vai, Lucius, prost ce eşti, nu vezi că Roma
E doar pustia tigrilor sălbatici,
Şi tigrii pradă; Roma n-are pradă
Decît pe mine şi pe-ai mei: ferice
C-ai fost de-aceste fiare surghiunit!
Dar cine vine înspre noi cu Marcus?

(Intră Marcus şi Lavinia.)

MARCUS: Găteşte ochii tăi bătrîni să plîngă
Sau inima ta mare să se sfarme;
Mistuitoare jale îţi aduc.

TITUS: Mă mistuie? Atunci s-o văd cu ochii.
MARCUS: Aceasta era fiica ta.
TITUS: De bună seamă, Marcus, e și-acum.
LUCIUS: O, zei! Ce văd mă sfîșie.
TITUS: Sus, inimă de ceară, și privește-o.
Lavinia, ce mînă blestemată
Te-aduse ciungă-n ochii mei de tată?
Ce om nebun mai toarnă apă-n mare,
Sau mai aruncă-un vreasc pe Troia-n flăcări?
Durerea mea și-așa era la culme,
Și-acum, ca Nilul, potopește zarea.
O spadă, să-mi tai mîinile și eu
Căci pentru Roma au luptat zadarnic;
Cînd mă hrăneau, mi-au alăptat năpasta;
În rugă vană le-nălțam spre cer
Și-o viață m-au slujit spre nemplinire;
Atîta slujbă le mai cer acum:
Ca una s-o reteze pe cealaltă.
Lavinia, e bine că n-ai mîini,
Căci mîini, în slujba Romei, tot degeaba-s.
LUCIUS: Și cine mi te-a chinuit, vorbește!
MARCUS: O, clopoțelul gîndurilor ei,
Ce clincăia în gureș zvon de-argint,
E smuls acum din fragedu-i lăcaș.
Ucisă e privighetoarea dulce
Ce ne-ncînta, cu viersul ei, auzul.
LUCIUS: O, spune tu, făptașul cine este?
MARCUS: Așa cum o vedeți am întîlnit-o
Gonind prin crîng, umblînd să se ascundă,
Întocmai ca o ciută săgetată.
TITUS: O, draga tatei dragă; dacă fiara
Mă sfîșia pe mine, nu-ncercam
Dureri mai mari; eu stau ca pe o stîncă
Împresurat de marea nesfîrșită
Și-o văd crescînd spre mine val cu val
Și-aștept, acum, acum, talazul lacom
Să mă înghită-n hăul lui de sare.
Pe-aici au mers spre moarte bieții-mi fii;
Și tot aici stă fiul surghiunit,
Și-aici îmi plînge fratele năpasta;
Dar greul sufletului-i ea, cea dragă,
Mai dragă decît sufletul din mine.
De te vedeam doar zugrăvită astfel,

Aș fi înnebunit: au ce m-așteaptă
Acum cînd văd nenorocirea vie?
N-ai mîini să ștergi de lacrimi ochii tăi,
Nici glas să-mi spună cin' te-a chinuit.
Bărbatul tău e mort, și pentru el
Doi frați ai tăi sînt osîndiți să moară.
Privește, Marcus, fiule, privește-o,
Cînd am vorbit de frații ei, noi lacrimi
I-au stat pe obrăjori, ca stropi de miere
Pe crinul rupt ce stă să ofilească.

MARCUS: Ea plînge fiindcă i-au ucis bărbatul,
Sau fiindcă-și știe frații fără vină.

TITUS: De ți-au ucis ei soțul, fii voioasă.
Căci fapta lor a răzbunat-o legea.
Nu, nu sînt ei în stare de-așa faptă;
Priviți și voi durerea sorii lor.
Copilă, dă-mi să te sărut pe buze,
Sau tu mă-nvață cum să te alin.
Ai vrea să stăm în jur lîng-o fîntînă,
Și unchiul tău cel drag, și bunul Lucius,
Și tu, și eu să ne privim obrajii,
Mînjiți cum sînt, ca lunca încă moale
De mîzga ce rămîne după ape?
Și îndelung să ne privim într-însa
Cît cerul ei și-o tulbura seninul
De sarea lacrimilor noastre-amare?
Sau mîinile să ne tăiem și noi?
Sau limba să ne-o retezăm cu dinții,
Și, muți, urîtul zilelor să-l ducem,
Sau ce să facem? Hai să stăm la sfat,
Noi cei cu grai, să născocim o cazně
Ce-o uluí și peste veacuri lumea.

LUCIUS: O, nu mai plînge, tată, jalea ta
Privește cum o frînge, sărăcuța.

MARCUS: Destul, copilă! Titus, șterge-ți ochii.

TITUS: O, Marcus, frate Marcus, tu îmi spui?
Năframa ta o lacrimă nu-mi soarbe,
Căci e-necată de-ale tale, bietul.

LUCIUS: Lavinia mea, să-ți șterg eu obrăjorii.

TITUS: O, Marcus, uite! O-nțeleg din semne;
De-ar avea glas, lui Lucius i-ar spune
Același lucru ce ți-am spus eu ție:
Năframa lui, scăldată-n plîns de frate,

Nu-i de folos obrajilor ei jalnici.
Ce-mpărtășire a durerii-i asta
Ce-ajută cît dă iadul fericire?

(Intră Aaron.)

AARON: Andronicus, Cezarul m-a mînat
Să te vestesc că de ți-s dragi feciorii,
El, Lucius, sau tu, bătrîne Titus,
Sau unul din ai tăi, să-și taie mîna
Și s-o trimeată regelui; drept care
Își va trimite cei doi fii în viață
Și vina lor va fi răscumpărată.

TITUS: O, rege milostiv; o, scumpe Aaron!
A mai cîntat vreun corb ca dulcea mierlă
Ce ne vestește soarele în zori?
Din inimă-i trimit lui Cezar mîna:
O, Aaron, bunul meu, m-ajuți s-o tai?

LUCIUS: Oprește, tată! Mîna ta cea sfîntă
Care-a culcat atîți dușmani în lupte
N-ai s-o trimiți; mai bine dreapta mea:
Eu am prisos de sînge, căci sînt tînăr,
De-aceea mîna mea să-i izbăvească.

MARCUS: Din voi, a cărui mînă n-a rotit
Securea-nsîngerată pentru Roma
Și-a scris pe zidul dușman nimicire?
Greu să-l măsori din doi pe cel mai vrednic.
Dar mîna mea a fost trîndavă; ea
Răscumpere-mi nepoții de la moarte.
Așa voi fi păstrat-o cu folos.

AARON: Ei, haide, învoiți-vă; te pomeni
Că pîn'le duc iertarea, mor cu zile.

MARCUS: Să cadă mîna mea.

LUCIUS: Pe ceruri, nu!

TITUS: O, nu vă mai certați; aceste vreascuri
Sînt bune doar de rupt; du mîna mea.

LUCIUS: Părinte scump, de mă socoți fiu vrednic,
O, lasă-mă să-mi izbăvesc eu frații.

MARCUS: De dragul tatei și-amintirea mamei,
Vreau să-ți arăt iubirea mea de frate.

TITUS: Cădeți la învoială; eu mă cruț.

LUCIUS: Mă duc s-aduc o bardă.

MARCUS: Pentru mine.

(Lucius și Marcus ies.)

TITUS: Ia vino, Aaron; vreau să-i păcălesc:
O mînă de-ajutor, şi-ţi dau o mînă.

AARON (*aparte*):
Eu-s om cinstit, și păcăleli de astea
În viața mea eu n-am să trag nici una.
Îți pregătesc eu altă păcăleală
Și-ai s-o înghiți curînd: un bob zăbavă.

(Îi taie mîna lui Titus.)
(Lucius şi Marcus se înapoiază.)

TITUS: V-am împăcat: ce-a fost să fie, este.
Tu, Aaron, du lui Cezar mîna mea.
Să-i spui că mîna asta i-a scutit
Primejdii multe; roagă-l s-o îngroape.
Mai mult a meritat, să-i recunoaștem.
Cît despre fiii mei, să-i spui că-i țin
Ca nestemate ieftin dobîndite;
Și totuşi scump, căci cumpăr ce-i al meu...

AARON: Mă duc, Andronicus, și-n schimbul mîinii,
Curînd îi vei avea pe fii cu tine.

(aparte)

De la grumaz în sus. A, cum mă-ngrașă
Chiar numai gîndul faptei mele crunte!
Să-ncerce proștii albi ce-i rău să dreagă,
În Aaron sufletu-i ca pielea-i neagră.

(Iese.)

TITUS: Ridic spre ceruri mîna mea stingheră,
Iar ciotul slab îl plec pînă-n pămînt:
De sînt puteri ce milă au de lacrimi,
Spre ele strig!

(Către Lavinia)

Da, suflete,-ngenunche,
Căci ruga noastră va răzbi în ceruri,
Sau plînsul nostru va-mpîcli seninul
Și soarele l-o aburi cu ceață
Cum îl îngroapă-n sînul lui vreun nour.

MARCUS: O, frate, nu vorbi ce nu se poate
Și nu-ncerca adîncuri fără fund.

TITUS: Genune fără fund îmi e durerea:
Tot fără fund și patima să-mi fie.

MARCUS: Dar plînsul drămuieşte-ţi-l cu rost.

TITUS:
De-ar fi-n năpasta mea un dram de rost,
Atunci mi-aş ţine-n ţarc durerea, poate.
Cînd plînge cerul, nu se-neacă glia?
Cînd vînturi rag, nu-nnebuneşte marea
Şi-ameninţă, buhavă, cerul tot?
Tu cauţi rosturi în turbarea asta?
Eu sînt oceanu. -Auzi cum urlă jalea?
Ea cerul care plînge, eu pămîntul;
Sînt marea; plînsul ei mă răscoleşte.
Sînt glia: nesfîrşitele ei lacrimi
Se fac puhoi, m-acoperă, mă-neacă.
În pîntece nu-i pot ţinea amarul,
Ci trebuie să-l vărs ca omul beat.
Dă-mi voie dar, căci cei ce pierd au voie
Să-şi lepede din măruntaie fierea.

(Intră un sol, aducînd două capete şi o mînă.)

SOLUL:
Cinstite Titus, rea răsplată capeţi
În schimbul mîinii ce-ai jertfit lui Cezar.
Ai capetele fiilor tăi vrednici
Şi mîna ta, zvîrlită înapoi.
Durerea-ţi le e joacă, jertfa rîs.
Şi jale mi-e de jalea ta, mai rău
Decît de amintirea morţii tatei.

(Iese.)

MARCUS:
Acum îngheţe Etna cea fierbinte
Şi inima să-mi fie iad nestins!
Nu poţi răbda urgii după urgii.
De plîngi cu cei ce plîng, un pic îi mîngîi,
Dar jalea zeflemită-i fund de iad.

LUCIUS:
Vederea lor îţi lasă rană-adîncă
Şi totuşi viaţa hîdă nu sleieşte.
Îi lasă moartea numele de viaţă
Cînd n-a rămas din ea decît suflarea.

(Lavinia îl sărută pe Titus.)

MARCUS:
Biet suflet, nu-i balsam sărutul tău,
Cum nu-i e gheaţa şarpelui flămînd.

TITUS:
Cînd va-nceta înfricoşatul vis?

MARCUS:
Piei, dulce amăgire: mori, Andronic:
Tu nu visezi: vezi capetele lor,
Viteaza mînă, fiica ta ciuntită,

Și fiul surghiunit, pe toți îi vezi
Cu văzul stins; mă vezi pe mine, frate,
Ca pe o stană rece, fără simțuri.
Acum nu-ți voi mai ține-n frîu durerea.
Ci smulge-ți părul de argint, și mîna
Cu dinții sfîșie-o; iar groaza asta
S-o strîngem pe vecie între pleoape!
E vreme de furtună: ce stai molcom?

TITUS: Ha, ha, ha!

MARCUS: Cum, Titus, rîzi? Nepotrivită-i clipa.

TITUS: Eu nu mai am o lacrimă să vărs;
Și-afară de-asta, jalea mi-i dușmană:
Ea ar voi să-mi roadă ochii umezi
Și să-i orbească-n lacrimi. Dar atunci
Cum să mai aflu hăul Răzbunării?
Căci aste două tigve m-amenință
Și parcă-mi strigă să nu știu ce-i tihna
Atîta timp cît n-oi întoarce răul
În gîtul celor ce l-au făptuit.
Așa, să văd acum ce-am de făcut.
Voi, crunt loviților, stați roată-n juru-mi
Ca să mă-ntorc spre fiecare-n parte,
Să jur în mine c-am să-ndrept tot răul.
Da, am jurat. Tu, frate, ia o tigvă,
Iar eu voi duce-n mînă pe cealaltă.
Lavinia, ajută-ne și tu:
Du-mi mîna, draga tatei, între dinți.
Iar tu, băiatule, tu pleacă, du-te,
Ești surghiunit, nu-i loc să mai rămîi;
Tu fugi la goți, și-acolo strînge oaste;
Și de ți-s drag, sărută-mă și-ascultă:
Te du; pe noi ne-așteaptă treabă multă.

(Titus, Marcus și Lavinia ies.)

LUCIUS: Rămîi cu bine,-Andronic, nobil tată;
Cel mai năpăstuit bărbat al Romei:
Cu bine, mîndră Romă;-ți lasă Lucius
Zăloage mai de preț ca viața lui.
Cu bine, soră nobilă, Lavinia;
O, ce n-aș da să fii ce-ai fost odată;
Azi Lucius și Lavinia trăiesc
Doar în uitare și în chin amarnic.
De are Lucius zile, i-o plăti

Semețului Saturnin și reginei,
Făcîndu-i să cerșească pe la porți,
Precum Tarquinius și crăiasa lui.
Acum la goți; voi ridica o oaste
Să mă răzbun pe Roma și Saturnin.

(Iese.)

SCENA 2

Tot Roma. O cameră în casa lui Titus, unde este întinsă o masă de ospăț. Intră Titus, Marcus, Lavinia și micul Lucius.

TITUS: Așa, așa, ședeți; și să-mbucăm
Doar cît să ne păstrăm în noi tăria
De-a răzbuna amara noastră jale.
Destramă-ți, Marcus, nodul de pe frunte;
Nici ea, nici eu, sărmanii, n-avem mîini
Și nu putem da strigăt viu durerii
Cu brațe cruce. Mi-a rămas doar dreapta
Să-mi ciocănească pieptul, nemiloasă.
Iar cînd în golul temniței de carne,
Înnebunită, inima mă rupe,
Atunci izbesc, așa.

(Către Lavinia.)

Durere vie, tu vorbești prin semne!
Cînd biata inimă zvîcnește-avană,
Tu nu o poți lovi, s-o potolești.
Rănește-o cu oftări, ucide-o-n geamăt;
Sau ia un cuțitaș în dinți, și fă-ți
În dreptul inimii o crestătură
Ca toată lacrima din bieții ochi
Să curgă-n golul ei, și, năpădind-o,
Să-nece-n apă-amară plîngăcioasa.

MARCUS: Rușine, frate, s-o înveți să-și curme,
Cu mîna ei, plăpînda tinerețe.

TITUS: Alei! Te-a și scrîntit la cap durerea?
Eu singur am temei să mă smintesc.
Cu care mînă vrei să-și curme viața?
Și ce tot pomenești de mîini, o, Marcus?
Îi ceri tu lui Eneas iar să-nșire

Cum arse Troia și nădejdea lui?
Mai schimbă vorba, nu tot mîini, într-una,
Să ne-amintești că noi rămas-am ciungi.
O, păcătos ce sînt, pripit la gură,
De parcă noi uitam că n-avem mîini
De n-ar fi pomenit de mînă Marcus:
Hai să mîncăm: să te hrănesc, copilă.
Dar n-avem de băut. Auzi-o, Marcus;
Eu pot să-i deslușesc vorbirea ciungă:
Ea spune că se-adapă doar cu lacrimi,
Dospite-n chin, mustite pe obraji.
O, jale mută,-nvăț să te citesc.
Fără de greș ți-oi înțelege semnul,
Precum sihaștrii adînciți în rugă.
Înalță-ți cioatele spre cer, suspină,
Clipește,-ngenunchează, pleacă-ți capul,
Iar eu din semnul tău oi smulge slove
Și-ncet, încet, ți-oi învăța vorbirea.

BĂIATUL: Bunicule, mai lasă plînsul jalnic
Și-nveselește-i gîndul cu vreo snoavă.

MARCUS: Cum își frămîntă inima, micuțul,
Și-l plînge pe bunicul sfîșiat.

TITUS: Taci, lăstăraș; tu ești făcut din lacrimi,
Și lacrimile te-or topi curînd.

(Marcus lovește în taler cu cuțitul.)

În ce dai cu cuțitul, frate Marcus?

MARCUS: În ceea ce-am ucis; o muscă, doamne.

TITUS: Rușine, ucigaș! M-ai săgetat.
Mi-s ochii îmbîcsiți de hidoșenii.
Cînd căsăpești făpturi nevinovate,
Nevrednic ești să-i fii lui Titus frate.
Hai, pleacă, n-ai ce sta cu mine-alături.

MARCUS: Dar, doamne, n-am ucis decît o muscă.

TITUS: Dar dacă avea musca tată, mamă?
Cum a lăsat să-i cadă aripioara
Și-și bîzîie văzduhului durerea!
Sărmana muscă blîndă,
Care-a venit cu zumzetu-i zglobiu
S-aducă voioșie! Și-ai ucis-o!

MARCUS: Era o muscă neagră, urîcioasă
Ca maurul reginei; și-am ucis-o.

TITUS: O, o, o!
Atunci te rog să-mi ierți dojana, frate,
Căci ai făcut o faptă milostivă.
Ia dă-mi cuțitul, să-mi bat joc de ea,
Și să mă-ncînt că-i maurul venit
Cu moartea-n gînd, să-mi dea otravă mie.
Na, ție,-așa! Și na! pentru Tamora.
Ah! Ticăloasa!
Și totuși cred că nu ne înjosim
Și că putem zdrobi aici o muscă
Ce vine-n chip de maur negru-tuci.

MARCUS: Biet om! Atît de crunt lovit, încît
Ia umbre mincinoase drept făpturi.

TITUS: Hai, strîngeți. Noi, Lavinia, să mergem
La tine în iatac, și să-ți citesc
Istorii triste din trecute vremi.
Hai, fiule, și tu: ți-i văzul bun
Și-ai să citești cînd aburește-al meu.

(Ies.)

ACTUL IV

SCENA 1

Roma. Grădina lui Titus.
Intră Titus și Marcus. Apoi intră micul Lucius, cu Lavinia alergînd după el.

BĂIATUL: Ajută-mă, bunicule! Lavinia
M-aleargă peste tot. De ce, nu știu:
Privește-o, unchiule, ce iute vine:
O, mătușică scumpă, ce-oi fi vrînd?
MARCUS: Stai lîngă mine, n-ai de ce te teme.
TITUS: Prea mult te îndrăgește, să-ți vrea răul.
BĂIATUL: Da, mă-ndrăgea cînd era tata-n Roma.
MARCUS: Ce spune, oare, prin aceste semne?
TITUS: N-ai frică, Lucius: spune ea ceva.
Vezi, tu, ce mult așteaptă de la tine;
Ar vrea să mergi cu ea, s-o însoțești.
O, mai cu sîrg Cornelia[31] n-a citit
Fiilor ei, decît ea ție versuri
Măiestre și *Orátorul* lui Tullius[32].
MARCUS: Și nici nu bănuiești de ce te-aleargă?
BĂIATUL: Nu, doamne, nu știu; nici nu bănuiesc,
Afară doar de n-o fi apucată;
Căci tata-mare deseori spunea
Că marile dureri îți fură mintea.
Și am citit că, la troieni, Hecuba
A-nnebunit de jale; și mi-e frică.
Cu toate că știu bine că mătușa
Mă are drag cum drag m-avea și mama,
Și nu m-ar spăimînta decît în furie.
Și-atunci zvîrlit-am cărțile, fugind,
Mai știu eu, fără rost. Dar să mă ierți,
Mătușă scumpă, și de vrea să meargă
Și unchiul Marcus, te-nsoțesc voios.

MARCUS: Da, Lucius, vin și eu.

(Lavinia întoarce cărțile pe care le-a scăpat Lucius.)

TITUS: Dar ce-i, Lavinia? Marcus, ce-o fi asta?
O carte parc-ar vrea să răsfoiască.
Copilă, care carte? Tu deschide-i;
Ești mai citit, și te pricepi mai bine;
Hai, să-ți alegi o carte dintr-a' mele
Și amăgește-ți chinul, pînă cerul
Va da-n vileag făptașul blestemat.
De ce-și ridică brațele pe rînd?

MARCUS: Socot că vrea să spună că-s mai mulți
Încîrdășiți la faptă; da, așa-i;
Sau poate roagă cerul s-o răzbune.

TITUS: Ce carte tot împinge ea acolo?

BĂIATUL: Ovid, bunicule, *Metamorfozele;*
Mi-a dat-o mama.

MARCUS: Poate c-o alege
Pe ea din toate,-n dorul dispărutei.

TITUS: Priviți ce-nfrigurat o răsfoiește!

(O ajută.)

Ce vrea să afle? Să-ți citesc, Lavinia?
E basmul cel de jale-al Philomelei,
Cu mîrșavul Tereu, siluitorul;
Mă tem că siluirea-i rădăcina
Durerii tale.

MARCUS: Vezi, frate, vezi! cum caută prin pagini.

TITUS: Te-au prins, copile drag, te-au siluit,
Te-au pîngărit, precum pe Philomela,
În codrul nemilos, pustiu și negru?
Vedeți, vedeți!
Da, e un loc aidoma, o vale
Unde-am vînat, — de n-am mai fi vînat —
Lăsat de fire pentru ucigași
Și siluiri, cum l-a descris poetul.

MARCUS: De ce-ar clădi natura locuri rele
De nu s-ar desfăta cu rele zeii?

TITUS: Dă semn, copilă,-n jur ai doar prieteni.
Ce prinț roman s-a-ncumetat la faptă:
S-a strecurat Saturnin, ca pe vremi
Tarquin[33] ce-a pîngărit-o pe Lucreția?

MARCUS: Stai jos, copilă; frate, stai cu mine.
Apollo, Pallas[34], Jupiter, Mercur[35].
Mă luminați să dau de rost trădării!
Privește, Titus; uită-te, Lavinia;
Nisipu-i neted; mînă, dacă poți,
Toiagul ca și mine.

(Își scrie numele cu toiagul, conducîndu-l cu piciorul și cu gura.)

M-am semnat
Și nu m-am folosit de nici o mînă.
Blestem cui ne-a silit la joaca asta!
Copilă, scrie, dă-n vileag ce zeii
S-au învoit să știm spre răzbunare.
Mînat de ei, condeiul scrijeli-va
Durerea ta, trădarea și-adevărul!

(Lavinia ia toiagul în gură și scrie, conducîndu-l cu cioatele.)

TITUS: O, frate Marcus, ai citit ce scrie?
Stuprum[36], *Chiron*, *Demetrius.*

MARCUS: Cum, ai Tamorei desfrînați feciori,
Făptașii sîngeroasei barbarii?

TITUS: *Magni dominator poli,*
Tam lentus audis scelera? Tam lentus vides?[37]

MARCUS: Te liniștește, frate, chiar de știu
Că ce e scris în țărnă-i prea destul
Să răzvrătească gîndul cel mai blînd
Și să stîrnească-n prunci porniri de ură.
Să-ngenunchem uniți; și tu, Lavinia;
Și tu, nădejdea lui Hectór al Romei[38],
Jurați cu mine,-așa cum a jurat
Cu-ndureratul tată al Lucreției
Cea castă, pîngărită, Junius Brutus[39],
Că vom urzi cu rîvnă răzbunare
Asupra-acestor goți ticăloșiți,
Sau vom muri neîmpăcați cu cerul.

TITUS: Ar fi cum zici, de-ai ști și cum să-ncepi;
Dar de te dai la pui de urs, ia seama,
Trezești ursoaica, și de te-a simțit...
Ea încă e legată strîns cu leul:
Îl leagănă cît joacă tolănită
Și-și face mendrele, cînd el adoarme.

Ești vînător prea proaspăt: lasă, Marcus.
Stați, vreau s-aduc o tablă de alamă
Să sap în ea aceste trei cuvinte.
Turbatul vînt din nord va spulbera
Nisipul ca pe frunzele Sibilei,[40]
Și-atunci îndemnul unde-i? Ce-i, copile?

BĂIATUL: Voiam să spun că eu de-aș fi bărbat,
Nici sînul mamei lor n-ar fi liman
Acestor sclavi scăpați din jugul Romei.

MARCUS: Așa băiat! Și tatăl tău la fel
Slujea nerecunoscătoarea-i țară.

BĂIATUL: De voi trăi, o voi sluji la fel.

TITUS: Hai, vin' cu mine-n camera de arme
Să te-nveșmînt. Și, fiule, vei duce
Feciorilor împărătesei daruri
Ce am de gînd să le trimit. Hai, vino.
Doar vrei să-mi porți solia, nu-i așa?

BĂIATUL: Da, cu pumnalu-n pieptul lor, bunice.

TITUS: Nu, nu așa. Te-nvăț eu altă cale.
Lavinia, vin'. Veghează-mi casa, Marcus;
Lucius și eu ne-nfățișăm la curte
Cu-alai, să-i luăm de sus, da, da, de sus.

(Ies Titus, Lavinia și băiatul.)

MARCUS: O, zei! S-auzi cum geme-un om de treabă
Și tu să nu te-nmoi, să nu-l căinezi?
Fii, Marcus, sprijin celui chinuit
Ce poartă-n suflet răni ale durerii
Mai mult decît pe scut izbiri dușmane;
Și-atît de drept, că nu vrea răzbunare.
O, ceruri, răzbunați în locul lui!

(Iese.)

SCENA 2

Tot Roma. O sală în Palat.
Intră dintr-o parte Aaron, Demetrius și Chiron; din partea cealaltă micul Lucius și un însoțitor, purtînd un mănunchi de arme, înfășurate într-o inscripție în versuri.

CHIRON: Demetrius, s-a-nfățișat feciorul
Lui Lucius; ne-aduce o solie.

AARON: Smintită ca bunic-său ce-o trimite.
BĂIATUL: Îngăduiţi, seniori, cu plecăciune
Să vă salut din partea lui Andronic.

(Aparte.)

Şi iadul să vă-nghită pe-amîndoi.
DEMETRIUS: Cu mulţumiri, drăguţă. Ei, ce veste?
BĂIATUL *(aparte)*:
Că amîndoi aţi fost dezvăluiţi
Siluitori mîrşavi, aceasta-i vestea.

(Tare.)

De vi-i pe plac, bunicul vă trimite,
Cu gîndul bun, aceste scumpe arme
Drept mulţumită tinereţii voastre,
Nădejdea Romei, cum mi-a dat de grijă
Să spun, şi-o spun; iar eu vă-nfăţişez
Prinosul său; şi-n vremuri de nevoie
Vă înarmaţi şi le purtaţi cu bine.
Şi-acum vă las!

(Aparte)

Jivine sîngeroase!

(Băiatul şi însoţitorul ies.)

DEMETRIUS: Ce-i asta? Un răvaş, jur-împrejur.
Ia să vedem:

(citeşte)

„Integer vitae, scelerisque purus,
Non eget Mauri jaculis, nec arcu."[41]
CHIRON: Sînt versuri din Horaţiu; le cunosc,
Le-am întîlnit de mult într-o bucoavnă.
AARON: Da, versuri din Horaţiu; nimerişi.

(Aparte.)

Urît mi-a fost de dobitoci pe lume!
Nu-i glumă asta! Moşul i-a ghicit
Şi le trimite arme şi un stih
Ce taie pîn' la os, dar ei nu simt;
De-ar fi crăiasa noastră pe picioare,
Ar preamări urzeala lui Andronic:
Dar las-o-acum să zacă-n chinuri dulci.

(Către ei)

Ei, prințișori, n-a fost ferice steaua
Ce ne-a mînat la Roma, venetici,
Ba mai mult, robi, ca să urcăm spre culmi?
M-a uns pe piept cînd față de-al său frate
L-am înfruntat, la poartă, pe tribun.

DEMETRIUS: Mai mult m-a uns cînd l-am văzut pe Titus
Umblînd cu sărut-mîna și plocoane.

AARON: Și-adică n-a avut temei, Demetrius,
Nu v-ați purtat frumos cu fiica lui?

DEMETRIUS: Aș vrea s-avem o mie de femei
Romane la picioare, să ne-ajungă.

CHIRON: Cucernică dorință de iubire.

AARON: Lipsește doar aminul mamei voastre.

CHIRON: Și ni l-ar da de-ar fi-nmiit șiragul.

DEMETRIUS: Hai să-l rugăm pe zeu s-o ușureze
Pe maica noastră dragă de dureri.

AARON *(aparte)*:
Rugați pe diavoli; zeul ne-a-nțărcat.

(Sunet de trompete.)

DEMETRIUS: De ce răsună trîmbițele curții?

CHIRON: O fi avînd Cezárul un fecior.

DEMETRIUS: Stai! Cine vine-ncoace?

(Intră o doică, purtînd în brațe un copil negru.)

DOICA: Iertare, doamne. N-ați văzut cumva
Pe Aaron, maurul?

AARON: Mai mult sau mai puțin, sau chiar de loc,
Aaron sînt eu: dar ce dorești cu Aaron?

DOICA: O, Aaron, Aaron! s-a sfîrșit cu noi.
Ajută-ne, de nu, blestém asupră-ți.

AARON: Ce te jelești ca mîțele-n călduri,
Și ce tot cocolești acolo-n brațe?

DOICA: Ceva ce-aș vrea s-ascund de ochii zilei...
Rușinea doamnei noastre,-ocara Romei!
E gata, seniori, e izbăvită.

AARON: Ce-i gata?

DOICA: Vreau să spun că a născut.

AARON: Eh! Zeul aibe-o-n pază. Ce-i trimise?

DOICA: Un drac.

AARON: Atunci e mama dracului: frumos.

DOICA: E groaznic, e cumplit, e jale neagră.
Privește pruncul, hîd ca un broscoi

În sînul neamului bălai al nostru.
E așchie din tine, și regina
Îți cere să-l botezi cu vîrful spadei.

AARON: Taci, tîrfă! Cum? Socoți că negru-i josnic?
Cîrnat umflat: te-oi fi crezînd vreo roză!

DEMETRIUS: O, ticăloase, ce-ai făcut?

AARON: Ceva ce tu nu poți desface.

CHIRON: Ai dat de gol pe mama.

AARON: Nu, ticăloase,-am împlinit-o.

DEMETRIUS: Și-ai dat-o, cîine-al iadului, de gol.
Blestem pe sorți, blestem pe cel ales,
Blestem pe fătul unui diavol scîrnav!

CHIRON: Nu va trăi.

AARON: Nu va muri.

DOICA: O, trebui', Aaron, asta-i voia mamei.

AARON: Cum, trebuie? Atunci doar eu tăia-voi,
Și nimeni altul, os din osul meu.

DEMETRIUS: Ba eu voi trage-n țeapă mormolocul.
Ia dă-mi-l, doică.-Îi vin de hac îndată.

AARON: Mai lesne spada-mi te-o goli de mațe.

(Ia copilul din brațele doicii și trage spada.)

Stați, ucigași! Vreți să tăiați un frate?
Vă jur pe luminițele din cer,
Ce-au ars mai viu la zămislirea lui,
Că cel ce-atinge primul meu născut
Va nimeri în buza spadei mele.
Vă spun, țîngăi, că nici Enceladus[42]
Cu toată seminția lui Taifun[43],
Nici marele Alcid[44], nici cruntul Marte
N-or smulge prada mîinilor de tată.
Voi, inimi găunoase, ucigași,
Pereți lăptoși, boiți ca semnul crîșmei!
Mai bun dintre culori e negrul tuci:
El nici că rabdă-mpestrițări: le-alungă!
Păi toată apa mării nu-nălbește
A' lebedei picioare de catran
Deși le scaldă-n undă ceas de ceas.
Spuneți crăiesei că-s destul de copt
Să-mi apăr ce-i al meu: de iartă, bine.

DEMETRIUS: Vrei să trădezi regeasca ta stăpînă?

AARON: Stăpîna mi-i stăpînă; pruncu-s eu:
Icoana anilor vînjoși ai mei.

'Naintea lui nu pun o lume-ntreagă,
Și-n ciuda lumii-ntregi, trăi-va teafăr.
De nu, cu fumul vostru-ntunec Roma.

DEMETRIUS: Atunci pe veci ni-i mama înfierată.

CHIRON: Și scîrbă-i va fi Romei de-a ei faptă.

DOICA: Furios, Cezárul îi va cere moartea.

CHIRON: Roșesc la gîndul groaznicei rușini.

AARON: Acesta-i dreptul frumuseții voastre.
Ptiu, alb mișel, ce dai de gol, roșind,
A' inimii lucrări de taină, ptiu!
Priviți un făt croit din alt aluat:
Cum rîde, drăcușorul, la tăticu,
De parc-ar zice: „Sînt al tău, bătrîne".
E frate bun cu voi, flăcăi, hrănit
Cu-același sînge ce v-a dat viață:
Din pîntecele-n care-ați stat și voi
Ieși micuțul slobod la lumină.
Vi-i frate dinspre partea nendoioasă,
Deși asupră-i eu mi-am pus pecetea.

DOICA: Și ce-am să-i spun împărătesii, Aaron?

DEMETRIUS: Învață-ne, tu, Aaron, ce să facem,
Și ne-om supune-nvățăturii tale.
Crutat să-ți fie pruncul, de ne scapi.

AARON: Atunci să ne-așezăm la sfat cu toții.
Noi doi stăm mai deoparte, că-i mai sigur.
Acum puteți vorbi de ce vă doare.

(Se așază cu toții.)

DEMETRIUS: Cîți au văzut acest copil al lui?

AARON: Așa, băieți! Cînd ne unim la treabă
Sînt mielușel; dar de-l stîrniți pe maur,
Mistrețu-ntărîtat, leoaica stepei,
Oceanul răscolit nu rup ca Aaron.
Dar ia s-aud, cîți au văzut copilul?

DOICA: Cornelia moașa, eu și nimeni altul
Decît lăuza,-mpărăteasa noastră.

AARON: Împărăteasa, moașa și cu tine:
Doi pot tăcea cînd cel de-al treilea-i dus.
Dă fuga și să-i spui c-am zis așa:

(o înjunghie)

„Guiț, guiț!"
Cum țipă porcul cînd îi vîri frigarea.

DEMETRIUS: Ce-nseamnă asta, Aaron? Pentru ce?

AARON: Ei, doamne, asta-i faptă-nțeleaptească:
Voiai ca țața asta rea de clanță
Să ne trădeze? Nu se poate, doamne.
Și-acum vă spun ce facem: nu departe
Trăiește unul, Muli, neam cu mine;
Nevastă-sa născu azi-noapte-un prunc
Ce-i seamănă leit, bălai ca voi:
Făceți cu Muli treaba, dați femeii
Bănet și îndrugați-le povestea:
Cum va ajunge pruncul om de seamă,
Că-l vor primi moștenitor al Romei,
Și că-l schimbăm în locul alui meu
Spre-a potoli furtuna de la curte;
Și legene-l Cezarul ca pe-al lui.
Ian ascultați; eu unul i-am dat leacul,

(arătînd spre doică)

Iar voi rămîne-acum s-o îngropați.
Cîmpia-i ici, voi, cruce de voinici;
De-ați terminat, nu stați să pierdeți vremea,
Trimiteți-o pe moașă-ncoa' de-ndată.
Cu moașa și cu doica pe cea lume
Să trăncănească doamnele cît vor.

CHIRON: Tu n-ai încredința o taină, Aaron,
Nici vîntului.

DEMETRIUS: Tamora și ai săi
Îți mulțumesc de grija ce i-o porți.

(Demetrius și Chiron ies, ducînd trupul doicii.)

AARON: Și-acum la goți, în zbor de rîndunea
Să-mi pun la loc ferit comoara dragă,
Și-n taină să-i salut pe credincioșii
Reginei; hai, buzilă mic, să mergem,
Căci jarul de sub tălpi mi-e de la tine.
Cu mure te-oi hrăni, și rădăcini,
Cu zer și caș, și-i suge de la capră,
Om sta prin peșteri și te-oi crește mare,
S-ajungi războinic, căpitan de oști.

(Iese cu copilul.)

SCENA

Tot Roma. O piață publică.
Intră Titus, ducînd săgeți, de coada cărora sînt legate răvașe; împreună cu el, Marcus, micul Lucius, Publius, Sempronius, Caius și alți nobili, cu arcuri.

TITUS:
Hai, Marcus, hai; nepoți, aici e locul.
Tu, flăcăiaș, arată-ți măiestria:
Struniți vîrtos și trageți drept la țintă.
Terras Astraea reliquit[45].
Gîndește, Marcus, că-i plecată, dusă.
La treabă fiecare. Voi, nepoți,
Cercați oceanul și-aruncați năvoade,
O veți găsi în apa mării, poate:
Dar și-n ocean, dreptatea-i tot puțină.
Sempronius, Publius, nu vă mai codiți;
Săpați cu tîrnăcopul și cazmaua
Și borteliți pămîntul pînă-n miez.
Și-o dată-ajunși pe alt tărîm, la Pluton[46],
Înfățișați-i, rogu-vă, o jalbă:
Spuneți-i că Andronic cel bătrîn
Îi cere lui dreptate și-ajutor,
Că-i crunt lovit de vitregia Romei.
Ah, ce păcate mi-am făcut cu tine,
O, Romă, cînd cîrmii voința obștii
Spre cel ce-acum mă urgisește-atît.
Plecați, și ochii-n patru; nu rămînă
O navă de război nescotocită;
O fi trimis-o peste mări, tiranul,
Și-atunci mai fluierăm după dreptate.

MARCUS:
O, Publius, nu te doboară jalea
Să-l vezi pe unchi cu mintea rătăcită?

PUBLIUS:
De-aceea-i datoria noastră, tată,
Să fim în preajma lui și zi și noapte
Și să-i intrăm în voie, pînă ce
Îi va aduce vremea leacul bun.

MARCUS:
Durerea lui e fără leac. Dați mîna
Cu goții, și-n război de răzbunare
Plătiți-i Romei nerecunoștința,
Și-așijderi trădătorului Saturnin.

TITUS: Ei, Publius, ce veste? Ei, seniori!
Ce! Ați găsit-o?
PUBLIUS: Nu, însă Pluton îți trimite vorbă
Că răzbunare-ți poate da din iad.
Dreptatea, cică, nu mai pridideşte
Cu Jupiter în ceruri, sau aiurea,
Aşa că trebui' să mai rabzi oleacă.
TITUS: E rău de mă hrănește cu zăbave.
Am să m-afund în lacul cel de flăcări
Şi de-un călcîi s-o scot din Acheron[47].
Noi sîntem tufe doar, nu cedri, Marcus,
Mărunți la os, nu ca Ciclopii[48], munți;
Dar în oțel turnați, din tălpi în creștet,
Deși zdrobiți de-atîtea nedreptăți;
Cum nu-i dreptate pe pămînt și-n iad,
Îi vom stîrni pe zeii toți din cer
Să ne-o trimită spre-a-ndrepta tot răul.
La treabă, Marcus, tu ești bun arcaș.

(Le împarte săgețile.)

Ad Jovem[49], tu: ia, *ad Apollinem*[50]:
Ad Martem[51], asta-i pentru mine:
Copile, pentru Pallas: na, Mercur:
Tu, Caius, lui Saturn, nu lui Saturnin:
Trăgeți potrivnic vîntului, mai bine.
Hai, fiule! Tu tragi cînd spun eu, Marcus.
Am scris cu socoteală fiecărui;
N-a mai rămas un zeu; pe toți îi rog.
MARCUS: Trăgeți, nepoți, săgețile spre curte:
Îi vom ciobi Cezarului mîndria.
TITUS: Acum, băieți, dați drumul.

(Trag.)

Bine, Lucius!
Drept la Fecioară[52]-n poală: pentru Pallas.
MARCUS: Eu trag vreo zece stînjeni peste lună,
Şi Jupiter a și primit răvașul.
TITUS: Ha! Publius, Publius, ce-ai făcut, băiete?
Trăseși în Taur și-i zburași un corn.
MARCUS: Cînd trase Publius, Taurul străpuns
Se năpusti-n Berbec cu-atîta foc,
Că-l văduvi de coarnele-amîndouă,
Care-au picat drept la palat în curte.

Și cine crezi că le-a găsit? Harapul!
Iar doamna, rîzi! „Nu sta pe gînduri, zice,
Ci du-i-le stăpînului în dar."

TITUS: Da, uite-l. Bucura-s-ar împăratul!

(Intră un țăran purtînd un coș cu doi porumbei în el.)

Vești! vești din ceruri! Marcus, vine poșta.
Ce noutăți, voinice? Vreo scrisoare?
Îmi fac dreptate? Jupiter ce spune?

ȚĂRANUL: A! ăl de face spînzurătorile? Cică le-a dat iar jos, c-abia săptămîna ailaltă îl spînzură pe ăla.

TITUS: Dar Jupiter ce spune, te întreb?

ȚĂRANUL: Vai, stăpîne, da' de un' să-l știu eu pe Jupiter, că n-am băut cu el de cînd sînt.

TITUS: Cum, secătură, nu duci tu răvașe?

ȚĂRANUL: Eu, stăpîne, îmi duc porumbeii, și alta nimic.

TITUS: Păi n-ai venit din cer?

ȚĂRANUL: Din cer, stăpîne? Vai de capul meu, pe-acolo n-am fost niciodată. Ba să mă ferească zeii de-atîta îndrăzneală, să mă-nghesui la poarta cerului așa de tînăr. Eu mă duc cu porumbeii ăștia la trebonalul plebeilor să potolesc o gîlceavă între unchi-meu și un obraz de la Curte.

MARCUS: Ascultă, Titus, nici că se poate ceva mai nimerit pentru plîngerea ta; pune-l să-i dăruiască împăratului porumbeii ca din parte-ți.

TITUS: Ia spune-mi, poți tu să înfățișezi o plîngere așa, cu grație?

ȚĂRANUL: Pe cinstea mea, stăpîne, că de cînd mă știu nu mi-a fost greață; de mîncare prea multă nici atîta.

TITUS: Hai, măi băiete: ce mai tura-vura,
Du-i tu lui Cezar porumbeii ăștia
Din partea mea, și vei găsi dreptate.
Stai, pentru osteneală, ține-aicea.
Dați-mi o pană și cerneală.

Măi omule, poți tu să înfățișezi o plîngere cu grație?

ȚĂRANUL: Pot, stăpîne.

TITUS: Atunci uite, ține plîngerea asta pentru tine. Și cînd te înfățișezi dinaintea lui, mai întîi trebuie să îngenunchezi, pe urmă îi săruți piciorul; apoi îi dăruiești porumbeii; și-apoi ți-aștepți răsplata. Am să fiu și eu pe aproape, băiete; vezi de fă treabă bună.

ȚĂRANUL: Nici o grijă, stăpîne; las' pe mine.

TITUS: Ai un cuțit, băiete? Dă-mi să-l văd.
Ia-l, Marcus, înfășoară-i-l în jalbă;

Să știi c-ai scris-o ca un om umil;
Și după ce i-o-nfățișezi lui Cezar,
Să bați la ușa mea, să-mi spui ce-a zis.

ȚĂRANUL: Domnul să te aibe în pază, stăpîne; chiar așa am să fac.

TITUS: Să mergem, Marcus. Publius, mă urmează.

(Ies.)

SCENA 4

Tot Roma. În fața Palatului.
Intră Saturninus, Tamora, Demetrius, Chiron, curteni și alții. Saturninus duce în mînă săgețile trase de Titus.

SATURNINUS: Dar ce-i dezmățul ăsta? Oare Roma
A pomenit vreodată ca un Cezar
Să fie astfel înfruntat, sfidat,
Luat în rîs, fiindc-a-mpărțit dreptatea?
Voi știți, cum știu și zeii cei puternici —
Oricît ar zumzăi-n urechea gloatei
Acești tulburători ai păcii noastre —
Că legiuită plată și-au primit
Toți fiii înrăiți ai lui Andronic.
Și ce-i dacă-i luă mințile durerea?
Să tragem noi ponoasele smintelii,
Și urii și amărăciunii lui?
Le scrie zeilor să-ndrepte răul:
Lui Jupiter, și asta lui Mercur,
Și lui Apollo: asta către Marte;
Mai mare dragul să le vezi pe străzi!
N-aduce el Senatului jignire
Și trîmbițează strîmbătatea noastră?
Frumoasă treabă, oameni buni, ce ziceți?
La Roma nu-i dreptate, va să zică?
Dar cît trăiesc, sminteala-i prefăcută
Nu-i va sluji de scut blestemăției;
Și el și-ai lui să afle că dreptatea
Trăiește în Saturnin; iar de doarme,
O va trezi, și-n furii, ea cresta-va
Pe urzitor, cît de semeț s-ar ține.

TAMORA: Stăpîne bun, iubitul meu Saturnin,
Stăpîn pe viața și pe gîndul meu,

Te liniștește. Celui crunt lovit
Să-i crezi greșeala, că-și pierdu fii vrednici
Și-adînc străpunsă-i inima-i bătrînă;
Alină-i mai degrabă sfîșierea
Decît să-l hăituiești, rău, bun, cum este,
Că te-a jignit.

(Aparte.)

Tamora cea isteață
Îi cîntă fiecăruia în strună,
Dar te-am pălit de moarte, Titus, viața
S-a scurs din tine: Aaron de-i deștept,
Scăpăm cu bine... ancora-i în port.

(Intră țăranul.)

Ce vînt, om bun? Ai vrea să ne vorbești?

ȚĂRANUL: Taman așa, dacă domnișoria ta ești de soi împărătesc.

TAMORA: Da, sînt, dar împăratul șade colo.

ȚĂRANUL: El e. Cu binețe de la Domnul și de la sfîntul Ștefan. Iacă v-aduc un răvaș și o pereche de porumbei.

(Saturninus citește scrisoarea.)

SATURNINUS: Plecați cu el și spînzurați-l grabnic.

ȚĂRANUL: Ce bani am de primit?

TAMORA: Hai, pleacă, băiete, trebuie să fii spînzurat.

ȚĂRANUL: Spînzurat! Măiculiță Doamne, va să zică mi-am lungit gîtul ca să aibă parte de un sfîrșit înalt.

(Iese străjuit.)

SATURNINUS: Atîtea mîrșăvii de nendurat!
Să rabd ticăloșia asta eu?
Știu bine cine-a pus la cale totul:
De parcă trădătorii săi feciori
Care-au murit, căci mi-au ucis pe frate,
Au fost măcelăriți nedrept prin mine!
Tîrîți-l pe mișel de păr, în față-mi;
Nici vîrsta și nici cinstea nu-i dau drepturi.
Că m-ai sfidat, voi fi casapul tău!
Viclean turbat, ce m-ai săltat pe tron
Visînd să-ncaleci Roma și pe mine.

(Intră Aemilius.)

Ce vești ne-aduci, Aemilius?

AEMILIUS: Stăpîne,
Găteşte-ţi oastea! Roma e-n primejdie.
Căci goţii strîns-au hoarde, şi puhoaie
De oameni hotărîţi, porniţi pe pradă,
Vin iureş înspre noi, mînaţi din frunte
De Lucius, feciorul lui Andronic,
Ce-ameninţă, răzbunător, s-aducă
Prăpăd, ca-n vremi trecute, Coriolan[53].

SATURNINUS: În fruntea lor e Lucius cel războinic?
Mă seacă vestea şi mă frîng de mijloc
Ca floarea degerată sau ca iarba
Pălită de furtună.-Începe-amarul.
Mulţimile pe el îl îndrăgesc;
I-am auzit chiar eu spunînd adesea,
Cînd mă plimbam pe străzi ca om de rînd,
Că surghiunirea lui a fost nedreaptă,
Şi că l-ar vrea pe el de împărat.

TAMORA: De ce te-ai teme? Nu-i de fier cetatea?

SATURNINUS: O fi, dar cetăţenii ţin cu Lucius,
Şi spre-al sluji, sînt gata la răscoală.

TAMORA: Fii, rege, dîrz în gînd, cum eşti la nume.
E astrul stins, de dau ţînţarii-ntr-însul?
Vultúrul rabdă cînt de păsărele
Şi nu ia seama la sporoava lor,
Cînd poate cu o umbră de arípă
Să le reteze viersul după plac.
La fel şi tu, supuşii ameţiţi.
Tresaltă, dar: şi află, împărate,
Că-l voi vrăji pe-Andronic cel bătrîn
Cu vorbe miere, grele de primejdii,
Mai grele decît nada sau trifoiul,
Căci peştele îşi rupe gura-n nadă,
Iar oaia crapă tot rozînd dulceaţă.

SATURNINUS: Nu-l roagă el pe Lucius pentru noi.

TAMORA: Tamora dacă-l roagă,-aşa va face.
Eu pot s-alint urechea lui bătrînă
Cu visuri aurite,-ncît, de-ar fi
Auzu-i stins şi inima de piatră,
Eu le-aş descetlui să mă asculte.

(Către Aemilius.)

Fii solul nostru: spune că-mpăratul
Ar vrea să stea cu Lucius cel războinic

La sfat. Și rînduiește intîlnirea
Acasă la bătrînul său părinte.

SATURNINUS: Solia-ndeplinește-ți-o cu cinste.
De-i temător și vrea morțiș ostateci,
Să spună ce-și dorește drept zălog.

AEMILIUS: Voi împlini porunca fără greș.

(Iese.)

TAMORA: Iar eu mă duc la Titus cel bătrîn,
Și-l voi momi cu marea-mi iscusință
Să-l smulgă de la goți pe mîndrul Lucius.
Și-acum, stăpîn iubit, fii iarăși vesel
Și-ngroapă-ți teama în urzeala mea.

SATURNINUS: Mergi cu noroc, și cată să-l înduplеci.

(Ies.)

ACTUL V

SCENA 1

O cîmpie în apropiere de Roma.
Trompete.
Intră Lucius şi o armată de goţi, cu tobe şi stindarde.

LUCIUS: Viteji căliţi, prieteni credincioşi,
Primit-am veşti din Roma ce ne spun
De cîtă ură-i însoţit Cezarul
Şi cît de mult li-i dor de chipul nostru.
Fiţi, dar, prinţi nobili, cum v-arată cinul,
Semeţi şi ne-mpăcaţi cu nedreptatea;
Iar răul tot ce vi-l aduse Roma
Să vi-l plătească Roma întreit.

PRIMUL GOT: Lăstar viteaz din marele Andronic,
Pe vremuri groaza noastră, azi nădejdea;
A' cărui fapte nentrecute-n cinste
Le-mproaşcă Roma cu dispreţu-i josnic,
Te-ncrede-n noi: te vom urma ca roiul
Albinelor mînate-n toiul verii
De craiul lor[54] spre pajiştea cu flori,
Să-i cerem blestematei socoteală.

GOŢII: Şi tot ca el, rostim noi toţi deodată.

LUCIUS: Îi mulţumesc plecat, şi-asemeni vouă.
Dar cine vine, dus de-un got sprinţar?

(Intră un got, conducîndu-l pe Aaron, care duce pruncul în braţe.)

AL DOILEA GOT: Vestite Lucius, m-abătui din rînduri
Ca să privesc ruina unui schit,
Şi cum căscam eu ochii mai cu sîrg
La zidul ros de vreme, ce s-aud?
Un prunc scîncind pe undeva sub bolţi

Dau fuga într-acolo, cînd, un glas
Îl potolea pe prunc așa: „Taci, drace!
De nu-ți dădeai părintele de gol,
Iar firea te-nzestra cu chipul mamei,
Ai fi ajuns, tîlhare, împărat:
Cînd taurul și vaca-s albi ca urda
Nu zămislesc viței de smoală. Taci,
Taci, hoțomane!" -Așa-l certa pe prunc —
„Căci mergem la un got, un om de treabă;
De-i spun că ești copilu-mpărătesei
Te-o ține-n puf, de dragul mamei tale".
Cu spada trasă am sărit asupră-i,
L-am luat de scurt și l-am adus încoace,
Să-i faceți ce credeți că-i cuvenit.

LUCIUS: Got vrednic, ăsta-i dracu-mpelițat
Ce-l văduvi pe-Andronicus de-o mînă:
E al Tamorei scump mărgăritar,
Și-acesta-i rodul poftei lui aprinse.
Ia spune, ochi scrîșnit, cui vreai să-i duci
Icoana feței tale de satană?
De ce stai mut? Ești surd? Nu scoți o vorbă?
Osteni, un ștreang! Mi-l spînzurați de-o cracă
Și rodul desfrînării lîngă el.

AARON: Să n-atingi pruncul: e din os domnesc.

LUCIUS: Prea-i tat-său-ntreg să poată fi soi bun.

(Către soldați.)

Copilu-ntîi, nainte-i să se zbată
Și să-i sfîșie inima de tată.
Aduceți scara.

(Este adusă o scară, pe care Aaron e suit cu sila.)

AARON: Lucius, cruță pruncul
Și du-l din partea mea împărătesei.
Îți voi dezvălui cumplite taine
Și bine ți-o mai prinde să le știi.
De nu vrei, tac. Ce-o fi să fie-apoi.
Dar „Răzbunarea deie iama-n voi!"

LUCIUS: Ba spune: și de mi-e pe plac ce-mi spui,
Îl cruț pe prunc și-l dau să-l alăpteze.

AARON: De ți-e pe plac! Nu, Lucius, dimpotrivă,
Tot sufletul din tine am să-l zgudui
Cu siluiri, măceluri și omoruri.

Cumplite fapte ale nopții negre,
Urzeli cîinești, trădări, ticăloșii
Prea jalnice, dar, vai, adevărate,
Iar de mor eu, vor fi-ngropate toate,
Afară doar de juri să-l cruți pe prunc.

LUCIUS: Vorbește.-Am spus: Copilul va trăi.

AARON: Întîi să juri; apoi încep să spun.

LUCIUS: Pe ce să jur? Tu doar n-ai Dumnezeu,
Cum poți atunci să crezi în jurăminte?

AARON: Și dacă, ce-i? E-adevărat, nu cred,
Dar fiindcă știu că ești pios, și porți
În tine-aceea ce se cheamă cuget,
Și te-am văzut că împlinești habotnic
O seamă de scălămbăieli popești,
De-aceea-ți cer să juri; cînd știu că prostul
Își ia un băț vopsit drept Dumnezeu,
Și de-a jurat pe el, jurat rămîne,
Atunci îi cer să jure: și-ai să juri
Pe Dumnezeul tău, sau cum i-oi zice,
Pe care cu smerenie-l iubești,
Că-mi cruți băiatul și-ai să-l crești voinic:
Altminteri nu-ți voi da-n vileag nimic.

LUCIUS: Îți jur pe Dumnezeu c-așa voi face.

AARON: Ci află-ntîi că mi-l făcu Tamora.

LUCIUS: Femeie dezmățată, nesătulă!

AARON: Stai, Lucius, c-asta-i faptă milostivă
Pe lîngă ce-ai să afli chiar acum.
Feciorii ei ucis-au pe Bassianus,
Și surioara ei ți-au siluit-o,
Ferchezuind-o cum văzuși tu însuți.

LUCIUS: Mîrșavule! Și-i spui ferchezuială?

AARON: N-au îmbăiat-o ei, n-au potrivit-o
Pe ici-coló, așa cum stă mai bine?

LUCIUS: Barbari, jivine, fiare, ca și tine!

AARON: Ce-i drept, învățătura eu le-am dat-o.
Nesațul li se trage dinspre mamă,
Mai sigur decît cartea ce cîștigă.
Cîinia, cred, cu mine au deprins-o,
Cîinia care-ți sare-n beregată.
Tu cîntărește-mi prețul după fapte:
Eu i-am momit pe frații tăi spre groapa
În care l-au zvîrlit pe Bassianus;
Eu ticluii răvașu-aflat de Titus

Și aurul tot eu l-am îngropat,
În cîrd cu cei doi fii și cu regina;
Și cîte pricini ai avut de jale
În care nu-mi vîrîi eu coada neagră?
Eu l-am scurtat pe taică-tău de-o mînă
Și după ce-o-nhățai, m-am tras deoparte
Și-am rîs de era gata să plesnesc.
Chitii prin crăpătura unui zid
Cînd i-au adus a' fiilor lui tigve;
Și-am rîs de plînsul lui cu-atîta poftă
Că mi s-au înecat și mie ochii:
Iar doamna, auzind isprava asta,
Mai-mai c-a leșinat de bucurie
Și zece sărutări mi-a dat drept plată.

PRIMUL GOT: Și nu roșești spunînd acestea toate?

AARON: Cît cîinele cel negru, vorba ceea.

LUCIUS: Nu te căiești de faptele-ți haine?

AARON: Ba da, de-atîta doar că-s prea puține,
Și blestem ziua asta, dar îmi spun
Că n-au rămas prea mulți ce-mi stară-n preajmă
Pe care nu-i pălii cu vreo urgie:
Să tai un om, sau să-i urzesc pieirea,
Să siluiesc, sau să-i îndemn pe alții,
Să-i pierd pe cei nevinovați, mințind,
S-asmut de moarte doi prieteni buni;
Sărmanului să-i zvîrl în rîpă vita,
Și să dau foc la clăi de fîn în noapte,
Strigînd: „Acum stingeți-le cu lacrimi!"
Adesea dezgropat-am morți, și, țepeni,
I-am proțăpit la ușa celor dragi,
Cînd ei își amorțiseră durerea;
Și le-am crestat pe piele, ca pe coaja
Copacului, în litere romane:
„Sînt mort, dar vouă nu vă moară jalea!"
Da, am făcut blestemății cu carul,
Senin de parc-aș fi stîlcit o muscă,
Și n-am alt foc la inimă decît
Că nu pot face mii și mii la fel.

LUCIUS: Dă-l jos pe diavol: nu e drept să moară
De moartea dulce-a ștreangului. Prea iute-i.

AARON: Aș vrea să fiu un diavol, de sînt diavoli,
Ca să trăiesc să ard în focul veșnic,

Iar voi să-mi fiți tovarăși jos în iad,
Să mușc din voi cu limba mea de fiere!

LUCIUS: Băgați-i pumnu-n gură ca să tacă.

(Intră un got.)

GOTUL: Stăpîne, a sosit un sol din Roma
Și roagă să-i îngădui să-ți vorbească.

LUCIUS: Să vină-n fața noastră.

(Intră Aemilius.)

Aemilius! Bun sosit! Ce vești din Roma?

AEMILIUS: Stăpîne Lucius, și voi, prinți goți,
Prin mine voie bună de la Cezar,
Care, aflîndu-vă-narmați, vă cheamă
La sfat în casa lui Andronic, tatăl,
Poftindu-vă să cereți drept zălog
Pe cine vreți, și vi-l va da îndată.

PRIMUL GOT: Ce spune generalul nostru?

LUCIUS: Cezárul să se lege prin cuvînt
Față de tata și de unchiul Marcus,
Și vom veni. Pornește.

(Ies.)

SCENA 2

Roma. În fața casei lui Titus.
Intră Tamora, Demetrius și Chiron, travestiți.

TAMORA: Și-n hainele-astea triste și ciudate
Îi voi ieși în față lui Andronic,
Strigînd că-s Răzbunarea cea din iad
Trimisă lui să-i frîngă pe haini.
Băteți. Aici stă el însingurat
Și rumegă răsplăți nemaigîndite.
Spuneți că Răzbunarea a venit
Să-i prindă în vîrtej pe toți dușmanii.

(Bat la ușă.)
(Apare Titus, sus.)

TITUS: Cine mă tulbură din gînduri?
Viclenilor, mă faceți să deschid

Ca toate a' mele negre hotărîri
Și truda mea să zboare-n vînt, pe ușă?
Dar vă-nșelați; căci ce-am în gînd să fac
E scris aici în slove-nsîngerate,
Și ce e scris va fi înfăptuit.

TAMORA: Nu, Titus. Am venit să stăm de vorbă.

TITUS: Nici un cuvînt; cum să-mi plinesc vorbirea,
Cînd îmi lipsește-o mînă s-o-ntregesc?
Nu sîntem deopotrivă;-am terminat.

TAMORA: De m-ai cunoaște,-ai sta la sfat cu mine.

TITUS: Eu nu-s nebun; știu bine cine-mi ești.
Mi-i martor ciotul ăsta sîngerat;
Și brazdele durerii îmi sînt martori;
Istovitoarea zi și noaptea grea,
Mi-i martoră durerea că te știu,
Trufașă și puternică Tamora.
Nu vii cumva să-mi iei și mîna-aceasta?

TAMORA: Nefericite, nu sînt eu Tamora.
Ea ți-i dușmancă, eu prieten bun:
Sînt Răzbunarea din infern trimeasă
Să potolesc vultúrul ce te rupe,
Dînd plată cruntă dușmanilor tăi.
Coboară și privește-mă-n lumina
Acestei lumi; și să vorbim de-omoruri.
Nu-i hău adînc, nu-i gaură de șarpe,
Noian de beznă, vale-nnegurată,
În care să se poată-ascunde-Omorul
Și Siluirea, fără să-i găsesc;
Atîta să le șuier: Răzbunare.

TITUS: Ești Răzbunarea? Mi-ești trimeasă mie
Să-i pui la cazne pe dușmanii mei?

TAMORA: Da, sînt; de-aceea vino să mă-ntîmpini.

TITUS: Dar, pînă vin, te rog să-mi faci un bine.
Privește: lîngă tine-s Siluirea
Și-Omorul; dovedește-mi cine ești:
Înjunghie-i, sau de roțile căruței
Sfîșie-i, și-ți voi fi eu surugiul
Și voi goni cu tine-n jurul lumii.
Doi murgi să-mi dai, mai negri decît smoala,
Să-ți poarte-n zbor căruța răzbunării,
Să-i afle pe-ucigași și-n fund de peșteri:
Și-o dată carul încărcat de tigve,
Voi coborî, și pașii-mi grei tîrî-voi

Pe lîngă roți, ca un rîndaș umil,
De cînd se-aprinde-n răsărit Hyperion[55]
Și pînă se afundă în ocean.
Zi după zi trudi-voi pentru tine,
Dar curmă Siluirea și Omorul.

TAMORA: Acești feciori mă însoțesc pe mine.

TITUS: Feciori? Dar cum îi cheamă?

TAMORA: Siluirea
Și-Omorul; cu temei numiți astfel,
Căci ei răzbună fapte ca acestea.

TITUS: Cum seamănă cu fiii-mpărătesei,
Și tu cu ea! Dar vezi, noi pămîntenii
Avem toți ochi smintiți, înșelători.
O, dulce Răzbunare! Vin la tine;
Și de te mulțumești c-un singur braț,
Cu el te voi îmbrățișa îndată.

(Se retrage.)

TAMORA: Nebunului să-i cînți mereu în strună.
Orice i-aș îndruga eu spre-a-i hrăni
Bolnava minte, voi să-mi țineți hangul,
Căci, hotărît, mă ia drept Răzbunarea.
Și cum se-ncrede-n gîndul lui smintit,
Îl pun ca să trimeată după Lucius.
Și-n vreme ce-l îmbiu la un ospăț,
Găsesc eu un tertip să-i risipesc,
Să-i spulber pe cei goți înfierbîntați,
Sau să-i asmut, măcar, asupra lui.
Priviți-l, vine.-Acum să batem fierul.

(Intră Titus.)

TITUS: Mult singur m-am simțit fără de tine:
Binevenită fii în casa-mi plînsă,
Tu, Furie[56] spăimoasă; voi, așijderi,
Omor și Siluire. Semănați
Leit cu-mpărăteasa și-ai ei fii.
Ați fi deplini de-ați mai avea și-un maur.
Tot iadul n-are-n el un drac asemeni?
Împărăteasa, știu, un pas nu face
De nu-i cu ea un maur; dacă vrei
S-o întrupezi așa cum se cuvine
Îți trebuie un drac asemeni lui.
Dar bine mi-ai venit și-așa. Ce facem?

TAMORA: Ce-ai vrea să facem noi, Andronicus?
DEMETRIUS: Să-mi dai un ucigaș, și-l judec eu.
CHIRON: Arată-mi un mișel ce-a siluit,
Căci sînt trimis să mă răzbun pe el.
TAMORA: Să-i văd pe cei ce te-au năpăstuit,
Și tuturora le voi da răsplata.
TITUS: Tu caută pe-a' Romei străzi haine
Și de găsești un om asemeni ție
Înjunghie-l, scump Omor: e-un ucigaș.
Tu mergi cu el; și dacă se întîmplă
Să-ți întîlnești un geamăn, Siluire,
Înjunghie-l, dragul meu: a siluit.
Tu mergi cu ei; la curtea-mpărătesei
Se află o regină și-al ei maur;
O vei cunoaște după boiul tău:
Din creștet pînă-n tălpi îți e leită.
Ci dă-le-o moarte cruntă, rogu-te,
Căci crunți au fost cu mine și ai mei.
TAMORA: Ne-nveți de bine; chiar așa vom face.
Dar dac-ai vrea, prea bunule Andronic,
Să-ți chemi aici viteazul fiu, pe Lucius,
Ce mînă-asupra Romei hoarde gote,
Poftindu-l la ospăț în casa ta.
La praznicul acela voi aduce
Pe-mpărăteasă și pe fiii ei,
Pe împărat și pe dușmanii tăi.
Iar ei îngenunchea-vor dinainte-ți,
Cerșindu-ți astăzi mila în zadar.
E bine ticluită răzbunarea?
TITUS: Coboară, Marcus! Eu te strig, eu, Titus.

(Intră Marcus.)

Mergi, bune Marcus, mergi la goți și-ntreabă
De Lucius, nepotul tău, și roagă-l
Să vină-aici îndată, împreună
Cu cei mai acătării principi goți;
Înduplecă-l să-și lase oastea-acolo:
Să-i spui că și-mpăratul și crăiasa
Sînt la ospăț în casa mea, iar el
Va ospeți cu ei; de dragul meu
Te du; și de i-s drag, să vină, spune-i.
MARCUS: Merg bucuros și mă întorc îndată.

(Iese.)

TAMORA: Acuma plec să-ți pun la cale treaba
Și-mi iau și ajutoarele cu mine.
TITUS: Ba nu, ba nu, ei doi să stea aici;
De nu, îl chem pe Marcus înapoi
Și-aștept doar de la Lucius răzbunare.
TAMORA (*aparte fiilor ei*):
Băieți, ce ziceți? Vreți să stați cu el,
În timp ce eu mă duc să-i spun lui Cezar
Cum ticluii anume gluma noastră?
Intrați în voia lui, vorbiți-i blînd,
Și zăboviți cu el pînă mă-ntorc.
TITUS (*aparte*): Eu îi cunosc, deși mă cred nebun;
Și-i voi izbi cu propria lor armă:
Doi cîini ai iadului cu muma lor.
DEMETRIUS (*aparte, Tamorei*):
Te du în voie, doamnă, noi rămînem.
TAMORA: Cu bine, Titus; plec să-ncheg un plan
Ce-o destrăma dușmanilor urzeala.
TITUS: Așa! Drum bun, iubită Răzbunare.

(*Tamora iese.*)

CHIRON: Ia spune-ne, bătrîne, ce să facem?
TITUS: Ehei! am muncă pentru voi destulă.
Hai, Publius, Caius, Valentin, veniți!

(*Intră Publius și alții.*)

PUBLIUS: Ce poruncești?
TITUS: Îi știi pe-aceștia doi?
PUBLIUS: Feciorii-mpărătesei, socotesc,
Demetrius și Chiron.
TITUS: Vai, Publius, vai! Amarnic te înșeli;
Omoru-i el, iar cellalt Siluirea;
De-aceea leagă-i bine, dragă Publius.
Caius și Valentin, ia înșfăcați-i;
Mult am tînjit de doru-acestei clipe.
Dar iată, a sosit. Legați-i bine!
Iar dacă strigă, pumnu-n gura lor!

(*Iese.*)
(*Publius și ceilalți se năpustesc asupra lui Chiron și Demetrius.*)

CHIRON: Jos laba, sîntem fiii-mpărătesei.

PUBLIUS:

De-aceea și-mplinim porunca dată.
Puneți-le căluș, să nu crîcnească!
E bine strîns? Vedeți, legați-i țeapăn.

(Intră Titus cu un cuțit în mînă și Lavinia, ducînd un lighean.)

TITUS:

Copilă, vin': dușmanii-ți sînt legați.
Țineți-i strîns: o vorbă să nu scoată,
Dar să asculte cruntul meu cuvînt.
Voi, ticăloși, Demetrius și Chiron!
Priviți aici izvorul întinat
De voi, noroaie; primăvară dulce
De crudul vostru crivăț sfîșiată.
Ucisu-i-ați bărbatul, și-au plătit
Doi frați ai ei nelegiuirea voastră.
Iar eu pierdui un braț, ca voi să rîdeți.
I-ați chinuit și sfîrtecat, barbari,
Gingașele ei mîini și limba dulce,
Și mai de preț, neprihănirea ei.
De v-aș lăsa, ce-ați spune, ticăloși!
Rușine-ar fi să cereți îndurare.
Aflați, jivine, ce sfîrșit v-așteaptă:
Mai am o mînă să vă spintec gîtul,
Iar sîngele va curge în ligheanul
Ce-l va ține Lavinia-ntre cioate.
Voi știți că muma voastră, Răzbunarea,
Va ospăta cu mine, cu nebunul.
Am să vă macin oasele, tîlhari;
Din praful lor, amestecat cu sînge,
Voi face un aluat, ce va-nveli
Nerușinate capetele-acestea.
Iar muma voastră, fiară dezmățată,
Își va înfuleca progenitura.
La astfel de ospăț am îmbiat-o,
Cu-așa bucate se va îmbuiba;
Mai crud a suferit copila mea
Decît în vremi trecute Philomela,
Mai crud ca Procne[57] voi plăti năpasta,
Și-acum dați gîturile. Hai, Lavinia.

(Le taie gîturile.)

Primește sîngele; cînd vor muri
Am să le macin oasele mărunt

Şi cu scursoarea asta-am să le-ncheg.
Şi capetele-am să le coc la ţest.
Acum daţi zor să pregătim ospăţul
Pe care-l vreau mai crud, mai sîngeros
Decît agapa crunţilor Centauri[58].
Eu fi-voi bucătarul. Aduceţi-i
Să-i pregătesc în aşteptarea mumei.

(Ies toţi, ducînd trupurile celor doi.)

SCENA 3

Tot la Roma. În curtea casei lui Titus, unde se află întinsă masa de ospăţ. Intră Lucius, Marcus şi goţi, cu Aaron legat.

LUCIUS: Fiindcă-i voia tatei, unchiule,
Să vin la Roma, bucuros mă-ntorc.
PRIMUL GOT: Şi noi cu tine, fie ce-o vrea soarta.
LUCIUS: Ia-l, unchiule, pe-acest barbar de maur,
'Cest tigru hulpav, diavol blestemat;
Lăsaţi-l fără hrană,-ncătuşaţi-l,
Pîn' l-om aduce-n faţa-mpărătesei
Drept martor al mîrşavelor ei fapte.
Şi vezi de-ngroaşă străjile: mă tem
Că nu ne vrea mult bine împăratul.
AARON: Un diavol să-mi şoptească în ureche
Blesteme, să m-ajute să revărs
Din inimă veninul ce o umple!
LUCIUS: Piei, viperă, tîlhar vîndut Satanei!
Daţi ajutor să-l ducă unchiu-n casă.

(Goţii ies, ducîndu-l pe Aaron. Trompete.

Trompetele vestesc pe împărat.

Intră Saturninus cu Aemilius, senatori, tribuni şi alţii.)

SATURNINUS: Cum, are cerul sori mai mulţi de unul?
LUCIUS: De unde-ţi răsări că tu eşti soare?
MARCUS: Vai, Cezar şi nepoate, fiţi cuminţi,
Vorbiţi mai liniştit şi pe-ndelete.
Ne-a pregătit prea grijuliul Titus
O masă care cată să aducă

Iubire între noi, frăţie, pace,
Spre binele Cetăţii. Haideţi, staţi.

SATURNINUS: Aşa vom face, Marcus.

(Sunet de oboaie. Intră Titus îmbrăcat ca bucătar, Lavinia, cu văl pe faţă, micul Lucius, şi alţii. Titus aşază bucatele pe masă.)

TITUS: Bine-ai venit, stăpîne milostiv;
Bine-ai venit, temută-mpărăteasă,
Şi voi, războinici goţi; şi Lucius;
Şi toţi la fel. Bucatele-s sărace,
Dar v-or îndestula. Luaţi, vă rog.

SATURNINUS: De ce te-ai îmbrăcat aşa, Andronic?

TITUS: Ca să primesc cu cinstea cuvenită
Pe înălţimea ta şi pe crăiasă.

TAMORA: Îţi sîntem mult datori, prea bune Titus.

TITUS: Aşa mi-aţi fi, de-aţi şti ce port în suflet.
Dezleagă-mi îndoiala, prea slăvite:
Făcut-a bine aprigul Virginius
Cînd fiica şi-a ucis cu mîna lui
Aflînd-o siluită şi-ntinată?

SATURNINUS: Da, Titus, da.

TITUS: Cu ce temei, stăpîne prea puternic?

SATURNINUS: Să nu trăiască fata în ruşine
Şi veşnic să-i aţîţe lui durerea.

TITUS: Temei puternic şi hotărîtor;
O pildă vie ce mă-ndreptăţeşte
Să fac şi eu la fel, nefericitul.
Lavinia, mori — şi moară şi ruşinea,
Şi moară şi durerea mea cu voi!

(O ucide pe Lavinia.)

SATURNINUS: O, ce-ai făcut, haíne?

TITUS: Am ucis-o.
Căci am orbit de cît mi-am plîns copila.
La fel de-ndurerat sînt ca Virginius,
Şi-am înmiit temei să făptuiesc
Cruzimea asta: s-a sfîrşit acum.

SATURNINUS: Cum? Siluită, ea? Făptaşul cine-i?

TITUS: Luaţi, mîncaţi! Binevoieşte, doamne!

TAMORA: De ce-ai ucis pe singura ta fiica?

TITUS: Nu eu; ci Chiron și Demetrius
Au siluit-o, limba i-au tăiat-o.
Urgia toată de la ei se trage.

SATURNINUS: Să mi-i aduci în față de îndată.

TITUS: Aicea sînt: i-am copt în turta asta
Din care-a ciugulit măicuța lor,
Mîncînd ce-a zămislit. E-adevărat.
Mi-i martor vîrful ăsta de cuțit.

(O ucide pe Tamora.)

SATURNINUS: Nebun nenorocit, primește-ți plata.

(Îl ucide pe Titus.)

LUCIUS: Să rabde-un fiu cînd moare-al său părinte?
Ochi pentru ochi, și dinte pentru dinte!

(Îl ucide pe Saturninus. Mare tumult. Mulțimea se răspîndește înspăimîntată. Marcus, Lucius și însoțitorii lor urcă la balcon.)

MARCUS: Voi, fețe-ngîndurate, fii ai Romei,
V-ați destrămat așa cum risipește
Un vînt năprasnic stolul de cocori.
Vreau să vă-nvăț cum să legați din nou
Grăunțele întru același spic,
Fărîmele întru același trup,
Ca Roma să nu piară prin ea însăși,
Ea, căreia se-nchină regi puternici,
Să nu-și aducă moarte rușinoasă
Ca deznădăjduitele-alungate.
Dar dacă brazdele și bruma vremii,
Grei martori ai cunoașterii vieții,
Nu vă dau ghes să mi-ascultați cuvîntul,

(către Lucius)

Vorbește tu, prieten bun al Romei,
Cum depănă pe vremi strămoșul nostru[59]
Cu jale-n glas, de-amor-bolnavei Dido[60]
Povestea spăimîntatei nopți de foc,
Cînd grecii cei vicleni cuprins-au Troia.
Ce Sinon ne-a vrăjit auzul, spune,
Sau poarta cine i-a deschis dihaniei
Ce ne sfîșie Troia noastră, Roma?
N-am inimă de cremene și-oțel,
Și de-aș da glas amarnicei dureri,
M-ar îneca potoapele de lacrimi

Şi glasul mi-ar curma, chiar în clipita
Cînd s-ar cădea mai tare să vă zgudui
Şi cugetul din voi să-l răscolesc.
El e ostaş, să spună el povestea;
Zvîcni-vor inimile-n voi, şi-oţi plînge.

LUCIUS: Aflaţi, atunci, cinstiţi ascultători:
Demetrius şi Chiron, blestemaţii,
Ei l-au ucis pe fratele lui Cezar.
Pe sora noastră ei au siluit-o.
Şi de pe urma mîrşăviei lor
Ne-au fost trunchiaţi de capete doi fraţi
Şi tatăl nostru-a fost batjocorit
Şi josnic înşelat să-şi taie mîna
Care-a adus izbînzi atîtea Romei
Şi le-a săpat duşmanilor mormîntul;
Eu însumi, fără milă surghiunit,
M-am dus, cu ochii-n lacrimi, să cerşesc
De la duşmanii Romei ajutor;
Şi le-am topit în lacrimi duşmănia
Şi ei m-au strîns la piept ca pe-un prieten.
Aflaţi că eu acesta, alungatul,
Eu port în sînge binele cetăţii:
Am scos din sînul Romei fierul duşman
Şi teacă i-am făcut din trupul meu.
Vai, nu-s lăudăros, voi ştiţi. Mi-s martori
Aceste răni, deşi n-au glas să strige,
Că tot ce spun e drept, adevărat.
Şi-acum, destul! M-am întrecut prea mult
Cu laude nevrednice: iertaţi-mi;
De n-are cine, laudă-ne, gură.

MARCUS: E rîndul meu. Priviţi acest copil;
Tamora l-a născut; e zămislit
C-un maur făr'de lege şi credinţă,
Uneltitor şi ctitor al năpastei.
Tîlharul este viu, aici în casă,
Şi cît e el de blestemat sluji-va
Drept martor că v-am spus doar adevărul.
Acuma judecaţi cu ce temei
A căutat ca să răzbune Titus
Aceste rele nemaipomenite
Ce nu e om să poată-a le-ndura.
Acum ştiţi tot, ce spuneţi voi, romani?
De am greşit, ne arătaţi cu ce!

Și de aici de unde ne vedeți,
Noi, biete rămășite din Andronici,
Ne-om prăvăli cu toții mînă-n mînă
Zdrobindu-ne de colți de stîncă țeasta
Și încheind al casei noastre hronic.
Vorbiți, romani, vorbiți! De-i vrerea voastră,
M-azvîrl de-aici cu Lucius mînă-n mînă.

AEMILIUS: Coboară, venerat senior al Romei,
Ducînd de mînă pe Cezárul nostru,
Pe Lucius, împăratul: știu prea bine
C-aceasta este vrerea obștii noastre.

ROMANII: Trăiască Lucius! Împăratul Romei !

MARCUS *(către însoțitori)*:
Intrați în trista casă a lui Titus
Și scoateți-l pe maurul păgîn,
Să-l hărăzim unei cumplite morți
Spre-a fi pedeapsă vieții lui cîinoase.

(Însoțitorii ies.)
(Lucius, Marcus și ceilalți coboară.)

ROMANII: Trăiască domnul nostru milostiv!

LUCIUS: Vă mulțumesc: așa aș vrea să fie,
Prieteni dragi, să pot să vindec răul,
Și tot amarul Romei să-l alin!
Dar, oameni buni, mă-ngăduiți o clipă,
Căci inima îmi cere-un greu tribut.
Stați toți deoparte; unchiule, tu, vino,
Să verși pioase lacrimi pentru mort.
Sărutu-mi cald pe vinetele-ți buze

(îl sărută pe Titus)

Și stropi amari pe obrazu-nsîngerat.
E ultimul prinos ce-ți pot aduce!

MARCUS: Am lacrimi pentru tot atîtea lacrimi
Și un sărut de fiece sărut.
O, dac-ar fi și fără de sfîrșit
Ți le-aș întoarce, frate drag, pe toate.

LUCIUS: Copile, vin', și-nvață de la noi
Să te topești: mult te-a-ndrăgit bunicul.
Știi tu cum te sălta el pe genunchi,
Și îți cînta s-adormi la pieptul lui;
Cum îți spunea el basme, potrivite
Să le-nțelegi cu frageda-ți simțire.
De-aceea, ca un fiu prea iubitor,

Să verși și tu o lacrimă micuță,
Căci firea noastră bună-așa ne cere;
Prietenii sînt una la durere.
Ia-ți bun rămas de la bunicul tău,
Dorește-i somn alinător și lasă-l.

MICUL LUCIUS: Bunicule, bunicule! Din suflet
Aș vrea să mor ca tu să mai trăiești.
O, Doamne! Doamne! Cum nu pot vorbi!
Aș vrea să-ncerc, dar plînsul mă sugrumă.

(Intră însoțitori, cu Aaron.)

PRIMUL ROMAN Sfîrșească-vi-se-amarul, triști Andronici;
Osîndă-i dați acestei tîrîturi
Ce-a semănat nenorociri atîtea.

LUCIUS: Vîrîți-l în pămînt pînă la piept;
Să urle-acolo-nnebunit de foame:
Așa să piară. Tot așa muri-va
Cel ce-l ajută sau i-arată milă.
Rămîneți voi să-l ferecați în lut.

AARON: De ce să tacă furia? Mînia
De ce să fie mută? Nu-s copil
Ce se căiește c-a făcut un rău;
De-ar fi să fie după voia mea,
De mii de ori mai multe rele-aş face.
Dac-am greșit c-o faptă bună-n viață,
Căiescu-mă din suflet, din străfund.

LUCIUS: Prietenii să-l ia pe Saturninus
Și lîngă-al său părinte să-l îngroape.
Lavinia și tatăl meu chiar astăzi
Vor odihni în domul casei noastre.
Cît despre-această viperă, Tamora,
Ei nu i se va face-ngropăciune
Și nici un om nu va-mbrăca zăbranic
Și nici un dangăt nu-i va plînge moartea;
S-o aruncați la fiare și la corbi.
Cîinoasa-i viață n-a știut ce-i mila,
De-aceea nici o milă pentru ea.
Vă îngrijiți ca Aaron, blestematul,
Să-și capete osînda: de la el
A izvorît nenorocirea noastră.
Apoi, de-a Romei soartă-om îngriji
Să n-o mai pască-asemenea urgii.

(Ies.)

TITUS ANDRONICUS

Comentarii

În ipoteza că prima tragedie shakespeariană a fost scrisă *după* trilogia *Henric al VI-lea*, se poate afirma că din punct de vedere dramatic, psihologic şi poetic ea reprezintă un fel de anticlimax; aceasta, chiar dacă scriitorul zugrăveşte (indirect, prin mijlocirea unor conflicte imaginate în trecutul îndepărtat al Romei), acelaşi sîngeros proces istoric din Anglia — destrămarea orînduirii patriarhale ca rezultat al individualismului dus la extrem.

„Amplificarea" renascentistă, sublinierea, îngroşarea, sînt prezente într-un exces care depăşeşte orice limite ale credibilităţii şi toleranţei estetice. Bilanţul întocmit de exegeţi înregistrează 14 omoruri, 34 cadavre, tăierea a trei mîini şi a unei limbi, sfîrtecări, îngropări de viu. Vărsările de sînge se succed în ritm susţinut şi se constituie fir narativ principal. Întors victorios la Roma, Titus Andronicus îl sacrifică pe Alarbus, fiul reginei prizoniere — Tamora. Reuşind să cîştige inima şi mîna lui Saturninus, împăratul Romei, Tamora va jura să se răzbune pe Titus. Împreună cu Aaron, amantul ei, îl ucide pe Bassianus, care le aflase secretul, şi amîndoi dau vina pe fiii lui Titus, care vor fi omorîţi. Titus îi omoară şi el pe cei doi fii ai Tamorei şi prepară din trupurile lor bucate din care vor mînca Saturninus şi soţia lui etc.

Wolfgang H. Clemen sublinia că în *Titus Andronicus:*

„... în loc să ne pregătească pentru *un singur* eveniment important, pentru *un singur* punct culminant, conducîndu-ne prin toate treptele de dezvoltare pînă în vîrf, Shakespeare ne copleşeşte din primul act cu puncte culminante, cu o multitudine de evenimente înfricoşătoare"[1].

Multe personaje sînt dezumanizate sau se află într-o condiţie subumană şi rămîn astfel pînă la sfîrşitul piesei. În general, caracterele sînt prezentate unilateral: cetăţeanul şi părintele Titus, răufăcătorul Aaron,

---

[1] W.H. Clemen, *The Development of Shakespeare's Imagery*, University Paperbacks, London, 1966, p. 25.

mult încercata Lavinia, perfida Tamora, egoistul fără minte Saturninus etc. Ele reprezintă pe alocuri prime creionări ale unor viitoare tipuri: Tamora le anticipează pe Cleopatra și Lady Macbeth, Aaron pe Edmund și Iago.

Nerespectarea „modestiei naturii" *(Hamlet)* caracterizează și stilul piesei. Abundă retorica falsă, patosul bombastic, aluziile clasice, hiperbola, enumerarea, comparațiile (adesea sub formă de inventar), ritmul versurilor este excesiv de regulat.

Lipsa de motivație reprezintă o altă trăsătură generală a tragediei, fie că este vorba de psihologia, comportamentul și exprimarea personajelor sau de logica desfășurării evenimentelor. Este ceea ce Clemen numea „principiul adițiunii, caracteristic stilului întregii piese"[1].

„Cumplitele fapte, izbucnirile de pasiune devastatoare ne iau prin surprindere prin bruschețea cu care apar, dar nu reușesc să ne convingă. Aceasta se întîmplă nu numai datorită lipsei motivației reale, ci și pentru că natura și caracterul personajelor care dau naștere acestor efecte copleșitoare nu ne apar mărețe cu adevărat. În *Titus* simțim numai efectele mari, consecințele firii personajelor și nu sursa și baza care se află în personalitățile lor"[2].

De aici și numeroasele discuții privind paternitatea tragediei *Titus Andronicus*. Neîncheiate pînă astăzi, ele apără una sau alta din tezele de mai jos.

Pornindu-se de la nedesăvîrșirile textului, s-a susținut că piesa a fost redactată de un alt autor. John Bailey afirmă, printre altele:

„Despre *Titus Andronicus*, care aparține acestei perioade, nu este cazul să spun nimic deoarece nu mai crede aproape nimeni că ar fi scris-o Shakespeare"[3].

Alți cercetători, dimpotrivă, sînt de părere că piesa îi aparține fie integral, fie cel puțin în parte lui Shakespeare. După aceștia, dovada hotărîtoare stă în aceea că Shakespeare e menționat ca autor al ei în lista din *Palladis Tamia* (1598) a lui Francis Meres și că textul piesei e înglobat în prima ediție in-folio din 1623. În 1592, în registrul lui Henslowe este înregistrată și piesa *Titus și Vespasianus* care se presupune a fi fost *Titus Andronicus*[4].

---

[1] W.H. Clemen, *Op. cit.*, p. 24.
[2] *Ibid.*, p. 21.
[3] John Bailey, *Shakespeare*, Longmans, London, 1929, p. 86.
[4] Sub acest titlu a apărut în 1594.

„Dacă piesa apărea pentru prima oară în 1594, într-adevăr este o operă necizelată pentru Shakespeare la o dată atît de tîrzie. Dacă, totuşi, *Titus şi Vespasianus* din 1592 se referă la *Titus Andronicus*, este mai logic să i-o atribuim în mare măsură lui Shakespeare, cel puţin ca revizor. Chambers sugerează că trupa Strange a transferat-o trupei Pembroke şi aceasta mai departe trupei Sussex, care a revizuit-o şi i-a dat forma actuală. Unii consideră că revizia a fost făcută de Peele“[1].

Pe lîngă dovezile aduse de documentele epocii în sprijinul atribuirii paternităţii piesei lui Shakespeare, unii critici aduc şi argumente de alt ordin:

„*Titus Andronicus* a fost scrisă de Shakespeare şi piesa ne îngăduie să ni-l conturăm mai concret ca om şi scriitor. Pentru că acest aspect al căutărilor sale creatoare ne arată limpede că la începutul activităţii sale dramatice, Shakespeare a încercat diferite căi, a căutat şi a greşit, înainte de a dobîndi calităţile care au făcut din el un artist excepţional. Arta lui Shakespeare nu a apărut de-a gata, nu s-a născut din capul lui Zeus sau din spuma mării, ci în procesul luptei şi al căutărilor“[2].

Aşadar, cu *Titus Andronicus* Shakespeare se află la început de drum, în perioada în care se vede clar şi tributul plătit dramei romane, respectiv lui Seneca (scena de canibalism din actul V este preluată din *Thyestes*, iar scena sacrificiului din actul I — din *Troades*). Pe de altă parte, aşa cum arăta Clemen, Shakespeare a încercat probabil să-şi egaleze confraţii de breaslă, scriind o tragedie în genul „tragediilor sîngeroase“ cultivate în acea vreme. Să ne amintim că *Titus Andronicus* seamănă izbitor cu *Tragedia spaniolă* a lui Kyd, care se bucura de o mare popularitate. Acesta este şi motivul pentru care piesa se leagă mai organic de creaţiile cultivate de „spiritele universitare“ decît de tragedia shakespeareană ulterioară. Pe lîngă omorurile nenumărate reţine atenţia şi titanismul eroilor, asemănător cu cel al lui Marlowe — puteri supraomeneşti, posibilităţi supranaturale, pasiuni extraordinare —, „o formă specifică a reprezentării artistice, cînd titanismul caracterului preceda zugrăvirea omului zugrăvit. Între încărcătura ideatică a titanului şi titanul — om viu, nu se stabilise o legătură organică“[3].

În sfîrşit, Mark van Doren propune o interesantă justificare a paternităţii shakespearene a piesei considerînd-o parodie. Anticlimaxul este

---

[1] F.E. Halliday, *A Shakespeare Companion*, 1564—1964, Penguin Books, 1966, p. 497.

[2] A. Anixt, *Sekspir*, Moscova, 1958, vol. 2, pp. 516—517, postfaţă la traducerea piesei.

[3] I. Şvedov, *Evoljuţia şekspirovskih traghedii*, Moskva, 1975, p. 10.

excesiv, iar „absurditatea lui poate fi intenţionată, arătîndu-ni-l pe autor în postura de parodiant"[1].

Fireşte nu putem subscrie cu uşurinţă la punctul de vedere al lui van Doren. Ideea imaturităţii scriitorului, sau a dorinţei de a-i întrece pe înaintaşi, posibilitatea contribuţiilor parţiale, precum şi diferenţele calitative pregnante între *Titus Andronicus* şi creaţia shakespeareană ulterioară obligă la prudenţă. Dar ipoteza lui Mark van Doren devine şi mai îmbietoare dacă ne gîndim la *Troilus şi Cresida*, piesa categoric parodistică în care (v. *Studiu introductiv*, pp. 121—127) procedeele dramatice, psihologice şi stilistice sînt *întru totul comparabile* prin „excesul amplificării"...

Cu toată popularitatea de care s-a bucurat piesa (în 1614, Ben Jonson comenta, nu fără ironie, în prologul de la *Bîlciul Sf. Bartolomeu* că *Tragedia spaniolă* şi *Titus Andronicus* continuă să-şi cîştige adepţi), Shakespeare nu a mai cultivat acest gen de tragedie. Păstrînd în creaţiile ulterioare unele forme din drama sîngeroasă (v. *Macbeth*, *Hamlet*, *Regele Lear* etc.), el va înlocui „oribilul" prin „teribil", personajul titanic prin om, efectele exterioare prin trăiri interioare, artificialul prin natural şi „descriptivismul" prin motivaţie filozofică.

„Schimbările furtunoase în dramaturgia renascentistă engleză ne amintesc parcă de evoluţia tragediei antice de la Eschil la Sofocle. Numai că în Anglia schimbarea a avut loc în acelaşi om, Shakespeare"[2].

Dovada celor afirmate mai sus se poate găsi în cea de a doua tragedie shakespeariană, *Romeo şi Julieta*, scrisă la o distanţă de numai trei ani, în 1595.

L. Leviţchi

---

[1] Mark van Doren, *Shakespeare*, Doubleday & Co, Inc. New York, 1953, p. 30.
[2] I. Şvedov *Op. cit.*, p. 11.

NOTE

1 Roma este concepută ca împărțită între patricieni și plebei, aceștia din urmă fiind reprezentați prin tribuni, ca în vechea Romă republicană. În epoca în care este, însă, situată piesa, și anume aproximativ spre sfîrșitul secolului al IV-lea, nu se mai putea vorbi de o instituție a tribunilor ca în trecutul îndepărtat.

2 Este vorba de cele două tabere ale patricienilor, unii susținînd pe Saturnius iar alții pe Bassanius, în rivalitatea lor pentru coroana imperială.

3 Priam, regele Troiei, a avut cincizeci de fii. Lui Titus Andronic, din cei douăzeci și cinci cîți a avut el, îi mai rămăseseră în viață numai patru.

4 „Pentru umbrele (sufletele) fraților noștri" (lat.).

5 Hecuba, soția lui Priam.

6 Priam încredințase lui Polydorus, fiul său și al Hecubei, tezaurul Troiei, ca să-l păstreze pe durata războiului. Polymnestor, regele Chersonesului trac, l-a ucis pe Polydorus și i-a răpit tezaurul. Pentru a se răzbuna, Hecuba a pătruns pe furiș în cortul lui Polymnestor, scoțîndu-i ochii și ucigîndu-i pe cei doi fii ai săi (v. Ovidiu, *Metamorfozele*, XIII).

7 Legislator atenian; autorul constituției democratice a Atenei (cca 638-cca 558 î.e.n.). Autor al maximei: „Nu spuneți de nimeni că e fericit mai înainte de a muri" (citat de Herodot, I, 32).

8 Termenul „candidatus" (lat.) înseamnă „îmbrăcat în alb", candidații la funcții de stat venind în for înveșmîntați în togi albe.

9 Zeul soarelui. Toți fiii lui Uranus și descendenții acestuia se numeau Titani; prin urmare și Helios, zeul soarelui, ca fiu al lui Hyperion, unul din fiii lui Uranus, era și el denumit Titan.

10 Templu consacrat tuturor zeilor, inaugurat în timpul domniei lui August.

11 Adagiu latin consacrînd un principiu fundamental de drept roman: *suum cuique tribuere* = fiecăruia să i se dea ceea ce i se cuvine pe drept.

12 Titană, fiică a lui Uranus și a Gaea-ei. Mai tîrziu identificată cu Artemis (la greci) și cu Diana (la romani); (v. Virgiliu, *Eneida*, I, 498—501).

13 Erou grec, care a participat la războiul împotriva Troiei. După ce Ahile a fost ucis de Paris, Aiax i-a apărat trupul să nu cadă în mîna troienilor. Cînd însă conducătorii oștilor grecești i-au atribuit lui Ulise armura lui Ahile, care fusese făurită de zeul Vulcan și pe care Aiax o salvase de a nu cădea în mîna troienilor, acesta a înnebunit de furie și a vrut să-i omoare pe cei ce hotărîseră împotriva lui. În nebunia sa a ucis un mare număr de oi și vite pe care le luase drept grecii care îl nedreptățiseră. Regăsindu-și mințile, s-a sinucis. Drept pedeapsă, Agamemnon, comandantul suprem al oștilor grecești, n-a vrut, la început, să aprobe să i se facă o înmormîntare de erou lui Aiax.

14 Adică Ulise. Datorită pledoariei acestuia, Agamemnon a fost înduplecat în cele din urmă să încuviințeze înmormîntarea lui Aiax, cu toate onorurile.

15 Muntele cel mai înalt din Grecia; reședința mitologică a zeilor.

16 Prometeu, pedepsit de Zeus fiindcă furase focul din Olimp și îl dăduse oamenilor, a fost legat în lanțuri de o stîncă din muntele Caucaz, unde, zilnic, un vultur îi devora ficatul, care se refăcea însă noaptea. A fost salvat de Hercule.

17 Semiramis (Semiramida), regină legendară asiriană renumită pentru frumusețea, ambiția și comportarea sa libertină. Este considerată întemeietoarea Babilonului și inspiratoarea grădinilor suspendate ale acelui oraș, una din cele șapte minuni ale antichității (Piramidele, Mausoleul din Halicarnassus, Templul lui Artemis din Efes, Colosul din Rhodos, Statuia lui Zeus la Olympia, Farul din Alexandria și Grădinile suspendate).

18 Soția unui cetățean roman de vază, violată de unul din fiii regelui Romei, Tarquinus Superbus. Neputînd supraviețui pîngăririi, Lucreția s-a sinucis. Poporul roman, profund indignat, s-a revoltat împotriva regelui, izgonindu-l din Roma și proclamînd republica (510 î.e.n.).

19 Fie drept, fie nedrept. (lat. în orig.).

20 Voi trece peste rîul Styx (care înconjoară infernul) ca și prin lumea umbrelor (care îl populează).

21 Eroul roman Enea rătăcise, după căderea Troiei, multă vreme pe mări pînă ce ajunse la Cartagina, unde domnea Didona, care s-a îndrăgostit de el.

22 Se credea că influența planetei Saturn creează o stare sufletească de răceală și posomorîre.

23 Aluzie la legenda Philomelei, principesă mitologică ateniană. Sora ei, Procne, căsătorită cu Tereu, regele Traciei, fiind foarte întristată, în urma despărțirii sale de Philomela, îl roagă pe Tereu să-i aducă sora de la Atena. Pe drum, Tereu o violează pe Philomela și îi taie limba pentru a nu-l denunța. O închide apoi într-un turn și ajungînd acasă îi spune lui Procne că Philomela a murit în timpul călătoriei. Aceasta însă țese pe un gherghef povestea sa tragică, pe care îl trimite, pe ascuns, sorei sale. Procne o eliberează din captivitate și pentru a se răzbuna pe Tereu, amîndouă îl ucid pe fiul acestuia, servindu-i-l apoi, drept mîncare, la masă, după care fug din palatul lui Tereu, care aflînd de cele întîmplate pornește cuprins de oroare și furie în urmărirea lor, pentru a le ucide. Cînd este, însă, pe cale să le prindă, zeii o transformară pe Philomela în privighetoare, pe Procne în rîndunică, iar pe Tereu, ca o pedeapsă, în pupăză. Aluzia la această legendă e repetată de Marcus, mai departe, în scena 4.

24 Zeița lunii și a vînătoarei; sora lui Apollo, zeul luminii, artelor și poeziei.

25 Fiind surprinsă de Acteon în timp ce se scălda împreună cu nimfele sale, Diana l-a transformat, ca pedeapsă, în cerb, pentru a fi sfîșiat astfel de propriii săi ogari.

26 În legenda mitologică, Thisbe venind, în miez de noapte, prima, la locul întîlnirii în taină cu Pyramus, este atacată de un leu. Se salvează cu fuga, dar leul îi smulge mantia, pe care o pătează cu sînge de la o altă victimă. Pyramus, găsind mantia însîngerată se sinucide, iar Thisbe, revenind la locul întîlnirii și văzîndu-l mort se înjunghie și ea. (Shakespeare prezintă legenda, sub forma unei scenete naive, în piesa *Visul unei nopți de vară.)*

27 Rîu al Infernului care înconjura Tartarul, ținutul din fundul Infernului.

28 V. nota 23.

29 Soarele (v. nota 9).

30 Bardul Orpheu, originar din Tracia, era fiul lui Apollo și al lui Calliope, muza poeziei eroice. El căpătase în dar, de la tatăl său, o liră cu care cînta cu atîta măiestrie încît pentru a-l asculta, rîurile încetau să mai curgă, fiarele își uitau pornirile sălbatice adunîndu-se în jurul lui, și chiar munții se apropiau pentru a-l asculta mai bine. Murindu-i soția, Euridice, Orfeu s-a dus în Infern pentru a o aduce înapoi. Cu vraja cîntecului său l-a adormit pe Cerberus, cîinele cu trei capete, paznicul intrării Infernului, pătrunzînd astfel pînă la zeul Hades (Pluto), pe care l-a înduplecat, cu versul său, să-i permită lui Euridice să se înapoieze pe pămînt. Hades i-a pus însă condiția să

nu-şi întoarcă privirea spre Euridice pînă ce nu vor părăsi Infernul. Aproape de ieşire Orfeu însă nu a mai putut rezista chemărilor duioase ale lui Euridice şi întorcîndu-şi capul spre ea, în ultimul moment al călătoriei, a pierdut-o pentru totdeauna.

31 Renumită matroană romană, exemplu clasic de mamă devotată creşterii şi educării copiilor săi. Rămînînd văduvă de tînără şi-a închinat viaţa celor doi fii ai săi, Tiberius şi Caius Grachus, tribuni şi autori ai unor mari reforme în favoarea plebeilor, în a doua jumătate a secolului al 2-lea î.e.n. Au fost amîndoi ucişi, tineri, de adversarii lor politici, cînd aveau 30 de ani.

32 Vestitul orator, scriitor şi om politic Marcus Tullius Cicero (106—43 î.e.n.). Proscris şi ucis din ordinul lui Marc Antoniu, după preluarea puterii la Roma de către acesta şi Octavian August (în urma războiului civil).

33 Sextus Tarquinius, fiul regelui Tarquinius Superbus (v. nota 18).

34 Pallas Atena, zeiţa înţelepciunii.

35 Zeul comerţului şi al ştiinţei.

36 Lavinia scrie cuvîntul latin „stuprum“ (=siluire), istoriceşte logic, dar, în cadrul piesei, ca fiind copleşită de ruşinea în care fusese cufundată.

37 Titus continuă folosirea limbii latine începută de Lavinia, adresîndu-se lui Jupiter: „O tu măreţ stăpînitor al cerului, eşti oare atît de încet ca să auzi nelegiuirile? Atît de încet în a le vedea?

38 Lucius e denumit aici Hector al Romei, fiind comparat cu Hector, cel mai mare erou al Troiei. Aşa după cum nădejdea lui Hector era micul său fiu Astianax şi micul fiu al lui Lucius este nădejdea acestuia.

39 Principalul conducător al revoltei împotriva lui Tarquinius, care a dus la instaurarea republicii.

40 Prezicătoare în Roma antică, ale cărei profeţii erau scrise pe frunze, pe care le lua adesea vîntul, înainte de a putea fi citite. Legendarele „Cărţi ale Sibilei“, care, conform tradiţiei, conţineau preziceri privind soarta Romei, s-au păstrat multă vreme în Capitoliu, sub supravegherea preoţilor. Cu timpul au dispărut, însă, fără urmă.

41 Citat din Horaţiu. „Acela care duce o viaţă cinstită şi nu e pătat de nelegiuiri nu are nevoie nici de suliţele şi nici de arcul maurului“. *(Ode*, I, 22 versurile 1—2).

42 Cel mai puternic dintre Titani — care au încercat să cucerească cerul, îngrămădind pentru aceasta munţii, unii peste alţii. A fost îngropat, ca pedeapsă, de Atena sub vulcanul Etna.

43 Monstru mitologic cu o sută de capete de şerpi.

44 Altă denumire a lui Hercule, după bunicul său Alcaeus.

45 „Astraea a părăsit pămîntul". Citat din Ovidiu, *Metamorfozele*, I, 150. Astraea, zeița dreptății, fiica lui Zeus și a lui Themis, a locuit pe pămînt în epoca de aur, dar izgonită de răutatea oamenilor, s-a urcat în cer, devenind constelația Fecioarei.

46 Zeul Infernului.

47 Rîu de la marginea Infernului, peste care Charon trecea, cu barca, în Infern, sufletele morților.

48 Uriași, avînd un singur ochi in mijlocul frunții, maeştri fierari, locuind sub muntele Etna (v. *Odiseia* lui Homer, IX).

49 Lui Jupiter.

50 Lui Apollo.

51 Lui Marte.

52 Constelația Fecioarei.

53 General roman (sec. V i.e.n.). Exilat de romani a venit cu oști dușmane împotriva Romei. La rugămințile mamei și soției sale a renunțat să mai atace Roma și a fost ucis de armata dușmană pe care o comanda. (v. tragedia lui W. Shakespeare *Coriolan*).

54 Credința, în vechime, era că albinele sînt conduse de un rege și nu de o regină (matcă).

55 Zeul soarelui.

56 Zeiță a răzbunării.

57 V. nota 23.

58 Ființe avînd capul, trunchiul pînă la mijloc și brațele de om, iar restul corpului și picioarele de cal. La nunta Hippodarmei cu Pirithous, principele lapiților și prietenul lui Tezeu, centaurii — veniți ca oaspeți la nuntă — s-au îmbătat de vin și au vrut să violeze femeile. Iscîndu-se o încăierare sîngeroasă, centaurii au fost nimiciți.

59 Enea, considerat strămoșul poporului roman, și-a căutat o altă țară în Latium (Italia), după căderea Troiei.

60 Regina Cartaginei.

V. Ștefănescu-Drăgănești

COMEDIA ERORILOR

Traducere de
ION FRUNZETTI și DAN DUȚESCU

PERSOANELE[1]

SOLINUS, ducele Efesului
AEGEON, un negustor din Siracuza

ANTIPHOLUS din Efes ANTIPHOLUS din Siracuza	frați gemeni, fiii lui Aegeon și ai Emiliei
DROMIO din Efes DROMIO din Siracuza	frați gemeni, slujitorii celor doi Antipholi

BALTAZAR, un negustor
ANGELO, un giuvaergiu
UN NEGUSTOR, prietenul lui Antipholus din Siracuza
AL DOILEA NEGUSTOR, căruia Angelo îi este datornic
PINCH, învățător și vraci
EMILIA, soția lui Aegeon, stareță la Efes
ADRIANA, soția lui Antipholus din Efes
LUCIANA, sora ei
LUCE, slujitoarea Adrianei
O CURTEZANĂ

Un temnicer, zapcii, însoțitori.

Acțiunea se petrece la Efes[2].

ACTUL I

SCENA 1

O sală în palatul ducelui. Intră ducele, Aegeon, temnicerul, ofițeri și curteni.

AEGEON: A vrut, Solinus, soarta să mă vîndă;
Deci curmă-mi tu durerea prin osîndă.

DUCELE: Prea stărui, negustor siracuzan!
Nu-nclin de fel să sfarăm legea țării:
Discordia și vrajbele iscate
De-nverșunarea celui ce ți-e duce,
Ce pașnicilor noștri negustori
Le cere, de n-au galbeni, să plătească
Cu sîngele, decretul lui smintit,
Alungă mila din privirea-mi cruntă.
Căci între-ai tăi, ce-au provocat, și noi,
De mult se-aprinse ucigașa vrajbă,
Și-i decretat în adunări solemne,
Aici ca și-n vrăjmașa Siracuză[3],
Ca orice schimb de mărfuri să se curme.
Mai mult: dacă vreunul din Efes
Va fi văzut pe pieți siracuzane,
Sau, dimpotrivă, om din Siracuza
Mai calcă prin Efes, l-așteaptă moartea
Și tot ce are, ducele-i confiscă,
Afară doar de și-ar răscumpăra
Cu mărci[4] o mie capul și osînda.
Averea ta, oricît aș prețui-o
De larg, nu urcă nici pînă la sută.
Ești deci prin lege osîndit să mori.

AEGEON: Mă mîngîi doar că-n asfințit de zi,
Curînd, și chinul meu va asfinți.

DUCELE: Prea bine. Spune-mi dar, siracuzane,
Pe scurt, ce vînt te-a depărtat de casă
Și ce-ai venit să cauți în Efes?

AEGEON: Corvoada cea mai grea ce-mi poți impune:
Nespusele-mi dureri să-ncerc a-ți spune[5]
Dar, ca să știe lumea că sfîrșitul
Natura mi-l urzi, nu josnicia-mi,
Ți-oi spune, cît mi-ngăduie mîhnirea:
În Siracuza m-am născut; și-am luat
Acolo, fericit-aleasă fată,
Ce-aș ferici-o azi de-ar fi vrut soarta.
Cu ea trăii în desfătări. Averea
Mi-o tot spoream călătorind adesea
La Epidamnum[6]. Dar murind deodată
Cel ce-ngrijea negoțul meu pe mare,
Uriașa grijă ce-mi lăsă pe seamă
Mă smulse-mbrățișărilor soției.
Doar șase luni de cînd lipseam s-au scurs,
Și ea, — răpusă-aproape de pedeapsa
Ce dulce încearcă-n viață pe femei, —
Se pregăti de drum să mă urmeze,
Și-n scurtă vreme îmi sosi cu bine.
N-avu s-aștepte mult pînă s-ajungă
Prea dăruita mamă-a doi flăcăi
Frumoși și-atît de-asemeni între-olaltă
Că nu-i deosebeai decît prin nume[7].
În chiar același ceas și același han
Femeia unui om sărman născu
La fel doi gemeni, doi băieți deodată,
Pe care-i cumpărai de la părinții
Săraci-lipiți, ca să-mi slujească fiii.
Nevastă-mea, trufașă de odrasle,'mi
Da zilnic ghes să ne-nturnăm acasă.
Să-i fac pe plac, ne-am îmbarcat. Dar vai!
Într-un ceas rău!
Lăsasem la o leghe Epidamnum
Și marea, veșnic vîntului supusă,
Nu prevestea nicicum nenorocirea.
Dar n-avea să ne-aline mult speranța:
Avar cernuta cerului lumină
Chezaș temut fu inimilor noastre
De-ndreptățita presimțire-a morții,
Pe care eu senin aș fi primit-o

De-ar mai fi contenit din plîns femeia
Ce hohotea știind ce va să vină,
Și dacă n-ar fi fost neștiutorii
Mei prunci, care-i țineau, scîncind, isonul,
Silindu-mă să caut amînare
Și lor și mie. Doar atît puteam;
Căci, lași, fugind în bărci matrozii vasul
Copt pentru-înec ni-l dară moștenire.
Femeia, mai cu grijă din cei doi
De prîslea, îl legase de catargul
Pe care marinarii-l iau de schimb,
Legînd de el și-un geamăn de-al străinei;
Și eu făcui la fel pe loc cu ceilalți.
Și după ce-mpărțirăm astfel pruncii
Nevasta și cu mine ne-am legat
De-un capăt ea, de celalt eu, țintindu-i
Mereu din ochi. Pluteam către Corint[8],
Așa credeam — purtați de val în voie.
Și cînd în fine soarele privi
Prin pîclă, risipind-o, jos, pămîntul,
Dorita binefacere-a luminii
Talazele-mblînzi și-n zări zărirăm
Venind pe-albastrul mării două vase
Spre noi. Din Epidaur[9] era unul
Și altul din Corint. Dar pînă să...
Destul!... Ghiciți din spusa-mi ce urmă!

DUCELE: Ba nu, mai spune, moșule, nu sta:
Ne doare, chiar de nu-ți putem ierta.

AEGEON: O, zeii de-ar fi vrut-o, nu i-aș fi
Numit pe drept acum ne-ndurători,
Căci zece leghe ne mai despărțeau
Corăbiile, cînd din larg o stîncă
Ne-ntîmpină, frîngîndu-ne-o în două
Pe-a noastră: și nedreapta văduvie
Vru soarta să ne fie dăruită
Cu mîngîieri și chinuri de-o-potrivă.
Iar partea ei — biet suflet! — ce-o-ncărcau
Poveri mai mici, deși dureri egale,
Fu luată mai ușor de vînt și dusă
Spre luntrea de pescari corintieni
Ce-i pescuiră chiar sub ochii noștri.
Alt vas, pe urmă ne-a cules pe noi
Și-aflînd pe cine le-a fost dat să scape,

Ne-au omenit ca oaspeți demni de cinste.
Și poate-am fi prădat de prăzi pescarii
De-am fi avut un pic de vînt în pînze
Și n-am fi fost siliți la cale-ntoarsă.
Știi deci acum norocul cum mi-apuse:
Fui osîndit să-i supraviețuiesc,
Să-ndrug aici tot basmul vieții mele.

DUCELE: În numele nefericirii tale,
Fă-mi, rogu-te, hatîrul de-a ne spune
Pe larg ce-a fost de-atunci și pînă astăzi.

AEGEON: Cel mic din fii, dar grija mea cea mare,[10]
La optsprezece ani mă iscodi
De soarta geamănului său, cerîndu-mi
Ca servul lui, ce-avea același nume,
Tînjind asemeni lui de dor de frate,
Să-l însoțească-n căutarea lor.
Eu, ros de rîvna de-a-l vedea pe celalt,
M-am învoit să risc a-mi pierde fiul.
Cinci veri am cheltuit cutreierînd
Coclaurii grecești și cei asiatici,[11]
Iar azi, pe țărmu-ntoarcerii acasă,
Nevrînd să las necercetat Efesul
Sau orice alt sălaș de om, deși
Nădejdea m-a lăsat, — mă lasă viața...
Dar moartea mea curîndă ferici-m-ar
De-ar ști să-mi dea răspuns de-s vii și teferi.

DUCELE: Nenorocit bătrîn, ce-ai fost sortit
Să sorbi nefericirii cupa plină!
De n-ar fi împotriva legii noastre
Și jurămîntului rostit coroanei,
Pe care nu le pot călca nici prinții,
Lăsa-mi-aș inima să-ți țină partea.
Cu toate că ești osîndit la moarte
Și-osîndele rostite-s de ne-nfrînt
Chiar pentru regi, de nu-și doresc necinstea,
Tot vreau să te ajut, atît cît pot:
Ai deci, negutătorule, o zi
Întreagă să-ți aduni printre prieteni,
Împrumutînd, cerșind, răscumpărarea.
O ai? Trăiești! Nu? Moartea-ți este dată...
Ia-l, temnicer, și ține-l sub lăcată.

TEMNICERUL: Ascult, stăpîne.

AEGEON: Aegeon, pleci cu sufletul cernit:
De moarte doar o zi ești păsuit.

(Iese.)

SCENA 2

O piață publică. Intră Antipholus din Siracuza, Dromio din Siracuza și un negustor.

NEGUSTORUL: Să spuneți dar, c-ați fi din Epidamnum,
Căci altfel vă confiscă tot avutul.
Chiar azi, un negustor siracuzan
Fu dus legat doar fiindcă debarcase.
Și, neputînd răscumpăra osînda
Cu bani, cum cere datina cetății,
Va asfinți cu soarele deodată.
Poftim arginții ce vi i-am păstrat[12].

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Du-i, Dromio, la „Centaur"[13], unde-am tras
Și-așteaptă-mă acolo pînă viu!
Pînă-ntr-un ceas se face vremea mesei,
Am tocmai timp să văd un pic orașul,
Să răscolesc dugheni, s-admir clădiri
Și-apoi să mă întorc să dorm la han[14],
Căci sînt zdrobit de drum și oboseală.
Dispari! Hai, șterge-o!

DROMIO DIN SIRACUZA: Mă prind că mulți te-ar asculta întocmai
Și-ar fi buni duși cu-așa încărcătură![15]

(Iese.)

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Un măscărici cinstit, jupîne, care
Adeseori cînd sînt posomorît
Mă-mbună cu vre-o vorbă șugubață.
N-ai vrea să dăm o raită-mpreună
Prin tîrg și-apoi să ospătăm la han?

NEGUSTORUL: Mă iartă, sînt poftit la cineva:
Un negustor cu care fac afaceri;
Cîștig din gros cu el. Dar seara poate,
La ora cinei[16], dacă vrei, te caut

În piață. Te-nsoțesc pînă te culci.
Acum sînt însă omul datoriei.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cu bine. Pe deseară. Pîn-atunci
Voi măsura în sus și-n jos orașul.

NEGUSTORUL: Petrecere plăcută îți doresc!

(Iese.)

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cel ce-mi urează mie să petrec
Mi-urează lucruri greu de dobîndit.
Eu sînt pe lume ca un strop de apă
Ce-și caută-n oceane stropul geamăn
Și care-n largul lor se contopește
Pierzîndu-se pe sine-n căutarea
Perechei lui: tot astfel eu, un frate
Și-o mamă căutînd, mă pierd pe mine[17].

(Intră Dromio din Efes.)

Se-ntoarce calendarul vieții mele[18].
Ei, ce-i? Cum de te-ntorci așa de iute?

DROMIO DIN EFES: Așa de iute? Poate prea tîrziu![19]
Claponu-i scrum de ars; sfarog, purcelul
La țest. Bătură douăspre'ce-n turn[20]
Și doamna pe obrazu-mi bătu *unu:*
Ea fierbe că i s-a răcit mîncarea
Și s-a răcit că nu vii tu acasă,
Stăpîne! Tu nu vii, că nu ți-e foame
Și nu ți-e foame, fiindcă ți-ai stricat-o
Ieșind din post cît n-au sosit cîșlegii.
Dar noi, — trăind în posturi și căințe, —
Postim, ca tu să-ți vii la loc în minți.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Pune-ți zăgazele, șuvoi silhui,
Și spune-mi: unde-s banii ce-ți dădui?

DROMIO DIN EFES: Cincizeci de bani ce-mi dași acum o joi?
I-am dat șelarului pe chinga dinapoi
A șelei doamnei tale. Nu-s la mine.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Nu-mi arde-acum de glume. Spune-mi, hai,
Și lasă joaca: unde mi-ai pus banii?

Fiind străini aici, cum ai putut
Să lași atît bănet pe mîini străine?

DROMIO
DIN EFES: Fii bun, stăpîne: vei glumi la masă,
Că m-a trimis soția ta drept poștă
Și, de mă-ntorc tot singur, sînt răboj:
Căci vina ta mi-o va cresta pe coajă.
Mai bine să-ți consulți, drept ceas, stomacul:
De-i ca al meu, te-ndrumă către casă
Și fără crainic.

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Dromio, gluma-i bună
La locul ei. Păstreaz-o pentru chefuri.
Ce-i cu bănetul ce-ți încredințai?

DROMIO
DIN EFES: Cui? Mie? Nu mi-ai dat nici un bănet!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Sfîrșește,'ți spun, pramatio, cu astea
Și spune-mi cum ți-ai dus la capăt treaba.

DROMIO
DIN EFES: Păi, treaba mea a fost să te aduc
Din tîrg, stăpîne,'n casa ta, la Phoenix[21].
Te-așteaptă și stăpîna mea și sora-i.

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Pre legea mea de bun creștin: răspunde-mi
De mi-ai depus la loc păzit bănetul.
De nu, îți zbor în cioburi scăfîrlia
Ce rumegă năzbîtii cînd eu ard.
Unde mi-ai pus-o, mia mea de mărci?[22]

DROMIO
DIN EFES: Am mărci pe spate[23] de la dumneata
Și port pe țeastă mărci de-ale stăpînei.
Dar nu-s o mie încă, împreună.
De-mi ceri să ți le-ntorc pe toate astăzi,
Mi-e teamă c-ai să-ți piezi, la sfert, răbdarea.

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Ce? Mărci ale stăpînei? Ce stăpînă?
Sclav josnic!

DROMIO
DIN EFES: Soața ta, stăpînă-n Phenix,
Ce nu mănîncă pînă nu te-ntorci
Și te poftește să zorești spre casă.

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Cum? Îndrăznești să-ți rîzi de mine-n față
Cînd te-am oprit!? Mehenghi ce ești! Na, ține!
(Îl bate.)

DROMIO
DIN EFES: Ce-i asta? Doamne! Stăpînește-ți mîna.
Nu vrei? De nu, spăl putina, jupîne!
(Iese.)

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Pe viața mea! prin vreun tertip viclean,
L-au stors pe nătărău de toată suma.
E plin orașul de pungași, se spune,
De scamatori, dibaci să-ți fure ochii,
De vraci vrăjind în beznă să-ți ia mintea,
De vrăjitoare care-ți strîmbă trupul,
Fățarnici, șarlatani cu vorba-miere,
Și mulți alți păcătoși de soiul ăsta.
Mă duc după nemernic la „Centaur“,
Căci tare mi-e în grijă pentru aur.
(Iese.)

ACTUL II

SCENA 1

Casa lui Antipholus din Efes. Intră Luciana și Adriana.

ADRIANA: Nici soțul meu nu vine și nici sclavul
Trimis să mi-l aducă-n graba mare.
Ce zici, Luciana? E trecut de două!
LUCIANA: L-o fi poftit vreun negustor cumva
Și s-o fi dus din piață la ospăț.
Nu-ți pierde firea, soră. Hai la masă!
Bărbatul e stăpîn pe viața lui.
În schimb, peste bărbați stăpînă-i vrerea.
Și cînd le vine vrerea, vin sau pleacă.
Deci nu te frămînta și ai răbdare!
ADRIANA: De ce-s mai slobozi ei decît femeia?[24]
LUCIANA: Îi scot din casă trebile, de-aceea...!
ADRIANA: Cînd eu mă plimb, lui nu-i e la-ndemînă.
LUCIANA: Voinței tale — aflã — el i-e frînă!
ADRIANA: Doar la catîri le rupe frîul gura.
LUCIANA: Încatîrarea o-nfrînează ura,
Căci nu-i nimic pe lume și sub soare
Să nu-și găsească-n cer, în stînci, în mare,
Hotar. La zburătoare, fiare, pești,
Femeia-i sclava legii bărbătești.
Bărbații — zei stăpînitori a toate,
Domni lumii largi și mării neumblate,
Cu suflete și minți lăsați de sus,
Decît jivini și păsări mai presus,
Sînt puși stăpîni și domni peste femei.
Deci vrerea ta să fie... ce vor ei.
ADRIANA: De asta, poate, nu te-ai măritat?
LUCIANA: Nu, mă-ngrozeam gîndindu-mă la pat.

ADRIANA: De-aveai bărbat, ieșeai din vorba lui?
LUCIANA: Amorul îl înveți cînd te supui.
ADRIANA: Și de-ar călca pe-alăturea bărbatul?
LUCIANA: M-aș mulțumi cu statul și-așteptatul.
ADRIANA: Statornică răbdare! Nu-i mirare
Că-i blînd cel ce prilej de ciudă n-are.
Pe-un suflet frînt, ce-și plînge vreun necaz,
Îl îndemnăm să sufere viteaz!
Dar peste noi durerea de-ar veni,
La fel, sau mai vîrtos, ne-am văicări.
Așa și tu: n-ai soț, n-ai supărări,
Ușor ți-e să-mi tot predici la răbdări.
Dar de-ai s-ajungi să-ți vezi călcate dreptul
Și cinstea totodată, înțeleptul
Tău sfat mă tem că nu-ți va folosi:
Răbdarea-ți din răbdări și-ar mai ieși!
LUCIANA: M-aș mărita o zi, doar pe-ncercate!
Dar iată-ți sclavul! Soțul nu-i departe!

(Intră Dromio din Efes.)

ADRIANA: Hei? Ți-e stăpînul la un lat de palmă?
DROMIO DIN EFES: Da' de unde? La mai multe palme. Nu mi se văd pe urechi?
ADRIANA: Vorbiși cu el? Ei? Ce și-a pus în minte?
DROMIO DIN EFES: Văleu, văleu, și-a pus cu mine mintea!
Să-i fie-a naibii mîna! Ce-i veni?
LUCIANA: Vorbea-n doi peri de n-ai putut pricepe?
DROMIO DIN EFES: Nicidecum. Lovea întins, drept la țintă; am simțit eu cît se poate de bine unde bătea! Și cu toate astea, atît de într-aiurea sporovăia, că să mă ia dracu dacă-am priceput ceva.
ADRIANA: Dar spune-mi, rogu-te, se-ntoarce-acasă?
Nu pare prea grăbit să-mi facă placul!
DROMIO DIN EFES: Stăpînă, zău că-i de legat stăpînul!
ADRIANA: Cum de legat, dihanie?
DROMIO DIN EFES: N-am spus să-l legi la gard și nici la cap!
Nu vreau să-l văd îmbrobodit, cu coarne.
Dar e-ntr-o doagă rău! Cînd îl chemam

La masă, mă-ntreba de mărci o mie.
„E vremea mesei“ — zic, „Vreau aur“! — zice.
„Se face carnea scrum“ — zic. „Aur“! — zice.
„Veniți acasă“ — zic. „Aurul meu —
Zicea — Unde-mi sînt mărcile, o mie?“
„Purcelul — zic — sfarog!“ „Dă-mi banii“! — zice.
„Stăpîna mea“... zic. „Spînzură-ți stăpîna!
Ce tot stăpînă-ndrugi? Fi-ți-ar stăpîna!...“

LUCIANA: Cine-a zis asta?

DROMIO DIN EFES: Stăpînul meu!
„Nu-mi știu — zicea — nici casă, nici nevastă.“
Așa încît solia limbii mele
Mi-o port, la-ntors acasă, pe spinare,
Căci, ca să-nchei, m-a mîngîiat pe șale.

ADRIANA: Fă calea-ntoarsă, slugă, și mi-l adu!

DROMIO DIN EFES: Fă calea-ntoarsă... la cotonogeală!
Nu, bogdaproste! caută-ți alt sol!

ADRIANA: Întoarce-te, rob josnic, ori îți sparg
De-a curmezișul drept în două țeasta.

DROMIO DIN EFES: Iar el mi-o va mai sparge și cruciș
Și-ntre voi doi, mă-ncreștinez la creștet.

ADRIANA: Destul, țăran flecar! Adu-ți stăpînul.

DROMIO DIN EFES: Flecar oi fi, nu zic. Dar minge nu sînt,
Să m-azvîrliți de ici-colea, bătut.
Dai dumneata cu mine-n el și el
Cu mine-n dumneata. De mai rămîn
La voi, să mă-mbrăcați ca mingea-n piele!

(Iese.)

LUCIANA: Vai, furia cum poate să te-ncrunte.

ADRIANA: El caută drăguța să-și încînte[25]
Stînd lîngă ea, cînd eu stingheră-n casă
Tînjesc după o vorbă mîngîioasă!
Mi s-au trecut bujorii din obraz?
N-am duh destul? Nu-i vorba mea cu haz?
Să fie anii nemiloși pricina
Că eu nu-l mai atrag? A lui e vina!
Nimic nu poate minții dăuna
Mai mult decît asprimea, vorba rea.

Privirea decît marmora mai rece
Ajunge orice suflet să-l înece!
Veșmintele bogate să-l atragă...?
Ce vină am? Averea mea întreagă
O stăpînește el, ca și pe mine.
Ruina mea și-a zestrei mele vine
Tot de la el. Temeiul stării rele,
De plîns, în care-s astăzi, știu că el e.
O singură privire însorită
Ar drege frumusețea mea știrbită.
Dar — cerb sprințar — el rupe țarcul, iese,
Și paște după plac. — Tu, stai și țese!

LUCIANA: O, gelozie, cum îți muști din carne!

ADRIANA: Răbdarea-i nesimțire cînd te-adoarme.
Da, ochii lui pe altele le-alintă.
Altfel, de ce să plece și să mintă?
Știi, soră, lanțul ce-mi făgădui[26]
De mult și nu mi-l dă? Măcar de-ar fi
Acesta doar de care mă lipsește.
Dar chiar și patul el şi-l părăsește.
Nu-i floare, știu, nici smalț, nici giuvaer
Să nu păleascã fără mîngîieri!
Da, aurul e aur de-l atingi
Oricît, deși lucirea poți să-i stingi
Tot atingîndu-l! Omul, cît de pur,
Îl strică putregaiul dimprejur.
Și frumusețea mea care se trece
Grăbind spre moarte, plînsul să mi-o-nece!

LUCIANA: Ce orb nebun te face gelozia!...

(Iese.)

SCENA 2

O piață publică. Intră Antipholus din Siracuza.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Bănetul dat lui Dromio stă bine
Sub cheie, la loc sigur, la „Centaur".
Mintosul sclav l-a dus și-acum colindă
În căutarea mea. Hangiul spune,
Și eu socot la fel, că n-aveam cum

Vorbi cu sclavul meu de cînd i-am dat
Să-mi ducă banii[27]. Ei, dar uite-l, vine!

(Intră Dromio din Siracuza.)

Ce zici, cucoane, mai ai chef de șagă?
De-ți plac dupacii, ia-mă iar la vale.
Bani n-ai primit?... Habar n-ai de „Centaur"?
Stăpîna te-a trimis să viu la masă?
Eu locuiesc la Phenix? Te scrîntiseși
De-mi răspundeai așa de nebunește?

DROMIO
DIN SIRACUZA: Eu, să răspund? Cînd am răspuns așa?

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Acum o jumătate ceas, aicea!

DROMIO
DIN SIRACUZA: Nu te-am văzut de cînd mi-ai dat să duc
Acasă, la „Centaur", tot bănetul.

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Atunci de ce negai că ți-am dat aur
Și-mi tot tocai de masă, de stăpînă?
Simțeai pe pielea ta, doar, că nu-mi place!

DROMIO
DIN SIRACUZA: Mă bucur că ești plin de voie bună,
Stăpîne! Însă care-i tîlcul glumei?

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Îți bați joc iar? Mă iei peste picior?
Vrei glumă? Na, să ai de cheltuială!

DROMIO
DIN SIRACUZA: Oprește-te, stăpîne! Glumă-i asta?
Așa ne-a fost tocmeala? De ce dai?

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: E vina mea! Că prea te iau în seamă
Și prea fac haz de tine, măscărici
Ce-ți rîzi acum de inima mea bună
Și grijile mi le nesocotești!
Cît soarele surîde, n-au decît
Zburdalnicele gîze să se-mbete!
Dar cînd e-n nor, să intre iute-n găuri.
Ai chef de șagă? Cercetează-mi chipul
Și-nstrună-ți după ochii mei lăuta,
Că, de-ți lipsește tactul, ți-l bat eu
Pe carapacea țestei tale toante!

DROMIO DIN SIRACUZA: Carapace-i zici?[28] Ca să-ncetezi a-mi bate barabanciul în scăfîrlie, aș vrea mai bine să se știe că e cap! Căci, dacă vei ține-o mult așa tot ciocănindu-mi-l, are să-mi trebuiască, e drept, o carapace în care să-mi vîr capul, ca să nu-mi caut mințile mai jos de umăr. Dar, te rog să-mi spui, stăpîne, cu ce-am meritat eu bătaia asta?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Chiar nu știi?

DROMIO DIN SIRACUZA: Nimic, decît că sînt bătut.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Și vrei să-ți spun de ce?

DROMIO DIN SIRACUZA: Da, stăpîne! Și pentru ce! Căci orice *de ce* are *pentru că*-ul lui.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: De ce? Întîi, că-ți bați de mine joc;
Pe urmă, tot pentru că-ți rîzi de mine.

DROMIO DIN SIRACUZA: Mai fu vreodată om pe lume bătut ca mine din senin?
De ce și *pentru că* la tine n-au nici în mînec, nici în clin.
Bine, stăpîne, îți mulțumesc!...

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Îmi mulțumești? Pentru ce?

DROMIO DIN SIRACUZA: Ei, cum așa? Fiindcă-mi dai ceva pentru nimic!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Te voi despăgubi cu alt prilej, dîndu-ți pentru ceva, nimic! Dar mai bine spune-mi, nu e vremea mesei?

DROMIO DIN SIRACUZA: Nu, stăpîne, cred că mesei îi lipsește tocmai ce am eu.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Anume ce?

DROMIO DIN SIRACUZA: Carnea tocată.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Dacă nu-i tocătură, are să fie friptură.

DROMIO DIN SIRACUZA: Dacă-ți dă carne friptă, te rog să n-o mănînci, stăpîne!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Motivul?

DROMIO DIN SIRACUZA: Mi-e teamă să nu te-nfurii văzînd-o uscată și să nu-mi faci mie fleici în sînge pe spinare.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Îmi pare bine c-ai prins frica, omule; învață-te să glumești la timpul cuvenit. Fiecare lucru la timpul său.

DROMIO DIN SIRACUZA: Aș fi-ndrăznit să o tăgăduiesc, dacă nu te-aș fi văzut așa de mînios, stăpîne.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: În virtutea cărei legi?

DROMIO DIN SIRACUZA: Auzi vorbă! În virtutea unei legi la fel de nete ca netezimea țestei chele a bătrînului timp!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: S-o auzim!

DROMIO DIN SIRACUZA: Pentru un om chel din fire, nu mai vine niciodată timpul să-și recapete părul!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cu oarecare cheltuială și-l poate redobîndi.

DROMIO DIN SIRACUZA: Sigur: plătindu-și o perucă, adică dobîndind pletele pierdute de altul!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: De ce-o fi timpul atît de calic cînd e vorba de păr, că doar crește singur, din belșug, peste tot.

DROMIO DIN SIRACUZA: Pentru că asta-i zestrea animalelor: omului, dacă-i lasă fire de păr mai puține, îi dă în schimb minte să poată despica firu-n patru.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cum așa? Sînt atîția oameni care au mai mult păr decît minte!

DROMIO DIN SIRACUZA: Nu însă și cei care-au avut mintea să-și piardă părul![29]...

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Păi, asta înseamnă să ajungi la părerea că oamenii păroși sînt chei de duh.

DROMIO DIN SIRACUZA: Dimpotrivă, cu cît e omul mai sărac cu duhul, cu atît își pierde mai repede părul. Totuși, într-un fel se veselește cînd și-l pierde.[30]

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Se veselește? din ce pricină?

DROMIO DIN SIRACUZA: Din două pricini, și încă sănătoase!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Nu, sănătoase, nu!... Pînă aici!

DROMIO DIN SIRACUZA: Atunci din motive care se susțin.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cum se susțin, cînd le cade părul?

DROMIO DIN SIRACUZA: Ei, atunci din anumite motive.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Zi-le pe nume.

DROMIO DIN SIRACUZA: Mai întîi, pentru că poate economisi banii ce se cheltuiesc de obicei cu frizerul: al doilea pentru că la masă nu mai are cum să-i cadă păr în supă.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Nu uita că ai început toată demonstrația asta ca să dovedești că *nu* orice lucru își are timpul lui.[31]

DROMIO DIN SIRACUZA: Într-adevăr, am și dovedit, stăpîne: anume, că pentru a-ți recăpăta părul cînd te-a chelit natura, nu-ți mai vine niciodată timpul.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Dar motivele pe care le-ai dat nu stau în picioare: de ce nu vine timpul să-ți recapeți părul?

DROMIO DIN SIRACUZA: Atunci o dreg așa: timpul, fiind el însuși pleșuv, vrea să aibă pînă la sfîrșitul lumii tot urmași chelboși.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Știam eu că are să fie o concluzie trasă... de păr! Dar tăcere!? Cine-o fi acolo, și ne face semne?

(Intră Adriana și Luciana.)

ADRIANA:
Da, Antipholus, pari uimit, te-ncruntă.
Păstrează-ți ochii galeși pentru alta.
Eu nu-s soția ta, nu-s Adriana!
Era o vreme cînd jurai tu singur
Căci nici o voce nu-ți răsună-a cîntec,
Că nici o rază nu-ți dezmiardă ochii,
Nici un alint nu ți-e mai dulce mîinii,
Nici o mîncare mai pe gustul tău
Ca vorba, ochii,-alintul, masa mea!
Se poate oare, soțul meu, se poate
Să te fi-nstrăinat pînă-ntr-atîta
De tine însuți? Zic: de tine însuți,
Căci eu cu tine una-s, eu ți-s parte
Din suflet, cea mai bună parte-a ta.
O, dragul meu, să nu te rupi de mine,
Căci, vezi, cu mult mai lesne poți să picuri
Un strop de apă-n clocotele mării
Și-apoi să-l scoți la loc dintre talazuri
Nici mai sporit, nici mai scăzut, decît
Să-ți smulgi din mine, fără să mă smulgi,
Făptura. Și ce scump te-ar mai costa
De ți-ar ajunge la ureche numai
Vreun zvon că trupul meu, ce ți-l închin,
Mi-e spùrcat de desfrîu. Nu m-ai respinge,
Nu mi-ai scuipa și numele de soață-n
Obraz, cu cel de tîrfă laolaltă?
N-ai biciui rușinea frunții mele?
Procletei mele mîini, inelul nunții
Nu l-ai tăia cu degetul deodată
Și l-ai sfărma cu legămînt cu tot?
Ai dreptul, știu! De-aceea, vezi de fă-o!
Eu port pe frunte pata preacurviei
Și-n sînge pofta-mi colcăie turbată.
Căci, dacă *una* sîntem noi și tu
Mă-nșeli, eu sorb veninul cărnii tale[32]
Și-s molipsită greu de preacurvie.

Nu terfeli, deci, patul nunții noastre
De ții la cinstea ta, de mă vrei castă.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Mie-mi vorbești, frumoasă doamnă? Nu știu
Să te fi cunoscut. Sînt două ceasuri
De cînd sînt în Efes, străin de-oraș
Ca și de spusa-ți. Vrînd cu luare-aminte
S-ascult ce spui, mă-ntreb de mai am minte.

LUCIANA: Cum te-ai schimbat, cumnate! Cînd vreodată
Te-ai mai purtat așa cu sora mea?
Ea l-a trimis pe Dromio să te cheme!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Pe Dromio?

DROMIO DIN SIRACUZA: Pe mine?

ADRIANA: Pe tine, da! Și mi-ai adus acasă
Bătaia ce ți-a dat-o, și ocara
Că mă reneagă și-și reneagă casa.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Ai stat de vorbă, domnule, cu doamna?
Ce-ați pus la cale? Ce-ați urzit? De ce?

DROMIO DIN SIRACUZA: Eu? N-am văzut-o-n viața mea, stăpîne!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Minți, sclav neobrăzat. Căci tot ce spune
Mi-ai spus și tu în piață adineauri.

DROMIO DIN SIRACUZA: Să mor de-am mai văzut-o-n ochi vreodată!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Atunci de unde știe cum te cheamă?
O fi vreo ghicitoare? Hai?

ADRIANA: Nu șade bine demnității tale
Să faci ca sclavul tău, să te scălîmbăi,
Ca să-l asmuți să-mi facă mie-n ciudă!
Destul m-ai pedepsit și fără asta.
Nu-mi mai spori-n batjocuri azi năpasta;[33]
De brațul tău mă voi încolăci,
Ulm falnic, vrej de viță îți voi fi[34],
Căci, firav, boiul meu se-mpărtășește
Din voinicia ta, crescînd regește
Mușchi putred, sterp cîrcel e, mărăcine,
Gunoi, ce te desparte azi de mine.

Și dacă nu-l pliveşti la vreme, te va
Usca de tot, înveninîndu-ți seva.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cum? Mie-mi spune? Crede că-i sînt scris?
Nu m-oi fi însurat cu dînsa-n vis?
Sau poate-i vis și dorm acum? Greșeala
Și văzul și auzul mi le-nșeală?
Pîn' n-oi afla obîrșia greșelii
Nu scap de siguranța îndoielii.

LUCIANA: Hai, Dromio, fugi și zi să dea la masă!

DROMIO DIN SIRACUZA: Ptiu! Mă crucesc ca proasta-n tîrg! Mă lasă[35]
Cu totul mintea: ce păcate grele
M-aduc prin țări ce mișună de iele
Și spiriduşi? De nu-i dau ascultare
Mă sug de sînge, fără răsuflare
Mă lasă, mort și plin de vînătăi.

LUCIANA: Ce-ndrugi la vorbe fără căpătîi?
Tu, trîntore, melc tîmp cu năbădăi!

DROMIO DIN SIRACUZA: Frumos m-am preschimbat, stăpîne, nu?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: La suflet, da! Dar crezi că numai tu?

DROMIO DIN SIRACUZA: Și trup și suflet! Sînt cum arătam?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Ești cum erai!

DROMIO DIN SIRACUZA: Nu, sînt urangutan.

LUCIANA: De ți-e schimbată fața, de măgar e!

DROMIO DIN SIRACUZA: Curat măgar! De cînd o port călare
În cîrca mea pe ea, să pasc îmi vine.
Măgar! Să n-o știu eu, ca ea pe mine!

ADRIANA: Ei haide, haide, nu vreau să fiu proastă
Să-mi dau în ochi cu degetul, să plîng,
Cînd sclavul și stăpînu-și rîd de mine.
Poftim la masă. Dromio, stai la poartă,
Iar noi, bărbate, vom prînzi azi sus,
Să-mi povestești isprăvile-ți de crai!
Flăcăule! De-ntreabă careva,
Stăpînul e-n oraș. Nu intră nimeni!

Vezi, Dromio, joacă-ți rolul cum se cade.
Hai soră!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Pe pămînt, în cer, în iad e
Ce văd aici? Visez! Sînt treaz? Sînt beat!
Știut de ele, mie doar mascat?
Spun tot ce-or vrea și merg mereu așa
Prin ceață; 'ntîmple-se ce s-o-ntîmpla.

DROMIO DIN SIRACUZA: Stăpîne, eu să stau aici proțap?[36]

ADRIANA: Picior de om de intră, vai de cap!

LUCIANA: La masă, Antipholus, mor de foame!

(Ies.)

ACTUL III

SCENA 1

În fața casei lui Antipholus din Efes. Intră Antipholus din Efes, Dromio din Efes, Angelo și Baltazar.

ANTIPHOLUS
DIN EFES: Ai să ne ierți, signore Angelo!
Nevastă-mea-i turbată cînd întîrzii!
Să-i spui c-am stat cu dumneata-n dugheană,
Să văd cum îi lucrează giuvaierul,
Și c-ai să vii să i-l aduci chiar mîine.
Doar păcătosul ăsta să nu-mi sară
Cu gura iar, că m-a găsit în piață,
Că l-am bătut cerîndu-i mii de galbeni
Și că m-am lepădat de căsnicie!
Bețivule! Ce-ai vrut să spui cu asta?

DROMIO
DIN EFES: Zi dumneata ce vrei, eu știu tot ce știu eu!
Că m-ai bătut în piață, ți-e palma martur greu.
De-ar fi hîrtie pielea-mi și palmele-ți cerneală,
Chiar scrisul tău mi-ar da gîndirea la iveală!

ANTIPHOLUS
DIN EFES: Că ești măgar ar scrie!

DROMIO
DIN EFES: Curat măgar, ți-o jur,
Cînd rabd bătăi într-una și-atîtea rele-ndur![37]
Să te fi ars la glezne cînd mă loveai, măcar
M-ai mai cruța de teama copitei de măgar!

ANTIPHOLUS
DIN EFES: Ești trist, signor Baltazar; dea Domnul prînz bogat[38]
Ca voia mea cea bună și bun-venitul dat!

BALTAZAR: Pun preț pe bun-venit, signor, nu pe mîncat!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Signor Baltazar, masa cu munți de bun-venit
Nu face cît o fleică sau cît un crap prăjit!
BALTAZAR: O masă-i treabă proastă: orice pîrlit ți-o-ntinde.
ANTIPHOLUS DIN EFES: Mai prost e bun-venitul, căci nu-i decît cuvinte.
BALTAZAR: La prînz sărac — mult suflet; și-i un ospăț regesc.
ANTIPHOLUS DIN EFES: Cînd gazda-i zgîrie-brînză și oaspele modest!
Dar din puținul meu, dă-ți inimii cît cere.
Ți-or da mai bun prînz alții, dar nu mai cu plăcere!
Dar stai! E-nchisă poarta! Dă veste că venim.
DROMIO DIN EFES: Brigita, Maud, Cecilia, Mariana, Iulia, Ginn!
DROMIO DIN SIRACUZA *(dinăuntru)*:
Năting! Clapon! Mîrțoagă! Tîmp fandosit! Buimac![39]
Sau pleacă de la ușă, sau șezi frumos pe prag.
Ți s-a făcut de fete, de-ți chemi așa, cu droaia[10],
Cînd e prea mult și una la casă?... Vorba aia!
DROMIO DIN EFES: Ce bou se joacă de-a portarul? Stăpînul șade-n drum, m-auzi?
DROMIO DIN SIRACUZA: Zi-i să plece iute acasă, că i-or fi botforii uzi!
ANTIPHOLUS DIN EFES: Cine vorbește-acolo? Deschideți ușa, hee!
DROMIO DIN SIRACUZA: Taman așa: ți-oi spune și cînd, de-mi spui de ce!
ANTIPHOLUS DIN EFES: De ce? Să viu la masă! Doar astăzi n-am mîncat!
DROMIO DIN SIRACUZA: Ia-ți grija de mîncare azi; vino altădat'!
ANTIPHOLUS DIN EFES: Cine ești tu, de-mi ferеci intrarea locuinței?
DROMIO DIN SIRACUZA: Portar, din întîmplare; Dromio mi-au zis părinții.
DROMIO DIN EFES: Și numele și slujba-mi răpiși, deci, ticăloase!
Nu-i nici o cinste-ntr-unul, și-alaltă-i doar ponoase.
Să fi fost tu azi Dromio, punîndu-mi-te-n loc,
Pe-alt nume-ți dai obrazul, și numele pe-al unui dobitoc!

LUCE *(dinăuntru)*:
Ce-i cu tărăboiul ăsta? Dromio, cine-s cei din drum?

DROMIO DIN EFES: Luce, dă drumul că-i stăpînul.

LUCE *(dinăuntru)*:
Aş, e prea tîrziu acum!
Spune-i domnului tău asta!...

DROMIO DIN EFES *(aparte)*:
Doamne, fă-mă să nu rîd!

(Către Luce)

Ştii zicala: „Ţine-mi băţul că, de-i slobod, fac urît!"

LUCE *(dinăuntru)*:
Ştii şi tu zicala aia: „Cînd ţi s-o-ntîmpla, să-mi spui".

DROMIO DIN SIRACUZA *(dinăuntru)*:
Luce, sau cum te-o fi chemînd, Luce, ştiu că l-ai pus în cui!

ANTIPHOLUS DIN EFES: M-auzi tu, mititico, ei, ne deschizi acu?

LUCE *(dinăuntru)*:
Credeam că vă-ntrebasem...

DROMIO DIN SIRACUZA *(dinăuntru)*:
...Şi răspunseseţi: „Nu".

DROMIO DIN EFES: Aşa nu te lăsa! La cacialma, atu!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Tu, lasă poarta-n lături!

LUCE *(dinăuntru)*:
De-al cui drag aş lăsa-o?

DROMIO DIN EFES: Dă tare-n ea, stăpîne!

LUCE *(dinăuntru)*:
Să dea pîn-o durea-o!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Te fac eu să-ţi plîngi vorba, de-oi trece prin canat.

LUCE *(dinăuntru)*:
Vinzi ursul din pădure şi crezi că l-ai vînat!

ADRIANA *(dinăuntru)*:
Hei, cine face larmă şi porţii dă tîrcoale?

DROMIO DIN SIRACUZA *(dinăuntru):*
Pe legea mea, orașul vi-e plin de coate-goale!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Ești tu, nevastă? Vino mai iute, hai odat'!

ADRIANA *(dinăuntru):*
Nevasta ta? Golane! Hai, cară-te! Ești beat!

DROMIO DIN EFES: E greu să-nghiți, stăpîne, un „golan" pe nemîncat!

ANGELO: Nici prînz, nici bun-venit. Ne-am mulțumi cu unul.

BALTAZAR: Chitind ce-i mai de preț, plecăm fără nici unul.

DROMIO DIN EFES: Îi lași în drum, stăpîne? Hai, curmă-le surghiunul.

ANTIPHOLUS DIN EFES: E nu știu ce în aer că nu ne lasă-n casă!

DROMIO DIN EFES: Ce-ai mai simți-o, doamne, de n-ar fi haina groasă.
Plăcinta-i coaptă-n vatră, și tu faci zîmbre-afară!
Să-nnebunească, bietul, bărbatul tras pe sfoară!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Adu-mi ceva! Sparg ușa, și-apoi ce-o fi să fie!

DROMIO DIN SIRACUZA *(dinăuntru):*
Hai, sparge-o, derbedeule, că-ți sparg cu capul ție!

DROMIO DIN EFES: Ei, sparge omul gheața, și rupe-o vorbă-n doi!
Cuvîntu-i vînt! (Pe față, spus; nu pe dinapoi!)

DROMIO DIN SIRACUZA *(dinăuntru):*
Ai boală, văd, la rupt azi! Lovi-te-ar!... țărănoi!

ANTIPHOLUS DIN EFES: „Lovi-te-ar"...? Asta-i prea mult! Deschide-mi! Zor! Grăbește!

DROMIO DIN SIRACUZA: Cînd n-or fi fulgi pe păsări și n-or fi solzi pe pește!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Prea bine! Atunci sparg ușa! Fugi, adu-mi un berbec!

DROMIO DIN EFES: Berbec, dar fără blană, stăpîne, înțeleg!
Cînd n-or fi solzi pe pește, nici fulgi pe zburătoare.
Berbecul fără blană, *blăni* porții o să-i zboare.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Hai, du-te! Adu-mi un berbec de fier!

BALTAZAR: Răbdare, sir! Nu face asta-ți cer!
Ar fi să duci război cu faima-ți bună!
Ar fi s-atragi în raza bănuielii
Neîntinata cinste a soției!
Dealtfel, o cunoști ce înțeleaptă-i,
Îi știi virtutea, vîrsta, modestia
Și toate-ți spun că taina și-are tîlcu-i;
N-ai grijă: poarta-nchisă pentru tine
Va ști să ți-o explice ea prea bine!
Ascultă-mă pe mine! Las-o-n pace
Și haidem toți la „Tigru" să prînzim[41];
Iar mai spre seară-ntoarce-te tu singur
Să afli pentru ce te-a surghiunit!
Înverșunîndu-te să spargi o poartă
Acum în plină forfotă-a amiezii,
Te-ai face de poveste-n tot orașul!
Și clevetirea mîrșavă a gloatei
Renumele cel bun ar fi să-ți spurce,
Năvală dînd, smintită-n lumea largă,
Mînjindu-ți chiar și piatra de mormînt.
Căci calomnia-i ca moștenitorul
Care se-ncuibă oriunde-a pus piciorul.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Să știi că m-ai convins! Plec fără zarvă
Și-n ciuda chefului stricat, am chef
De-un chef de pomină: cunosc o fată
Nurlie și duhlie, aleasă-n vorbă,
Năstrușnică și zglîie, dar... blîndă!
La ea benchetuim! Cu fata asta,
Nevasta, fără vreun temei, ți-o jur,
Mă ceartă c-aș întîrzia adesea.
Vom trage-un chef la ea!

(Lui Angelo)

Sir, du-te acasă,
Ia giuvaierul, care-i gata sigur,
Și adu-mi-l pe urmă la „Mistreț"[42] —
Acolo stă. — I-oi dărui ei lanțul,
De nu de altceva, să-i fac în ciudă
Nevesti-mi! Fii bun, sir, vino grabnic!
Cînd poarta mea m-alungă, cerc a ști
Și alte porți de m-or disprețui.

ANGELO: Eu, într-un ceas, viu unde stăm acuma.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Așa, te rog!

(Aparte)

Știu c-o să coste gluma.

(Ies.)

SCENA 2

Același loc. Intră Luciana și Antipholus din Siracuza

LUCIANA:

Se poate, Antipholus, deci uita
Atît de iute sfînta căsnicie?
În primăvara ei, iubirea ta
Ucisă-n mugur trebuie să fie?

De-ai luat-o doar de dragul zestrei, sora
De dragul zestrei merită cruțare.
Placi alta? N-o fă-n văzul tuturora,
Ci tăinuiește-ți mîrșava trădare.

În suflet soața n-are cum citi
Cît limba orator trădării nu ți-i;
Ochi dulci, grai blînd, pot lesne-mpodobi
Și viciul ca pe crainicul virtuții!

Să pari curat, cu oricît smîrc în sînge!
Păcatul mîinii stîngi nu-l afle dreapta!
Ce folosești de știe ea și plînge!?
Ce hoț e prost să-și trîmbițeze fapta?

De două ori făptaș: îi spurci și patul
Și lași să ți-o citească-n ochi, la masă.
Rușinea are nume bun, cît faptul
Nu-l însoțește vorba păcătoasă!

Sărmanele femei! Măcar să știm —
Naive cum sîntem — că ne iubiți!
Cînd brațu-i dat, noi mîneca-ndrăgim!
Voi ne-nvîrtiți; vă sîntem sateliți!

Fii bun și intră-n casă, deci, cumnate,
Îmbună-mi sora, „soțioară"-i spune:
E lucru sfînt un pic de falsitate,
Cînd măgulirea sfada o răpune!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Frumoasă doamnă, numele tău nu mi-i
Știut: prin ce minune-l știi pe-al meu?
Dar chipul tău, decît minunea lumii
E mai aproape mult de Dumnezeu!

Învață-mă să cuget, să vorbesc,
Dezvăluie firavei mele minți
Prea poticnită-n tot ce-i pămîntesc,
Ascunsul tîlc al spuselor cuminți!

Trudești, credința sufletului meu
S-o faci să rătăcească-n alt tărîm?
Vrei să mă zămislești din nou? Ești zeu?
Prefă-mă, și-n puterea-ți mă sfărîm!

Dar dacă eu sînt eu, atunci știu bine
Că plînsa, sora ta, nu-mi e soție
Și patul ei nu-i sacru pentru mine:
Cu mult, cu mult mai mult, mă-nchin eu ție!

De ce, sirenă, cîntul tău vrăjit
În lacrimile sorei să mă-nece?
O, cîntă pentru tine! Fericit,
Cînd aurul din părul tău s-o-ntrece

Cu-argintul mării, l-oi lua drept pat
Și m-oi culca-n extaz pe-ale lui unde
De mori așa, murind ești cîștigat!
Amorul, de-i ușor, să se scufunde!

LUCIANA: Ce spui? Unde ți-e capul? Ești nebun?
ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Capul? Sub pirostrii! Dar nu știu cum.[43]
LUCIANA: De vină-s ochii tăi, ce văd sucit.[44]
ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Tu, soare luminos, tu i-ai orbit!
LUCIANA: Privind doar ce se cade-i lecuiești!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Decît să vezi doar nopți, mai bine-orbești,
Iubita mea!

LUCIANA: Iubită? Sorii mele
Să-i spui iubită!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Sorii sorii tale!

LUCIANA: Adică sora mea, cum vine!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Nu!
Tu cea mai bună parte-a mea ești! Tu,
Lumină ce-ajungîndu-mi în lumini-mi
Dai inimă din nou sfîrșitei inimi.
Comoară, hrană, țintă-a tot ce sper,
Cer țărnei mele, tot ce cer din cer!

LUCIANA: Păi, sora mea ar fi, ce spui, să fie!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Atuncea, „soră“ spune-ți însăți ție,
Căci te iubesc! Visez cu tine-o viață...
Tu n-ai bărbat, precum nici eu n-am soață!
Dă-mi mîna ta!

LUCIANA: Încet, ce-ți pierzi răbdarea?
Să-și dea și sora-mi binecuvîntarea!

(Iese.)
(Intră grăbit Dromio din Siracuza.)

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Ei, ce-i nou, Dromio, unde fugi așa?[45]

DROMIO
DIN SIRACUZA: Chiar mă cunoști, stăpîne? Sînt eu Dromio?
Sînt omul dumitale? Sînt eu însumi?

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Ești Dromio, omul meu, și ești tu însuți!

DROMIO
DIN SIRACUZA: Sînt un măgar, sînt omul unei fuste și-s făr' de mine!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Cum omul unei fuste, și cum fără de tine?

DROMIO DIN SIRACUZA: Măre, stăpîne, făr' de mine-s, zău! Sînt pus pe numele unei femei! E una care strigă la cer că mă vrea, una care se ține scai de mine, una care ține morțiș să mă aibă!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Și ce pretenții ridică asupră-ți?

DROMIO DIN SIRACUZA: Să fie a naibii, domnule! Aceleași pretenții pe care le-ai ridica dumneata asupra calului dumitale! Ar vrea să mă aibă ca pe un animal! Nu doar că, fiind eu animal, i-ar veni ei chef să mă aibă! Ci fiind ea o creatură bestială, i se trezesc... pretențiile asupra mea!

ANTHIPHOLUS DIN SIRACUZA: Și cum arată la chip?

DROMIO DIN SIRACUZA: E o persoană foarte respectabilă; da, una dintr-acelea de care nu poate omul vorbi fără să spună: „Nu mă socotiți lipsit de respect dacă vă pomenesc de dînsa". Nu mă prea văd eu dînd-o gata, cu toate că ar fi o minune de partidă, o partidă... grasă!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Ce înțelegi printr-o partidă grasă?

DROMIO DIN SIRACUZA: Ce naiba, stăpîne! E bucătăreasă! Și-i toată numai untură. Îmi tot bat capul la ce-ar putea fi bună? Doar s-o fac torță și să-mi lumineze calea pe unde să fug de ea! Pun rămășag că țoalele de pe ea au adunat atîta seu, încît ar putea arde cît ține o iarnă poloneză.[46] Dacă cumva apucă ziua de apoi... să știi că are să ardă cu o săptămînă mai mult decît lumea întreagă!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cum e la chip?

DROMIO DIN SIRACUZA: Smolită cum e ciubota mea! Numai că fața ei nu-i atît de curată, fiindcă asudă straşnic; s-ar putea înnămoli cineva pînă la glezne în slinul ei!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: E un cusur pe care apa-l drege!

DROMIO DIN SIRACUZA: Aș, da de unde, sir! E-n firea ei!
N-o spală nici chiar Noe cu potopul!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cum o cheamă?

DROMIO DIN SIRACUZA: Nell, stăpîne! Dar numele ei, adică *un ell* și încă trei sferturi din el, n-ar ajunge să o măsoare din șold în șold.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Atunci e mare de statură!

DROMIO DIN SIRACUZA: Nu e mai lungă din creștet pînă-n tălpi decît de la un șold la altul: e sferică, întocmai ca un glob. Aș putea descoperi toate țările pe ea!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: În ce parte a trupului ei se află Irlanda?

DROMIO DIN SIRACUZA: Să mă ia dracu! Dindărăt! Am recunoscut-o după mlaștini.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Dar Scoția?

DROMIO DIN SIRACUZA: Am descoperit-o după uscăciune: în asprimea palmelor ei.[47]

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Și unde-i Franța?

DROMIO DIN SIRACUZA: Pe frunte, cruntă și bîntuită de răzmerițe, ducînd războaie pentru succesiunea coroanei cu părul de pe țeastă.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Anglia, unde-i?

DROMIO DIN SIRACUZA: I-am căutat eu țărmurile de cretă, dar n-am văzut nimic alb la ea! Bănuiesc că i-ar fi pe bărbie, judecînd după saramura ce se scurgea între ea și Franța.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Și Spania?

DROMIO DIN SIRACUZA: Pe cinstea mea, de văzut n-am văzut-o, dar am simțit-o dogorînd în răsuflarea ei!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Unde-i America?[18] Indiile?

DROMIO DIN SIRACUZA: O, stăpîne, pe nasul ei, cu totul și cu totul bătut cu nestemate: rubine de acnee și safire de furuncule, desfășurîndu-și splendoarea către fierbintea răsuflare a Spaniei, care a trimis adevărate armade de galioane să-i încarce nasului comorile...

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Unde se află Belgia, Țările de Jos?

DROMIO DIN SIRACUZA: Vai, stăpîne, nu m-am uitat așa de jos! Ca să închei, gloaba asta de corvoadă, ori vrăjitoarea asta, a ridicat asupra mea pretenții; mi-a zis Dromio; mi-a jurat că-i sînt logodnic; mi-a înșirat toate semnele particulare cîte le am pe corp, ca semnul de pe umăr, alunița de pe gît și negul cel mare de pe brațul stîng, încît eu, uluit, am fugit de ea ca de-o iazmă!

Și cred că, dacă-n piept credința n-aș ține-o-n inima de-oțel,
M-ar preschimba-n potaie pusă să-nvîrtă la frigare-un miel!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA:
Dă fuga într-un suflet pînă-n port
Și de-o fi vînt spre larg, din orice parte,
Nu vreau să mînec noaptea-n tîrgul ăsta!
De pleacă vreo corabie, dă-mi de veste.
Mă voi plimba prin piață pîn'te-ntorci!
Cînd toți ne știu și noi cădem din lună,
E timpul, cred, s-o ștergem: nu-i a bună!

DROMIO DIN SIRACUZA:
Cum ai fugi de-un urs să scapi cu viață,
Fug eu de ea, că vrea să-mi fie soață!

(Iese.)

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Unde te-nvîrţi, dai tot de vrăjitoare.[19]
De-aceea cred că-i vremea să-mi iau valea.
Cea care-mi zice soţ de fel nu-mi place
Şi sufletu-mi vrăjmaş îi e. Dar sora,
Frumoasa, plina ei de haruri soră,
Cu gingaş chip şi ghiers vrăjit, aceea
Doar cît nu m-a făcut să-mi uit de mine!
Dar, brînci să nu-mi dau singur în gheenă,
Mi-astup urechile la cîntu-i de sirenă!

(Intră Angelo.)

ANGELO: Jupîn Antipholus!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Aşa mă cheamă!

ANGELO: O ştiu prea bine, sir: poftim colanul.
Îmi da prin gînd să viu chiar la „Mistreţ".
Am cam întîrziat; nu era gata...

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Şi ce doreşti să fac cu asta eu?

ANGELO: Ce-ţi place, sir! Eu doar ţi l-am făcut!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Mi l-ai făcut? Ţi l-am cerut vreodată?

ANGELO: O dată, nu! De douăzeci de ori!
Du-l iute-acasă, bucură-ţi soţia!
Curînd, la vremea cinei, vin şi eu
Şi-atunci mi-oi lua şi banii pentru lanţ.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Te rog, jupîne, ia-ţi acuma banii:
Mi-e teamă c-ai să pierzi şi lanţ, şi bani.

ANGELO: Ce mucalit îmi eşti! Rămîi cu bine!

(Iese.)

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Ei, ce să cred de asta? Zău că-mi vine
Să cred că doar un om băut, tîmpit,
Refuză-un dar atît de strălucit!
Pe-aicea văd că dă negoţul greş
Cînd te trezeşti pe străzi cu-aşa peşcheş!
Mă duc s-aştept pe Dromio-n piaţă-acum...
De pleacă vreo corabie... la drum!

(Iese.)

ACTUL IV

SCENA 1[50]

O piață publică. Intră Angelo, al doilea negustor[51] și un ofițer.

AL DOILEA NEGUSTOR:
Doar știi că-mi ești dator de la Rusalii
Și sula-n coastă nu ți-am pus nicicînd.
Nici astăzi nu ți-aș cere-așa, toți banii,
De nu mi-ar trebui, căci plec în Persia.
Fă bine deci, plătește-mi-i peșin,
Căci altfel ai de-a face cu zapciul.

ANGELO:
Se-ntîmplă că întocmai banii ăștia
Antipholus mi-i datorează mie:
Și chiar în clipa-n care vă-ntîlnii
I-am dat un giuvaer: la ora cinci
Mă duc să iau și banii pentru asta.
Fii bun a mă-nsoți la el acasă:
Îți dau ce-ți datorez și-ți mulțumesc.

(Intră Antipholus din Efes și Dromio din Efes, ieșind din casa curtezanei.)

OFIȚERUL:
Nu vă mai osteniți: uite-l că vine!

ANTIPHOLUS DIN EFES:
Cît timp aștept eu giuvaierul, du-te
Și cumpără-mi o funie cu care
I-om lecui, pe ea și pe complici,
Să-mi mai încuie-n toiul zilei poarta.
Ia stai! Zlătaru-i colo! Haide, șterge-o
De-mi cată funia. Adu-mi-o acasă.

DROMIO DIN EFES:
Îmi cumpăr un venit de mii de funzi[52]
De funii pe spinare, anual!

ANTIPHOLUS DIN EFES *(către Angelo)*:
Frumos te ții de vorbă! Te-am crezut

Și-am spus, la rîndul meu, că vii cu lanțul:
Dar nici zlătar, nici lanț! Nici pomeneală!
Sau poate te-ai temut să nu ne țină
Amoru-n lanț? De-aceea n-ai venit?

ANGELO: Mă bucur că ești vesel. Iată nota:
Ai lanțul cîntărit pîn' la carată,
Ai calitatea aurului, lucrul
Tocmit și costul lui: cu trei ducați
Mai mult decît am eu să dau acestei
Cinstite fețe; rogu-te, plătește-i,
Căci trebui să se-mbarce și-l întîrzii.

ANTIPHOLUS DIN EFES: N-am prevăzut, să-mi fi luat bani la mine;
Pe lîngă că mai am și-n tîrg o treabă.
Fii bun, jupîne, du-l la mine-acasă,
Ia lanțul, dă-l nevesti-mi și roag-o
Să-i verse suma, la primire, lui.
Grăbește-te, că-ți iau eu înainte!

ANGELO: Atunci îi duci, dar, lanțul dumneata?

ANTIPHOLUS DIN EFES: Nu, ia-l cu dumneata; eu poate-ntîrzii!

ANGELO: Prea bine, să i-l duc. Îl ai asupră-ți?

ANTHIPHOLUS DIN EFES: De-l ai cum îl am eu, mi-e tare teamă
Să nu te-ntorci acasă fără bani!

ANGELO: Ei, haide, lasă gluma, sir: dă-mi lanțul,
Căci vîntul, ca și fluxul, îl așteaptă
Pe-acest jupîn și-i vina mea că-l ținem!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Ei, doamne sfinte! Vrei să-ți scuzi prin asta
Călcarea promisiunii de-a-mi aduce
Colanul la „Mistreț"!? Eu nu te cert
Și tot tu, ca o scorpie, sari cu gura!

AL DOILEA NEGUSTOR: Ne pierdem vremea! Hai, te rog, grăbește!

ANGELO: Vezi doar cum mă-mboldește, sir! Colanul...

ANTIPHOLUS DIN EFES: Păi, dă-l soției mele și ia-ți banii!

ANGELO: Știi bine c'adineauri ți-l dădui...
Ori i-l trimiți, ori dă-mi o descărcare.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Te cam întreci cu gluma; prea-i de oaie.
Hai, unde-i lanțul? vreau să-l văd, te rog!

AL DOILEA NEGUSTOR:
Am treburi multe ce nu rabdă șaga —
Răspunde-mi dacă-mi poți plăti în locu-i
De nu, îl dau zăpciului pe mînă!

ANTIPHOLUS DIN EFES:
Eu, să-ți plătesc în locu-i? Ce anume?

ANGELO:
Să-i dau ce-mi ești dator pentru colan.

ANTIPHOLUS DIN EFES:
Nu-ți sînt dator cît n-am primit colanul!

ANGELO:
Nu-i nici un ceas de cînd ți-l înmînai!

ANTIPHOLUS DIN EFES:
Nu-mi înmînași nimic și mă jignești!

ANGELO:
Pe mine mă jignești tăgăduind:
E-n joc doar cinstea mea de negustor.

AL DOILEA NEGUSTOR:
Zapciu! Pe el, — și pune-l la poprealā!

ZAPCIUL:
Ești prizonierul ducelui, pîrît!

ANGELO:
Aceasta-mi strică bunul meu renume!

(Către Antipholus din Efes)

Te învoiești s-achiți această sumă?
De nu, pe loc zap iul te și leagă!...

ANTIPHOLUS DIN EFES:
Să mă-nvoiesc a dı ce n-am de dat?
Hai, leagă-mă dacă-ndrăznești, om josnic!

ANGELO:
Așa-mi plătești tu lanțul! Aresteazā-l,
Zapciu! De-ar fi și frate-meu și-ar crede
Că-mi poate rîde-n nas, nu l-aș cruța.

ZAPCIUL:
Ești arestat, sir: auzit-ai pîra!

ANTIPHOLUS DIN EFES:
Mă dau legat doar pînă mă răscumpăr.
Dar tu, netrebnicule, nu-ți răscumperi
Ăst joc nici cu tot aurul dughenii!

ANGELO:
Eu voi găsi dreptate în Efes
Și te voi da-n vileag, n-ai nici-o grijă!

(Intră Dromio din Siracuza venind dinspre port.)

DROMIO DIN SIRACUZA:
Stăpîne, este-un vas din Epidamnum
Ce nu-și așteaptă-n port decît stăpînul
Și-apoi ridică ancora. Bagajul
L-am dus la bord, stăpîne. Cumpărat-am
Ulei, bals m, rachiu și tot ce-ai spus.

E gata vasul, pregătit; iar vîntul
Spre larg prielnic suflă! Vezi, n-așteaptă
Decît să-și ia stăpînul, — și pe tine!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Na, alta! E nebun! Cum, oaie toantă,
Ce vas din Epidamnum mă așteaptă?

DROMIO DIN SIRACUZA: Corabia ce m-ai trimis să-ți caut!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Sclav bețivan, eu te-am trimis la funie
Și doar ți-am spus de ce și cu ce scop.

DROMIO DIN SIRACUZA: Mă-i fi trimis, mai bine, să mă spînzur,
Mi-ai spus să plec în port, dup-o corabie!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Am să dezbat problema pe răgaz
Și-am să-ți învăț urechea să m-asculte!
Dă fuga, ticălos ce ești, du cheia
Aceasta Adrianei și să-i spui
Că-n lavița de sub covorul turc
E-o pungă cu ducați; să mi-o trimeată —
Să-i spui că m-arestară de pe stradă,
Și banii-s chezășie. Hai, dă zor!
Zapciu! La beci acum, pîn' ce s-o-ntoarce!

(Ies al doilea negustor, Angelo, zapciul și Antipholus din Efes.)

DROMIO DIN SIRACUZA: La Adriana? Asta-i cea cu masa
Unde-am tras sorți ca soț al Dowsabelei[53],
Dar prea e lată ca s-o țiu soție!
Acolo mă trimite! Vrînd-nevrînd,
Sînt slugă — grij' să nu-i ies din cuvînt!

(Iese.)

SCENA 2

Casa lui Antipholus din Efes. Intră Luciana și Adriana.

ADRIANA: Te-a ispitit într-adevăr așa,
Luciana? I-ai putut citi-n privire?
Vorbea din suflet? spune-mi: da sau ba?

Cum arăta? Trist, vesel, scos din fire?
Ciocnindu-i-se-n inima din piept
Îi fulgerară meteori obrazul?
Să-mi spui întocmai, vreau, cum a fost cazul!

LUCIANA: Tăgădui întîi că ai vre-un drept
Asupra lui.

ADRIANA: Negîndu-l, mă jignește
Mai mult decît călcîndu-l mă rănește.

LUCIANA: Jură pe urmă că-i străin aci.

ADRIANA: Pe drept jură, căci e cum nici n-ar fi!

LUCIANA: Pledai pe urmă cauza-ți.

ADRIANA: Cum stă?

LUCIANA: Iubirea ce-i cerui să-ți dea, mi-o dă!

ADRIANA: Și cu ce vorbe dragostea-ți cerșea?

LUCIANA: Cu vorbe dulci, ce — drept e — m-ar mișca!
Mă oglindeam în spusa-i cald și pur.

ADRIANA: L-ai pus la punct?

LUCIANA: Răbdare, te conjur!

ADRIANA: Nu pot și nici nu vreau să rabd. Măcar
Nu-mi pune limbii frîu cît ard pe jar!
E slut, e ghiuj, e gîrbov, e scălîmb
Și desfrînat, la trup strîmb, la chip strîmb,
Libidinos, smintit, hapsîn, mojic,
Stigmatizat de soartă, și vrednic de nimic!

LUCIANA: Din dragoste să plîngi, să fii geloasă
Pe-o pacoste ca el! Zburzi cînd te lasă!

ADRIANA: Mai bun îl cred, oricît aș vrea, bîrfindu-l
Să-l scad în ochii celor ce-l văd un nestemat,
Cît nu e-n cuib, ciovlica-și țipă jindul:[54]
Mă doare-n suflet că l-am blestemat!...

(Intră Dromio din Siracuza.)

DROMIO DIN SIRACUZA: Hai iute: punga! scrinul. Mai curînd!

LUCIANA: Cum ți-ai pierdut suflarea?

DROMIO DIN SIRACUZA: Alergînd!

ADRIANA: Unde-i stăpînul, Dromio? Ce-i cu dînsul?

DROMIO DIN SIRACUZA: E vai de capul lui, m-apucă plînsul!
E-n Tartar[55], la popreală, chiar ca-n iad,
Pe mîna unui drac împielițat
Cu inima-mbumbată cu oțele!
Un duh, o iazmă îmbrăcată-n piele

De bivol, un lup fals, un fur proclet
Ce-ți ține calea, luîndu-te încet,
Bătîndu-te pe umăr, — un copoi
Ce amușindu-ți urmele-n noroi
Te duce la județul de apoi!

ADRIANA: Cum, omule, ce s-a-ntîmplat?

DROMIO DIN SIRACUZA: Ce s-a-ntîmplat, nu știu. E arestat!

ADRIANA: Cum? Arestat? De ce? Pîrît de cine?

DROMIO DIN SIRACUZA: De cine, habar n-am! Dar e-nchis bine!
Cel ce l-a-nchis stă ca un contrabas într-o geantă de piele oblungă[56] —
Vrei, doamnă, să-i trimiți să se răscumpere, din scrinul cel de sub covor, o pungă?

ADRIANA: Hai, adu-i, soră, banii!

(Iese Luciana.)

Mult mă mir:
Să aibă oare datorii secrete?
Vreo poliță la bancă? Nu știi cumva, băiete?

DROMIO DIN SIRACUZA: Ce poliță? Ce bancă! Stă-n picioare
Cu-un lanț la gît! N-auzi ce sunet are?

ADRIANA: Ce, lanțul?

DROMIO DIN SIRACUZA: Aș, clopotul! De-un ceas stă ca nebunul!
La două l-am lăsat, și-acuma bate unu!

ADRIANA: Merg ceasurile îndărăt? Ce tot îndrugi?

DROMIO DIN SIRACUZA: Cînd ceasul dă de un sergent, o ia-ndărăt, și fugi!

ADRIANA: Ce, timpul are datorii? Nu vezi că judeci ca netotul?

DROMIO DIN SIRACUZA: Păi, timpul e falit sadea: prileju-i împrumută totul!
Mai mult, — se spune că-i și hoț: n-ai auzit zicala ce ne-nvață
Că timpul vine pe furiș și-ți ia-ntr-o noapte tot ce ai în viață?
Cînd timpul e dator vîndut și hoț, și-i iese un sergent în cale,

Păi să n-o ia-napoi măcar cu un ceas pe zi mergînd din deal la vale?

(Intră iar Luciana, cu o pungă.)

ADRIANA: Hai, Dromio, uite banii. Du-i de-a dreptul
Stăpînului și adu-mi-l acasă!
Să mergem, soră. Îmi frămîntă pieptul
Nu știu ce presimțire nemiloasă!...

(Ies.)

SCENA 3

O piață publică. Intră Antipholus din Siracuza.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Nu dau de-un om să nu-l văd că salută
De parc-aș fi prieten vechi cu toți!
Și toată lumea știe cum mă cheamă:
Ba mă poftesc la masă, ba-mi dau aur,
Ba-mi mulțumesc că le-am făcut vreun bine,
Ba-mi pun în față marfa, să le-o cumpăr;
Chiar adineauri, la un croitor,
Găsii mătasea-ntinsă pentru mine
Să-mi facă haine, și mi-a luat măsura.
Desigur — doar năluci vrăjitorești
C-aici s-au strîns toți vracii din Laponia![57]

(Intră Dromio din Siracuza.)

DROMIO DIN SIRACUZA: Stăpîne, viu cu aurul cerut.
Ce? Te-ai descotorosit de poza lui tata-Adam îmbrăcat modern?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Ce aur? Despre ce Adam vorbești?

DROMIO DIN SIRACUZA: Nu cel ce arendase paradisul:
Cel ce voia să-ți închirieze gherla.
Adam cel care umblă-mbrăcat în pielea vițelului tăiat pentru Fiul Risipitor[58], cel care-ți suflă-n ceafă, stăpîne, ca un înger al răului și care te somase să părăsești libertatea.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Nu te înțeleg!

DROMIO DIN SIRACUZA: Nu? De ce? E limpede ca bună ziua! Cel care umblă într-o geantă de piele, ca un violoncel: omul care, cînd își vede semenii obosiți, îi bate pe umăr și-i duce la odihnă: cel pe care-l apucă, stăpîne, mila de negustorii ruinați și le dă gratuit haine vărgate; cel care se crede în stare să facă

mai multe isprăvi cu măciulia bețigașului[59] său, decît, cu lancea lui, un maur!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: A, vrei să spui un ofițer?

DROMIO DIN SIRACUZA: Da, domnule, sergentul de poliție; cel care trage pe oricare la răspundere pentru încălcări de ordine polițienești, adică de polițe; unul care-și închipuie că omul n-are altceva de făcut toată vremea decît să se ducă la culcare și-i urează: „Deie-ți domnul tihnă bună!"

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Deie-ți domnul tihnă, nebunule! Zi mai bine, e vreo corabie în port care pornește deseară cumva? Putem pleca?

DROMIO DIN SIRACUZA: Păi, stăpîne, ți-am adus vorbă acum o oră că vasul «Repeziciunea» pornește la drum deseară; pe urmă te-a oprit sergentul și te-a pus să faci haltă corăbiei Zăbava. Iacătă-ți și îngerii[60] după care ai trimis ca să te scape.

(Îi întinde banii.)

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA:
Flăcăul e scrîntit, și eu la fel;
Aici orbecăim printre iluzii.
De ne-ar salva o mînă îngerească!

(Intră curtezana.)

CURTEZANA:
Cu bună vremea, domnule-Antipholus!
Cum văd, ți-ai întîlnit giuvaiergiul:
Nu-i ăsta lanțul ce-mi făgăduiai?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA:
Piei drace! Nu mă ispiti, satană![61]

DROMIO DIN SIRACUZA: Stăpîne, asta e madam Satan?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: E dracul gol!

DROMIO DIN SIRACUZA: Aș, e mai rău: e dama dracului, și vine-n veșmîntată ca o femeie de lume. De-aici o fi venind vorba femeiască: „Să mă dea dracului Dumnezeu!" ceea ce e ca și cum ai zice: „Fă-mă mamă cu noroc și m-aruncă-n foc"... Stă scris în cărți că bărbaților femeile le apar drept „lumină a lumii". Lumina este un efect al focului și focul te aprinde; *ergo*, femeile de lume te aprind! Nu te apropia de ea, că te arzi!

CURTEZANA:
Ți-e sluga hîtră cum îi e stăpînul!
Nu vii cu mine? Încropim o cină?

DROMIO DIN SIRACUZA:
Stăpîne, de te duci și-i intri-n ciorbă
Să te-narmezi cu lingura cea mare.

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: De ce, Dromio?

DROMIO
DIN SIRACUZA: Pe toți dracii! Lungă lingură se cuvine să aibă cel ce trebuie să-i ia diavolului ciorba de sub nas!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Satano, piei! Ce-mi cînți acum de cină?
Ești, cum sînteți voi toate, vrăjitoare
Eu te conjur să pleci și să mă lași!

CURTEZANA: Dă-mi înapoi inelul luat la prînz
Sau schimbă-mi diamantul meu cu lanțul
Promis, și plec și n-am să te mai sîcîi!

DROMIO
DIN SIRACUZA: Sînt draci ce-ți cer o așchie din unghie
Un pai, un fir de păr, un strop de sînge,
Un ac, o nucă, un sîmbur de cireașă,
Dar ea, mai hrăpăreață, vrea colanul.
Fii înțelept, stăpîne! De i-l dai,
Drăcoaica o să-l sune să ne sperie!

CURTEZANA: Te rog, dă-mi, sir, inelul, ori dă-mi lanțul.
N-ai, sper, de gînd să furi o biată fată!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: În lături, vrăjitoareo! Dromio, haidem!

DROMIO
DIN SIRACUZA: „Zbori, mîndră"... a zis păunul[62]; știi tu, doamnă!

(Ies Antipholus din Siracuza și Dromio din Siracuza.)

CURTEZANA: Nu-i nici o îndoială: Antipholus
A-nnebunit, de poate face asta!
Îmi ia inelul — patruzeci de galbeni
Atîta face — și-mi promite-un lanț.
Și-acum nu-mi dă nici lanțul, nici inelul.
Și cred că tot sminteală-i și povestea
Greu de crezut ce-mi spuse azi la prînz,
Că i s-a-nchis acasă poarta-n nas!
Nevastă-sa, știindu-i nebunia,
Desigur că i-a-nchis anume ușa.
N-am încotro: mă duc la el acasă
Să-i spun nevestei lui că mi-a intrat
Lunatic, năpustindu-se-n odaie,
Și mi-a furat inelul. N-am alt leac,
Și patruzeci de galbeni nu-s un fleac!

(Iese.)

SCENA 4[63]

O stradă. Intră Antipholus din Efes și ofițerul.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Nu-ți fie teamă, omule. Nu fug!
Doar după ce-ți dau banii pentru care
M-ai arestat, am să te las cu bine.
Nevastă-mea-i în toane rele astăzi
Și nu-l va fi crezut pe solul meu
Căci, drept vorbind, nici de crezut nu este
Ca *eu*, aci-n Efes, să stau la gros!

(Intră Dromio din Efes cu o funie.)

Se-ntoarce omul meu: mi-aduce banii.
Ei, nene, aduci ce te-am trimis s-aduci?

DROMIO DIN EFES: Ți-ajunge asta să-i plătești pe toți!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Dar unde-s banii?

DROMIO DIN EFES: I-am spînzurat pe capătul de funie.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Cinci sute de ducați pe-un cap de funie?

DROMIO DIN EFES: Cu banii ăștia cumpăr chiar cinci sute!

ANTIPHOLUS DIN EFES: La capătul mesajului cu care
Ți-am spus să treci pe-acasă, ce era?

DROMIO DIN EFES : Un capăt de otgon! L-am dus la capăt!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Ei bine, pentru capăt, ai s-o capeți!

(Îl bate.)

OFIȚERUL: Răbdare, stai ușor!

DROMIO DIN EFES: Răbdare eu să am, că eu-s bătutul!

OFIȚERUL: Astîmpără-te-acuma! Ține-ți gura!

DROMIO DIN EFES: Mai bine spune-i lui să-și țină mîna!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Fecior de tîrfă, hoț și nesimțit!

DROMIO DIN EFES: Aș vrea să fiu nesimțit, ca să nu-ți simt loviturile!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Nu ești simțitor decît la lovituri, ca un măgar!

DROMIO DIN EFES: Măgar, așa e! Mi s-au lungit urechile tot slujindu-l din ceasul în care m-am născut și pînă astăzi, și n-am de la el drept răsplată decît lovituri.
Cînd mi-e frig, mă-ncălzește cu bătaia; cînd mi-e cald, mă răcorește cu bătaia; în bătăi mă trezește dacă dorm, în bătăi mă scoală dacă șed. Dat pe ușă afară în bătăi, cînd mă trimite de-acasă; întîmpinat cu bătaia cînd mă-ntorc acasă; eheei!... o port pe umeri, bătaia asta, cum își poartă cerșetoarele odrasla și cred că, după ce-are să mă zdrobească în bătăi cotonogindu-mă, n-am să am altceva de făcut decît să cerșesc, cu bătaia-n spinare, din poartă-n poartă.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Hai, mișcă-te, îmi văd colo nevasta!

(Intră Adriana, Luciana, curtezana și doctorul Pinch.)

DROMIO DIN EFES: Doamnă, *respice finem*[64] ! Ia seama la capăt!... Sau, mai bine zis, ca să proorocesc ca papagalul, ia seama la capătul de funie!...

ANTIPHOLUS DIN EFES: Tot n-ai de gînd să taci odată?

(Îl bate.)

CURTEZANA: Ei, tot mai spui că nu ți-e nebun soțul?

ADRIANA: Se poartă ca un scos din minți, e drept, —
Ești vraci, prea iscusite doctor Pinch,[65]
Fă-l să-și revină-n simțirile-i toate,[66]
Și-ți dau tot ce-mi vei cere pentru asta!

LUCIANA: Vai, ce-nfocat și fioros se uită!

CURTEZANA: Cum tremură[67] ca scuturat de furii!

PINCH: Dă-mi mîna: vreau să-ți număr pulsul doar!...

ANTIPHOLUS DIN EFES: Na-ți mîna: vreau să-ți număr doar scatoalce!
(Îl bate.)

PINCH: Tu, diavole-ncuibat în omul ăsta,
Eu te conjur prin sfinte rugăciuni
Să pleci drept în regatul beznei tale.
Eu te conjur pe cer și pe toți sfinții.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Nu sînt nebun, vraci ramolit! Te cară!

ADRIANA: O, de n-ai fi, biet suflet chinuit!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Ei, puiculiță, ăștia ți-s clienții?
Cu mușterii ca el de gălbejiți
Te-ai pus la zaiafet la mine-n casă
Cînd mie îmi trînteai în nas zăvorul
Oprindu-mă să intru-n casa mea?

ADRIANA: Mi-e martor Dumnezeu că tu, bărbate,
Prînziși cu mine azi. De-ai fi rămas,
Erai scutit să-nduri rușinea asta!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Prînzii cu tine! Ce zici tu, mîrlane?

DROMIO DIN EFES: Să n-am păcat, sir; n-ai prînzit acasă!

ANTIPHOLUS DIN EFES: N-a fost zăvorul pus? N-am stat afară?

DROMIO DIN EFES: *Perdy*[68]. Era-ncuiat! Ai stat afară!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Nu m-a batjocorit chiar ea, din casă?

DROMIO DIN EFES: *Sans fable*. Te-a batjocorit chiar ea.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Și nu și-a rîs de mine servitoarea?

DROMIO DIN EFES: *Certes*. Da, ți-a rîs în nas vestala cuhnei![69]

ANTIPHOLUS DIN EFES: Și n-am plecat turbat din fața casei?...

DROMIO DIN EFES: Turbat de tot: mi-e martoră spinarea.
Și-n măduvă îți simt și-acum turbarea.

ADRIANA: E bine dacă-i cînți așa în strună?

PINCH: Nu-i rău! Băiatul ăsta l-a simțit
Turbat și-i dă dreptate, liniștindu-l.

ANTIPHOLUS DIN EFES: L-ai pus pe aurar să m-aresteze!

ADRIANA: Vai, ți-am trimis și bani să te răscumperi;
Prin Dromio ți-am trimis! Să spună el!

DROMIO DIN EFES: Prin mine, bani trimiși! Tot dragul, poate,
Și gînduri bune, da! Dar nici un sfanț!

ANTIPHOLUS DIN EFES: N-ai fost să-i ceri o pungă cu ducați?

ADRIANA: A fost, și i-am predat-o-n toată graba!
LUCIANA: Am fost și eu de față cînd i-a dat-o!
DROMIO DIN EFES: Și cerul și frînghierul mi-s chezași
C-am fost trimis la funie, nu la alta!
PINCH: Și-n slugă și-n stăpîn intrat-a dracul.
Sînt galbeni ca de moarte;-ar trebui
Legați și duși în loc întunecos[79].
ANTIPHOLUS DIN EFES: Să-mi spui de ce-ai ținut să stau la poartă
Și punga cu ducați de ce nu-mi dași?
ADRIANA: Bărbate drag, nu te-am ținut la poartă!
DROMIO DIN EFES: Stăpîne drag, eu n-am atins un ban!
Dar de ținut la poartă, te-a ținut!
ADRIANA: Tîlhar fățarnic! Minți în două rînduri!
ANTIPHOLUS DIN EFES: Fățarnică tu, tîrfă! Minți în toate!
Te-ai înhăitat cu-o șleahtă de netrebnici
Și vrei să mă batjocorești! Cu gheara
Îți scot acuma ochii mincinoși
Ce vor, nerușinați, să mă-njosească!
ADRIANA: Legați-l! Nu-i dați voie să se-apropie!
PINCH: Chemați mulți oameni: are drac puternic!
LUCIANA: Vai, bietul om, ce rătăcit și pal e!

(Intră trei gealați, care-l leagă pe Antipholus din Efes.)

ANTIPHOLUS DIN EFES: Cum, vreți să mă ucideți? Temnicer!
Sînt prizonierul tău! De ce le-ngădui
Să mă răpească?
OFIȚERUL: Dați-i iute drumul;
E prizonierul meu, și nu-l veți lua!
PINCH: Legați-l și pe el, că-i tot țicnit!

(Îl leagă și pe Dromio din Efes.)

ADRIANA: Ce-ai vrea tu, ofițer hapsîn? Te-ncîntă
Să vezi un om nenorocit făcîndu-și
Și lui și altor oameni rău? Îți place?
OFIȚERUL: E prizonierul meu: de-l las să plece,
Ce are el de plată, plătesc eu!
ADRIANA: Te voi despăgubi pînă-ntr-un ban.
Hai, du-mă chiar acum la creditor:

Cum aflu ce-i dator, îți și dau banii!...
Maestre doctor Pinch, condu-l acasă.
Ai grijă cum îl duc. — O, zi nefastă!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Nefastă tîrîtură, tu!

DROMIO DIN EFES: Stăpîne, sînt în legături cu tine!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Tu, ticălosule, m-ai scos din minți!

DROMIO DIN EFES: Ți-ar place să te vezi legat degeaba?
Fă pe nebunul, stăpîne; urlă: diavolul!

LUCIANA: Vai, doamne, bieții, cum vorbesc în dodii!

ADRIANA: Hai, luați-i! Soră, tu să mergi cu mine!

(Ies Pinch și ajutoarele lui, cu Antipholus din Efes și Dromio din Efes. Rămîn Adriana, Luciana, curtezana și ofițerul.)

ADRIANA: Acuma spune-mi: cine l-a pîrît?

OFIȚERUL: Giuvaiergiul Angelo. Îl știți?

ADRIANA: Îl știu. Și care-i suma datorată?

OFIȚERUL: Sînt două sute de ducați!

ADRIANA: Adică?

OFIȚERUL: Adică prețul unui lanț de aur
Primit de la zlătar de soțul vostru.

ADRIANA: Îl comandase. Că-l primise, nu știu.

CURTEZANA: Bărbatul tău, azi, după ce-n turbarea-i
Veni în casa mea și-mi luă inelul, —
Inelul ce-i văzui acum pe deget —
L-am întîlnit cu-un lanț la gît, în piață.

ADRIANA: Așa o fi, dar eu n-am nici o știre!
Hai, temnicere, la giuvaiergiu,
Căci ard de nerăbdare să știu totul!

(Intră Antipholus din Siracuza și Dromio din Siracuza, cu săbiile scoase.)

LUCIANA: Ai milă, doamne! Uite-i, dezlegați!

ADRIANA: Și vin cu spada goală!
Să cerem ajutor să-i lege iarăși!

TEMNICERUL: Fugiți, că ne omoară!

(Ies toți, afară de Antipholus din Siracuza și Dromio din Siracuza.)

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Li-e frică vrăjitoarelor de săbii!
DROMIO
DIN SIRACUZA: Te-a vrut de soț, și-acum o ia la fugă!
ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Hai la „Centaur"! Ia-mi calabalîcul!
Vreau să mă văd pe bord, în siguranță!

DROMIO DIN SIRACUZA: Ascultă-mă pe mine, rămîi aici în noaptea asta: sînt sigur că n-or să ne facă nici un rău. Ai văzut că s-au purtat frumos cu noi, ne-au dat aur. Cred că sînt oameni atît de cumsecade în poporul ăsta încît, dacă n-ar fi muntele acela de carne înnebunită care mă vrea de bărbat, mi-ar da inima ghes să mă statornicesc aicea și să mă fac vrăjitor!

ANTIPHOLUS
DIN SIRACUZA: Să-mi dea orașul tot, nu stau la noapte!
Deci haidem să-mbarcăm ce-avem la han!

(Ies.)

ACTUL V

SCENA 1[71]

O stradă în fața unei mănăstiri. Intră negustorul și Angelo.

ANGELO: Îmi pare rău că v-am ținut în loc:
Dar vă asigur că i-am dat colanul
Deși tăgăduiește ca un hoț.

NEGUSTORUL: Cum e văzut în urbe omul ăsta?

ANGELO: Se bucură de-ncredere deplină,
De nume bun și e de toți iubit
Ca nimeni altul în întreg orașul.
Pe-o vorbă-a lui mi-aș da avutul tot.

NEGUSTORUL: Încet, căci parcă el e cel de colo.

(Intră Antipholus din Siracuza și Dromio din Siracuza.)

ANGELO: Chiar el, împodobit la gît cu lanțul
Pe care strîmb jurat-a că nu-l are.
Stați lîngă mine: vreau să-i spun o vorbă.
Signor Antipholus, nu m-așteptam
Din partea voastră la așa ocară
Și faima rău mă tem că v-ați știrbit-o
Tăgăduind că v-aș fi dat colanul,
Ca să-l purtați acum în văzul lumii:
Pe lîngă tot ponosul cu-nchisoarea,
Mi-ați păgubit acest cinstit prieten
Ce-ar fi pornit în largul mării astăzi
De nu-l țineam în loc cu sfada noastră.
Porți lanțul meu: mai negi că ți l-am dat?

ANTIPHOLOS DIN SIRACUZA: Da, mi l-ai dat: nicicînd n-am spus altfel.

NEGUSTORUL: Ba ai tăgăduit, cu jurămînt.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Ai martori c-am jurat, tăgăduind?

NEGUSTORUL: Urechea mea e martor, știi prea bine.
Nemernice, rușine! Cum te rabdă
Pămîntul printre oamenii cinstiți?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Nemernic tu ești, că mă-mproști așa:
Îți dovedesc pe loc cît de cinstit
Și de curat sînt, numai de te-ncumeți.

NEGUSTORUL: Mă-ncumet și te-nfrunt ca pe-un netrebnic.

(Trag spadele.)
Intră Adriana, Luciana, curtezana și alții.

ADRIANA: Stați! Pentru Dumnezeu, nu mi-l răniți,
Că e nebun. Cercați și luați-i spada.
Legați-l și pe Dromio, și-acasă!

DROMIO DIN SIRACUZA: Stăpîne, fugi; ascunde-te cum poți
În mănăstire — altfel, vai de noi!

(Antipholus din Siracuza și Dromio din Siracuza se refugiază în mănăstire. Intră stareța.)

STAREȚA: Stați, oameni buni. Ce vă-mbulziți încoace?

ADRIANA: Să-mi iau bărbatul, bietul, că-i smintit.
Hai, lasă-ne-năuntru, să-l legăm,
Să-l iau acasă și să-ncerc să-l vindec!

ANGELO: Vedeam eu bine că-i lipsește-o doagă!

NEGUSTORUL: Acum îmi pare rău c-am vrut să-l sfîrtec.

STAREȚA: De cît timp spui că-i stăpînit de diavol?

ADRIANA: De-o săptămînă-i trist, ursuz, posac,
Alt om de cum era mai înainte;
Dar pînă astăzi după prînz sminteala
N-a izbucnit în pandalii turbate!

STAREȚA: Nu și-a pierdut în vreo furtună marfa?[72]
Nu și-a-ngropat un prieten drag? Sau ochii
Nu l-au mînat spre pofte vinovate? —
E un păcat ce-i paște pe cei tineri
Cînd dau prea liber frîu privirii lor.
Din toate, care-i oful ce-l apasă?

ADRIANA: De n-o fi cel din urmă, nu-i nici unul —
Vreo dragoste ce mi l-a-nstrăinat.

STAREȚA: Dacă-i așa, se cuvenea să-l judeci!

ADRIANA: L-am judecat!

STAREȚA: Dar mai cu binișorul.

ADRIANA: Atît cît mi-a îngăduit sfiala.

STAREȚA: Doar între patru ochi.

ADRIANA: Ba chiar în lume!
STAREȚA: Da, însă prea puțin!
ADRIANA: Ba i-am cîntat-o zi și noapte-ntr-una:
Pas să mai doarmă-n pat de gura mea.
La masă, pas să-mbuce. Între noi
De alta nu-i vorbeam; iar față de-alții
Tot băteam șeaua să priceapă iapa;
I-am scos pe nas că-i josnic ce făcea!
STAREȚA: Din asta i se trage nebuneala:
Mai rău venin în clanță de zăcașe
Decît în colți de cîini turbați. Pesemne
Că nu-l lăsai să doarmă, cicălindu-l,
Și, iacă, de-asta s-a scrîntit la cap.
Îi pipărai, zici, cu dojane cina;
Rău mistui bucătura netihnită:
De-aicea fierbințeală, pandalii,
Căci fierbințeala ce-i decît sminteală?
Răgazul, zici, i-l spulberai cu certuri.
Odihna dulce cînd o curmi, ce alta
Culegi decît morocăneală, gînduri
Ce se-nsoțesc cu deznădejdea neagră,
Și, scai de ele, o droaie blestemată
De hîde năluciri ce-ți pasc viața?
De-i turburi prînz, odihnă sfîntă, joc,
Înnebunești și om și dobitoc.
Năravurile tale de zuliară
Bărbatul rău la cap ți-l zdruncinară!
LUCIANA: Tot timpul cu blîndețe l-a mustrat
Cînd el era mojic, brutal, turbat. —
Cum rabzi dojana ei și nu-i răspunzi?
ADRIANA: Mi-a scormonit mustrările de cuget.
Hai, oameni buni, intrați și-l prindeți!
STAREȚA: Ba;
Picior de om nu calcă-n casa mea!
ADRIANA: Atuncea pune-ți slugile să-l scoată!
STAREȚA: Nici asta; și-a găsit aici liman[73]
Ce-l va feri de hăituiala voastră
Pîn' l-oi vedea din nou cu mintea-ntreagă
Sau pînă-oi ști că m-am trudit degeaba!
ADRIANA: Vreau eu să stau la căpătîiul lui,
Să-l dădăcesc, că-i datoria mea,
Și n-am nevoie de prepuși. De-aceea
Dă-mi voie să mi-l iau cu mine-acasă.

STAREȚA: Domol; în ruptul capului nu-l dau
Cît mai întîi nu-ncerc cercate leacuri:
Licori, balsamuri rare, rugi la cer,
Să-l facă, din neom, om zdravăn iarăși;
Așa jurat-am cînd intrai în tagmă:
Să-mi fie milostenia un crez.
Duceți-vă și mi-l lăsați în seamă!

ADRIANA: Nu plec de-aici și nu ți-l las pe mînă;
Cuvioșiei tale rău îi șade
Bărbatul de nevastă să-l despartă.

STAREȚA: Destul, și du-te: nu ți-l dau nici moartă!

(Iese.)

LUCIANA: Supune-i ducelui ocara asta!

ADRIANA: Să mergem: în genunchi îi voi cădea
Și-n țărnă-oi sta, cît lacrimile mele
Nu-i vor îndupleca înalta milă
Să-mi ia din mîna stareței bărbatul.

AL DOILEA NEGUSTOR: Pe ornic, umbra, cred, arată cinci.[74]
Curînd, sînt sigur, ducele va trece
Pe drumul ăsta către trista vale,
Sălaș cernit al morții și-al osîndei,
În dosul șanțului ce-ncinge schitul.

ANGELO: Ce-l mînă-ncoace?

AL DOILEA NEGUSTOR: Să vadă cum îi taie capul unui
Cinstit negutător din Siracuza
Pe care ceasul rău l-aduse-n golf,
Potrivnic legilor cetății noastre.

ANGELO: Iată-i că vin; îl vom vedea cum moare!

LUCIANA: Cazi în genunchi, cît n-a trecut alaiul!

(Intră ducele cu suita: Aegeon, cu capul gol; călăul și paznicii.)

DUCELE: Mai dați o dată zvon; de se găsește
Prieten să plătească-n locul lui,
Îl vom ierta, prin mare mila noastră!

ADRIANA: Dreptate, duce, stareța-mi vrea răul.

DUCELE: Prea cuvioasa și curata maică
E peste poate să-ți fi vrut vreun rău.

ADRIANA: Antipholus, slăvite, soțul meu,
Pe care l-am făcut, prin vrerea voastră,
Stăpîn pe-avutul și ființa mea,

A fost cuprins, în astă zi nefastă,
De furii și gonind năuc pe străzi
Cu sclavul său, nebun ca și stăpînul —
I-a cășunat să facă rău la oameni
Dînd buzna-n case și-apucînd inele
Și giuvaeruri... ce-i sticlea prin cap.
L-am prins, legat, și dus o dată-acasă,
Iar eu am colindat încoace-ncolo
Să dreg ponoasele trăsnelii lui.
Dar după asta, ce-a făcut, ce-a dres,
S-a smuls din mîna celor ce-l păzeau
Și-alături de nebunul său de sclav,
În furii amîndoi, cu spada goală,
Ne-au apărut în cale și, turbați,
Ne-au pus pe goană, pîn-am strîns iar oameni
Și iar am dat să-i leg. Dar s-au ascuns
În mănăstire; noi i-am urmărit —
Dar stareța ne-nchide poarta-n nas
Și nu ne lasă să intrăm să-l scoatem
Nici nu-l aduce, ca să-l luăm de-aici.
Poruncă dă, slăvite, să-l aducă,
Să-l iau acasă și să-i dau de leac.

DUCELE: Mi-a fost cîndva tovarăș bun în lupte,
Iar ție ți-am fost dat cuvînt crăiesc,
Atunci cînd ți-l făcuși stăpîn pe-alcov,
Să-l înconjor cu ocrotirea mea.
Băteți la poarta schitului, voi ceștia,
Și spuneți stareței să vie-n fața-mi.
Pricina voi s-o lămuresc pe loc!

(Intră un servitor.)

SERVITORUL: Stăpînă, fugi stăpînă, că-i prăpăd!
Stăpînul și-omul său s-au smuls din funii,
Pe fete le-au snopit, l-au prins pe doftor
Și barba i-au pîrlit cu jar; cînd para
Mi ți-l mușca de nas, turnau pe el
Hîrdaiele de zoi, să stingă focul.
Stăpînu-i predică răbdare-n timp
Ce Dromio-l tunde-n cap ca pe nebuni.[75]
De nu-i trimiteți grabnic ajutor,
Îi fac de petrecanie, pot să jur!

ADRIANA: Taci, tontule! Stăpînul tău e-aici
Cu omul său. Ce tot îndrugi la basme!...

SERVITORUL: Să-mi sară ochii dacă mint, stăpînă.
De-acolo vin, cu sufletul la gură.
Zbiera că de-i picați cumva în gheară
Vă rupe fața și vă lasă slută.

(Strigăte în dosul scenei.)

Auzi! Păzea că vine: fugi, stăpînă!

DUCELE: Treci lîngă mine; nu te teme.
Halebardieri, stați scut!

ADRIANA: Văleu, bărbatu-meu! E năzdrăvan
De poate trece nevăzut prin ziduri:
Acuși s-a-nchis în schit și-acuși, poftim!
E iar aici. Stă mintea-n loc, nu alta!

(Intră Antipholus din Efes și Dromio din Efes.)

ANTIPHOLUS DIN EFES: Dreptate, prea înalte, fă-mi dreptate
În numele credinței ce-ți purtai
Cînd am primit în luptă răni adînci
Salvîndu-ți viața; sîngele vărsat
De dragul tău îți cere azi dreptate.

AEGEON: De frica morții aiurez, au văd
Pe fiul meu Antipholus, cu Dromio?

ANTIPHOLUS DIN EFES: Dreptate, nobil duce. Cea de colo,
Pe care tu mi-ai dat-o de nevastă,
M-a defăimat și cinstea mi-a pătat-o
Prin cea mai cruntă și mai grea jignire!
Întrece orice-nchipuire răul
Ce fără de rușine mi-l făcu!

DUCELE: Arată cum, și vei vedea că-s drept.

ANTIPHOLUS DIN EFES: N-a vrut, prea-nalte, să-mi deschidă ușa,
În timp ce sta la chef cu derbedeii!

DUCELE: Păcatu-i greu! Așa a fost, femeie?

ADRIANA: Nu, doamne, eu cu el și sora mea
Prînzit-am azi tustrei. Mă bată cerul
De nu-i scorneală tot ce-mi pune-n cîrcă!

LUCIANA: Să n-am eu parte de lumina zilei
Și nici de tihna nopții dacă minte!

ANGELO: Femeie strîmbă, strîmbe amîndouă!
Nebunul cu temei le-nvinuiește!

ANTIPHOLUS DIN EFES:

Eu, doamne, îți vorbesc cu mintea-ntreagă:
Nici amețit de vin, nici ațîțat
De furie, deși ce-am stat să-ndur
L-ar scoate din răbdări și pe un înger!
Femeia asta m-a-ncuiat afară:
L-aș lua de martor pe giuvaergiu,
C-a fost de față. Da-i vorbit cu ea!
El a plecat apoi, făgăduind
C-o să-mi aducă lanțul la „Mistreț",
Unde-am luat masa cu jupîn Baltazar —
Dar după prînz, văzînd că n-a venit,
M-am dus să-l caut; și-am și dat de el
Pe stradă, însoțit de-acest om nobil.
Tîlharul ăsta de zlătar mințea
C-aș fi primit azi lanțul de la dînsul
Cînd eu habar n-am, zău, nici cum arată;
Și-a pus de m-au legat. Eu m-am supus
Și am trimis acasă după bani,
Dar omul meu s-a-ntors cu mîna goală.
Atuncea m-am rugat frumos de paznic
Să mergem amîndoi la mine-acasă.
Și-am mers.
În drum mi-am întîlnit nevasta
Cu sora ei și-o gloată de golani,
În cap cu unul Pinch, un mațe-fripte,
Un ghicitor pîrlit, un coate-goale,
Lihnit de foame, prăpădit, cu ochii
În fundul capului, un scamator,
O stîrpitură cu privirea șuie;
Pastramă pe picioare. Lepra asta
Și-a luat-o-n cap că-i vraci de duhuri rele:
M-a pironit cu ochii, mi-a luat pulsul,
Și-mi zvîrle în obraz — neobrăzatul —
Că sînt nebun. Atunci, cu toți, deodată
S-au năpustit asupră-mi, m-au legat
Și m-au zvîrlit în beciul ud, în beznă,
Legat de sclavul meu cu-aceeași funie.
Am ros cu dinții funia, și odată
Ce m-am văzut iar slobod, alergai
La înălțimea ta, pe care-o rog
Să dea acuma plata cuvenită
Batjocurii cumplite ce-ndurai.

ANGELO: Stăpîne, cu dreptate îi stau martor
Că l-au ținut afară, nemîncat.

DUCELE: Dar lanțul l-a primit, cum zici, sau nu?

ANGELO: Cum nu, stăpîne; cînd veni în goană
Cești oameni l-au văzut la gît cu lanțul.

AL DOILEA NEGUSTOR: Și-apoi chiar eu, mă jur pe ce-am mai sfînt,
Te-am auzit mărturisind că lanțul
L-ai fost primit, deși întîi în piață
Tăgăduiai; atuncea am tras spada,
Iar tu fugit-ai colo-n schit, de unde
Ai apărut, cred eu, printr-o minune.

ANTIPHOLUS DIN EFES: N-am pus picioru-n schit de cînd mă știu;
Nici tu n-ai tras vreodat-asupră-mi spada;
De lanț, nici vorbă! Uite, jur pe ceruri
Că tot ce-mi pui în seamă e minciună!

DUCELE: Tii! Ce-ncurcată pricină! Băurăți
Din cupa vrăjitoarei Circe[76] toți?
De-ar fi intrat în schit, în schit era;
De-ar fi nebun, s-ar apăra mai prost.
Zici c-a prînzit acasă; aurarul
Ne spune-altminteri. Tu, băiete, ce spui?

DROMIO DIN EFES: A fost la masă, la „Mistreț", cu dînsa!

CURTEZANA: Da, și mi-a smuls inelul de pe deget!

ANTIPHOLUS DIN EFES: E drept stăpîne; de la ea l-am luat.

DUCELE: Văzutu-l-ai intrînd aici în schit?

CURTEZANA: La fel de sigur cum vă văd, prea-nalte!

DUCELE: Ciudat. Chemați pe stareță la mine!

(Iese un slujitor.)

Cred c-ați mîncat cu toții mătrăgună!

AEGEON: Îngăduie-mi o vorbă, prea mărite!
Văd, pare-mi-se, un prieten care
Mă va scăpa, plătind răscumpărarea.

DUCELE: Ai toată voia mea, siracuzane!

AEGEON: Nu te numești Antipholus, amice,
Și-acesta nu e Dromio, sclavul tău?

DROMIO
DIN EFES: Am fost legat de el pîn-adineauri
Dar mi-a tăiat cu dinții legătura
Și-acum sînt Dromio-al său, dar slobozit.
AEGEON: Mă țineți minte amîndoi, sînt sigur.
DROMIO
DIN EFES: Ne-aduci aminte tot de noi, bătrîne,
Căci nu de mult eram legați, ca tine.
Și ție vrea să-ți afle leacul Pinch?
AEGEON: Nu vi-s străin. Doar mă cunoașteți bine!
ANTIPHOLUS
DIN EFES: E prima oară-n viață cînd te văd.
AEGEON: Vai! Jalea m-a schimbat de cînd mă știi.
Restriștea și a vremii mînă slută
Mi-a răvășit cu brazde strîmbe chipul;
Dar, spune-mi, hai, nici glasul nu-mi cunoști?
ANTIPHOLUS
DIN EFES: Nici!
AEGEON: Dromio, nici tu?
DROMIO
DIN EFES: Nu, pe cuvîntul meu, nici eu!
AEGEON: Sînt sigur că-l cunoști.
DROMIO
DIN EFES: Mă rog; dar eu sînt sigur că nu; și cînd îți spune omul că nu, acuma ești legat să-l crezi!
AEGEON: Nici glasul! O, ne-nduplecată vreme!
Așa de rău mi-ai spart tu biata voce
În șapte ani fugari, ca nici feciorul
Să nu-mi cunoască glasul stins de jale?
Deși acum zbîrcitu-mi chip se-ascunde
Sub neaua iernii ce-mi sleiește vlaga
Și sîngele în vine mi-l încheagă,
Din neguri se-nfiripă-o amintire,
Opaițul mai pîlpîie-o văpaie,
Urechea-mi stinsă parcă-ar prinde-un zvon:
Atîtea mărturii, și nu mă-nșel,
Îmi spun că tu-mi ești fiul, Antipholus!
ANTIPHOLUS
DIN EFES: Nu l-am văzut în viața mea pe tata.
AEGEON: Sînt șapte ani de cînd, în Siracuza,
Ne-am despărțit: dar poate, fiul meu,
În halu-n care sînt, îți fac rușine!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Și ducele, și toți cîți în oraș
Mă știu, îmi pot fi martori că te-nșeli:
N-am fost în viața mea la Siracuza!

DUCELE: Îți spun, siracuzane: Antipholus
De douăzeci de ani e-al meu supus
Și-n Siracuza n-a călcat. Hm, vîrsta
Și spaima morții nu ți-au fost de-a bune.

(Intră stareța cu Antipholus din Siracuza și Dromio din Siracuza.)

STAREȚA: Mărite duce, dînsul e hulitul!

ADRIANA: Văd doi bărbați, sau mă înșală văzul?

DUCELE: Din doi, e unul duhul celuilalt.
La fel și-aceștia: care-i pămînteanul
Și care duhul? Cine să-i descurce?

DROMINO DIN SIRACUZA: Eu, doamne,-s Dromio; spune-i lui să plece.

DROMIO DIN EFES: Eu, doamne,-s Dromio; ține-mă pe loc!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Tu ești Aegeon? sau năluca lui?

DROMIO DIN SIRACUZA: Bătrînul meu stăpîn! cin' te-a legat?

STAREȚA: Oricine l-a legat îi rup eu funia
Și dezlegat mi-l capăt iar de soț.
Aegeon, spune de ești tu acela:
Avut-ai o nevastă, pe Emilia,
Ce-ți dărui doi feți-frumoși, doi gemeni?
De ești acel Aegeon, hai, vorbește-mi,
Vorbește-i iar Emiliei pierdute!

AEGEON: De nu visez, Emilia ești tu,
Și de-i așa, îmi spune unde-i fiul
Cel luat de val pe pluta blestemată?

STAREȚA: Matrozi din Epidamnum ne-au cules
Pe el, pe mine și pe Dromio. Însă
Curînd, pescari corintieni haini
Mi-au luat cu sila fiul și pe Dromio
Lăsîndu-mă cu cei din Epidamnum.
Ce s-a ales de ei pe urmă, nu știu;
Din mine soarta a făcut ce vezi!

DUCELE: Se-adeverește basmul lui de astăzi:
Doi frați leiți, ca două picături,

Și-acești doi Dromio care parcă-s unul,
Și ce-a spus ea c-a pătimit pe mare;
Ei sînt părinții ăstor doi feciori
Ce se-ntîmplară iarăși laolaltă.
Tu, primul, parcă din Corint veneai?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Nu, nu, eu am venit din Siracuza!

DUCELE: Stați mai așa, că nu vă dau de rost!

ANTIPHOLUS DIN EFES: Eu vin de la Corint, mărite duce...

DROMIO DIN EFES: Și eu cu dumnealui.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Sosit-am, știți, cu ducele Menaphon,
Al vostru unchi, războinicul vestit.

ADRIANA: Dar eu cu cine-am stat la masă astăzi?

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Cu mine, scumpă doamnă!

ADRIANA: Și nu ești soțul meu?

ANTIPHOLUS DIN EFES: Nu; pîn-aici!

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Da, pîn-aici: deși-mi spunea bărbate,
Iar drăgălașa doamnă, sora dînsei,
Din cumnățel nu mă scotea.

(Către Luciana)

Domniță,
De nu visez, aș vrea, cu voia voastră,
Să-ndeplinesc tot ce v-am spus atunci.[78]

ANGELO: Colanul l-ați primit din mîna mea.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Așa cred, domnul meu, nu spun altfel.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Și pentru lanț, m-ați arestat pe mine.

ANGELO: Așa cred, domnul meu, nu spun altfel.

ADRIANA: Și, domnul meu, eu cred că n-ai primit
Ducații ce ți i-am trimis prin Dromio.

DROMIO DIN EFES: Prin mine n-ați trimis nimic.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Această pungă mi-ați trimis-o mie
Și Dromio, omul meu, mi-a înmînat-o.
Tot ne-ntîlneam cu sclavul celuilalt:

Mă lua mereu drept el, pe el drept mine;
De-aicea a ieșit încurcătura.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Pun banii chezășie pentru tata.

DUCELE: E de prisos, i-am dăruit viața.

CURTEZANA: Te rog, stimate domn, dă-mi diamantul.

ANTIPHOLUS DIN EFES: Poftim; și-ți mulțumesc de ospeție.

STAREȚA: Mărite duce, rogu-vă, intrați
Cu noi în schit și-acolo depăna-vom
Din ghemul încîlcit pățania noastră;
Iar cei de față, ce-au avut de tras
Ponoase de pe urma belaliei
Și încurcatei zile de-azi, să intre
Și vor găsi deplină împăcare.
Sînt treizeci-trei de ani[79] de cînd mă chinui
Că v-am pierdut, feciorii mei, dar azi
De greaua mea povară-s izbăvită.
Mărite duce, soțul meu, copii,
Și voi, răboj al zămislirii lor,[80]
Poftiți dar la sporoavă și la praznic:
La fel de-ntreagă-i astăzi bucuria
Pe cît ne-a fost amarul de năprasnic!

DUCELE: Primesc din suflet. Vă voi fi cumătru.

(Ies ducele, stareța, Aegeon, curtezana, negustorul, Angelo și suita ducelui.)

DROMIO DIN SIRACUZA: S-aduc bagajul de pe vas, stăpîne?

ANTIPHOLUS DIN EFES: Dar ce bagaj mi-ai îmbarcat, băiete?

DROMIO DIN SIRACUZA: Calabalîcul ce-l aveați la han.

ANTIPHOLUS DIN SIRACUZA: Iar ne-a-ncurcat. Eu sunt stăpîn'tu, Dromio.
Hai, vin' cu noi; ne-om îngriji pe urmă;
Îmbrățișează-ți fratele și zburdă!

(Ies Antipholus din Siracuza și Antipholus din Efes, Adriana și Luciana.)

DROMIO DIN SIRACUZA: E una grasă la stăpîn'tu acasă
Ce m-a-ndopat la prînz cu bunătăți.
Acum mi-o fac cumnată, nu nevastă!

DROMIO
DIN EFES: Îmi pare că oglindă-mi ești, nu frate,
Și văd că nu sînt chiar de lepădat.
Să mergem, dar, să le-ascultăm sporoava.

DROMIO
DIN SIRACUZA: Matale-ntîi, că ești mai mare.

DROMIO
DIN EFES: Aici-e-aici: de unde știm?

DROMIO
DIN SIRACUZA: Tragem la sorți: dar pîn-atunci, treci primul.

DROMIO
DIN EFES: Nu, uite-așa:
Pe lume, noi doi frați venit-am împreună
Și acum nici eu-nainte, nici tu-napoi, ci
mînă-n mînă!

(Ies.)

COMEDIA ERORILOR

Comentarii

Piesa a fost jucată pentru prima oară la 28 decembrie 1594 (la Gray's Inn) şi tipărită de abia în ediţia in-folio din 1623; spectacolele publice nu sînt amintite în documente. Cît priveşte data cînd a fost scrisă, s-au sugerat anii 1593—1594 (F.E. Halliday), 1591—1592 (ediţia *The New Cambridge)*, 1589 (T.W. Baldwin) etc. Se poate afirma cu certitudine că este una din primele comedii ale lui Shakespeare, probabil chiar prima, deşi *Palladis Tamia* (1598) o aminteşte după *Doi tineri din Verona*. Datarea lui Halliday este sprijinită şi de Sidney Thomas, care arată asemănările pregnante dintre unele pasaje lirice şi *Venus şi Adonis* şi *Răpirea Lucreţiei* (ambele tipărite în 1593), sau de R.A. Foakes, care stabileşte paralelisme cu *Zadarnicele chinuri ale dragostei* (1591—1593) şi mai ales cu *Doi tineri din Verona* (1594).

Sursa directă de inspiraţie a lui Shakespeare a fost comedia lui Plaut *Menaechmi*, cu nenumăratele sale încurcături hazlii pricinuite de confundarea lui Menaechmus din Epidamnus cu fratele său geamăn, dispărut de multă vreme. Dintr-o altă comedie de Plaut, *Amphitruo*, Shakespeare a preluat dublarea perechii de gemeni şi zăvorîrea soţului în afara propriei sale case, iar din comedia *Mother Bombie (Mama Bombie, 1594)* de John Lyly, tonul dialogului comic, expresii, imagini, precum şi numele servitorilor gemeni (Dromio).

De *Menaechmi* comedia shakespeariană se apropie nu numai printr-o ingenioasă structurare a acţiunii, în care: „confundarea identităţii este exploatată prin fel de fel de quiproquod-uri imaginabile, ajunge la o culme a confruntării şi ulterior se rezolvă rezonabil"[1] ci şi prin rapiditatea acţiunii şi a dialogului, rolul întîmplării, realism, stil direct sau unitatea de loc şi timp (acţiunea se petrece la Efes, într-o singură zi). Reţine atenţia şi amănuntul că, după cum Plaut adaptează elemente ale vieţii elene la

---

[1] David Bevington, *Shakespeare the Elisabethan Dramatist*, în „A New, Companion to Shakespeare Studies", edited by K. Muir and S. Scoenbaum, Cambridge University Press, 1971, p. 135.

realitățile romane, tot astfel Shakespeare le adaptează pe cele romane la realitățile engleze.

Procedeul anglicizării ambianțelor din textele privind alte țări și epoci — atît de caracteristic întregii opere shakespeariene — reprezintă totodată o îndepărtare de Plaut. Există aluzii la unele evenimente din Anglia sau caricaturizări ale vieții engleze (de pildă vrăjitoriile magicianului-profesor Pinch), numeroase aspecte sociale, politice și etice oglindesc orientări elisabetane tipice — necesitatea ordinii și a justiției, interesul pentru individ și relațiile sale cu alții, importanța acordată iubirii legiuite, căsătoriei și familiei, coloritul creștin mijlocit de aluziile discrete la *Epistola către efeseni* a Sf. Pavel și *Faptele apostolilor*, XIX (nu întîmplător Shakespeare strămută acțiunea de la Epidamnum la Efes, oraș asociat cu magia[1]).

Pe de altă parte, această „cea mai puțin romantică dintre comediile lui Shakespeare"[2] se îndepărtează de Plaut și printr-o anumită umanizare a personajelor, prin crearea unei atmosfere generale de vrajă și mister și prin introducerea unor elemente de patetism (Aegeon, bătrîn, chinuit și dezamăgit, este „un fel de prolog și epilog al piesei[3]), dragoste romantică (între Antipholus din Siracuza și Luciana)și gelozie (Adriana). Dragostea romantică se îndepărtează și de formulele romanțioase ale epocii pentru că nu este susținută și refuză multitudinea episoadelor. Sinteză originală a clasicismului latin și asimetria comediilor romantice elisabetane, *Comedia erorilor* este totodată și o anticipare a comediilor idilice *A douăsprezecea noapte* sau *Cum vă place*, mai ales dacă avem în vedere că elementul liric nu este introdus întîmplător, ci „la început, la mijloc, unde are loc o culminație a intrigii, și la sfîrșit, exact acolo unde Shakespeare își repartiza „semnalele" care trebuiau să-l ajute pe spectator să înțeleagă caracterul general, „tonalitatea" piesei. Aceste trei momente „romantice" aruncă lumină asupra întregii piese"[4].

Deosebit de important este faptul că piesa a fost jucată în fața unor oameni educați în spirit clasic, la unul din „colegiile curții" juridice din Londra, instituții universitare ocupînd al treilea loc după Oxford și Cambridge, precum și la curtea regelui Iacob în 1604, caracterul ei „închis" reieșind și din scurtimea ei caracteristic ocazională (1 777 rînduri), din abundența aluziilor clasice și a terminologiei juridice (care trimite spre *Neguțătorul din Veneția* și *Troilus și Cresida*).

---

[1] În Shakespeare, *The Comedy of Errors*, „The Arden Shakespeare", editorul R.A. Foakes face trimiteri pertinente la *The Bishops' Bible* (1568) și la *Biblia de la Geneva* (1560) (Methuen, London, 1962, p. 113—115).

[2] *Ibid.*, p. XVII.

[3] H.B. Charlton, *Shakespearian Comedy*, 1936, Methuen, London, 1969, p. 71.

[4] A. Smirnov, în postfața din *Șekspir*, traducere a operei complete în 8 volume, vol. II, Moskva, 1958, p. 525.

La nivelul analizei lingvistice nu poate să scape atenției structura de *dezbatere judiciară* a unor replici, în stichomitiile semnalate de Foakes ca „interogări ale unui martor" (IV, 4, 66—74)[1] sau abundența termenilor juridici. Se poate arăta, totuși, că aceste elemente trebuie subordonate unor procedee ale logicii formale elisabetane, în primul rînd „cauzativității" (împrumut termenul din gramatica modernă) pe care o reprezintă propozițiile cauzale explicite sau implicite, legate de principală sau regentă fie sindetic (prin conjuncții ca *for*, *because*, *since* „întrucît", „deoarece", „pentru că", prin construcții în *-ing* cu funcție cauzală etc.), fie asindetic. Numărul acestora în *Comedia erorilor* este foarte ridicat (ca în *Troilus și Cresida*) pe fondul general al sublinierii legăturilor cauzale din opera shakespeariană, iar acumularea lor în unele pasaje este semnificativă:

"*Dromio of Ephesus...* She is so hot *because* the meat is cold;
The meat is cold *because* you come not home;
You come not home *because* you have no stomach;
You have no stomach *having broke* your fast..."(I, 2, 46—49)

În această ilustrare raportul cauză-efect este un pivot al calamburului dintr-o scurtă suită de replici comice rostite de unul din servitori; altădată, însă, el pigmentează pasaje serioase, de pildă în pledoaria bănuitoarei Adriana (II, 2, 123—150) sau în judecățile cu caracter cauzal și conclusiv pe care le face stareța (mai ales în V, 1,68—86).

În repetate rînduri, propozițiile cauzale constituie răspunsuri la întrebarea *why?* „de ce" „pentru care motiv?", parcă pentru a exemplifica proverbul menționat de Dromio din Siracuza: "...for they say, every *why* hath a *wherefore*" /...pentru că, așa cum se spune, fiecare *de ce* are un *pentru ce* (II, 2, 44—45). (Un ecou al proverbului apare și în *Henric al V-lea*, în comentariul lui Fluellen: "There is occasions and causes *why* and *wherefore* in all things" / În toate lucrurile există temeiuri și pricini, un *de ce* și un *pentru ce* (V, 1, 3—4).

Proverbul de mai sus ocupă un loc la fel de central în prima comedie shakespeariană ca și proverbul „O conștiință vinovată nu are trebuință de acuzatori" în *Richard al III-lea*, prima *tragedie* shakespeariană (v. și *Studiul introductiv* din vol. I.). În definitiv, el sintetizează modul de a gîndi logic al unor oameni normali (și cumsecade), prinși în vîrtejul unor întîmplări ilogice care au loc într-un oraș la fel de straniu ca insula din *Furtuna*, cu deosebirea că presupusele forțe magice nu conlucrează pentru „armonie" și „ordine", ci pentru destrămarea acestora:

„... scamatori îndemînatici care amăgesc ochiul, / Vrăjitori care cu lucrările lor întunecoase zăpăcesc mintea, / Vrăjitoare care ucid sufletele

[1] *Op. cit.*, p. 82.

şi schilodesc trupurile, / Amăgitori travestiţi, şarlatani gureşi" (I, 2, 98—101). „Nimeni în afară de vrăjitoare nu sălăşluieşte aici" (III, 2, 162). „Îl stăpîneşte diavolul" (IV, 2, 33). „Aici locuiesc vrăjitori din Laponia" (IV, 3, 11). „Cred că aţi băut toţi din cupa Circeei" (V, 1, 271) etc.

Siracuzanii (inclusiv Antipholus şi Dromio din Efes) *se minunează* de ceea ce se întîmplă şi li se întîmplă, iar cuvîntul *strange* „straniu", „ciudat" şi sinonimele sale sînt mereu pe buzele lor, ca pentru a adeveri dictonul lui Platon că filozofia *începe cu uimirea*. Spus altfel, poate chiar la îndemnul acestui dicton, Shakespeare îi sileşte să cugete, să-şi pună întrebări, să caute răspunsuri şi „să înceapă a deveni filozofi" — aşa cum în toate timpurile, prin orice pulsaţie neregulată a sa, viaţa îi sileşte să cugete pînă şi pe yahoo-i din *Călătoriile lui Gulliver* de J. Swift.

Pentru făpturile din fondul comun al umanităţii este nevoie de întîmplări cu totul ieşite din comun ca să păşească pe primele trepte ale cunoaşterii filozofice. Treptele mai înalte ale gîndirii care întreabă şi se întreabă „de ce şi pentru ce, considerînd de la sine înţeles că *orice (subl. ns.)* are un de ce şi un pentru ce"[1] le sînt încă străine; iar de cele mai multe ori, dacă în viaţă nu li se întîmplă nimic ieşit din comun, se trezesc din letargie prea tîrziu, în preajma morţii, care li se pare un eveniment extraordinar pentru că, în sfîrşit, îi priveşte direct şi pe ei — deşi, cum spune regina din *Hamlet:* „Ştii că e un lucru obişnuit. Tot ce trăieşte trebuie să moară..." (I, 2, 72).

Neputînd afla un răspuns la întrebarea *de ce?* personajele din *Comedia erorilor* mai urcă o treaptă pe scara cunoaşterii atunci cînd se întreabă dacă nu cumva s-a întîmplat vreo schimbare în propriul lor psihic şi, în consecinţă, pun în aplicare recomandarea lui Plato (via Thales): „Cunoaşte-te pe tine însuţi". Cîteva exemple din text:

„*Antipholus din Siracuza:* ... pentru a-mi găsi mama şi fratele, / Tot căutîndu-i, nefericitul de mine, m-am pierdut pe mine însumi" (I, 2, 39—40). „*Dromio din Siracuza:* Sînt preschimbat, stăpîne, nu este aşa? *Antipholus din Siracuza:* Cred că te-ai preschimbat la minte, ca şi mine" (II, 2, 195—196). „*Dromio din Siracuza:* ... Sînt eu Dromio? Sînt eu sluga ta? Sînt oare eu însumi?" (II, 2, 72—73)

Atît Dromio din Efes (IV, 4, 27 şi urm.) cît şi Dromio din Siracuza (II, 2, 201) cred că s-au transformat în măgari (cf. transformarea în măgar a lui Bottom în *Visul unei nopţi de vară*); cînd Antipholus din Siracuza începe să o curteze pe Luciana, aceasta îl întreabă dacă nu cumva a înnebunit şi, în spiritul gîndirii baconiene şi al Cresidei (*Troilus şi Cresida*,

---

[1] Clement C.J. Webb, *A History of Philosophy*, 1915, London, 1931, p. 9.

de ex. V, 2, 104—109) este încredinţată că „de vină e ochiul" (III, 2, 44—45) etc.

Într-o comedie îndatorată şi evului mediu „prin structura sa narativă — aventuri transformate mai tîrziu în bucurie (spre deosebire de Ben Jonson pentru care povestirea nu este importantă)"[1] personajele vor reveni la adevărata lor identitate sau şi-o vor descoperi la „sărbătoarea baptismală"[2], spre deosebire de tragedia *Richard al III-lea*, în care eroul, îndoindu-se de identitatea sa în cuvinte foarte apropiate de cele ale lui Antipholus din Siracuza („Dar dacă eu sînt eu..." etc., III, 2, 41 etc.), preferă să nu asculte de chemările conştiinţei, se avîntă în luptă şi moare.

Dealtfel, în planul identităţii (conştiinţă dar şi conştienţă) există un paralelism susţinut între monologul lui Richard din actul V al tragediei şi o serie de secvenţe din *Comedia erorilor*, iar ambele piese, *în întregul lor*, pot fi analizate în planul mai larg al esenţei realităţii şi aparenţei.

R.A. Foakes întreprinde o analiză temeinică a relaţiei „a fi" — „a părea" în *Comedia erorilor*[3] (fără raportare la *Richard al III-lea*), dar că problema nu a fost epuizată o demonstrează contribuţia lui Mihai Rădulescu în capitolul *Comedia dramatică din Ephes* din lucrarea sa „Shakespeare, un psiholog modern" (Editura Albatros, 1979). Deloc lipsită de interes este interpretarea denumirilor date unor hanuri în piesă — „Centaurul", „Phoenix", „Tigrul", „Ariciul". „Centaurul", bunăoară, îi aminteşte de o asociere posibilă între un centaur, Hercule şi Efes.

La recomandarea oracolului de la Delfi, Hercule este gata să-şi răscumpere vina de a mai fi săvîrşit un omor, devenind pe timp de trei ani sclavul Omphaliei. El duce o viaţă de huzur şi nebărbătească moleşeală, ba chiar „... stăpîna îi cerea să umble înveşmîntat în straie femeieşti. Deci nu numai că travestiul este prezent (această structură comportamentală dihotomică-antonimică), dar chiar şi adaptarea preocupărilor sexului opus...".

Batjocorit de nişte Cercopi în preajma Efesului, Hercule îi leagă fedeleş, ducîndu-i plocon Omphaliei. Aşadar, de cetatea Ephesului se leagă redobîndirea aspectului viril al lui Hercule, din femeie redevenind luptător (spuneam că Antipholus din Siracuza descinde în Ephes ca din adolescent să devină adult; în lumina celor adăugate, putem afirma că, din efeb, va să devină bărbat). În treacăt fie spus, acei Cercopi epheseni sînt şi ei pioni ai gîndirii dihotomice-antonimice, căci aveau darul minciunii atît de înrădăcinat încît Jupiter le-a luat graiul şi i-a preschimbat în maimuţe[4]; ei fiind astăzi oamenii fără chip de oameni...

---

[1] Nevil Coghill, *The Basis of Shakespearian Comedy*, în „Shakespeare Criticism, 1935—1960", Oxford University Press, 1963, p. 211.

[2] R.A. Foakes, *Op. cit.*, p. XLIX.

[3] *Op. cit.*, p. XLIII—LI.

[4] Pe marginea acestei remarci mi se pare posibilă o legătură şi cu replica lui *Dromio din Siracuza:* Nu, sînt o maimuţă. (II, 2, 198).

După ce se împlinesc cei trei ani, Hercule se căsătorește cu Deianira. În drumul lor „...calea le e tăiată de apele revărsate ale fluviului Evenos. Întîmplarea le scoate în cale pe centaurul Nessus. Plin de cavalerism, acesta o ia pe crupă pe Deianira; ajuns pe celălalt mal, amabilitatea sa devine agresivă. La țipetele tinerei sale soții, Hercule sloboade o săgeată înveninată cu sîngele hidrei. Atins, centaurul moare, iar cei doi sînt reuniți după ce apele îi despărțiseră (ca și pe personajele shakespeariene). Centaurul, o ființă cu două aspecte opuse: om și animal, participă la dihotomizarea antonimică (el însuși oferă o astfel de structură) a unității cuplului Hercule-Deianira" (pag. 102—104).

Asemenea legături întăresc ideea că piesa a fost scrisă pentru spectatorii foarte cultivați ai vremii (juriștii de la Gray's Inn, apoi curtenii) și că, adăugate la aluziile mai evidente și, în orice caz, explicate în edițiile comentate cu grijă, ele fac din *Comedia erorilor* o piesă deosebit de *conotativă*.

Conotativă, este adevărat, mai curînd în sensul informației decît al poeziei, deși trebuie subliniat că, de pildă, Mark van Doren exagerează atunci cînd spune că:

„Lungile tirade în versuri, rostite fie de Aegeon, fie de fiii săi gemeni, fie de Adriana... sînt rigide, afectate și explicite, fără a lăsa cîtuși de puțin impresia că acei ce le rostesc au și alte înzestrări în afară de necesitatea de a face afirmații și de a se tîngui"[1].

Sau că personajele „nu sînt oameni, ci gemeni"[2].

După cum au arătat mai mulți cercetători, se poate vorbi și despre o anumită individualizare a personajelor: Antipholus din Siracuza e mai fin decît cel din Efes (vulgar, totuși cinstit și sincer — nicidecum „soldatul" lui Plaut); Dromio din Efes, grosolan ca stăpînul, este mai grosolan decît fratele său[3] etc.

Ținînd seama atît de caracterul „abaterilor" de la sursa plautiană cît și de auditoriul căruia i-a fost destinată, piesa ni se înfățișează ca o farsă cu tîlcuri adînci, deci, așa cum i-a spus Shakespeare însuși, o comedie, dar o comedie în sensul dantesc al termenului (*La Commedia*, reintitulată ulterior ca *Divina Commedia*) — deci nu simplă farsă (Coleridge), comedie de situație (Mark van Doren) etc. Iar ca dovadă că este o lucrare pe deplin realizată ca intenție artistică aș aminti succesul de care s-a bucurat la toate nivelurile de receptare în București, 1964.

L. Levițchi

---

[1] Mark van Doren, *Shakespeare*, New York, 1953, p. 34.
[2] *Ibid.*
[3] V., de exemplu, A. Smirnov, *Op. cit.*, p. 524.

NOTE

1 Numele personajelor provin din surse foarte variate. Unele sînt grecești și latinești sau latinizate (Aegeon, probabil derivat de la numele mării Egee — Aegean —, Aemilia, Antipholus, Dromio, Solinus), altele sînt italiene (Angelo, Adriana, Balthasar, Luce „lumină") sau chiar și un cuvînt englezesc cu rezonanță umoristică: *Pinch* (fie de la unul din sensurile verbului „to pinch" — a ridiculiza — sau „a ciupi de bani", „a șterpeli" sau de la adjectivul „pinch", cu sensul de „uscățiv" (potrivit înfățișării actorului pe care îl avea în vedere Shakespeare cînd a scris piesa).

2 Shakespeare alege ca loc al acțiunii orașul Efes, vestită cetate antică grecească pe coasta de vest a Asiei Mici, la sud de orașul Izmir din Turcia contemporană. Efesul era binecunoscut în Londra epocii lui Shakespeare atît din Biblie cît și ca port maritim, legat, totodată, de faptul că în antichitate poseda una din cele șapte minuni ale lumii: Templul Dianei din Efes.

3 Cetate antică pe coasta de sud-est a Siciliei. Fondată de cartaginezi în anul 734 î.e.n., devine mai tîrziu colonie grecească. Orașul modern Siracuza are astfel o vechime de peste 2700 de ani.

4 Shakespeare folosește aici termenul „mărci" ca fiind o monedă de aur familiară englezilor, deși străină. Suma de o mie mărci-aur era enormă.

5 Aluzie la cuvintele lui Enea cînd îi spune Didonei: „Îmi ceri, regină, să reînnoiesc durerea cumplită povestindu-ți... (Virgiliu, *Eneida*, cîntul II, 3: Infandum, Regina, jubes renovare dolorem...).

6 Epidavinum — cetate antică grecească pe coasta de est a Mării Adriatice, pe locul unde se află astăzi orașul albanez *Durrës* (fost Durazzo). Cetatea, numită în antichitate Epidamn, a fost fondată în 621 î.e.n. ca o colonie a Corintului și a constituit mai tîrziu, împreună cu portul Brindisi, în fața sa, de partea opusă a Mării Adriatice, pe coasta de est a Italiei, puntea de legătură dintre Roma și

Orient, într-un mod asemănător cu legătura maritimă Dover-Calais, dintre Anglia şi continentul Europei, din zilele noastre.

7 Iniţial gemenii au avut nume diferite, dar, după cum putem deduce din versul 128 (v. nota 10, mai jos), Aegeon a dat numele copiilor dispăruţi, celor doi gemeni ai lor, cu care rămăsese el, ca o pioasă amintire.

8 Cetate antică grecească pe Istmul de Corint, la sud-vest de actualul port al Corintului din Peloponez. Corintul a fost una din cele mai bogate cetăţi ale Greciei antice, rivalizînd cu Atena.

9 Epidaurus — cetate antică grecească pe coasta de răsărit a Mării Adriatice. Mai tîrziu a fost denumită de romani Ragusa. În prezent aparţine Iugoslaviei şi poartă denumirea Dubrovnic. Cele două corăbii din povestirea lui Aegeon veneau din direcţii opuse spre Epidamnum: una din sud, dinspre Corint, şi cealaltă din nord, dinspre Epidaurus.

10 Deşi cînd povesteşte naufragiul Aegeon spune că soţia lui s-a legat la un capăt al catargului împreună cu fiul lor mai mic, acum afirmă că el l-a crescut pe cel mic. Unii comentatori consideră că sîntem în faţa unei erori pe care a comis-o Shakespeare, dar care trece neobservată pe scenă.

S-ar putea însă să ne găsim şi în faţa unei exprimări constituind o şaradă.

Aşa cum am mai spus (v. nota 7), Aegeon, — în amintirea copilului pierdut —, a dat fratelui mai mare numele fratelui său mai mic, aşa după cum se petrec lucrurile şi în piesa lui Plaut, procedînd la fel şi în privinţa copilului servitor. În felul acesta fraţii cei mari au devenit, după nume, fraţii lor mai mici, şi ajunşi mari, au aceleaşi nume ca şi aceştia. În versul la care ne referim, Shakespeare exprimă foarte succint cele de mai sus, considerînd faptul ca fiind binecunoscut publicului din comedia lui Plaut.

11 În afara Greciei, coloniile greceşti erau răspîndite, în antichitate, în Asia Mică, pe coastele Mării Negre, ale Mării Adriatice, sudul Italiei şi în Sicilia.

12 În timpul îndelungatei sale călătorii de cinci ani în căutarea fratelui său, Antipholus din Siracusa a fost nevoit să desfăşoare şi o activitate comercială pentru a putea acoperi cheltuielile călătoriei şi întreţinerii sale şi a servitorului său Dromio. Negustorul din Efes apare astfel ca fiind unul din aceia cu care Antipholus are legături de afaceri.

13 Emblema hanului unde trăseseră Antipholus din Siracusa şi Dromio înfăţişa un centaur, de unde numele hanului. După toate probabilităţile un han avînd această emblemă exista la Londra cînd a scris Shakespeare *Comedia erorilor*.

14 În *A douăsprezecea noapte*, act. III sc. 3, Shakespeare reaminteşte această scenă cînd Sebastian îi spune prietenului său Antonio să-l aştepte la han cît timp el va face o scurtă plimbare pentru a vedea cum se înfăţişează oraşul.

15 Dromio introduce jocurile comice de cuvinte care caracterizează întreaga comedie. De la tragismul primei scene se pregăteşte astfel intrarea în comedie. Încredinţîndu-i-se o atît de mare sumă de bani, Dromio îi spune lui Antipholus că mulţi alţii în locul lui „ar şterge-o" de-a binelea. După cum vom vedea mai departe, Antipholus îi încredinţase o pungă valorînd o mie de mărci de aur. Glumele celor doi Dromio (ca fraţi gemeni ei au şi acelaşi fel de a gîndi şi a se comporta) sînt uneori forţate, datorîndu-se imitării procedeelor comediilor lui Plaut care abundă în jocuri de cuvinte, chiar dacă adeseori sînt puţin reuşite.

16 O primă indicaţie a timpului cînd se va sfîrşi acţiunea piesei.

17 Comparaţia cu un strop de apă poate fi sugerată de povestirea naufragiului de către Aegeon, dar este şi conformă unei practici generale a lui Shakespeare de a asocia imagini ale apei şi topirii cu părăsirea realităţii sau pierderea identităţii, cum este cazul în comedia de faţă.

18 Aluzie la faptul că s-a născut în aceeaşi zi cu Antipholus.

19 Nepotrivirile privitoare la timp constituie una din seriile de erori caracteristice comediei. Eroii le sesizează deseori, dar nu le dau importanţă.

20 Vremea prînzului în Anglia elizabetană era aproximativ între orele 11 şi 12 la amiază, cînd se servea masa cea mai consistentă a zilei.

21 „Phoenix" este denumirea sub care era cunoscută casa lui Antipholus, după emblema reprezentînd pasărea cu acelaşi nume de pe frontispiciul casei. În vremea lui Shakespeare nu numai hanurile dar şi locuinţele particulare aveau embleme pentru recunoaştere, într-o epocă în care casele nu era numerotate. Cu atît mai mult casa unui negustor, ca Antipholus, trebuia să fie uşor identificabilă. Emblema reprezentînd pasărea Phoenix era foarte populară, în acea vreme, în Londra. Ea înfăţişa pasărea înălţîndu-se întinerită din propria sa cenuşă şi faptul că era asociată cu casa lui Antipholus pare a simboliza reînvierea sentimentelor de dragoste dintre acesta şi Adriana, zdruncinate de grelele situaţii prin care au trecut în ziua respectivă.

22 Cele o mie de mărci se întîmplă să corespundă sumei necesare pentru răscumpărarea şi salvarea vieţii lui Aegeon (v. p. 136 versul 2). Ironia situaţiei tragice rezultă din faptul că Antipholus şi Aegeon nu ştiu că se află amîndoi în Efes şi că există de la început posibilitatea de a-l scăpa pe Aegeon de condamnarea la moarte.

23 Jocul de cuvinte rezultînd din cele două sensuri ale cuvîntului *mark*, din limba engleză (1. semn; 2. marcă (monedă), nu poate fi redat cu acelaşi efect comic, în limba română.

24 Începînd cu acest vers Shakespeare foloseşte, ca tehnică prosodică dramatică, stichomitia din teatrul antic grecesc, care constă dintr-un dialog în forma unui schimb de replici scurte, de cîte un singur vers, versul interlocutorului rimînd cu al primului vorbitor. Shakespeare păstrează şi în cadrul stichomitiei versul iambic pentametric al pieselor sale, care devine însă în acest caz rimat.
În scena de faţă dialogul stichomitic dintre cele două surori alternează cu distihuri iambice pentametrice rimate.
Efectul folosirii stichomitiei este comic, atît prin contrast cu pentametrul iambic fără rimă, al dramelor shakespeariene — publicul englez nefiind obişnuit cu dramele franceze în versuri — cît şi prin conţinutul de idei al fiecărui vers.

25 Adriana foloseşte aici pentametrul iambic rimat. Shakespeare urmăreşte să dea astfel o notă aparte, exagerat melodramatică, supărărilor şi chinurilor Adrianei, care amuză spectatorul în loc să-i trezească compătimirea.
Trecerile de la pentametrul alb la versul stichomitic şi apoi la pentametrul rimat, în tot decursul piesei, au fost strict urmărite şi transpuse în traducerea textului în limba română, aceasta păstrînd cu fidelitate variaţiile prozodice ale originalului.

26 Obiceiul de a purta un lanţ de aur în jurul gîtului atît de femei cît şi de către bărbaţi, era foarte popular în acea vreme în Anglia. Aşa se explică de ce Antipholus din Siracusa apare pe scenă purtînd lanţul la gît în actul V sc. 1.

27 Deşi Antipholus îşi exprimă îndoiala în privinţa întîlnirii sale cu Dromio, după ce l-a trimis cu banii la han, totuşi el nu mai are nici un fel de îndoieli şi bănuieli în privinţa situaţiilor imposibile de înţeles, în care se va găsi tot timpul pînă la sfîrşitul piesei.

28 Începînd cu aceste cuvinte şi în tot restul scenei a 2-a, discuţia dintre Antipholus şi Dromio se poartă în proză. Shakespeare foloseşte adeseori ceea ce a primit denumirea de „proza comică shakespeariană" pentru scenele lipsite de dramatism, căutînd astfel să realizeze un contrast între ceea ce este dramatic şi ceea ce este banal sau comic într-o piesă.

29 Probabil aluzie la efectele sifilisului contractat ca urmare a unei vieţi nesocotite şi care avea drept consecinţă pierderea părului.

30 Aluzie la modul petrecerilor din lupanare.

31 Pasajul e oarecum obscur. Probabil Shakespeare, scriindu-l în proză, a intenţionat să lase şi pe seama actorului comic interpretînd rolul

lui Dromio, oarecari completări sau modificări. Știm dealtfel că rolurile comice din toate piesele lui Shakespeare solicitau multă interpretare personală din partea actorului comic respectiv, care se putea abate de la text dacă avea talent creator.

32 Adriana concepe iubirea ca absorbind identitatea soțului său în identitatea ei, ceea ce o face geloasă și posesivă, motiv pentru care o mustră și stareța (actul V, sc. 1, pag. 213, v. 10—25 și pag. 214, v. 1—3), acuzînd-o de a fi cauzat tulburarea mintală a soțului său prin purtarea ei. Antipholus din Siracusa, la rîndul său, cînd se îndrăgostește de Luciana, sora Adrianei, își identifică ființa cu ființa acesteia. Spusele Adrianei exprimă și ele tema centrală a piesei, care este apărarea identității și stabilirea locului acesteia în cadrul cuvenit al relațiilor sociale și de familie. (cf. R.A. Foakes comentînd *Comedia erorilor*, în *The Arden Edition of the Works of William Shakespeare, The Comedy of Errors*, edited by R.A. Foakes, London, Methuen Co. Ltd, 1968.)

33 Adriana părăsește imediat pentametrul iambic alb, pentru pentametrul rimat, arătînd astfel trecerea de la o stare dramatică la una lirică.

34 Aluzie la practica de a îndrepta vița-de-vie să se urce pe ulmi. Shakespeare are însă în minte și versurile lui Ovidiu din *Metamorfoze*, XIV, v. 665—666) în care, referindu-se la căsătorie, poetul compară femeia cu vița-de-vie. (Inspirații din opera lui Ovidiu se întîlnesc, adesea, în foarte multe piese.)

35 Shakespeare continuă scena în versuri stichomitice și pentametri cu rimă, la care recurge acum pentru a sublinia comicul scenei respective.

36 Scena se presupune că s-a desfășurat foarte aproape de casa Phoenix, locuința lui Antipholus din Efes, așa că Dromio va trece dinapoia porții prin care ies celelalte personaje din scenă.

37 Dromio intervine cu pentametrul rimat, mai potrivit vorbirii sale pline de umor și presărată cu glume.
Pentru a accentua nota comică și absența unei situații serioase, Shakespeare folosește, în cele ce urmează, și versuri de lungimi diferite, și anume de cinci, șase sau șapte picioare.

38 Sub aspectul unei discuții amabile și banale se ascunde ironia situației creată de faptul că masa la care Antipholus și Baltasar abia așteaptă să ajungă este în acel moment consumată de alții.

39 Înșiruirea de insulte proferate de Dromio din Siracusa constituie un răspuns la versul alcătuit din înșiruirea de nume aparținînd personalului de serviciu pe care îl cheamă Dromio din Efes să deschidă poarta.

40 Urmează cea mai lungă scenă în distihuri stichomitice, cu variații, în sensul că versurile spuse de fiecare personaj sînt reduse uneori la jumătate.

41 Numele unui han sau al unei taverne din Londra.

42 Numele unui han vestit pe malul Tamisei.

43 După dialogul în catrene dintre Luciana și Antipholus, cele două personaje trec iarăși la dialogul stichomitic, respectîndu-se întocmai, în traducere, versificația originalului, sau abaterile de la aceasta. Din acest punct de vedere *Comedia erorilor* apare ca o creație dramatică în care Shakespeare dovedește o înaltă măiestrie poetico-stilistică. De remarcat, totodată, asemănarea declarației de dragoste a lui Antipholus, cu declarațiile asemănătoare ale tinerilor îndrăgostiți din *Zadarnicele chinuri ale dragostei.*

44 Conform tradiției poeziei lirice cavalerești, privirea era considerată ca simțul cel mai puternic și că frumusețea, impresionînd adînc privirea, putea da naștere pe loc unui sentiment de dragoste. Din spusele Lucianei, în dialogul stichomitic care urmează, reiese însă că Luciana nu-i consideră declarația de dragoste ca fiind sinceră și exprimînd un sentiment adevărat, ci ca o pornire pătimașă.

45 Scena care urmează între Antipholus și Dromio se desfășoară în proză, conform folosirii prozei comice, în mod obișnuit, în piesele lui Shakespeare în care avem situații și dialoguri comice. Cum Dromio a mai folosit însă și pentametrul rimat în scene anterioare, e probabil că Shakespeare folosește acum proza pentru a crea un contrast și mai puternic între scena precedentă dintre Antipholus și Luciana și bathos-ul scenei dintre același Antipholus și servitorul său.

46 Iernile din Polonia aveau reputația unor ierni lungi și grele.

47 Aluzie la sărăcia solului pietros al Scoției.

48 Este singurul loc unde apare denumirea „America" în opera lui Shakespeare, însoțită totodată de aluzia la marile ei bogății în pietre prețioase, alături de „Indii".

49 Atît Antipholus, cît și Dromio au ferma credință că se află într-o lume a vrăjitoriei. Cuvintele și temerile lor sînt sincere și autentice. În epoca lui Shakespeare și mult încă după aceea, credința în existența duhurilor dușmănoase omului și puterea distrugătoare a vrăjitoarelor era universală, cu foarte rari excepții. Modul cum Shakespeare face un element comic din această credință, în comedia sa, ne arată că el, personal, făcea parte din excepțiile pe care le constituiau oamenii luminați.
Amintim doar faptul că și la aproape un secol după Shakespeare, în coloniile britanice ale Americii, se mai ardeau pe rug femeile bătrîne acuzate de vrăjitorie.

50 În această scenă confuziile şi dezordinea se extind cuprinzînd în ţesutul lor şi alte persoane în afara celor doi Antipholus şi cei direct legaţi de ei. Ca urmare, rimele aproape dispar şi tot aşa şi umorul sănătos al primelor trei acte. Creşte totodată şi apăsarea temerii de vrăjitorii, ceea ce duce la limbaje duşmănoase şi comportări violente.

51 Negustorul care apare în această scenă nu este acelaşi din Actul I, sc. 2, care era prieten cu Antipholus din Siracusa, şi prin urmare nu ar fi putut rămîne un spectator indiferent la scena arestării lui Antipholus din Efes, care urmează.

52 Shakespeare introduce adeseori denumiri monetare engleze în piesele sale. În cazul de faţă, este vorba de lira sterlină denumită de englezi pfund (pound), care are şi sensul de măsură de greutate denumită livră (453 g). În engleza contemporană „pound" înseamnă şi „lovitură", dar acest sens nu este atestat în limba engleză scrisă mai devreme de secolul al XIX-lea.
Sensul de „lovitură" convine însă textului.

53 *Dowsabel* — o formă engleză a termenului italian *dulcibella*, preluat prin francezul *douce et belle*, un termen comun desemnînd o iubită sau o tînără frumoasă. Aici cuvîntul e folosit în sens ironic pentru Nell, bucătăreasa slută din actul III, sc. 2.

54 Aluzie la faptul că ciovlica ţipă din locuri depărtate de cuib anume pentru a atrage duşmanii în direcţia ei şi a salva astfel puii din cuib. În mod asemănător caută şi Adriana să îndepărteze alte femei de soţul său, ponegrindu-l.

Ca şi Alcmena din comedia lui Plaut, însă, Adriana îşi exprimă adevăratele sale sentimente de tandreţe pentru Antipholus, imediat ce i s-a potolit mînia.

55 Denumirea *Tartar* este folosită aici în două sensuri. Primul este acela al lui *Tartarus* din mitologia clasică, desemnînd o prăpastie neagră, sub *Hades*, ţinutul unde sălăşluiau sufletele după moarte şi în care *Zeus* i-a prăbuşit pe Titani, după înfrîngerea acestora. Al doilea sens al cuvîntului este acela de *tătar* (şi ţara tătarilor). Aceştia aveau reputaţia de barbari fioroşi în evul mediu. A fi prizonier în ţara lor însemna a fi într-un loc mai cumplit decît iadul.

56 Aluzie la îmbrăcămintea de piele a agenţilor judecătoreşti din acea vreme.

57 Confuzia în care se află Antipholus şi care creşte necontenit îl fac să se convingă tot mai mult că se află într-o lume a vrăjitoriei şi vrăjitorilor. Cuvintele sale nu au nimic glumeţ ca sens, ceea ce sporeşte comicul situaţiei. Menţionarea Laponiei se datoreşte faptului că

aceasta era considerată drept ţara celor mai mari vrăjitoare şi vraci din toată lumea.

58 Aluzie la legenda biblică în care tatăl taie viţelul cel gras în cinstea fiului risipitor revenit acasă. Sergentul, ca un înger al răului, îmbrăcat în haină de piele, este în schimb aspru cu risipitorul Antipholus care nu-şi plăteşte datoriile, şi-l arestează.

59 Sergentul ducea în mînă o vargă cu măciulie cu care atingea pe cel arestat ca semn al arestării.

60 *Angels* — „îngerii" — monede de aur avînd pe ele imaginea arhanghelului Mihail omorînd un balaur.

61 Antipholus ajunge acum la concluzia fermă că tot ce i se întîmplă este opera diavolului.

62 Păunul era simbolul mîndriei, considerată primul din cele şapte păcate de moarte şi personificată adeseori ca o prostituată. Referirea la păun s-ar mai putea interpreta, după A. Koszul *(La Comédie des erreurs.* Société des Belles-Lettres, Paris, 1949), şi ca un mod de a se salva prin fugă din prezenţa unui animal cuprins de furia perioadei rutului, cu alte cuvinte curtezana. Considerăm, totuşi, interpretarea mult prea forţată.

63 Dezordinea care a pus stăpînire pe întreaga acţiune culminează acum în violenţă. Antipholus din Efes îl bate în două rînduri pe servitorul său Dromio, apoi îl trage de ureche şi îl loveşte pe învăţătorul Pinch, se repede asupra Adrianei vrînd să-i scoată ochii, se luptă şi el şi Dromio cu Pinch şi ajutoarele sale, care îi leagă. La sfîrşitul acestei scene Antipholus din Siracusa şi Dromio din Siracusa năvălesc pe scenă cu săbiile trase, punînd pe fugă atît pe Adriana şi Luciana, cît şi pe curtezana şi pe sergentul de poliţie care se aflau cu ele.

64 *Respice finem.* De la maxima latină „Quisque agis, prudenter agas et respice finem" (Ceea ce faci, fă cu prudenţă şi ai în vedere sfîrşitul) se formase gluma *respice funem* (ai în vedere funia de spînzurătoare, adică: ia seama să nu sfîrşeşti în spînzurătoare). Aici Dromio foloseşte concluzia maximei în sensul său literal: „fereşte-te de capăt", adică de a fi bătută cu funia.

65 Adriana i se adresează lui Pinch cu titlul de „doctor" în sensul de „învăţat", „profesor". Termenul vraci are aici sensul de „posedînd puterea de a porunci duhurilor". Credinţa populară era că poruncile trebuie să fie formulate în limba latină.

66 Adriana e convinsă că Antipholus e posedat de diavol.

67 Tremuratul era considerat ca un semn că cineva era posedat de un duh necurat.

68 *Perdy, sans fable, certes.* Franţuzismele erau destul de răspîndite în epoca lui Shakespeare, stîrnind, totuşi, ridicolul prin artificialitatea lor în limbă. Ca urmare, într-o scenă comică, ele nu puteau fi decît binevenite. *Perdy* (par Dieu) — pe Dumnezeu.

69 Referire la bucătăreasă, care întreţine focul la în plată, aşa cum întreţineau vestalele focul sacru în templul Vestei.
70 Tratamentul nebunilor implica în acele vremuri ţinerea acestora într-o încăpere complet întunecată.
71 Actul al V-lea are o singură scenă, acţiunea desfăşurîndu-se cu mare rapiditate, stilul fiind simplu şi curgător, folosindu-se aproape exclusiv versul alb şi renunţîndu-se la jocurile de cuvinte. Atmosfera devine patetică, anticipînd momentele melodramatice.
72 Stareţa bănuind că nebunia lui Antipholus s-ar putea datora purtării cicălitoare a Adrianei, o face, cu multă abilitate, să mărturisească acest lucru.
73 Dreptul de sanctuar acordat de biserici şi locuri sacre a fost în vigoare, în Anglia, pînă în anul 1625, în cazul comiterii crimelor, şi pînă la sfîrşitul secolului al XVII-lea pentru alte delicte, mai puţin grave.
74 Menţionarea orei cinci ca moment al unor întîlniri între personajele piesei (Act II, sc. 1; Act IV, sc.1) care corespunde orei mesei de seară de la această oră şi deci şi încheierii activităţilor zilnice, este făcută anume pentru a nu lăsa pe seama întîmplării întîlnirea tuturor personajelor în ultima scenă.
75 În tratamentul nebunilor se practica tunderea creştetului capului pe care se turna apoi apă rece.
76 Aluzie la *Odiseea* lui Homer, Cartea 10, în care Circe îi îmbată pe însoţitorii lui Ulise, transformîndu-i apoi în porci.
O altă aluzie la *Odiseea* fusese anterior făcută de Antipholus din Siracusa, cînd declară (Act. III, sc. 2) că îşi va astupa urechile să nu audă cîntecul sirenei, cu alte cuvinte, să nu se îndrăgostească de Luciana, pe care o socoteşte vrăjitoare.
77 În epoca antică dăinuia credinţa că la naşterea fiecărui om i se alătura un duh care îl însoţea toată viaţa şi-i îndruma soarta. În tradiţia creştină acest duh a devenit îngerul păzitor al fiecăruia.
78 Antipholus din Siracusa reînnoieşte indirect declaraţiile de dragoste şi cererea în căsătorie pe care le-a făcut Lucianei în actul III, sc. 2.
79 Din vorbele stariţei rezultă că cei doi Antipholus sînt în vîrstă de peste 33 de ani. Avînd în vedere însă că în actul I, sc. 1, Aegeon spune că Antipholus din Siracusa a plecat să-şi caute fratele la vîrsta de 18 ani, iar, în actul V, sc. 1, îi reproşează lui Antipholus din Efes că nu-l mai recunoaşte după o despărţire de numai 7 ani, rezultă că cei doi Antipholus au 25 de ani. Fie că Shakespeare a neglijat să pună de acord aceste date, fie că s-a produs o greşeală de transcriere. În orice caz, pe scenă, contradicţia nu se observă.
80 Adică cei doi Dromio, născuţi odată cu cei doi Antipholus.

V. Ştefănescu-Drăgăneşti

ÎMBLÎNZIREA SCORPIEI

(Îmblînzirea îndărătnicei)

Traducere de Dan A. Lăzărescu

PERSOANELE

PERSOANELE PROLOGULUI

UN LORD
CRISTOFOR SLY, căldărar bețiv
CÎRCIUMĂREASA
PAJUL
Slujitori, actori, vînători.

PERSOANELE PIESEI

BAPTISTA, nobil bogat din Padova

VINCENȚIO, nobil bătrîn din Pisa

LUCENȚIO, fiul lui Vincențio, îndrăgostit de Bianca

PETRUCHIO, nobil din Verona, pețitorul Catarinei

GREMIO, HORTENSIO — pețitorii Biancăi

TRANIO, BIONDELLO — slujitorii lui Lucențio

GRUMIO, CURTIS — slujitorii lui Petruchio

UN PEDAGOG BĂTRÎN, (care e pus să joace rolul lui Vincențio)

CATARINA, îndărătnica, BIANCA — fiicele lui Baptista

O VĂDUVĂ

Un croitor, un pălărier, slujitori de-ai lui Baptista și de-ai lui Petruchio.

Acțiunea se petrece cînd la Padova, cînd în casa lui Petruchio, la țară.

PROLOGUL

SCENA 1

Înaintea unei cîrciumi, în cîmp.
Intră Sly, urmărit de cîrciumăreasă.

SLY: Am să-ți scarmăn spinarea, pe legea mea.

CÎRCIUMĂREASA: La stîlp, ticălosule.

SLY: Ticăloasă ești tu. Neam de neamul meu n-a fost ticălos. Poți citi asta și-n cronici: noi Sly-i am sosit aici cu Richard Cuceritorul[1]. Așa că, *paucas pallabris!*[2] Lasă lumea să-și vadă de drum.
Sessa![3]

CÎRCIUMĂREASA: Zi, nu vrei să-mi plătești paharele pe care le-ai spart, nu?

SLY: Nu, nici o lețcaie. Țin'te bine, Ieronime[4], du-te-n patul tău cel rece[5] și-ncălzește-te că-ți trece.

CÎRCIUMĂREASA: Las' că-ți știu eu leacul. Mă duc s-aduc straja de noapte.

(Iese.)

SLY: Poți s-aduci și straja de dimineață și straja de amiază și straja de seară... Am să mă lămuresc cu ei, cu legea-n mînă. Nu mă clintesc de-aici nici mort. Dacă vine, las' pe mine!

(Se culcă la pămînt și adoarme. Se aud sunete de corn de vînătoare. Intră un lord întorcîndu-se de la vînătoare, însoțit de mai mulți vînători și slujitori de-ai săi.)

LORDUL:
Să porți de grijă cîinilor, te rog.
Abia se ține Merriman, sărmanul!
Pe Clowder să-l așezi lîngă tărcatul[6]
Ce latră tare. Spuneți, micul Silver[7]
Cum s-a purtat, la capătul potecii?
Pierdut-au urma ceilalți. Nu l-aș da
Pe douăzeci de galbeni.

[1]

ÎNTÎIUL VÎNĂTOR Bellman este
La fel de vrednic. A-nceput să latre
De-ndată ce-a pierdut din ochi vînatul.
Și-a mirosit, din nou, pierduta urmă.
Credeți-mă, e cel mai bun din toți.

LORDUL: Nu știi ce spui. De-ar fi și Echo iute
Ca dînsul la picior, l-aș socoti
De zece ori mai vrednic. Să le dați
Mîncare bună. Să vedeți de ei.
Căci mîine mergem iar la vînătoare.

ÎNTÎIUL VÎNĂTOR: Milord, prea bine.

LORDUL *(îl vede pe Sly)*: Ce-o mai fi și asta?
E mort? Sau beat? Vedeți de mai răsuflă.

AL DOILEA VÎNĂTOR: Răsuflă el. De n-ar fi încălzit
De bere multă patu-n care zace
Prea rece-ar fi să doarm-așa adînc!

LORDUL: Ce vită nemaipomenită! Zace
Ca porcul, în țărînă! Cruntă moarte!
Cît de urîtă ți-e icoana! Vreau,
Băieți, să facem cu bețivul ăsta
O încercare. De l-am duce-n pat,
L-am îmbrăca în haine noi, și-n deget
I-am pune și inele, lîngă pat
I-am așeza un prînz îmbelșugat.
Și cînd s-o deștepta, în jurul lui
Să fie slujitori supuși, nu credeți
Că bietul cerșetor și-ar pierde mintea?

ÎNTÎIUL VÎNĂTOR: Nu poate face altfel, zău, milord!

AL DOILEA VÎNĂTOR: Grozav se va mira, cînd s-o trezi!

LORDUL: Ca de un vis frumos, de-o plăsmuire
Lipsită de temei. Îl ridicați.
Să fie gluma bine chibzuită.
Îl duceți în odaia cea mai bună.
Și atîrnați tablouri voluptoase
Pe toți pereții. Presărați arome
Pe capul lui murdar; și parfumați
Cu lemn mirositor prin încăpere.
Să pregătiți și muzică, să-i cînte

O dulce și cerească melodie
Cînd s-o scula. Iar cum deschide gura,
Să-i spuneți cu-o adîncă plecăciune:
„Ce poruncește înălțimea voastră?“
Să-i țină unu-n față un lighean
De-argint, și plin cu apă parfumată,
De trandafiri, împodobit cu flori.
Al doilea ibricul, și ștergarul.
Al treilea să-i țină, și să-i spuneți:
„Nu vă spălați pe mîini, măria voastră?“
Să fie gata altul cu o haină
Bogată, să-l întrebe care straie
Ar vrea să-mbrace; altul să-i vorbească
De caii și de cîinii lui. Să-i spună
Că soața lui tînjește, datorită
Îmbolnăvirii lui. Să-l faceți astfel
Să creadă că nu are mintea-ntreagă.
Și cînd va spune cine e, răspundeți
Că a visat, căci e un lord puternic.
Nimica altceva. Să fiți dibaci,
Iubiții mei. Va fi o desfătare,
De știți să vă purtați cu iscusință.

ÎNTÎIUL VÎNĂTOR: Milord, vă-ncredințez, vom fi cu toții
Îndemînatici, astfel că va crede
Că e întocmai cum îi spunem noi...

LORDUL: Hai, luați-l binișor, și-n pat cu el!
Și, cînd se scoală, fiți la locul vostru.

(Vînătorii îl ridică pe Sly; se aude o trîmbiță.)

Ce trîmbiță răsună? *(Iese un slujitor.)* S-ar putea
Să fie-un nobil călător, și poate,
Ar vrea, aici, să caute odihnă. *(Reintră slujitorul).*
Ei? Ce e?

SLUJITORUL: Niște comedianți, milord.
Și-ar vrea să joace-o piesă-n fața voastră.

LORDUL: Poftește-i.

(Intră mai mulți actori.)

Bine ați venit la noi,
Prieteni.

ÎNTÎIUL ACTOR: Mulțumim măriei voastre;

[1]

LORDUL: Voiţi să staţi cu mine noaptea asta?

AL DOILEA ACTOR: De e pe voia înălţimii voastre...

LORDUL: Cu mare drag. Mi-l amintesc, îmi pare,
Pe-acest flăcău... Juca pe cel mai mare
Din fiii unui moşier... Făceai
O curte îndrăcită unei fete
De nobil. Numele ţi l-am uitat
Dar ţi-ai jucat atît de bine rolul
Încît juram că eşti ce vreai să pari.

ÎNTÎIUL ACTOR: Cred că de Soto[8]-i vorba, înălţime.

LORDUL: Adevărat. Jucai cu-ndemînare.
Acuma aţi sosit la noi la vreme.
Am pus la cale-o glumă, şi-am avea
Nevoie şi de iscusinţa voastră.
Avem aici un lord, şi-ar vrea s-asculte
La noapte piesa voastră. Dar mi-e teamă
Să nu vă ţineţi rîsul, căci purtarea
Îi este cam ciudată; n-a văzut
În viaţa lui o piesă — s-ar putea
Să vă miraţi atît de cum se poartă,
Încît să rîdeţi în neştire, şi
Să-l mîniaţi într-astfel; căci, v-o spun:
Doar de-aţi zîmbi măcar, s-ar supăra...

ÎNTÎIUL ACTOR: Să nu te temi, milord; ne-om ţine rîsul.
Oricît ar fi de caraghios.

LORDUL *(unui slujitor)*: Vezi, măi,
Să-i duci la cuhne: bine să-i primiţi,
Ai grijă ca nimic să nu lipsească.[9]

(Ies actorii cu slujitorul.)

Chemaţi-mi pajul, pe Bartolomeu,
Şi să se-mbrace ca o doamnă mare.[10]
Pe urmă să-l conduceţi în odaia
Beţivului, şi să-i purtaţi respect.
Şi să-l numiţi: „Înalta noastră doamnă!"
Mai spuneţi-i, de vrea pe plac să-mi fie,
Să se arate manierat, întocmai
Cum a văzut că nobilele doamne
Se poartă cu bărbaţii lor: la fel
Să fie cu acest beţiv, vorbindu-i
Încet, curtenitor, supus. Să-i spună:
„Ce porunceşte înălţimea voastră?

Iubita voastră soață este gata
Să vă arate-ntreaga ei iubire
Și datoria ei". Cu-mbrățișări
Și sărutări, să-și odihnească fruntea
Pe sînul lui; să izbucnească-n lacrimi
De fericire, că-nsănătoșit
Își vede soțul, care, șapte ani
De-a rîndul, s-a crezut un cerșetor
Sărman și prost. De nu cunoaște rostul
Femeilor, să plîngă la poruncă,
Să-și dea atunci cu ceapă pe la ochi:
Pitită-ntr-o năframă, i-e ușor
Să-și moaie-n lacrimi focul ochilor.
Hai, cît mai iute îți voi da porunci
Pe urmă-amănunțite. *(Iese un slujitor.)* Știu
că pajul
Va izbuti să-și facă-un chip suav,
Plăcut și gingaș, plin de vino-ncoace.
De-abia aștept s-aud cum îi va spune
Bețivului: „Iubitul meu bărbat",
Și cum și-or ține rîsul cei de față,
Cinstindu-l pe țăranul necioplit.
Mă duc să-i sfătuiesc, să-i potolesc,
Căci, de-și vor pierde cumpătul, rîzînd,
Nu iese totul cum mi-am pus în gînd.

(Ies.)

SCENA 2

O odaie de culcare în casa lordului. Sly, într-un halat bogat, înconjurat de slujitori care-i înfățișează straie de preț, un ibric, un lighean etc. Intră lordul îmbrăcat ca un slujitor.

SLY: Pentru numele lui Dumnezeu, dați-mi un pahar de bere!

ÎNTÎIUL SLUJITOR: Nu vrea măria ta un pic de Xeres?[11]

AL DOILEA SLUJITOR: Sau poate vrea să guste din bucate?

AL TREILEA SLUJITOR: Ce haină vrea milord să-mbrace astăzi?

SLY: Eu sînt Cristofor Sly. Nu-mi mai spuneți nici măria ta, nici milord. Xeres n-am băut în viața mea. Iar dacă vreți

să gust din bucate, dați-mi ceva afumături. Și nu mă mai tot întrebați ce haină vreau să-mbrac astăzi. Căci n-am mai multe haine decît spinări, nici mai mulți ciorapi decît picioare, nici mai multe ghete decît tălpi. Ba uneori am chiar mai multe picioare decît ghete, sau am niște ghete de-mi rămîn degetele pe dinafară.

LORDUL: Vă mîntuie cît mai degrabă cerul
De gîndurile-acestea! Cum se poate
S-ajungă-un om cu vază și puternic,
Bogat și prețuit de toți, să fie
Atît de chinuit de duhul rău?

SLY: Cum? Vrei să spui că sînt nebun? Nu sînt eu oare Cristofor Sly, feciorul bătrînului Sly[12] de la Burton Heath[13]? Din născare cioflingar, din deprindere coțcar, mai pe urmă și ursar iar acuma căldărar? Întrebați-o pe Mariana Hacket, hangița cea dolofană de la Wincot, dacă nu mă știe. De nu vă va spune că-i sînt dator paișpce gologani pentru o cană de bere, să mă socotiți cel mai sfruntat mincinos din toată creștinătatea. Hei! Nu sînt scrîntit la minte! Ia priviți!...

ÎNTÎIUL SLUJITOR: Vai! Cît o amărîți pe doamna voastră!

AL DOILEA SLUJITOR: Și cum vă plîng de milă slujitorii!

LORDUL: Așa se face că vă ocolește
Tot neamul vostru casa, alungat
De chipu-n care vă purtați. Milord,
Gîndiți-vă la nașterea înaltă
A înălțimii voastre. Din surghiun
Chemați-vă atîtea amintiri
Din vremi apuse; iar aceste visuri
Becisnice le surghiuniți din minte.
Priviți la slujitorii voștri dragi:
Stau toți în jurul vostru, și sînt gata
Să-și facă datoria, la un semn
De-al vostru. Nu vreți muzică? Vă rog
Să ascultați: Apollo însuși cîntă.

(Muzică.)

Privighetori, în colivii de aur,
Cînta-vor. Vă e somn? Un pat mai moale
Ca al Semiramidei[14] vă așteaptă,
Cu dulci dorinți. Voiți să vă plimbați?
În calea voastră vom așterne flori.

Voiți să călăriți? E șaua pusă
Pe cai, iar frîul lor e-mpodobit
Cu perle și cu aur. Sau cu șoimul
Vreți să vînați? Se-nalță șoimii voștri
Mai sus ca, dimineața, ciocîrlia.
Vreți să vînați? Fac cîinii-o hărmălaie,
De crezi că surpă-a cerurilor boltă,
Stîrnind ecoul văilor adînci.

ÎNTÎIUL SLUJITOR: Sau cerbi vreți să vînați? Cu cîinii voștri
Mai iuți decît zglobia căprioară
Și ageri cum e ciuta...

AL DOILEA SLUJITOR: Sau, vă plac
Tablourile? V-arătăm îndată
Pe Adonis[15] pe malul unui rîu.
Ascunsă printre trestii, Citereea[16]
Le-alintă, cu aprinsa ei suflare,
Ca boarea unui vînt șăgalnic...

LORDUL: Sau,
Pe mîndra Io[17], cînd era fecioară,
Și cum a fost surprinsă și sedusă.
E-așa frumos, că parc-o vezi aievea...

AL DOILEA SLUJITOR: Sau Dafne[18], prin pădure rătăcind,
De spini zgîriată astfel, că ai crede
Că sîngerează-aievea. Iar Apollo,
Văzînd-o astfel, plînge. Zugrăvite-s
Și sîngele, și lacrimile, toate,
Cu multă măiestrie...

LORDUL: Sînteți numai
Un lord, nimica alta, doar un lord.
Soția voastră este mai frumoasă
Ca orișice femeie de pe lume.

ÎNTÎIUL SLUJITOR: De nu i-ar fi zbîrcit atîtea lacrimi,
De dorul tău, obrajii, n-ai afla
Făptură mai frumoasă-n lumea-ntreagă.
Nici uneia nu-i este mai prejos.

SLY: Sînt lord? Și am asemenea soție?
Visez? Sau pîn-acum a fost un vis?
Nu dorm: privesc, aud, vorbesc, miros
Parfumuri dulci, și pipăi stofe moi.

[2]

Pe viața mea, sînt lord! Cu-adevărat!
Și nu sînt căldărar! Și nu mai sînt
Cristofor Sly! Ei bine, să-mi aduceți
Soția, s-o vedem puțin la față.
Și rogu-vă, un păhărel de bere.

AL DOILEA SLUJITOR: Nu vă spălați pe mîini întîi, milord?

(Îi aduc un ibric, un lighean și ștergarul.)

Ce bine-mi pare! Cîtă fericire
Că v-ați venit în fire! O! De-ați fi
Încredințat că sînteți iarăși lord!
Parc-ați visat, de cinsprezece ani.
Parcă dormeați, cu ochii larg deschiși.

SLY: Cum? Cinsprezece ani? Tîi! Strașnic somn!
Și n-am vorbit nimic în vremea asta?

ÎNTÎIUL SLUJITOR: Ba da, milord, dar numai vorbe proaste.
Deși culcat într-un iatac bogat.
Spuneați c-ați fost pe ușă dat afară
Și pe-o hangiță tot o blestemați,
Spunînd că vreți s-o dați în judecată,
Din pricină că vă punea pe masă
Stacanele pe jumătate goale.
Iar uneori spuneați că se numește
Cicely Hacket...

SLY: Da, e fata care
La cîrciumă slujește...

AL TREILEA SLUJITOR: Nu, milord,
Voi nu cunoașteți cîrciumă, nici fată,
Nici oamenii pe care i-ați numit,
Ca Stephen Sly, sau John cel dolofan,
Sau Peter Turf, sau Henry Pimpernell,[19]
Și alte-asemeni douăzeci de nume
De oameni care-n veci n-au fost pe lume,
Și nimenea nu i-a văzut vreodată!

SLY: Să fie Domnul binecuvîntat
Că m-am înzdrăvenit!

TOȚI: Amin.

SLY: Băieți,
Vă mulțumesc. Și n-am s-o uit, să știți.

(Intră pajul, îmbrăcat femeiește, cu suită.)

PAJUL: Ce face nobilul meu soț?
SLY: Păi, bine.
Haleală e destulă. Unde este
Soția mea?
PAJUL: Aici, milord. Ce vreți
Cu dînsa?
SLY: Ești nevasta mea? Nu-mi spui
„Bărbate"? Să mă cheme-aceste slugi
Milord; dar pentru tine sînt: bărbate.
PAJUL: Iubite soț și lord: milord și soț,
Eu sînt ascultătoarea ta soție.
SLY: Știu, știu. Dar eu cum trebuie să-i spun?
LORDUL: Milady[20].
SLY: Cum? Alice milady, poate.
Sau Joan milady? Spune.
LORDUL: Doar milady,
Atîta; astfel lorzii își numesc
Soțiile.
SLY: Milady și nevastă,
Se spune c-am visat, și c-am dormit
Vreo cinsprezece ani, sau și mai mult.
PAJUL: Așa-i; și mie mi-au părut treizeci,
De patul tău atîta-ndepărtată!
SLY: E mult! Să mă lăsați cu dînsa singur.
Hei, slujitori! Vă dezbrăcați, milady.
Poftim la mine-n pat.
PAJUL: Stăpîn slăvit,
Te rog să mai aștepți o noapte, două,
Sau, pîn-apune soarele. Mi-a fost
Oprit de vraci — de teamă că v-apucă
Din nou străvechea boală — să m-apropii
De patul vostru. Și nădăjduiesc
Că nu mai e nevoie și de alte
Temeiuri, în afară de acesta.

SLY: Păi, așa cum stă treaba, foarte anevoie am să pot răbda atîta vreme. Dar nu mi-ar veni la socoteală nici să cad iarăși pradă aiurărilor. Așa că am să mai rabd, ce pot să fac! Oricît mi-ar da ghes patima!...

(Intră un slujitor.)

SLUJITORUL: Milord, actorii înălțimii voastre,
Aflînd de lecuirea voastră, vin
Să joace o hazlie comedie.

Precum e sfatul medicilor voștri,
Văzînd că întristarea vă îngheață
Din cale-afară sîngele în vine,
Și că melancolia zămislește
Delirul, au crezut, c-ar fi cu cale
Să ascultați o piesă, ca în minte
S-aveți doar veselie, desfătare,
Să puneți capăt negrei supărări
Și viața astfel să v-o prelungiți.

SLY: Strașnic! Îmi pare bine! Spune-le să joace! Comedia asta nu e giumbușluc de bîlci, ca la Crăciun, cînd se-apucă unul și face tumbe?

PAJUL: Ba nu, milord. Ceva cu mult mai vesel.
Ceva țesut cu mare-ndemînare...

SLY: Așa? Atunci e-o pînză, o abà?

PAJUL: E-un fel de povestire...

SLY: Bine! Vom vedea! Milady nevastă, stai la dreapta mea. Și lasă lumea să se-nvîrtă toată! Mai tineri nu ne facem nicicodată!

(Trompete.)

ACTUL I

SCENA 1

Padova. O piață.
Intră Lucențio și Tranio.

LUCENȚIO: Da, Tranio, dorința mea fierbinte
Adusu-m-a la Padova,[21] orașul
Ce este leagăn artelor frumoase.
Sosit-am în Lombardia, mănoasă
Grădină a Italiei. Și tata
Călătoria mi-a-ncuviințat-o,
În credincioasa-ți întovărășire.
Să zăbovim puțin, să chibzuim
Cum să începem cît mai iscusit
Învățătura-naltelor științe.
Orașul cetățenilor sfătoși
Mi-a dat lumina zilei, mîndra Pisă.
Iar tatăl meu, un negustor de vază,
Vestit în lumea largă, se coboară
Din Bentivoglii[22]. Iară eu, Lucențio,
Feciorul lui, crescut-am la Florența.
Și, ca să-i pot îndeplini nădejdea
Pe care-a pus-o-n mine, mă silesc
Să-ncununez, cu vrednicia mea,
Averea tatii. Deci, iubite Tranio,
Pe timpul cît voi învăța aici
M-oi strădui să dobîndesc virtutea
Și-acea înaltă parte-a-nțelepciunii
Ce caută s-atingă fericirea,
Înalta-ncununare a virtuții.
Să-mi spui părerea ta. Venind aici
La Padova, din Pisa, sînt ca unul
Ce-a stat într-o băltoacă, și se vede

În adîncimea mării cufundat,
Nesățios cercînd să-și stingă setea.

TRANIO: *Mi perdonate*,[23] scumpul meu stăpîn,
Eu simt la fel ca voi, și-s fericit
C-ați hotărît să căutați dulceața
Filozofiei. Dar vedeți, stăpîne,
Oricît de mult am proslăvi morala,
Virtuțile, să ne ferim să fim
Sau stoici, sau nesimțitori, sau astfel
De credincioși moralei celei aspre
A lui Aristotel, încît s-ajungem
Să-l credem pe Ovidiu[24] de prisos.
Vă folosiți de logică din plin,
Retorica v-o presărați în vorbe,
Să vă desfete cîntul, poezia.
Băgați de seamă însă, nu cuprindeți
Din metafizică și matematici
Decît atît cît mistuie stomacul.
Acolo unde nu e vreo plăcere,
Nu-i nici folos[25]. Într-un cuvînt, signore,
Să învățați doar ce vă e pe plac.

LUCENȚIO: Îți mulțumesc. Sînt sfaturi prețioase.
De-ar fi sosit acuma și Biondello
Ne-am fi putut găsi și noi o casă.
Să ne primim prietenii pe care
Aici o să ni-i facem. Stai o clipă.
Ce-o fi cu lumea asta?

TRANIO: Vreo solie
Să ne ureze bun venit aici...

(Intră Baptista, Catarina, Bianca, Gremio; Hortensio și Tranio care stau de-o parte.)

BAPTISTA: Vă rog, signori, lăsați-mă în pace!
Prea bine știți cît sînt de hotărît
Să nu-mi mărit copila cea mai mică
Mai înainte de-a găsi un soț
Acelei mari. De o iubește vrunul
Pe Catarina, dintre dumneavoastră,
Cum vă cunosc, și vă iubesc, vă-ngădui
Să-i faceți curte cît vă e pe plac.

GREMIO: Mai bine-i facem cușcă! Prea e rea!
Nu vrei, Hortensio, astfel de nevastă?

CATARINA *(către Baptista)*:
Te rog, signore, vrei cu orice preț
La pețitorii-aceștia să mă vinzi?

HORTENSIO: Cum? Pețitori ai spus? La ce ți-e gîndul?
Nici n-ai să ai, de nu te îmblînzești!

CATARINA: Nu-ți fie teamă, domnule. Știu bine
Că n-ai făcut nici drumul jumătate
Ca să-mi pătrunzi în suflet. Aș fi gata
Să-ți pieptăn toată claia dumitale
De păr, c-un scăunel cu trei picioare,
Să te boiesc pe chip, ca pe smintiți...

HORTENSIO: Ferește-mă de-așa un diavol, Doamne!

GREMIO: O, Doamne! Și pe mine!

TRANIO: Ei, stăpîne,
Îmi pare c-o s-avem cum să petrecem:
Codana e smintită, mi se pare,
Sau e grozav de rea.

LUCENȚIO: Dar în tăcerea
Surorii ei ghicesc o gingășie,
O cumpătare fără semeție!
Taci! S-ascultăm!

TRANIO *(încet)*: E bine spus, stăpîne.
Ssst! Și priviți-o, cît vă e pe plac!

BAPTISTA: Da, domnilor, voi face cum v-am spus.
Bianca, du-te-n casă; nu fi tristă.
Te voi iubi la fel de mult, mereu,
Copila mea...

CATARINA: Mînca-o-ar mămițica!
Mai bine vîră-i degetele-n ochi —
Dar n-o să înțeleagă nici atunci[26]...

BIANCA: Fii mulțumită, sora mea, că sînt
Atît de urgisită. Dragă tată,
Mă-nchin, plecată, hotărîrii tale.
Mi-or fi tovarăși cărțile și cîntul,
Să le deprind, cu rîvnă, meșteșugul.

LUCENȚIO *(încet)*:
Ascult-o, Tranio: e Minerva [27] însăși!

HORTENSIO: Signor Baptista, astfel de ciudat
Vrei să te porți? Îmi pare foarte rău
Că încercarea noastră are darul
S-o supere pe Bianca...

GREMIO: Vrei, Baptista,
S-o pui în colivie, doar de dragul

Acestui diavol, și s-o faci să poarte
Ponosul limbii ei împielițate?

BAPTISTA: Vă țineți firea, domnilor. Îmi este
Nestrămutată hotărîrea. Bianca,
Tu, du-te-n casă. *(Bianca iese.)* Știu că poezia
Și arta, muzica, îi plac... de aceea
Sînt hotărît să-i iau destoinici dascăli
S-o-nvețe cîntul. Dacă tu, Hortensio,
Sau voi, signore Gremio, cunoașteți
Vr-un dascăl, să-l trimiteți cît mai grabnic.
De-i dascăl iscusit, l-oi răsplăti
Îmbelșugat, să pot să dau într-astfel
Copilelor o creștere aleasă.
Cu bine-acum. *(Catarinei)* Tu poți rămîne-aici.
Mai multe am cu Bianca să vorbesc.

(Iese.)

CATARINA: Socot că aș putea să plec și eu,
Așa-i? Auzi! Să-mi socotească timpul
Să nu știu cînd să stau și cînd să plec!
Ha!

(Iese.)

GREMIO: Poți să te duci și la mama dracului! Ai atîtea daruri că n-are să-și piardă nimeni vremea cu tine. Iubirea noastră nu-i chiar atît de mare, Hortensio, încît să nu putem ajunge să ne roadem unghiile, lăsînd-o să mai lîncezească. Plăcinta noastră e crudă deocamdată pe amîndouă fețele. Totuși, de dragul scumpei mele Bianca, voi căuta să găsesc, prin orice mijloc, un bărbat în stare s-o învețe tot ce-i place, și i-l voi trimite tatălui ei.

HORTENSIO: Și eu voi face la fel, signore Gremio. Dar încă un cuvînt, te rog. Cu toate că rostul potrivniciei noastre nu îngăduie vreo tocmeală, află totuși — e vorba de ceva care ne privește pe amîndoi — că, dacă mai vrem să intrăm în casa iubitei noastre Bianca și să fim mai departe potrivnici ca să-i cîștigăm iubirea, trebuie să ne străduim să-ndeplinim mai cu seamă un lucru.

GREMIO: Care, rogu-te?

HORTENSIO: Păi, signore, să-i găsim un soț surorii ei.

GREMIO: Un soț? Un diavol?

HORTENSIO: Am spus: un soț.

GREMIO: Am spus: un diavol. Crezi oare, Hortensio, oricît de bogat i-ar fi părintele, că s-ar putea afla un bărbat atît de smintit încît să se cunune cu iadul?

HORTENSIO: Crezi, Gremio, că, dacă este mai presus de răbdarea noastră să-i îndurăm cicălelile, nu mai sînt flăcăi de treabă pe lume — numai să putem da de ei — care să se hotărască s-o ia cu toate cusururile ei și cu toată zestrea ei pe deasupra?

GREMIO: N-aș putea să spun. Despre partea mea, dacă ar trebui să-i capăt zestrea în asemenea chip, aș prefera să fiu biciuit în fiecare dimineață, la răscruce de drum!

HORTENSIO: Pe cinstea mea, după cum spui și dumneata, e greu s-alegi merele bune de cele putrede. Dar hai să mergem. De vreme ce această piedică legiuită ne face iarăși prieteni, trebuie să ne păstrăm prietenia pînă ce vom găsi un bărbat pentru fiica mai mare a lui Baptista și-i vom îngădui astfel fiicei mai mici să-și aleagă soțul la rîndul ei. Atunci vom fi iarăși vrăjmași. Dulce Bianca! Fericit bărbatul care o va căpăta de soție! Cel care va alerga mai iute va căpăta în dar inelul! Ce zici de asta, signor Gremio?

GREMIO: Fie! Aș dărui cel mai strașnic armăsar din toată Padova numai să-l pot îndupleca pe vreunul să-nceapă să-i facă curte și să ajungă apoi s-o pețească, s-o cucerească, să ajungă să-i împărtășească patul și să curețe casa de ea. Hai să mergem. *(Iese cu Hortensio).*

TRANIO:
E oare cu putință ca iubirea
Să vă cuprind-atîta de năprasnic?

LUCENȚIO:
O, Tranio, pîn-am simțit și eu
Cît e de-adevărat, n-aș fi crezut
Să fie cu putință! Am simțit
Săgețile iubirii-n tulburarea
Ce m-a cuprins, pe cînd priveam la dînsa,
Îți pot mărturisi acum, în taină,
Tu care-mi ești mai drag decît i-a fost
Reginei din Cartagina, odată,
Iubita-i slujitoare, Anna[28], Tranio,
Că ard, că mă topesc, că mă sfîrșesc,
De n-o voi cuceri pe fat'-aceasta
Atît de dulce. Dă-mi un sfat prielnic,
Căci știu că vrei să-mi vii într-ajutor.

TRANIO:
Stăpîne, nu e timpul să vă cert:
Din inimă iubirea greu se scoate.
De vreme ce iubirea v-a cuprins

Rămîne doar un lucru de făcut:
Redime te captum quam queas minimo.[29]

LUCENȚIO: Îți mulțumesc, băiete. Hai să mergem,
Îmi e destul atît. Și nu-mi rămîne
Decît s-ascult de sfatu-ți iscusit.

TRANIO: Atît de mult, stăpîne, ați privit-o
Pe fată, că trecut-ați cu vederea
Din toate, ce era mai nimerit.

LUCENȚIO: Ba da! Pe chipul ei am contemplat
Suava frumusețe a fiicei
Lui Agenor[30] ce l-a făcut pe Zeus
Cîndva pe țărmul Cretei să-ngenunche.

TRANIO: Atîta doar? Cum? N-ați băgat de seamă
Cînd sora ei a început să strige
De-abia puteau urechile s-o rabde?

LUCENȚIO: Ah, Tranio! Văzut-am cum se mișcă
Frumoasele ei buze de mărgean!
Suflarea ei îmbălsăma văzduhul
Și tot ce are, dulce e, și sfînt!

TRANIO: E vremea să-l mai scot din amețeală!
Vă rog să vă treziți din vis, signor.
Vă întăriți și sufletul și mintea
De vreți s-o cuceriți. Atît de rea,
De zgripțoroaică-i sora ei mai mare,
Încît, atîta timp cît tatăl ei
Nu va scăpa de dînsa, și iubirea
Vă va rămîne tot neprihănită,
Căci tatăl fetii-n casă-a zăvorît-o,
Să nu-l mai plictisească pețitorii.

LUCENȚIO: Ah, Tranio, ce crud părinte are!
Dar spune-mi, auzitu-l-ai spunînd
Că vrea să-i ieie dascăli, s-o învețe?

TRANIO: Doar planul meu pe-aceasta e clădit!

LUCENȚIO: Și eu am chibzuit la fel.

TRANIO: Signor,
E unul și același planul nostru...

LUCENȚIO: Mi-l spune-ntîi pe-al tău.

TRANIO: În strai de dascăl
Vă travestiți, să-i dați învățătură.
Nu-i planul vostru?

LUCENȚIO: Da, să-l încercăm?

TRANIO: Dar nu se poate. Cine va rămîne
În locul vostru-n Padova, să fie

Feciorul lui Vincenţio? Să-nveţe
În locul lui, să-i ţină casa? Cine
Îi va primi prietenii la masă?

LUCENŢIO: Ei, asta-i! Linişteşte-te! Pe noi
Nu ne-a văzut pe-aicea încă nimeni
Şi nici nu poate cineva să ştie
Privind la chipuri, cine e stăpînul
Şi cine este sluga. Prin urmare
Tu, Tranio, vei fi stăpîn, în locu-mi
Vei ţine casă, masă-mbelşugată.
Şi slujitori, precum aş face-o eu.
Eu am să fiu un altul: din Florenţa,
Din Napoli, sau vreun sărac din Pisa.
Hai, Tranio, m-am hotărît. Îmbracă
Mantaua mea. Poftim şi pălăria.[31]
Cînd va sosi Biondello, să asculte
De tine, numai limba să şi-o ţie.

TRANIO: De este voia voastră... *(Schimbă hainele.)*
Sînt silit
Să vă ascult, căci astfel de poruncă
Mi-a dat, la despărţire, tatăl vostru:
„S-asculţi de fiul meu, să-i fii supus!“
Deşi nu cred că se gîndea la asta!
Lucenţio sînt deci! Îmi pare bine!
Lucenţio îmi e nespus de drag!

LUCENŢIO: Lucenţio să fii, iubite Tranio;
Şi lasă-l pe Lucenţio să fie
Îndrăgostit, şi sluga ta, ca astfel
Să pot s-o cuceresc pe dulcea fată
Al cărui chip rănitu-mi-a privirea!
Dar iată-l pe Biondello *(Intră Biondello)*
Unde-ai fost,
Nemernicule?

BIONDELLO: Unde-am fost, stăpîne?
Haiti! Ce s-a întîmplat? Cum l-ai lăsat
Pe Tranio veşmîntul să ţi-l fure?
I l-aţi furat cumva pe-al lui? Sau poate
Voi amîndoi... Ce s-a-ntîmplat, vă rog?

LUCENŢIO: Ia vino-ncoace, neghiobule! Nu-i vreme
Să faci pe măscăriciul! Fii cuminte!
Tovarăşul tău Tranio mi-a luat
Şi straiele, şi-nfăţişarea, astfel

Să-mi vie-n ajutor. M-am îmbrăcat
Cu haina lui. Abia sosit aicea
M-am luat la ceartă cu un padovan
Și l-am ucis. Mi-e teamă c-aș fi fost
Recunoscut. Deci, cată să-l asculți,
Îți poruncesc. Voi căuta să plec
În taină din oraș, să-mi mîntui viața.
M-ai înțeles?

BIONDELLO: Eu, domnule? Nimic!

LUCENȚIO: Și vezi, ai grijă: numele de Tranio
Să nu-l rostești, căci Tranio-i acum
Lucențio...

BIONDELLO: Tii! Ce noroc pe dînsul!
De-ași fi și eu o dată-n locul lui!

TRANIO: Ce bine-ar fi dorința să mi se-ndeplinească:
Cu fata lui Baptista să se căsătorească
Lucențio! Băiete, îți cer acum și eu,
De-ți este drag stăpînul, să fii la locul tău.
Cu toată lumea să te porți cuminte.
Doar cînd rămînem singuri, ține minte,
Sînt pentru tine Tranio. Oriunde
Îți sînt stăpîn. Ai înțeles? răspunde!

LUCENȚIO: Hai, Tranio, să mergem. Mai rămîne să faci ceva: treci și tu în rîndul pețitorilor. Să știu că am și eu temeiurile mele și acestea atîrnă greu în cumpănă.

(Ies.)
În avanscenă.

ÎNTÎIUL SLUJITOR: Milord, ați adormit. Nu ascultați piesa?

SLY: Ba da, pe sfînta Ana! Strașnică piesă, încape vorbă! Mai e ceva?

PAJUL: Abia a început, milord.

SLY: E o piesă grozavă, doamnă milady! De s-ar termina mai repede!

(Se așază și urmăresc piesa.)

SCENA 2

Înaintea casei lui Hortensio.
Intră Petruchio și Grumio.

PETRUCHIO: Te-am părăsit un timp, Verona mea,
Să-mi văd aici, în Padova, amicii,

Și mai ales pe cel mai drag din ei,
Pe cel mai încercat din ei, Hortensio.
Îmi pare că e casa lui aceasta.
Hai, Grumio, nemernicule, bate.[32]
N-auzi?

GRUMIO: Să bat, domnule? Pe cine să bat? A jignit careva pe înălțimea voastră?

PETRUCHIO: Măgarule, să-mi tragi una zdravănă.

GRUMIO: Să vă trag una, domnule? De ce, domnule? Cine sînt eu, domnule, ca să vă trag una, domnule?

PETRUCHIO: Neghiobule, îți spun să dai cu sete,
Sau te pocnesc de nu te vezi, băiete!

GRUMIO: Grozav de certăreț s-a mai făcut!
De m-aș încumeta să dau, știu bine
Ce mi s-ar întîmpla...

PETRUCHIO: A! Nu vrei să lovești? Poftim încoace!
Cunoști tu ce e muzica? Îți place?
Știi ce-i un sol? Un fa?

(Îl ia de urechi.)

GRUMIO: Au! Ajutor!
Mi-a-nnebunit stăpînul!

PETRUCHIO: Haide, bate,
Îți poruncesc, măgarule, o dată!

(Intră Hortensio.)

HORTENSIO: Hei! Ce s-a întîmplat? Vechiul meu prieten Grumio! Și bunul meu prieten Petruchio! Ce vînt v-aduce pe la Verona?

PETRUCHIO: Signor Hortensio, ne-mpaci cu vorbe bune?
Con tutto il cuore ben trovato[33], cum s-ar spune.

HORTENSIO: *Alla nostra casa ben venuto, molto honorato, signor mio Petruchio*[34]. Ridică-te Grumio, ridică-te.
Vom împăca noi toată cearta asta.

GRUMIO: Ce tot îndrugă pe latinește[35] stăpînul meu n-are nici în clin nici în mînecă acum cu ce-am pățit. Dacă nici ăsta nu-i un temei legiuit să ies din slujba lui! Ia judecați și dv., domnule: îmi poruncește să-l lovesc și să-i trag una cît pot de tare, domnule! Vă-ntreb: se cuvine oare să se poarte astfel o slugă cu stăpînul ei? Care să fi ajuns pe cît îmi pot da seama, la vreo treizeci și doi de ani, sau cam pe-aproape?

De, dacă-l burdușeam cum m-a-ndemnat,
Sărmanul Grumio ar fi scăpat.

PETRUCHIO: Neghiob și fără minte. Știi, Hortensio,
I-am poruncit să bată-n poarta casei,
Și n-a voit, obraznicul, s-asculte!

GRUMIO: Auzi! Să bat la poartă! Cerule! Nu mi-ai spus răspicat: „Să-mi tragi una pe cinste"... „Să dai cu sete"... „Bate, măgarule, îți poruncesc"... Și acuma vii cu lovitura-n poartă?

PETRUCHIO: Zevzecule, ori pleci, ori taci din gură!

HORTENSIO: Petruchio, răbdare. Sînt chezașul
Lui Grumio. Păcat că v-ați certat!
Bătrînul, credinciosul, mucalitul
Tău Grumio! Ia spune-mi, drag prieten,
Ce vînt prielnic te-a adus aicea,
La Padova, departe de Verona?

PETRUCHIO: E vîntul care-i mînă-n lumea largă
Pe tineri, ca să-și caute norocul
Departe de cămin, căci n-au prilejul
Deprinderi prea alese să cîștige
Acolo. Scurt, Hortensio, aceasta-i
Povestea mea. Iubitul meu părinte,
Antonio, e mort. Am hotărît
Să mă însor și să mă-mbogățesc
Cît voi putea. În pungă am parale.
Și am plecat prin lume s-o cutreier.

HORTENSIO: Petruchio, de m-aș încumeta
Să-ți spun pe șleau, ți-aș da, de vrei, pe loc
O soață zgripțoroaică. N-ai avea
De ce să-mi mulțumești. Dar află, totuși,
Că-i foarte înstărită. Însă mi-ești
Prea bun prieten să te duc la dînsa.

PETRUCHIO: Signor Hortensio, între vechi prieteni
Cum sîntem noi, încap puține vorbe.
De știi cumva vreo fată, care este
Atîta de bogată, ca să-mi fie
Soție — știi că urmăresc doar zestrea! —
Să fie ca iubita lui Florentius[36]
De slută, sau bătrînă ca Sibila[37],
Și rea precum Xantipa lui Socrate[38],
Ba chiar mai rea, nu m-ar speria de fel,
Și nici nu mi-ar înăbuși iubirea.
Chiar dac-ar fi la fel de furtunoasă
Ca marea Adriatică. Venit-am
La Padova, să mă căsătoresc

Cu zestre. Dacă soața e bogată,
Și căsnicia-i binecuvîntată!

GRUMIO: Vezi, domnule? Îți spune răspicat ce are pe suflet. Dați-i bani destui, și-l puteți însura și cu o păpușă, sau cu o jucărie din dantelă; sau cu o babă fără un dinte-n gură, năpăstuită de tot atîtea metehne cît cinzeci și două de gloabe. Nimic n-ar spune, zău! Numai zestrea să fie cît de mare!

HORTENSIO:
De vreme ce-am ajuns așa departe,
Petruchio, ce-am început în glumă
Hai să-ncheiem, acuma. Sînt în stare
Să te ajut să-ți iei, aici, soție
Și cu destulă zestre, și frumoasă,
Și tînără, crescută ca o fată
De nobil. Are-o singură meteahnă,
Dar e destul: e rea, cicălitoare,
Sălbatică, atît din cale-afară,
Încît, sărac să fiu, și n-aș primi
S-o iau de soață, de mi-ar da o mină
De aur!

PETRUCHIO:
Ei, Hortensio! Nu știi
Ce poate face aurul! Ia spune-mi
Ce nume poartă tatăl ei, atît.
Chiar de-ar răcni mai tare ca furtuna
Cînd toamna cade fulgerul din nouri,
Vreau s-o cunosc.

HORTENSIO:
Părintele-i, Baptista
Minola se numește, om de vază,
Avut. Pe ea o cheamă Catarina,
Și gura i-e în Padova vestită.

PETRUCHIO:
Pe tatăl ei îl știu; pe dînsa, nu.
Baptista cunoscutu-l-a pe tata.
Să știi, Hortensio, că nu mai dorm
Dacă n-o văd mai repede. Mă iartă
De plec acum... Sau mergi la ea cu mine?

GRUMIO: Te rog, domnule, lasă-l să plece cîtă vreme e-n toana asta. Pe cuvîntul meu, dacă l-ar cunoaște și dînsa tot atît de bine ca și mine, ar înțelege că puțin îi pasă de cicăleală. Poate să-i spună în față că e un ticălos, sau alte asemenea vorbe: n-ar avea habar! Dar dacă începe dînsul o dată să zbiere, e vai de capul ei! Pot să vă spun, domnule, că, de i s-ar împotrivi cît de puțin, o pățește! Îi arde una cît ai zice pis, de-i sar ochii din cap! Nu-l cunoașteți, domnule!

HORTENSIO: Petruchio, așteaptă! Merg la tine.
Comoara mea e-n casa lui Baptista:
El ține giuvaerul vieții mele,
Frumoasa Bianca, fata lui cea mică,
Ascunsă de privirea tuturor
Acelora ce vor să-i ceară mîna,
Crezînd cu neputință să-și găsească
Vreodată Catarina un bărbat
Din pricina cusurului pe care
Ți l-am dezvăluit. A dat porunci
Să nu mai vină nimenea la Bianca,
Cît timp afurisita Catarina
Nu-și va găsi un soț.

GRUMIO: Auzi poreclă!
„Afurisita Catarina"! Iată
Un nume minunat pentru-așa fată!

HORTENSIO: Prietenul Petruchio, de vrea,
Îmi poate da prilejul să m-arăt
În robă neagră îmbrăcat, în fața
Bătrînului Baptista, ca un dascăl
De muzică, și s-o învăț pa Bianca.
Și astfel aș avea îngăduința
S-o pot vedea în fiecare zi,
Și fără să le dau de bănuit.

GRUMIO: Poftim! Asta nu-i ticăloșie? Ia priviți cum își stoarce mintea tineretul să-i păcălească pe bătrîni!

(Intră Grumio, urmat de Lucențio, deghizat și cu cărți sub braț.)

Stăpîne, stăpîne, ia privește în jurul tău; cine vine acolo, ha?

HORTENSIO: Taci, Grumio. Acesta mi-e rivalul.
Petruchio, să stăm mai la o parte.

GRUMIO: Ce tînăr ne-ntrecut! Ce amorez!

GREMIO: E foarte bine! M-am uitat pe listă:
Sînt bine-alese cărțile. Voi pune
Cît mai frumos, mai gingaș să le lege.
Sînt numai cărți de dragoste! Și vezi
Să nu-i citești cumva și alte cărți.
Mă înțelegi... La ce-o să-ți dea Baptista
O să adaug și eu bogate daruri.
Ai grijă ca aceste manuscrise
Să fie cît mai dulce parfumate,
Căci dînsa e mai dulce ca parfumul

Cel mai îmbătător. Dar ia să-mi spui:
Din ce vrei să-i citești?

LUCENȚIO: Din orișice
Îi voi citi, voi căuta să fie
De dumneavoastră vorba. De-aceasta
Să fiți încredințat. E ca și cum
Ați sta în locul meu. Și poate chiar
Voi folosi cuvinte mai alese,
Afară dacă sînteți, cărturar!

GREMIO: Ce mare lucru e învățătura!

GRUMIO: Ce mare bou mai este stîrpitura!

PETRUCHIO: Taci, Grumio!

HORTENSIO: Sst! Grumio. Te ție Domnu-n pază,
Signor Gremio!

GREMIO: Bine te-am găsit,
Signor Hortensio. Știi unde mă duc?
Eu lui Baptista i-am făgăduit
Să-i caut un profesor pentru Bianca
Și am avut norocul să-l găsesc
Pe tînărul acesta, învățat
Și cu purtări alese. Pentru Bianca
E foarte potrivit. În poezie
Și-n alte cărți, și doar din cele bune,
E foarte priceput, te-ncredințez.

HORTENSIO: A! Bine! Am găsit și eu un domn
Ce mi-a făgăduit că-mi va găsi
Un muzicant să-i deie lecții Biancăi.
Deci n-am rămas prejos. Față de Bianca
Făcutu-mi-am, de asemeni, datoria.

GREMIO: Mi-e scumpă, și cu fapte-o dovedesc.

GRUMIO *(aparte)*:
Ba nu, cu saci de aur mai cu seamă!

HORTENSIO: Nu-i vreme-acuma, Gremio, să dăm
Iubirii noastre frîu. Voiesc să-ți spun
O veste bună pentru amîndoi.
Ascultă-mă: îl vezi pe domnu-acela?
E-un nobil întîlnit din întîmplare.
Și-i hotărît să-ncerce s-o pețească
Pe-afurisita Catarina, dacă
Îi place zestrea, și s-o ia de soață.

GREMIO: Zis și făcut! E minunat! I-ai spus,
Hortensio, cusururile-i toate?

PETRUCHIO: Am auzit că este-o zgripțoroaică,
Dar, dacă-i doar atîta, nu mi-e frică.

GREMIO: Așa vorbești, prietene? De unde
Ești tu?

PETRUCHIO: Sînt din Verona. Mi-a fost tată
Antonio, răposatul. Am avere.
Și-o viață-ndelungată și senină
Voiesc să duc.

GREMIO: Ciudată-i-ar fi, signor,
Asemeni viață cu asemeni soață.
Dar, dacă ai destulă îndrăzneală,
În numele lui Dumnezeu, 'nainte.
Te-oi ajuta de vrei să te încumeți
Să-i faci sălbăticiunii-acelei curte.

PETRUCHIO: Da, vreau, precum am poftă să trăiesc.

GRUMIO: Păi, s-o pețească! altfel am s-o spînzur!

PETRUCHIO: Cu gîndu-acesta am venit aici.
Vă-nchipuiți că oarecare larmă
M-ar asurzi? Cînd eu, în viața mea,
Am auzit cum rage leul? Parcă
N-am auzit răcnind întinsa mare,
Ca un mistreț, de vînturi răscolită
Și-nvăluită-n spumă? Sau pe cîmpul
De luptă, artileria trăsnind
Și tunetele cerului, prin nouri
Răzbubuind? În zeci și zeci de lupte
N-am auzit alarma-asurzitoare
Și nechezatul cailor fugari,
Și trîmbițele? Îmi vorbiți acum
De limba unei fete? La ureche
Îmi va suna, ca pocnetul castanei
În vatra țărănească! Ce prostie!
Povești cu care se sperie copiii!

GRUMIO *(aparte)*:
Văd că nu-i este teamă de nimic!

GREMIO: Hortensio, ascultă: domnul ăsta
La timp sosit-a, spre norocul nostru
Și spre folosul lui, așa socot.

HORTENSIO: I-am spus că-i vom plăti și cheltuiala,
Să poată s-o pețească pe-ndelete.

GREMIO: Sînt gata!... O! De-ar merge toate strună!...

GRUMIO *(aparte)*:
N-ai grijă! Nu rămîne de minciună!
Nu-s mai convins, vai, de o masă bună.

Intră Tranio, bogat îmbrăcat, întovărășit de Biondello

TRANIO: Signori, vă ţie Domnu-n pază! Pot
Să vă întreb, pe unde este casa
Signorului Minola?

BIONDELLO: A, vorbiţi despre acela care are două fete foarte frumoase, nu?

TRANIO: Chiar despre dumnealui, Biondello.

GREMIO: Auzi, signor? Că doar nu te gîndești la dumneaei care...

TRANIO: La dumnealui, la dumneaei, ce amestec ai dumneata?

PETRUCHIO: Dar nu la cea afurisită, nu-i așa?

TRANIO: Nu-mi plac afurisitele, signor.
Biondello, gata — ia-o la picior.

LUCENȚIO *(încet)*:
Bun, Tranio!

HORTENSIO: O vorbă pînă a pleca:
Îi dai tîrcoale fetei? Da, au ba?

TRANIO: Și chiar dacă i-aș da, signor, ce-ți pasă?

GREMIO: Nu-mi pasă de te-ntorci frumos acasă
Și nu mai scoţi o vorbă...

TRANIO: Cum, nu-s oare
Aceste străzi destul de-ncăpătoare
Pentru-amîndoi?

GREMIO: Dar vezi că fata nu e!

TRANIO: Pe ce temei, mă rog?

GREMIO: De vrei să știi, copila e iubită
Și de signorul Gremio, aleasă...

HORTENSIO: ...Să-i fie lui Hortensio mireasă!

TRANIO: Stați, domnii mei, de sînteți gentilomi.
Vă rog să-mi dați puţină ascultare!
Baptista e un gentilom de vază
Care pe tata-l știe foarte bine.
Chiar de i-ar fi copila mai frumoasă
De cum o știm, și încă ar putea
Să aibă-un cîrd de peţitori; iar eu
Sînt unul dintre dînșii. Fiica Ledei[39]
Avea o mie de închinători.

Frumoasa Bianca să mai aibă unul
Și-acesta, jur, Lucențio va fi
Chiar Paris dacă i s-ar împotrivi.

GREMIO: Cum? Cum? Signoru-acesta să ne-nfrîngă
Pe toți?

LUCENȚIO: Lăsați-l. Știu că se va face
De rîs.

PETRUCHIO: La ce atîtea vorbe goale,
Hortensio?

HORTENSIO: Signor, îngăduiți-mi
Să vă întreb: văzut-ați voi vreodată
Pe fata lui Baptista?

TRANIO: Nu, signor.
Dar mi s-a spus că are două fete:
Că una e vestită, pretutindeni,
Prin gura ei cea rea; iar una este
Vestită prin aleasa-i gingășie.

PETRUCHIO: Signor, întîia este pentru mine.
Lăsați-mi-o!

GREMIO: Da, treaba-aceasta grea
Lui Hercule[40] lăsați-i-o. Va-ntrece
Isprăvile vestitului Alcid.

PETRUCHIO: Signor, e bine să ne lămurim:
Copila cea mai mică, despre care
Ai auzit, e foarte strîns ținută
De tatăl ei; și-acesta n-o mărită
De nu va face nunta mai întîi
Copila cea mai mare, nu-nainte.

TRANIO: De este-așa, signor, și ești în stare
Să ne ajuți, pe mine și pe ceilalți,
Spărgînd întîiul gheața, și o faptă
Atît de mare săvîrșești, luînd-o
Pe cea mai mare, și îngăduindu-i
Și celei mici să-și ia bărbat, atunci
Acel ales va ști să-ți mulțumească.

HORTENSIO: Așa e — ai vorbit cu-nțelepciune.
Și cum ești pețitor și dumneata,
Vei fi îndatorat acestui domn
Ca mine, ca noi toți, nu este-așa?

TRANIO: Nu voi uita aceasta, domnul meu,
Și, ca dovadă, vreau să te poftesc

În după-amiaza-aceasta să cinstim
În sănătatea scumpei noastre Bianca,
Precum fac avocații, care la bară
Se-nfruntă crunt, apoi ca buni prieteni
Mănîncă împreună și ciocnesc.

GRUMIO, BIONDELLO: E minunat! Prieteni, hai cu toții!
Să mergem!

HORTENSIO: Mi se pare nimerită
Propunerea pe care ne-ai făcut-o.
Eu îți voi fi, Petruchio, *ben venuto*[41].

(Ies.)

ACTUL II

SCENA 1

În casa lui Baptista Minola din Padova.
Intră Catarina și Bianca.

BIANCA: Iubită surioară, nu-mi mai face
Atît necaz; și nu te necăji
Nici tu, făcînd o slujnică din mine,
O roabă! Ce ocară! Cît privește
Aceste fleacuri, dacă mă dezlegi,
Să știi, le scot pe toate de pe mine.
Și rochia... și cămașa dacă vrei.
Voi face tot ce-mi poruncești, căci știu
Ce se cuvine surioarei mele
Mai mari...

CATARINA: Din toți acei ce te pețesc,
Să-mi spui pe care îl iubești mai mult.
Nu căuta s-ascunzi...

BIANCA: Iubită soră,
Din toți aceștia, încă n-am găsit
Un chip la care gîndul meu să zboare
Mai mult decît la ceilalți...

CATARINA: Minți, drăguțo!
Nu e cumva Hortensio?

BIANCA: Îți place?
Îți jur să pun o vorbă pentru tine,
Să poți să-l iei de soț...

CATARINA: Îl vrei atunci
Pe unul mai bogat... de pildă, Gremio,
Să te-nfrumusețeze cu podoabe...

BIANCA: Îmi porți, zău, pică din pricina lui?
Îmi pare că glumești... îmi dau eu seama
Că totu-i doar o glumă. Surioară,
Te rog, dezleagă-mi mîinile...

CATARINA: De crezi
Că asta-i glumă *(o lovește)* glume au fost toate!

(Intră Baptista.)

BAPTISTA: Cum, domnișoară? Ce obrăznicie!
Hai, du-te, Bianca!... Biata fată!... Plînge!
Ia-ți lucrul, hai! Să nu mai stai cu dînsa!
Nu ți-e rușine, fiară îndrăcită?
De ce să-i faci atîta rău, cînd ea
Nu ți-a făcut nimica, niciodată?
Ți-a spus cîndva vreo vorbă aspră, biata?

CATARINA: Tăcerea ei mă-nfurie! Și vreau
Să mă răzbun...

(Aleargă după Bianca)

BAPTISTA: Cutezi, sub ochii mei?
Hai, Bianca, du-te în iatacul tău.

(Iese Bianca.)

CATARINA: Pe mine văd că nu poți să mă suferi!
Doar dînsa e comoara ta! Doar ei
Îi cauți un bărbat. Iar eu voi fi
Silită să dansez la nunta ei
Desculță[42], și, de dragul ei, să intru
În iad ducînd o turmă de maimuțe![43]...
Să nu-mi mai spui nimic. Mă-ncui, plîngînd,
Pîn-oi găsi prilej de răzbunare!

(Iese.)

BAPTISTA: A fost vreodată om mai necăjit
Ca mine? Cine vine?

(Intră Gremio și Lucențio, îmbrăcat sărăcăcios; Petruchio; Hortensio în costum de profesor de muzică, Tranio și Biondello, care poartă sub braț o lăută și mai multe cărți.)

GREMIO: Bun găsit,
Signor Baptista.

BAPTISTA: Bună dimineața,
Vecine Gremio. Domnul să vă ție
În paza lui, signori.

PETRUCHIO: Pe voi de asemeni!
Mărite domn! Vă rog, n-aveți o fată
Numită Catarina? și frumoasă,
Și plină de virtuți?

BAPTISTA: Da, am o fată
Numită Catarina...
GREMIO: Prea mergi iute!
Începe mai domol...
PETRUCHIO: Mă plictisești,
Signore Gremio! Lasă-mă în pace!
Sînt, domnule, un nobil de Verona.
Și, auzind de marea-i frumusețe,
De-nțelepciunea ei, și de purtarea-i
Atît de dulce, blîndă și cuminte,
Am cutezat să mă înfățișez
În casa voastră, ca să-mi fie ochii
De toate cele spuse, mărturie.
Și, ca să nu sosesc cu mîna goală,
Vă-nfățișez aici un om de-al meu

(Îl arată pe Hortensio)

Ce-i iscusit în muzică și calcul
Și poate pe copila dumneavoastră
S-o-nvețe multe lucruri, în acele
Științe care-i sînt pe plac. Primiți-l
Căci altfel mă jigniți, signor Baptista.
El se numește Licio, din Mantua.
BAPTISTA: Să fiți, signore, bun venit. Și dînsul
La fel, de dragul vostru. Cît privește
Pa Catarina, fata mea, știu bine
Că nu e pentru voi, și-mi pare rău.
PETRUCHIO: Nu vă-nduraţi de voi să se despartă,
Sau poate eu să nu vă fiu pe plac...
BAPTISTA: M-ați înțeles greșit. V-am spus ce cred.
De unde sînteți? Numele, vă rog?
PETRUCHIO: Petruchio mi-e numele. Sînt fiul
Bătrînului Antonio, un om
Vestit în toată țara italiană.
BAPTISTA: L-am cunoscut. În amintirea lui
Veți fi, în casa mea, binevenit.
GREMIO: Acum c-ai spus ce-aveai de spus, te rog,
Petruchio, ne lasă și pe noi,
Sărmanii pețitori, să mai vorbim.
Baccare![44] Zău! Că prea ai luat-o iute!
PETRUCHIO: Signore, să mă ierți, voiam să mîntui cît mai repede!
GREMIO: Nu mă-ndoiesc, dar s-ar putea să nu-ți iasă pe vrute.
Vecine, iată și din partea mea un dar care va fi binevenit,

sînt încredințat. Ca să-ți pot răsplăti și eu aleasa prețuire pe care mi-ai arătat-o mai mult decît altora, îți înfățișez, cu-ngăduința domniei tale, pe acest tînăr învățăcel *(îl prezintă pe Lucențio)* care a învățat multă vreme la Reims[45]. Cunoaște tot atît de bine limba greacă și latină pe cît cunoaște celălalt muzica și matematica. Numele lui e Cambio. Te rog să-l primești în slujba domniei tale.

BAPTISTA: Mii de mulțumiri, signor Gremio. Fii binevenit, dragă Cambio. Dar, scumpe domn, *(lui Tranio)* îmi pare că sînteți străin aici. Pot îndrăzni să aflu pricina venirii voastre?

TRANIO: Iertați-mă, signore. Îndrăzneala
E doar din partea mea, fiind străin
Aici, că îndrăznit-am s-o pețesc
Pe prea frumoasa și virtuoasa Bianca.
Mi-e cunoscută hotărîrea voastră
În ce privește fata cea mai mare
Și nu vă cer decît un singur lucru:
Să mă lăsați, cînd veți cunoaște neamul
Din care mă cobor, să stau la rînd
Cu ceilalți pețitori, la fel cu ceilalți
S-o pot vedea pe fata dumneavoastră.
Și, ca să poată fetele-amîndouă
Să-nvețe, v-am adus lăuta-aceasta.
Și multe cărți grecești și latinești,
De le primiți, înseamnă că-s de preț...

BAPTISTA: Lucențio vi-i numele? De unde?

TRANIO: Sînt fiul lui Vincențio din Pisa.

BAPTISTA: Un om de mare vază. Îl cunosc
Din auzite. Bun venit, signor!
(lui Hortensio) Tu ia lăuta; tu *(lui Lucențio)* aceste cărți.
Vă veți vedea elevele îndată.

(Intră un slujitor)

Hai! Du-i pe domnii-aceștia la copile
Și spune-le că-s dascăli, amîndoi;
Cu dînșii să se poarte cît mai bine.

(Iese slujitorul cu Hortensio, Lucențio și Biondello).

Să ne plimbăm oleacă prin grădină,
Și-apoi la masă[46]. Bunveniți îmi sînteți,
Vă rog fiți de-aceasta-ncredințați.

PETRUCHIO: Signor Baptista, mare grabă am
Să încheiem mai iute. N-aş putea
Să viu şi-n alte zile în peţit.
L-aţi cunoscut pe tata; mă cunoaşteţi
Printr-însul şi pe mine; moştenirea
E-a mea, întreagă: bunuri şi moşii;
Le-am înmulţit, şi nu le-am micşorat.
De-oi căpăta iubirea fetei voastre,
Ce zestre voi primi, cu ea o dată?

BAPTISTA: Din bunurile mele, jumătate
La moartea mea. Şi douăzeci de mii
Coroane, bani peşin.

PETRUCHIO: În schimbul zestrei
Acesteia, îi recunosc şi eu
La văduvie, 'ntreaga mea avere,
Moşii, şi alte bunuri.[47] Hai să facem
Îndată foaia zestrei, să-ntărim
Făgăduinţa fiecărei părţi.

BAPTISTA: Doar cînd vei izbuti să dobîndeşti
Ce este mai de preţ: iubirea fetei.
Aceasta este cheia!

PETRUCHIO: Asta-i fleac!
Să-ţi spun acuma, tată: sînt şi eu
La fel de repezit, pe cît e dînsa
De-afurisită. Cînd se întîlnesc
În cale două flăcări, toate-n jur
Le fac să fie scrum. Un foc mai mic
Îl înteţeşte vîntul liniştit.
Dar cînd furtuna se porneşte, stinge
În cale orice foc. Mă voi purta
La fel cu dînsa. Mi se va supune.
Căci n-am s-o cruţ, şi n-am să-i spun poveşti,
Ca la copii.

BAPTISTA: Ce bine-ar fi să poţi
Să izbuteşti! Fii însă pregătit,
Căci îţi va spune vorbe de ocară.

PETRUCHIO: Sînt gata, cum stă muntele în calea
Furtunii. Oricît suflă, nu-l clinteşte.

(Reintră Hortensio, cu capul spart.)

BAPTISTA: Ce s-a-ntîmplat, prietene? Eşti palid.

HORTENSIO: Sînt palid? Dacă este-aşa, de frică...

BAPTISTA: Ei, cîntă bine fata mea? Arată
Că vrea să-nveţe muzica?

HORTENSIO: Ce fată?
Mai repede s-ar duce la război!
Îi stă mai bine spada ca lăuta!

BAPTISTA: Cum? Cu lăuta n-ai făcut nimic?

HORTENSIO: Eu? Dînsa a făcut: mi-a spart-o-n cap!
I-am spus că nu e struna nimerită,
Şi vream s-o iau de mînă, să-i arăt
Cum trebuie să cînte, cînd, deodată,
Se-ntoarce către mine, şi răcneşte:
„A! Strune-s astea? Te strunesc eu, lasă!"
Şi m-a lovit în creştet cu lăuta,
De mi-a ajuns cutia sfărîmată
Pe umeri. Am rămas atunci năuc,
O bună vreme, tras pe roată parcă
Pe umeri cu lăuta sfărîmată.
Iar ea-mi spunea că-s lăutar neghiob
Şi caraghios, şi vorbe de ocară
Parcă-ntr-adins s-ar fi deprins cu ele
Să mi le spună mie...

PETRUCHIO: Minunat!
Zglobie fată! O iubesc acum
De zece ori mai mult ca înainte.
De-abia aştept să stau cu ea de vorbă!

BAPTISTA: Să vii cu mine. Nu fi supărat.
Acuma pe copila cea mai mică
Vei învăţa-o. Muzica îi place
Şi dascălilor recunoscătoare
Li se arată. Vrei, signor Petruchio,
Să mergi cu noi, sau ţi-o trimit pe Kate?

PETRUCHIO: Trimite-ţi-o. Eu o aştept aici.

(Ies Baptista, Gremio, Tranio şi Hortensio.)

Îi fac o curte nemaipomenită:
De-ncepe să mă-njure, îi voi spune
Că are glasul de privighetoare.
De s-o-ncrunta, îi spun că-i e privirea
Mai limpede ca roza, dimineaţa,
Cînd soarbe roua. De rămîne mută,
Şi nu mai scoate-o vorbă, am să-i laud
Aleasa elocinţă fermecată.
Iar de-mi arată uşa, îi voi spune

Că-i mulțumesc din suflet, ca și cum
M-ar fi poftit să stau o săptămînă
Alăturea de dînsa. Dacă-mi spune
Că nu vrea-n nici un chip să se mărite,
Am s-o întreb în care zi ar vrea
Să facem nunta. Iat-o că sosește.
Acum i-acum, Petruchio! Fii tare!

(Intră Catarina.)

A, bună dimineața, Kate. Căci astfel
Ți-e numele, cum mi s-a spus...

CATARINA: Se poate.
Dar nu l-ai auzit întreg. Pe mine
Mă cheamă Catarina.

PETRUCHIO: Zău că minți!
Te cheamă numai Kate! Frumoasa Kate!
Și, uneori, afurisita Kate!
Dar, dintre toate Kate-ele din lume,
Ești cea mai dulce tu! O prăjitură!
Zglobia Kate! Mîngîietoarea Kate!
Divina Kate! Fermecătoarea Kate!
Tot auzind cum toți îți preamăresc
Înțelepciunea, mintea, frumusețea,
Cu vorbe care nu sînt mai presus
De harurile tale-am pus în gînd
Să caut să te capăt de soție.

CATARINA: Ți-ai pus în gînd! Auzi obrăznicie!
Mai mută-ți gîndul, domnule! Văd bine
Că bun ești de mutat!

PETRUCHIO: Cum de mutat?

CATARINA: Precum un scăunel...

PETRUCHIO: Un scăunel?
Hai, vino și așază-te pe el.

CATARINA: Vrei să m-așez pe un măgar ca tine!

PETRUCHIO: Un astfel de măgar ți-ar prinde bine!

CATARINA: Așa o gloabă? Vorbe într-o doară!

PETRUCHIO: Ești tînără, fetițo, și ușoară.

CATARINA: Da, prea ușoară la picior, să pot
Să fiu ajunsă de un porc ca tine...
Și totuși am destulă greutate!

PETRUCHIO: O turturică...

CATARINA: Da, și tu bîtlan.

PETRUCHIO: Crezi că te prinde uliul, turturico?

CATARINA: Se poate, dar bîtlanul, niciodată!
PETRUCHIO: Hai, lasă, viespe, lasă; prea ești rea!
CATARINA: A, viespe sînt? Păzește-te de ac!
PETRUCHIO: Îl știu eu leacul acului: ți-l smulg.
CATARINA: Socoți că știu smintiții unde-i acul?
PETRUCHIO: Se știe unde-și ține acul viespea:
În coadă!
CATARINA: Ba pe limbă.
PETRUCHIO: Limba cui?
CATARINA: A dumitale: n-ai nici cap, nici coadă,
În tot ce spui. Și-acum, rămîi cu bine.
PETRUCHIO: Cu limba-n coada ei? Iubită Kate,
Întoarce-te! *(O oprește).* Sînt nobil.
CATARINA: Să te văd. *(Îl lovește.)*
PETRUCHIO: Jur să te bat, de vei mai da în mine.
CATARINA: Atunci îți piezi blazonul. Dacă dai
Într-o femeie, nu ești gentilom.
Și, dacă nu ești, nu ai nici blazon.
PETRUCHIO: Herald ești, Kate? Mă-nscrie-n cartea ta.
CATARINA: Ce coif ai? O scufie de nebun?
PETRUCHIO: Nu, un cocoș fără de creastă. Kate
Va fi găina mea.
CATARINA: Cocoșul meu?
Cam răgușit cocoș, și fără pene...
PETRUCHIO: Nu fi atît de înțepată, Kate!
CATARINA: Așa sînt eu, cînd am în fața mea
Un caraghios...
PETRUCHIO: Nu-i nici un caraghios
Aici cu noi...
CATARINA: Ba este!...
PETRUCHIO: Mi-l arată.
CATARINA: Să ți-l arăt, îmi trebuie oglindă.
PETRUCHIO: Vorbești de mine?
CATARINA: Ai destulă minte,
Deși ești tînăr.
PETRUCHIO: Zău, pe sfîntul Gheorghe,
Sînt pentru tine mult prea tînăr.
CATARINA: Totuși
Ești cam zbîrcit...
PETRUCHIO: De griji.
CATARINA: Puțin îmi pasă.
PETRUCHIO: Ascultă, Kate: de mine n-ai să scapi.

CATARINA: Îți scot peri albi de stai. Mă lasă-n pace.
PETRUCHIO: Aș, nici nu mă gîndesc. Ești drăgălașă.
Am auzit că ești afurisită,
Sălbatică, nebună, și găsesc
Că nu au fost decît minciuni sfruntate
Ești blîndă, și zglobie, și te porți
Cu multă curtenie. Glasul tău
Răsună ca un murmur de izvoare.
Nu știi să te încrunți, nici să te uiți
Urît, și nu-ți muști buzele, cum face
Femeia, cînd se mînie. Nu-ți place
Să iei din gură vorba altcuiva.
Ci te-ostenești să fii cît mai plăcută,
Mai gingașă, mai blîndă-n tot ce spui.
De ce vorbește lumea că ești șchioapă?
Ce lume mincinoasă! Kate e zveltă
Și dreaptă ca o creangă de alun,
I-e părul castaniu, cum e aluna,
Și dulce cum e miezul ei. Mă lasă
Să văd cum umbli. Nu ești șchioapă, nu!
CATARINA: Ia lasă-mă, smintitule, în pace.
Să dai porunci cui vrei, dar mie nu!
PETRUCHIO: N-a-mpodobit nici Diana[48] vreo dumbravă
Precum împodobește-această sală
Cu portul ei de principesă, Kate.
O! De-ai fi Diana tu, iar dînsa Kate!
Ar fi atuncea Kate neprihănită,
Iar Diana ușuratică!
CATARINA: Ia spune,
De unde-mi știi atîtea vorbe late?
PETRUCHIO: Le-am supt la sînul maicei mele, Kate,
Și-mi vin pe buze fără pregătire.
CATARINA: Ce înțeleaptă mamă ai avut!
Altminteri, prost i-ar fi ieșit copilul!
PETRUCHIO: Nu-s oare om de duh?
CATARINA: Să nu-ți dai duhul!
PETRUCHIO: Ba da, în patul tău, iubită Kate!
Și-acum, să mai lăsăm aceste fleacuri
Și să vorbim deschis. Știi, tatăl tău
S-a învoit să fii soția mea.
Găsit-am zestrea îndestulătoare.
Și, vrei, nu vrei, nevasta mea vei fi.
Știi, Kate, îți sînt bărbatul nimerit

Căci, pe lumina-aceasta, ce-ți alintă
Frumosul chip, nici n-ai putea găsi
Un alt bărbat ca mine. Sînt născut
Să te-mblînzesc, iubită Kate. Să fac
Din Kate afurisita, — o Kate cuminte
Și blîndă, cum sînt toate celelalte
Nenumărate Kate la casa lor.
Sosește tatăl tău. Să nu-mi spui nu.
Eu trebuie, și vreau cu orice preț,
S-o iau pe Catarina de soție.

(Intră din nou Baptista, Gremio și Tranio.)

BAPTISTA: Signor Petruchio, cum ai izbutit
Cu fata mea?

PETRUCHIO: Signore, minunat!
Și nici nu se putea să fie altfel!

BAPTISTA: Ei, fata mea? Cum? Tot ești supărată!

CATARINA: Cum? Mai îmi spui că-s fata ta? Frumos!
Frumos te-ai mai purtat, ca bun părinte
Să mă măriți c-un om scrîntit la minte.
Un bădăran smintit, un caraghios
Ce crede, poate, că m-a cucerit
Cu-njurături?

PETRUCHIO: Ascultă, tată. Lumea,
Și dumneata de asemeni, ați greșit,
Vorbind de dînsa. De se-arată rea,
E-un meșteșug la mijloc. Este blîndă
Precum o porumbiță, și duioasă
Cum este dimineața însorită.
Răbdare are cîtă vreți, se-arată
A doua Griselidis[49]. Și e castă
Precum era Lucreția[50] la Roma.
Într-un cuvînt, ne potrivim atîta
C-am hotărît să ne căsătorim
Duminica aceasta.

CATARINA: Te-aș vedea
Duminică mai bine spînzurat!

GREMIO: Ha! Ia auzi, Petruchio! Mai bine
Te vede spînzurat!

TRANIO: Așa stă treaba?
Atuncea, vezi, ai cam pierdut prinsoarea.

PETRUCHIO: Domol, domol, signori! Eu am ales-o
Doar pentru mine. Ce-aveți împotrivă

De sînt pe placul ei, și ea pe-al meu?
Noi, singuri, între noi, am hotărît
Să fie rea în ochii lumii, doar.
Vă spun: nu-i cu putință de crezut
Cît mă iubește! Oh! Duioasa Kate!
S-a agățat de gîtul meu! Mi-a dat
Atîtea sărutări! Și mi-a făcut
Atîtea jurăminte de iubire!
M-a cucerit! Voi, ca începători,
Nu știți, cînd un bărbat și o femeie
Sînt singuri, cum ajunge să-mblînzească
O scorpie, chiar omul cel mai slab!
Dă-mi mîna, Kate! Acuma vreau să plec
Să cumpăr la Veneția podoabe
Și straie pentru nuntă. Pregătește
Ospățul pentru nuntă. Să poftești
Și musafirii, tată. Catarina
Va fi cea mai frumoasă dintre toate.

BAPTISTA: Nu știu ce să mai spun. Hai, dați-mi mîna
Voi amîndoi. Petruchio, te țină
În paza-i Dumnezeu! S-a hotărît!

GREMIO, TRANIO: Amin, am spus! Noi stăm de mărturie.[51]

PETRUCHIO: Signori, părinte, scumpa mea soție,
Vă las și la Veneția pornesc,
Nu-i mult pînă Duminică. Și vreau
S-avem inele, scule, nestemate.
O sărutare, Kate! Ne cununăm
Duminică!

(Iese. Catarina iese pe altă ușă.)

GREMIO: S-a mai văzut vreo nuntă
Atît de grabnic încheiată?

BAPTISTA: Zău,
Mă simt ca un neguțător, ce-și pune
Din marfă în primejdie o parte
Și-așteaptă hotărîrea tristei soarte!

TRANIO: Era o marfă-nchisă, dar acum
Ori îți aduce vreun cîștig, ori piere
În largul mării.

BAPTISTA: Numai mîngîiere.
Atîta cer.

GREMIO: Nu-ncape îndoială
Că-i tîrgul bun, și fără de tocmeală.
Ia să vorbim de fata cea mai mică,
Acum, Baptista. Ziua așteptată,
Cum vezi, a și sosit. Îți sînt vecin
Și ți-am cerut, întîiul, mîna Biancăi.
TRANIO: Eu o iubesc mai mult decît se poate
Mărturisi cu vorba, sau cu gîndul.
GREMIO: Ei, tinere, mai scumpă decît mie
Nu-ți poate fi.
TRANIO: Iubirea ți-e de gheață, barbă sură!
GREMIO: Și-a ta cum este? E un foc de paie!
Hai, tinere, ia-ți valea! Mintea coaptă
E singură de vreun folos!
TRANIO: Dar vezi
Că înaintea doamnelor, își are
Și floarea tinereții, prețul ei!
BAPTISTA: Hei, domnilor, destul! voi pune capăt
Acestei certe. Lupta o cîștigă
Cel mai destoinic. Care dintre voi
Va pune fetei mele la picioare
Mai mult-avere[52], va primi în dar
Iubirea Biancăi. Tu, signore Gremio,
Ce poți să-i dai?
GREMIO: Întîi, precum știi bine,
Palatul meu din Padova e plin
Cu aur mult, și cu argintărie,
Ibrice și lighene, ca să-și spele
Într-însele frumoasele ei mîini.
Apoi covoare mîndre, tiriene[53],
Și galbeni mulți în sipete de fildeș.
Tapițerii bogate, și gherghefuri
În cufere de chipru, și pologuri,
Brodate perne, scump împodobite
Cu splendide brocate, perle fine
Și horbote venețiene, vase
De-aramă și de cositor curat[54],
Și alte multe lucruri de folos
Gospodăriei. Apoi, la moșie
O sută de frumoase vaci cu lapte
Mai am în staul, iar în grajd, o sută
Și douăzeci de boi. Și alte vite
Mărunte. Sînt înaintat în vîrstă,

Mărturisesc. De-o fi numai a mea,
La moartea mea îi vor rămîne toate.

TRANIO:
A dumitale numai! Straşnic sună!
Vă rog să m-ascultaţi acum, signor.
Sînt singurul moştenitor al tatii.
De mi-o veţi da pe Bianca de soţie
Îi dăruiesc trei case, aşezate
În minunata Pisă, mai frumoase
Ca orişicare casă stăpînită
În Padova de-acest bătrîn signor,
Şi un venit de două mii de galbeni
Adus de o moşie-mbelşugată,
Să-i fie zestre. Ei? Te dai bătut,
Signore Gremio?

GREMIO:
Două mii de galbeni
De pe-o moşie? Toat-averea mea
Abia de-aduce-atîta. Va avea-o,
Şi-i voi mai da şi-o navă, care este
Pe mare, spre Marsilia. Ia spune:
Te-am întrecut, nu este-aşa, cu nava?

TRANIO:
Ei, Gremio, dar toată lumea ştie
Că tata are trei corăbii mari
Şi două năvi mai mici, douăsprezece
Galere-n bună stare. Te întrec:
Oricît vei vrea să dai, dau îndoit!

GREMIO:
Ba tot ce am, am dat. Mai multe n-am,
Şi nu-i pot da ce n-am. De-ţi sînt pe plac,
Mă va avea cu-ntreaga mea avere.

TRANIO:
Atuncea fata,-n faţa lumii-ntregi,
E-a mea, căci astfel aţi făgăduit.
Iar Gremio e-nvins.

BAPTISTA:
Mărturisesc
C-ai dat mai mult ca dînsul. Dacă vrea
Făgăduiala ta s-o întărească
Şi tatăl tău, a ta e fata mea.
De nu, mă ierţi. Căci, de-ai muri-naintea-i,
Cu ce se va alege biata fată?

TRANIO:
Glumiţi! El e bătrîn, iar eu sînt tînăr!

GREMIO:
Mor tinerii, întocmai ca bătrînii!

BAPTISTA:
Ei, domnilor, am hotărît aşa:
Duminică e nunta Catarinei,
Cum bine ştiţi. Duminica cealaltă,
Te logodeşti, Lucenţio, cu Bianca,

De vei putea să capeți pîn-atunci
Și chezășia tatii. Dacă nu,
Cu Gremio se logodește fata.
Acum vă părăsesc pe amîndoi
Și mult vă mulțumesc.

GREMIO: Vecine dragă,
Rămîi cu bine. *(Iese Baptista.)* Nu mă tem de tine
Acum, copil înfumurat; ți-ar fi
Părintele smintit, să-și dea averea
Pe mîna ta; la vîrsta lui, s-ajungă
Să stea în coada mesei dumitale!
A fost o glumă numai. Un vulpoi
Bătrîn din țara asta, nu se poate
Să fie-atît de-ndurător, nepoate!

(Iese.)

TRANIO: Lovi-te-ar ciuma, ghiuj afurisit!
Noroc c-am fost în stare să-i țin piept...
Mi-am pus în gînd să-l fac să izbutească
Pe scumpul meu stăpîn. De ce nu poate
Cel socotit Lucențio acuma
Să capete un tată peste noapte,
Și să-l numesc... Vincențio, de pildă!
Minune! Căci părinții, de obicei,
Își zămislesc copiii. Iar acum
Copilul, tatăl va să-și zămislească!
Oh! Numai planul meu să izbutească!

(Iese.)

ACTUL III

SCENA 1

O încăpere în casa lui Baptista.
Intră Lucenţio, Hortensio şi Bianca

LUCENŢIO: Opreşte, lăutare! Prea e mult!
Mergi prea departe! Ai uitat, se vede,
Ce-ai pătimit din partea Catarinei?

HORTENSIO: Pedant obraznic, sînt acum în faţa
Cereştei zîne-a sfintei armonii.
Mă laşi cu meseria mea. Un ceas
De muzică, şi poţi să faci lectură
Cu dînsa cît pofteşti.

LUCENŢIO: Mare neghiob,
Ce încă n-ai ajuns să înţelegi
De ce-i lăsată muzica pe lume!
Să odihnească mintea, ostenită
De-atîta-nvăţătură, de atîtea
Obişnuite îndeletniciri.
Mă lasă deci s-o-nvăţ filozofia,
Cînd mă opresc, începi cu armonia.

HORTENSIO Nemernicule, nu mai pot să-ţi rabd
Înfumurarea...

BIANCA: Multă supărare
Îmi faceţi, cînd vă luaţi la ceartă astfel,
Căci hotărîrea, domnilor, atîrnă
De mine doar. Eu nu-s o şcolăriţă
Să pot fi pedepsită şi legată
De ore şi de lecţii. Vreau să-nvăţ
Doar cînd şi cum îmi place. Ca să pun
Un capăt certei voastre, staţi aici.
Tu, într-acestea, cîntă din lăută.
Cît timp o înstruneşti, noi mai citim.

HORTENSIO: Cînd o-nstrunesc, veți isprăvi cititul?
(Se retrage.)

LUCENȚIO: De unde! Înstrunește, înstrunește!
BIANCA: Ei, unde ne-am oprit?
LUCENȚIO: Aici, signora:
Hac ibat Simois; hic est Sigeia tellus;
Hic steterat Priami regia celsa senis.[55]
BIANCA: Îmi tălmăcești?
LUCENȚIO: *Hac ibat* — cum v-am spus mai înainte — *Simois* — sînt Lucențio, feciorul — *hic est* — al lui Vincențio din Pisa. *Sigeia tellus* — astfel travestit să vă cîștig iubirea; *Hic steterat* — Lucențio acela ce vine în pețit — *Priami* — e un slujitor al meu, pe nume Tranio — *regia* — l-am pus în locul meu, ca astfel — *celsa senis* — să-l amăgim pe ghiujul Pantalone.[56]
HORTENSIO *(întorcîndu-se)*:
Signora, mi-e lăuta acordată.
BIANCA: Ia s-auzim! *(Hortensio cîntă.)* Fals, fals!
LUCENȚIO: Mai acordeaz-o,
Și scuipă în cutie mai-nainte.
BIANCA: Să tălmăcesc îngăduie-mi și mie:
Hac ibat Simois — nu te cunosc, — *hic est Sigeia tellus* — nu mă încred în dumneata — *hic steterat Priami* — ia vezi să nu ne-audă, — *regia* — nu fi prea încrezător, dar — *celsa senis* — nu deznădăjdui.
HORTENSIO: Signora, mi-e lăuta înstrunită.
LUCENȚIO: Afară doar de notele de jos...
HORTENSIO: Ba sînt și-acelea. *(aparte)* Mare poftă am
Să te-strunesc o leacă și pe tine,
Pedant obraznic și-ncrezut! Îmi pare
Că-i face curte fetei. Lasă, lasă,
Pedascule![57] Te țin din ochi, ia seama!
BIANCA *(lui Lucențio)*
Cu timpul te voi crede, se prea poate,
Dar azi mă tem...
LUCENȚIO: Să n-ai vreo bănuială...
Prin „Eacides“[58] se-nțelege Aiax.
Îi spun așa după strămoșul lui.
BIANCA: Cum să nu cred profesorului meu?
Altminteri ți-aș mai pune întrebări.
Dar să lăsăm aceasta. Haide, Licio.
Încep cu dumneata. Dar, domnii mei,

Să nu vă supărați c-am cutezat
Să mai glumesc puțin cu dumneavoastră.

HORTENSIO *(lui Lucențio):*
Vrei să te plimbi puțin și să ne lași?
N-am pe trei glasuri nici o partitură.

LUCENȚIO *(aparte):*
Îl supără cumva prezența mea?
Ia să-i supraveghez puțin, pe-ascuns.
De nu mă-nșel, suavul muzicant
S-a cam îndrăgostit...

HORTENSIO: Mai înainte
Să mînuiți lăuta, voi începe
Cu-ntîile principii ale artei
Ca să deprindeți gama, într-un chip
Mai scurt, mai iscusit și mai plăcut
Decît ați învățat cu ceilalți dascăli.
Iar lecția am scris-o pe hîrtie,
Cu litere frumoase...

BIANCA: Eu de mult
Am terminat cu gamele...

HORTENSIO: Citiți
Cu toate-acestea, gama lui Hortensio.

BIANCA *(citește):*
Gama. Ut. Sînt baza orișicărei chei
A Re. Și-a lui Hortensio iubire,
B Mi. O Bianca, de bărbat să-l iei,
C Fa ut. Căci te iubește în neștire
D Sol Re Pe-o cheie două note-am potrivit,
E La Mi Aibi milă, altfel viața-mi s-a sfîrșit.[59]
Și spui că asta-i gamă? Zău, nu-mi place!
Erau mai bune vechile metode.
Nu dau, de dragu-acestor născociri
Năstrușnice, învățătura bună.

(Intră un slujitor.)

SLUJITORUL: Stăpînă, tatăl vostru vă poftește
Să dați de-o parte cărțile. Veniți
Să ne-ajutați să-mpodobim iatacul
Surorii voastre. Știți că mîine-i nunta.

BIANCA: La revedere, domnilor. Mă duc.

(Iese cu slujitorul.)

LUCENȚIO: Atunci n-am nicio pricină să stau.
(Iese.)

HORTENSIO: Ba pricini am eu multe să mă tem
De-nvățăcelu-acesta. Mi se pare,
C-arată ca un om îndrăgostit.
Te umilești atît de mult cu gîndul,
Frumoasă Bianca? Să-ți arunci privirea
La oamenii de rînd? Rămîi cu bine!
Atît de schimbătoare dacă este
Nu-mi trebuie asemenea neveste!
(Iese.)

SCENA 2

Înaintea casei lui Baptista. Intră Baptista, Gremio, Tranio, Catarina, Bianca, Lucențio și însoțitori.

BAPTISTA *(către Tranio)*:
Signor Lucențio, astăzi este ziua
În care Catarina și Petruchio
Urmau să facă nunta. Totuși, iată,
Nu știm nimic de ginere. Pe unde-i?
Ce-nseamnă asta? N-are pic de-obraz!
Să stai s-aștepți pe mire! Este gata
Și preotul să-nceapă slujba nunții...
Ce spui, Lucențio, de-așa rușine?

CATARINA: Rușinea-i pentru mine doar! Am fost
Silită, împotriva voiei mele,
Să mă cunun c-un bădăran smintit,
Ce m-a cerut în graba cea mai mare
Și vrea să facă nunta cînd poftește!
Ți-am spus că e de-a binelea nebun
Și că-și ascunde glumele prostești
Purtîndu-se ca un neobrăzat.
Iar ca să fie socotit hazliu,
E-n stare să curteze mii de fete!
Auzi, să hotărască ziua nunții,
Prietenii la nuntă și la masă
Să și-i poftească, fără a-i păsa
De nunta lui! Vezi, toată lumea-acum

Pe biata Catarina o arată
Cu degetul și spune: „Ia' priviți-o
Pe soața lui Petruchio, nebunul,
De s-o-ndura s-o ieie de soție!"

TRANIO: Stai, Catarino dragă, ai răbdare,
Și voi la fel, Baptista. Căci Petruchio
Doar gînduri bune are. S-a ivit
Vreo piedică în calea lui. Oricît
De repezit se-arată, e-nțelept,
Chiar dacă-i mucalit, e-un om de cinste.

CATARINA: De nu l-aș fi văzut în viața mea!

(Iese plîngînd, urmată de Bianca și de alții.)

BAPTISTA: Poți să te duci, fetițo. Nu-s în stare
Să te mai țin de rău. Așa ocară
Chiar și pe-o sfîntă ar jigni-o, zău!
Darmite pe o scorpie ca ea!

(Intră Biondello.)

BIONDELLO: Stăpîne, stăpîne! Noutăți vechi, noutăți cum n-ați mai auzit pîn-acum niciodată!

BAPTISTA: Ce? Noutăți vechi? Cum vine asta?

BIONDELLO: Păi nu-i o noutate să afli că sosește Petruchio?

BAPTISTA: A sosit?

BIONDELLO: Nu, domnule,

BAPTISTA: Atunci?

BIONDELLO: Sosește.

BAPTISTA: Și cînd va fi aici?

BIONDELLO: Cînd va sta unde stau eu acum și se va uita la toți.

TRANIO: Dar, ia spune, ce-i cu noutățile tale vechi?

BIONDELLO: Ei! Petruchio sosește cu o pălărie nouă și cu o haină veche; poartă o pereche de nădragi întorși pe dos de vreo trei ori; o pereche de cizme în care de bună seamă se păstrau lumînările: una cu cataramă, alta cu șireturi; are la șold o sabie ruginită, luată din cine știe ce panoplie comunală, cu mînerul frînt, fără teacă și cu vîrful bont. Vine călare pe o gloabă — cu șaua mîncată de molii și cu scările desperecheate — lovită de tignafes, suferind de gălbinare, sleită de dalac, mîncată de rîie, cu copitele cosite, cu gîtul strîmb, cu șoldurile ca vai de capul lor; de-abia de se mai ține pe picioare; are-n gură o zăbală pe jumătate mestecată, iar frîul, de cînd o fi tot trăgînd de el ca să nu se poticnească dobitocul în drum, s-a rupt în nenumărate locuri și a fost cusut cu sfoară peste tot. Mai are

și-un căpăstru putred, iar la spate o șa de cucoană, din catifea, cu două litere inițiale bătute-n cuie, și prinsă din loc în loc cu un curmei de tei.

BAPTISTA: Și cine-l însoțește?

BIONDELLO: Vai, domnule, un lacheu împopoțonat întocmai ca gloaba! La un picior poartă ciorap din fir de in, iar la celălalt un cioarec de lînă groasă, prins cu niște legături roșii și albastre; pe cap are o pălărie veche la care, în loc de pană, e prinsă „bazaconia celor patruzeci de trăznăi"[60]. O fiară, o adevărată fiară, nu arată ca un slujitor de lege creștină sau ca lacheul unui gentilom.

TRANIO: Vreun gînd năstrușnic l-a făcut să vie
În chipu-acesta. Se cam știe, totuși.
Că umblă uneori cam dezmățat...

BAPTISTA: Oricum sosește, bine că sosește!

BIONDELLO: Păi nu sosește, domnule.

BAPTISTA: Ce? N-ai spus că sosește?

BIONDELLO: Ce, c-a sosit Petruchio?

BAPTISTA: Da, c-a sosit Petruchio.

BIONDELLO: Nu, domnule. Am spus că-i vine gloaba
Cu dînsu-n spate.

BAPTISTA: Nu-i tot una oare?

BIONDELLO: Ba nu, pe Sfîntul Jacoppo cel Mare:
Să afle mesenii,
Mă prind pe un penny:
Un om și-o gloabă de soi
Vor fi totdeauna
Mai mult decît una,
Dar nu pot să fie cît doi!

(Intră Petruchio și Grumio.)

PETRUCHIO: Hei! Unde-s craii noștri? Nu-s acasă?

BAPTISTA: Bine-ai venit, Petruchio.

PETRUCHIO: Prea bine
Nu cred să fi venit...

BAPTISTA: Bolnav ești oare?

TRANIO: N-ai îmbrăcat un strai de nuntă, astfel
Cum se cădea...

PETRUCHIO: Să pot s-ajung la vreme.
Da' unde-i Catarina? Unde este
Iubita mea logodnică? Ce face
Și tata-socru? Ce v-ați încruntat

Așa la mine? parc-ați fi văzut
Un lucru rar, vreun monstru, vreo cometă?[61]

BAPTISTA: Păi, domnule, știai că-i ziua nunții!
Am fost cam supărați întîi, crezînd
Că n-ai să vii. Dar mult mai supărați
Sîntem acum, că vii în halul ăsta!
Hai, scoate-aceste straie, e rușine
Să vii la nuntă astfel îmbrăcat!

TRANIO: Și spune-ne, ce pricină hazlie
Ținutu-te-a departe de nevastă
Și te-a făcut să vii așa ciudat?

PETRUCHIO: V-aș plictisi dacă v-aș spune tot
Și n-ați răbda să m-ascultați. Destul
Că am venit aici, să-mi țin cuvîntul.
Dar nu în toate. Mai tîrziu, voi cere
Iertare, și-mi veți da dreptate. Dar
Pe unde-i Kate? Prea mult am stat departe
De ea. Hai, la biserică! E vremea.

TRANIO: Cum? Vrei să te arăți în fața ei
În halul ăsta? Stai să-ți dau o haină
Dintr-ale mele.

PETRUCHIO: Crede-mă, așa
Voiesc s-o-ntîmpin.

BAPTISTA: Să te-nsori așa?

PETRUCHIO: Întocmai. Haide, fără vorbă multă!
O măritați cu haina, ori cu mine?
O! De s-ar vindeca așa ușor
Și ce-mi va face dînsa, cît de lesne
Îmi e să-mi schimb veșmintele! Ce bine
Ar fi de Kate, și mai ales de mine!
Dar ce smintit, să stau la trăncăneli,
În loc să-mi văd logodnica iubită
Să-i dăruiesc o dulce sărutare!

(Ies Petruchio, Grumio și Biondello.)

TRANIO: De s-a-mbrăcat așa, să știți că are
Vreun gînd ascuns. L-om sfătui să-și pună
Cînd merge la biserică, o haină
Mai bună.

BAPTISTA: Vreau să merg, cu el, să văd
Ce-o să mai iasă.

(Ies Baptista, Gremio și însoțitorii.)

TRANIO *(către Lucențio)*:
Bianca vă iubește,
Stăpîne, dar mai trebuie-nvoirea
Părintelui. Așa precum v-am spus,
Voiesc să caut omul potrivit.
Oricare-ar fi, îl vom struni, cu grijă,
Să-l joace pe Vincențio din Pisa.
El v-a făgăduit mai multe încă
Decît am spus eu însumi, chiar aici,
La Padova. Și astfel veți ajunge
Să vă-mpliniți dorința, și cu Bianca
Să vă-nsurați, cu voia lui Baptista.

LUCENȚIO: De n-ar supraveghea colegul meu
Ce face Bianca, cred c-ar fi ușor
Să facem nunta-n taină, și pe urmă
De-ar spune „*nu*" întreaga omenire,
Ea tot va fi soția mea pe veci.

TRANIO: Va trebui să chibzuim, cu grijă,
Și să pîndim împrejurarea bună.
L-om amăgi pe Gremio, bătrînul,
Pe tatăl cel bănuitor, Minola,
Și pe-amorezul Licio, frumosul!
Va izbîndi stăpînul meu, Lucențio!

(Reintră Gremio.)

TRANIO: Veniți de la biserică, signor?

GREMIO: Da, și voios cum n-am mai fost vreodată,
De cînd mergeam la școală...

TRANIO: Vin acasă
Mireasa și cu mirele?

GREMIO: Ce mire?
Un mire de mirare! un calic!
E vai și-amar de capul bietei fete!

TRANIO: Mai repezit ca dînsa? Nu se poate!

GREMIO: E îndrăcit! Un diavol! Necuratul!

TRANIO: Păi nu-i și ea un drac împielițat?

GREMIO: Aș! Ea, pe lîngă dînsul, e un miel,
O porumbiță, zău, nevinovată!
Ți-o spun, signor Lucențio: cînd popa
L-a întrebat de vrea pe Catarina
S-o ieie de soție: „Da, la naiba!"
Răspunsu-i-a, și-a început să-njure
Atît de tare, că, înspăimîntat,

Sărmanul preot a lăsat să-i cadă
Din mînă evanghelia; și cum
Se apleca s-o caute, nebunul
De ginere i-a tras un pumn în spate
Că l-a trîntit, cu cartea lui cu tot:
„Acum, poți s-o ridici, așa socot!"
I-a spus atunci.

TRANIO: Și ce-a spus biata fată?

GREMIO: O apucase tremurul; iar el
Da din picior și înjura, de parcă
Credea că-și bate popa joc de dînsul
Apoi, cerut-a vin, strigînd: „Noroc!"
De parcă sta la masă cu matrozii
Pe-o navă, după ce-a trecut furtuna.
A deșertat apoi o cupă plină
Iar drojdia rămasă i-a zvîrlit-o
Sărmanului paracliser pe față,
Spunînd că-i crește ciocul rar, și pare
Că-i însetat de stropii din pahar.
Apoi și-a luat nevasta după gît,
Pe buze sărutînd-o, zgomotos,
C-a răsunat biserica. Atunci,
Văzînd acestea toate, rușinat,
Plecat-am cel dintîi. Pe urma mea
Sosesc cu toții. Nu s-a pomenit
O nuntă mai smintită ca aceasta,
De cînd e lumea! Ia! Vin lăutarii!

(Intră din nou Petruchio, Catarina, Bianca, Baptista, Grumio, Hortensio și tot alaiul.)

PETRUCHIO: Prieteni și signori! Vă mulțumesc!
Acum știu că doriți să stau la masă
Cu voi; c-aveți ospăț îmbelșugat.
Dar trebuie să plec în mare grabă.
De aceea, dragii mei, vă părăsesc.

BAPTISTA: E cu putință? Vrei să pleci la noapte?

PETRUCHIO: Ba vreau să plec acum, în faptul serii.
Să nu vă mire asta; Dac-ați ști
Ce pricină mă cheamă, m-ați ruga
Să plec, nu să rămîn. Vă mulțumesc
La toți de față, care m-ați văzut
Jertfindu-mă acestei dulci soții
Atît de răbdătoare și de blîndă.

Mîncați, și beți în sănătatea mea.
Eu plec. Rămîneți, dragii mei, cu bine.
TRANIO: Mai stai, te rog, zău. Pleacă după masă.
PETRUCHIO: Nu pot.
GREMIO: Te rog.
PETRUCHIO: Nu pot.
CATARINA: Te rog, mai stai.
PETRUCHIO: Îmi pare bine...
CATARINA: Că rămîi, așa e?
PETRUCHIO: Ba nu. Că m-ai rugat să mai rămîn.
Dar nu rămîn, oricît mă vei ruga.
CATARINA: Stai, dacă mă iubești.
PETRUCHIO: Sînt gata caii?
GRUMIO: Da, domnule. Ovăzul i-a mîncat.[62]
CATARINA: Fă ce poftești! Eu nu plec azi... nici mîine!
Plec, cînd îmi place mie. De perete
Deschisă-i poarta, domnule. Hai, pleacă,
Ia-ți la spinare cizmele; căci eu
Plec cînd am chef, atuncea doar! Grozav
De necioplit te-ai mai purtat, întocmai
Ca-n prima zi. Tot bădăran rămîi!
PETRUCHIO: O, Kate, să nu te superi, fii cuminte.
CATARINA: Ba nu, vreau să mă supăr. Și ce-ți pasă?
Fii, tată, liniștit. Va sta cu mine,
Cît voi vrea eu, să știi.
GREMIO: Da, zău așa,
Signor! A început să meargă bine!
CATARINA: Hai, domnilor la masă! Ce ușor
Înnebunesc femeile, așa e?
Cînd n-au curajul să se-mpotrivească.
PETRUCHIO: Să meargă, la porunca ta, la masă?
Ia ascultați cu toții de mireasă!
Mîncați, benchetuiți, vă ospătați,
Și beți în cinstea fecioriei ei.
Fiți veseli și nebuni, sau mai degrabă
Vă spînzurați! Cît despre scumpa Kate,
O iau cu mine. Nu te mai uita
Așa urît la mine, nu bufni,
Nu bate din picior, și nu striga.
Voiesc să fiu stăpîn la mine-n casă
Kate e averea mea, comoara mea,
E casa mea, ograda mea, e holda
Și grajdul meu, și calul meu, măgarul

Și boul meu; e tot ce am pe lume
Mai bun! Priviți-o! Cine îndrăznește
S-o țin-aici în Padova? Pe loc
L-aș învăța eu minte. Trage-ți spada,
Hai, Grumio! Ne-nconjură tîlharii!
Îți ia stăpîna-n pază, fii bărbat!
Iubito, nu te teme. N-au să poată
Să te atingă, Kate. Sînt scutul tău,
Chiar dacă mii s-ar năpusti-mpotriva-ți!

(Ies Petruchio, Catarina și Grumio.)

BAPTISTA: Lăsați-i! Ce pereche potrivită!
GREMIO: De mai ședeau puțin, muream de rîs!
TRANIO: Nici n-am văzut o nuntă mai smintită!
LUCENȚIO: Signora, ce gîndiți de sora voastră?
BIANCA: Smintită, măritată c-un smintit!
GREMIO: Petruchio s-a catarinizat!
BAPTISTA: Prieteni și vecini! Deși mireasa
Și mirele ne-au părăsit, meseni
Avem destui să stea în locul lor.
Lucențio, ia locul mirelui.
Tu, Bianca, locul surioarei tale.
TRANIO: Vei ști cum e să fii mireasă, Bianca.
BAPTISTA: Va ști, Lucențio. Hai, signori, la masă.

(Ies.)

ACTUL IV

SCENA 1

O sală în conacul lui Petruchio.
Intră Grumio.

GRUMIO: Ptiu! Ptiu! Dar-ar dracii în toate gloabele nărăvite, în toți stăpînii smintiți și-n toate drumurile desfundate! S-a mai văzut vreodată om bătut în halul ăsta?... S-a mai văzut vreodată om în așa hal de murdărie?... S-a mai văzut vreodată om mai frînt de oboseală?... M-au trimis înainte să le fac focul, iar dînșii vin în urma mea să se-ncălzească. Noroc că n-am mare lucru de-ncălzit la mine! Altfel mi-ar îngheța buzele împreună cu dinții, limba cu cerul gurii și inima în pîntece, pînă să apuc să mă apropii de foc să mă dezmorțesc. Numai să suflu pe foc, să mă pot încălzi o dată! Pe o vreme ca asta, și unul mai zdravăn decît mine ar căpăta un guturai al dracului! Hei! Curtis! Hei!

(Intră Curtis.)

CURTIS: Cine strigă atît de amorțit?

GRUMIO: Un sloi de gheață! Dacă ai vreo îndoială, n-ai decît să-ncerci să te dai de-a berbeleacul de pe umerii mei pînă la călcîie, și n-ai nevoie, ca să-ți iei vînt, decît de depărtarea dintre gît și scăfîrlie. Fă focul, dragă Curtis.

CURTIS: Vine și stăpînul cu nevasta lui, Grumio?

GRUMIO: Da! Vin, Curtis! Vin! Așa că, fă iute focul, și nu azvîrli cu apă în el.

CURTIS: Și nevasta lui e atît de îndrăcită cum se spune?

GRUMIO: Așa era, dragă Curtis, pînă să fi dat înghețul acesta. Dar, știi povestea, iarna îmblînzește omul, femeia și dobitocul. L-a îmblînzit pe stăpînul meu cel vechi... și pe stăpîna mea cea nouă, și pe tine, dragă Curtis.

CURTIS: Pleacă de-aici, nebunule! Ce, eu sînt dobitocul?

GRUMIO: Şi încă unul cu coarnele de-o şchioapă, pe cît e şi înălţimea mea. Ai să faci focul o dată? Sau mă duc să mă plîng stăpînii noastre, a cărei palmă ai s-o simţi tu numaidecît, căci e numai la doi paşi de-aici, şi are să te-ngheţe spaima, de vreme ce te mişti atît de moale ca să-i faci o dată focul!

CURTIS: Te rog, dragă Grumio, să-mi spui ce mai e nou pe lumea asta.

GRUMIO: Îngheţată lume, Curtis, dacă tu nu te hotărăşti o dată să aprinzi focul! Hai, fă focul, fă-ţi datoria şi fii răsplătit. Căci stăpînul şi stăpîna noastră sînt îngheţaţi bocnă.

CURTIS: Gata focul. Ia spune-mi acum ce veşti ai, dragă Grumio.

GRUMIO: „Hei, hei, băiete, hei!
Veşti îţi spun eu cîte vrei!“

CURTIS: Haide, haide, ştiu că oamenii se aleg întotdeauna cu cîte-o păcăleală de la tine...

GRUMIO: Dacă-i aşa, fă focul! Pînă una alta m-am ales cu un guturai al dracului. Unde-i bucătarul? E gata cina? Casa-i măturată? Masa-i întinsă? Aţi dat jos pînzele de păianjeni? Slujitorii şi-au pus cu toţii straiele noi, cu ciorapii albi? Şi-au pus sufragiii hainele de nuntă? Paharele sînt curate pe dinăuntru? Slujnicele sînt curate pe dinafară? Covoarele sînt întinse? Toate sînt la locul lor?

CURTIS: Totul e gata; aşa că, te rog, spune-mi ceva veşti.

GRUMIO: Mai întîi, află că mi-e calul frînt de oboseală; stăpînul şi stăpîna au căzut de pe cal...

CURTIS: Cum?

GRUMIO: Alunecînd de pe şa, drept în noroi. E-o păţanie întreagă.

CURTIS: Ia istoriseşte-mi-o, dragă Grumio...

GRUMIO: Ţi-o spun numai la ureche.

CURTIS: Hai.

GRUMIO *(Îi trage o palmă.)*: Na!

CURTIS: Asta înseamnă să păţeşti o păţanie, nu s-o asculţi...

GRUMIO: De aceea se şi cheamă păţanie... Palma asta n-a urmărit altceva decît să te facă să asculţi cu mai multă luare aminte. Acum încep: *Imprimis*,[63] tocmai ne coboram pe-o vale repede, stăpînul călărind în spatele stăpînii mele...

CURTIS: Cum? Amîndoi pe-un cal?

GRUMIO: Ce-ţi pasă ţie?

CURTIS: Păi, mie nu, dar calului îi pasă...

GRUMIO: Atunci, spune tu mai departe. Dacă nu mi-ai fi luat vorba din gură ai fi aflat cum a căzut calul şi ea sub cal; ai fi aflat în ce băltoacă a căzut, şi în ce hal s-a murdărit de noroi, de sus şi pînă jos. Şi cum m-a luat la bătaie din pricină că

se poticnise calul. Și cum înota dînsa prin noroi să mă scape din ghearele lui. Și cum înjura stăpînul meu de toți dracii. Și cum ea se ruga de el așa cum în viața ei nu se mai rugase vreodată. Cum zbieram eu de tare; cum de atîta larmă caii s-au speriat și au luat-o la sănătoasa. Cum i s-a rupt chinga stăpînii; cum mi-a căzut șaua de pe cal; și multe asemenea lucruri vrednice de ținut minte, care acum au să se ducă pe apa sîmbetei, iar tu ai să te duci după ele în mormînt fără să le fi aflat.

CURTIS: După cîte spui, ar fi mai afurisit el decît ea.

GRUMIO: Ehei! Tu și cei mai dîrji din voi toți o să vă dați seama de asta cînd va ajunge acasă. Dar la ce bun să mai vorbesc despre asta? Ia cheamă-i încoace pe Nathaniel, pe Iosif, pe Nicolo, pe Filip, pe Walter, pe Zaharache și pe toți ceilalți. Ai grijă să vină cu coama pieptănată, cu livreaua periată, cu jartierele fiecare de altă culoare. Să știe să se-ncline sprijinindu-se pe piciorul stîng[64] și să nu cuteze să se-atingă de-un fir de păr măcar din coada calului stăpînului, mai-nainte de-a le fi sărutat mîinile la amîndoi. Sînt gata cu toții?

CURTIS: Gata!

GRUMIO: Cheamă-i încoace!

CURTIS: Hei! N-auziți? Trebuie să ieșiți în întîmpinarea stăpînului nostru și să faceți față sosirii stăpînii noastre.

GRUMIO: Ce, crezi că n-are față?

CURTIS: Cine zice asta?

GRUMIO: Păi, tu, de vreme ce chemi slujitorii să-i facă fața.

CURTIS: Îi chem ca s-o cinstească.

GRUMIO: Parcă ea o să-i cinstească pe ei?

(Intră mai mulți slujitori.)

NATHANIEL: Bine-ai venit, acasă, Grumio.

FILIP: Ce mai faci, Grumio?

IOSIF: Ia spune, Grumio!

NICOLO: Prietenul Grumio!

NATHANIEL: Ce mai nou, bătrîne?

GRUMIO: Bine-ai venit, tu! Ce mai faci, tu? Ia spune, tu? Ia zi, prietene!... Destul cu firitiselile! Ia spuneți-mi, dragii mei prieteni, totu-i gata, toate-s la locul lor?

NATHANIEL: Toate sînt pregătite. Cît de departe e stăpînul nostru?

GRUMIO: La o palmă de-aci, nu mai departe. Așa că nu fiți... Naiba să vă ia, vorba! Îl aud venind pe stăpîn.

(Intră Petruchio și Catarina.)

PETRUCHIO: Hei! Unde-s ticăloșii? Cum se poate?
Nu-i nici un om să-mi ție scara? Cum?
Nici calul să mi-l ducă-n grajd? Pe unde
Sînt Nicolo, Nathaniel, Grigore...

SLUJITORII: Aici, aici, stăpîne, — aici, aici.

PETRUCHIO: Aici, aici, stăpîne? Ce nemernici!
Ce neciopliți! Ce dobitoci! Cum? Nimeni
Nu-mi iese înainte? Nu vrea nimeni
Să-și facă datoria? Și smintitul
Trimis să dea de știre, unde este?

GRUMIO: Aici, stăpîne; tot așa smintit!

PETRUCHIO: Măgarule! Afurisită gloabă!
Ți-am poruncit să ieși-naintea mea
În parc, cu toată droaia de mișei?

GRUMIO: Nathaniel era cu haina roasă,
Pantofii lui Grigore, descusuți
La tocuri. Și sineală n-am găsit
Să-și înnegrească Pietro pălăria.
Nici Walter nu-și avea pumnalul gata.
Doar Adam, Ralph și Gregory erau
Curați. Iar ceilalți, rupți ca vai de lume
Ieșitu-v-au, așa cum sînt, în cale.

PETRUCHIO: Nemernicilor! Aduceți-mi masa!

(Ies mai mulți slujitori.)

Ah! Unde-i viața de demult!
Hei! Unde sînt?... Stai jos, iubită Kate.
Binevenită ești în casa mea.
Oh! Oh! Oh! Oh!

(Slujitorii pun masa.)

Aha! V-ați hotărît?
Fii veselă, iubită, dulce Kate!
Scoteți-mi cizmele, tîlhari! netrebnici!
A fost odată un călugăr
Cu rasa și cu barba sură...[65]
Oprește-te! Destul!
Neghiobule! Îmi smulgi din șold piciorul!
Na! Na! *(Îl bate.)* și scoate-mi cizma cealaltă
Cît mai domol... Fii fericită, Kate!
Aduceți, apă, apă! Unde este
Cățelul meu, Troilus? Să te duci,
Neghiobule, la vărul meu, Fernando[66],

Să-l rogi să vină *(Iese o slugă.)* Trebuie, iubito,
Să-i dai o sărutare, și să faci
Cu dînsul cunoștință... Unde-mi sînt
Papucii?! A! Nu vreți s-aduceți apă?
Hai, vino, Kate, și spală-te pe mîini.[67]

(Slujitorul scapă ligheanul din mînă. Petruchio îl bate.)

Cum? L-ai lăsat să cadă? Nătăfleață!

CATARINA: Fii răbdător, te rog. N-a vrut s-o facă!

PETRUCHIO: Un ticălos! Un bou! Un pui de lele!
Șezi, Kate. Socot că-ți este tare foame.
Spui rugăciunea tu? Sau o spun eu?
Ce-i asta? Miel?

PRIMUL SLUJITOR: Da.

PETRUCHIO: Cine l-a adus?

SLUJITORUL: Eu.

PETRUCHIO: Păi e ars. Mîncarea-i arsă toată.
Ce cîini sînt oare-aceștia? Unde este
Nemernicul de bucătar? Se poate?
Cum îndrăzniți, mișeilor, să-mi dați
La masă miel? Și ars? Să-mi facă scîrbă?
Luați tot, tacîmuri, cupe și pahare!

(Răstoarnă masa cu totul; se repede la ei.)

Robi neciopliți! Nemernici ticăloși!
Cum? Mai crîcniți? Am să v-arăt eu vouă!

CATARINA: Te rog, bărbate, nu fi supărat.
De vreai s-o guști, era mîncarea bună.

PETRUCHIO: Era și arsă toată și uscată,
Ți-am spus doar, Kate. Și sînt oprit de doctori
Să mă ating de-asemenea mîncare,
Căci îmi ațîță sîngele, mi-aprinde,
Mînia. E mai bine să postim
Noi amîndoi, așa țîfnoși la fire,
Decît să ne hrănim cu carne arsă.
Răbdare. Mîine vom avea mîncare.
În noaptea asta vom posti-mpreună.
Hai să te duc în camera de nuntă!

(Ies Petruchio, Catarina și Curtis.)

NATHANIEL: Ai mai văzut așa ceva vreodată?

PIETRO: Vrea s-o ucidă chiar cu toana ei.

(Intră din nou Curtis.)

GRUMIO: Stăpînul unde-i, Curtis?

CURTIS: E la dînsa
Şi-i ţine-acum o predică întreagă,
Doar despre cumpătare. Şi răcneşte,
Înjură, zbiară, că sărmana fată
Nu ştie cum să stea, nici ce să zică.
Nici unde să privească, şi arată
De parcă s-a trezit acum din vis!
Fugi, fugi, că vine-ncoace!

(Intră din nou Petruchio.)

PETRUCHIO: Prin urmare
Mi-am început cu multă dibăcie
Domnia. Am nădejdea s-o închei
La fel de bine. Şoimul mi-e acum
Înfometat, şi n-are să primească
Mîncare îndestulă, pînă cînd
Nu s-o domestici.[68] Mai am un mijloc
S-o-nvăţ să vină cînd o chem, s-asculte
Porunca mea: Voi ţine-o veşnic trează,
Cum ţii un şoim, cînd e-ncăpăţînat
Şi nu vrea să asculte. N-a mîncat
Nimica azi, şi nici nu va mînca!
Nici n-a dormit, şi nici nu va dormi!
Cum am făcut cu masa ieri, la fel
Voi face azi cu patul. Voi zvîrli
Cu pernele prin casă, cu cearceaful,
Cu plapuma, spunînd că toate-acestea
Le fac în cinstea ei. Şi, pîn' la urmă,
Va sta de veghe şi în noaptea asta.
De va-ncerca cumva să aţipească,
Am să încep să zbier şi să înjur,
S-o fac să se trezească. E un mijloc
Cu bunătatea să-ţi ucizi soţia.
Doar astfel îi voi îmblînzi pornirea
Sălbatică şi încăpăţînată.
De ştie cineva un alt mijloc
Să îmblînzeasc-o scorpie turbată,
Îl rog să mi-l dezvăluie pe loc!

(Iese.)

SCENA 2

Padova. Înaintea casei lui Baptista.
Intră Tranio și Hortensio.

TRANIO: Poți crede oare, Licio, că Bianca
Iubește pe un altul, nu pe mine?
Ți-o spun, mi-a dat încurajări destule.
HORTENSIO: De vrei să-ți dovedesc că tot ce-am spus
E-adevărat, să stăm puțin aici,
Să cercetăm cam în ce chip o-nvață.

(Se dau deoparte.)
(Intră Bianca și Lucențio.)

LUCENȚIO: Signora, vi-i lectura cu folos?
BIANCA: Dar ce citești, maestre? Vreau să știu.
LUCENȚIO: Citesc ce-nvăț pe alții: este Arta
Iubirii[69].
BIANCA: De-ai putea s-arăți că ești
În arta-aceasta meșter!
LUCENȚIO: De îndată
Ce vei primi iubirea mea curată.

(Se retrag.)

HORTENSIO: A luat-o iute, zău! Mai poți jura
Că scumpa Bianca nu l-a îndrăgit
Decît doar pe Lucențio pe lume?
TRANIO: Ce fire schimbătoare e femeia!
Sărmana mea iubire! Îți voi spune,
O Licio, că e de necrezut!
HORTENSIO: Să nu te amăgești: eu nu sînt Licio.
Nici muzicant nu sînt, așa cum par.
Mi-e silă să rămîn în straiu-acesta
Împrumutat, și pentru o femeie
În stare să renunțe la un nobil,
Făcîndu-și idol dintr-un bădăran.
Hortensio mi-e numele, signor.
TRANIO: Ades am auzit, signor Hortensio,
De marea ta iubire pentru Bianca.
De mărturie ușurinței ei
A stat privirea mea. Mă leg acum,
S-o părăsesc, cu tine împreună,
Pe Bianca, și iubirea ei, pe veci.

HORTENSIO: Privește: se sărută și se strîng!
Signor Lucențio, iată mîna mea.
Mă leg să nu-i mai urmăresc iubirea
Și s-o privesc acum ca pe-o ființă
Nevrednică de marea stăruință
Cu care am cinstit-o pîn-acum.

TRANIO: Și eu voi face-același legămînt:
Să nu mă-nsor cu ea, chiar de mi-ar cere-o.
Ia uite cum îl mîngîie! Rușine!

HORTENSIO: Ce bine-ar fi s-o părăsească toți,
Afară doar de el! Și, ca să-mi țin
Mai bine jurămîntul, mă însor
C-o văduvă bogată, în trei zile.
Ea mă iubea, pe cînd pe-această Bianca,
Înfumurată, disprețuitoare,
O îndrăgeam! Te părăsesc, signor.
Sînt hotărît să-mi țin făgăduiala.
Nu ochi frumoși, ci doar blîndețea poate
Să mai deștepte-n pieptul meu iubirea.

(Iese Hortensio. Lucențio și Bianca se apropie.)

TRANIO: Signora Bianca, harul cuvenit
Unui amor cu drag împărtășit
Vi-l deie Domnul. Te-am surprins, frumoaso,
Și am jurat să nu te mai iubim,
Hortensio cu mine...

BIANCA: Ce? Glumești?
V-ați hotărît să renunțați la mine?

TRANIO: Așa, signora.

LUCENȚIO: Am scăpat de Licio?

TRANIO: Da, și-a găsit o văduvă zglobie;
O va peți, și, în aceeași zi,
Va lua-o de soție...

BIANCA: Dumnezeu
Să-i hărăzească multă fericire!

TRANIO: O va-mblînzi, spunea...

BIANCA: S-o creadă el!

TRANIO: A și plecat la școala de-mblînzire.

BIANCA: La școala de-mblînzire? Unde este?

TRANIO: Petruchio-i la școala asta dascăl:
Te-nvață zeci de șotii, să-mblînzești
O scorpie, și limba să-i vrăjești.

(Biondello intră în fugă.)

BIONDELLO: Stăpîne, am pîndit atît de mult
Că-s obosit ca un ogar. La urmă,
Am iscodit un soi de marchitan
Ce poate să ne fie de folos.
Coboară tocmai valea.

TRANIO: Cine-o fi?

BIONDELLO: Negutător... sau dascăl... nu știu bine,
Aduce, și la straie, și la umblet,
C-un tată.

LUCENȚIO: Și ce gînduri ai cu el?

TRANIO: De se va-ncrede-n povestirea mea,
L-oi face să se bucure că este
Vincențio, și chezășia lui
S-o deie lui Minola, ca și cum
Ar fi Vincențio cel adevărat.
Vă luați iubita, și lăsați pe mine.

(Lucențio și Bianca ies: intră pedagogul.)

PEDAGOGUL: Vă aibă Domnu-n pază!

TRANIO: Și pe voi!
Călătoriți departe, sau ajuns-ați
La capăt?

PEDAGOGUL: Voi rămîne-o săptămînă
Sau două, și mă duc apoi la Roma.
De-acolo plec la Tripoli, cu voia
Lui Dumnezeu...

TRANIO: Din ce oraș sînteți?

PEDAGOGUL: Din Mantua.

TRANIO: Ferească Dumnezeu!
Din Mantua, signore? Vai de mine!
Cum ați venit la Padova? Nu țineți
La viață?

PEDAGOGUL: Ce vorbești? Se-ngroașe gluma?
La viața mea, signore?

TRANIO: Cine vine
Din Mantua la Padova, pîndit e
De moarte. Nu știți pricina? Vă sînt
Corăbiile toate confiscate
De venețieni, iar dogele, voind
Să se răzbune crunt pe-al vostru duce,
A pus să fie-osînda trîmbițată[70].
De-ați fi sosit o clipă mai devreme
O auzeați vestindu-se aici.

PEDAGOGUL: Atunci e rău de mine, foarte rău!
Căci am scrisori de schimb de la Florența
Și trebuie să le-ncasez aici.

TRANIO: V-aș da un sfat, ca să vă fac un bine,
Signore. Dar să-mi spuneți mai întîi:
Ați fost vreodată-n Pisa?

PEDAGOGUL: Da, adesea:
Oraș vestit prin cetățenii lui
Sfătoși...

TRANIO: Și, printre ei, l-ați cunoscut
Pe un signor, Vincențio?

PEDAGOGUL: De dînsul
Am auzit vorbindu-se. Se spune
Că e-un negutător cu multă stare,
Dar nu-l cunosc.

TRANIO: E tatăl meu, signor,
Și seamănă cu voi.

BIONDELLO *(aparte)*: Nevoie mare!
Cum seamănă o stridie c-un măr!

TRANIO: Ca să vă mîntui viața, vă voi face
Un bine, doar în amintirea lui.
E spre norocul vostru-asemănarea
Aceasta cu Vincențio. Veți lua
Și numele, și-nfățișarea lui,
Și fi-veți găzduit la mine-n casă.
Purtați-vă ca tatăl meu. Pricepeți
Ce trebuie să faceți. Veți putea
Să stați într-astfel în orașul nostru
Cît e nevoie. De vă e pe plac
Propunerea, primiți-o.

PEDAGOGUL: O primesc,
Signore. Vă voi socoti de-a pururi
Mîntuitorul meu.

TRANIO: Poftim cu mine,
Să punem tot la cale. Veți afla
Că tatăl meu e așteptat să vină
Aci-n oraș, din zi în zi, signor,
Să-mi fie chezășie pentru zestrea
Făgăduită fetei lui Minola,
Cu care mă căsătoresc. Vă rog,
Să-mi ascultați, în tot ce spun, cuvîntul.
Poftim acum să vă schimbați veșmîntul.

(Ies.)

SCENA 3

O încăpere în conacul lui Petruchio.
Intră Catarina și Grumio.

GRUMIO: Nu, nu mă-ncumet!... Zău!... Pe cinstea mea!
CATARINA: Cu cît se poartă mai urît cu mine,
Cu-atît mai multă pică-mi poartă. Parcă
M-a luat de soață ca să mor de foame!
Și cerșetorii de la poarta tatii
Primeau pomană; dacă nu, puteau
Să capete aiurea de mîncare,
În timp ce eu, ce n-am știut vreodată
Ce-nseamnă să mă rog, și n-am avut
Nevoie de nimic, în viața mea,
Lihnită sînt de foame, mă topesc
De somn!... Mă ține trează, tot răcnind
Înjurături; și-n loc de masă, zbiară!
Mă scoate din sărite, cînd îmi spune
Că tot ce face, face din iubire!
O! De-aș dormi, sau de-aș mînca, se pare
C-aș căpăta o boală fără leac
Sau aș muri pe loc!... Te rog să-mi dai
Ceva de-ale mîncării, orișice!
GRUMIO: Ce-ați spune de-o costiță de vițel?
CATARINA: E foarte bună. Adu-mi-o, te rog!
GRUMIO: Nu, vă-nfierbîntă sîngele... Mai bine
O frigăruie, bine rumenită...
CATARINA: Îmi place! Dragă Grumio, mi-aduci?
GRUMIO: Nu, înfierbîntă sîngele. Ce spuneți
De-o fleică de văcuță, cu muștar?
CATARINA: Nici nu cunosc mîncare mai gustoasă.
GRUMIO: Da, dar, vedeți, muștarul e cam iute.
CATARINA: Dă-mi doar friptura, fără de muștar.
GRUMIO: Ba trebuie muștar, un pic. Altminteri
Nici nu v-aduce Grumio friptura.
CATARINA: Dă-mi orișice poftești, te rog; te-ndură...
GRUMIO: Atunci muștarul, fără de friptură!...
CATARINA: Ieși, ticălos fățarnic! Ieși afară!
(Îl ia la bătaie.)

Să mă hrănești cu numele mîncării!
Fii blestemat, cu neamul tău cu tot,

Că-ți rîzi de soarta mea nenorocită!
Ieși, ieși afară!

(Intră Petruchio, cu o tavă cu mîncare în mînă și Hortensio.)

PETRUCHIO: Ce mai face Kate?
Cum, draga mea, te-ai supărat?

HORTENSIO: Signora,
Cum vă simțiți?

CATARINA: Grozav de înghețată.

PETRUCHIO: Adună-ți mintea, uită-te frumos
La mine. Vezi cît sînt de grijuliu:
Ți-am pregătit mîncarea, ți-o aduc
Eu însumi. *(Pune tava pe masă)* Dragă Kate, atîta grijă
Nu merită răsplată? Mulțumiri?
Cum? Nici o vorbă? Nu-i pe gustul tău?
M-am frămîntat degeaba. Luați mîncarea!

CATARINA: Te rog s-o lași aici!

PETRUCHIO: Și cea mai mică
Din slujbe, se cuvine răsplătită.
De nu-mi vei mulțumi mai înainte,
Nici nu te-atingi de tavă.

CATARINA: Mulțumesc,
Signore...

HORTENSIO: Vai, signore! Ce rușine!
Signora Kate, vă țin tovărășie.

PETRUCHIO *(încet)*:
De vrei să-mi faci o mare bucurie,
Mănîncă tot, Hortensio. *(Tare)* Poftă bună.
Iubită Kate. Mănîncă liniștită.
Pe urmă ne întoarcem iar la voi
Acasă. Să te-mbraci cît mai bogat.
Cu rochii de mătase, cu inele,
De aur, gulerașe și dantele.
Și horbote, și panglici, nestemate
Și evantaie... Ai mîncat? Ei, poate
Să vină croitorul, să te-mbrace
Cu stofe minunate, cum ți-o place?

(Intră un croitor.)

Hai, meștere, ia să vedem podoaba.
Arată rochia. *(Intră un pălărier.)* D-ta? Ce vrei?

PĂLĂRIERUL: Mi-ați poruncit, signor, o pălărie.
PETRUCHIO: Ce-i strachina aceasta?[71] Farfurie
Cu catifele împopoțonată!
Ptiu! Ptiu! Ce josnic lucru, și scîrbos!
Ce-i? Scoică? Nucă? Jucărie? Fleac?
Scufie? Păcăleală? Dă-o-ncolo!
Vreau una mare.
CATARINA: Nu voiesc mai mare.
Așa-i la mod-acum, așa se poartă.
PETRUCHIO: Cînd te-oi purta și tu mai bine, — atunci
Vei căpăta-o. Pîn-atuncea nu.
HORTENSIO *(aparte)*:
Nu prea curînd...
CATARINA: Să-mi fie-ngăduit
Să spun și eu ceva. Ei bine, află
Că nu-s păpușă, nici un prunc în fașă,
Și oameni mai de soi ca dumneata
M-au ascultat spunînd ce-aveam de spus.
Mînia care inima-mi cuprinde
Ți-o spune-acuma gura mea, căci dacă
Ar încerca s-o-năbușe, s-ar frînge,
Și, ca să nu ajung aici, voiesc
Să-ți spun ce vreau, și pînă cînd mi-o place.
PETRUCHIO: E foarte-adevărat ce spui. De bîlci
E pălăria asta; o plăcintă,
O turtă de mătase! Te iubesc
Parcă mai mult fiindcă nu te-ncîntă!
CATARINA: Iubește-mă sau nu, să știi că-mi place,
Și vreau s-o iau pe-aceasta, nu pe alta.
PETRUCHIO: A! Rochia? Vin', meștere, arată.
Vai, milostive Doamne! Ce drăcie!
Ce-s astea? Mîneci? Parcă-s țevi de tun!
De sus și pînă jos, doar tăieturi.
Ca o plăcintă rumenă cu mere!
Tăiată, răsucită și tivită...
Ce-i asta? Panoramă? Dracu știe!
Hei, meștere! Ia spune!
HORTENSIO *(aparte)*: Nici cu rochie
Nu se alege, nici cu pălărie!
CROITORUL: Mi-ați spus s-o tai frumos, cum e la modă.
PETRUCHIO: Păi, ți-oi fi spus; dar, nu ți-am poruncit
Să mi-o batjocorești în halul ăsta.

Hai, șterge-o, spală putina mai iute.
Căci m-ai pierdut de mușteriu. Poți face
Ce vrei din cîrpa asta. Haide, pleacă!

CATARINA: Nici n-am văzut o rochie mai frumoasă,
Mai bine-nsăilată, mai la modă.
Ce? Vrei să faci din mine o paiață?

PETRUCHIO: Auzi, să vrea să facă o paiață
Din tine.

CROITORUL: Nu, de dumneavoastră spune
Că vreți s-o îmbrăcați ca pe-o paiață.

PETRUCHIO: Obrăznicie nemaipomenită!
Minți, cap de ață, degetar, trei sferturi
De cot ce ești! Ba sfert! Ba jumătate
De sfert! Păduche! Purice! Gîndac!
Auzi! Să mă înfrunte-n casa mea
Un cap de ață? Haide, ieși afară.
Tu, cîrpă, zdreanță, petecule! Sau
Ți-oi măsura eu coastele cu cotul.
Să nu mă uiți cît vei trăi! Afară!
Ți-am spus curat că rochia-ai greșit-o!

CROITORUL: Măria voastră se înșală: rochia
E cum mi-a spus chiar meșterul s-o fac.
Chiar Grumio modelul ni l-a dat.

GRUMIO: Ba nu le-am dat modelul: numai stofa!

CROITORUL: Atuncea, cum voiați să v-o croim?

GRUMIO: Păi, domnule, cu acul și cu ața.

CROITORUL: Și s-o tăiem n-ați fi voit de loc?

GRUMIO: Pe mulți i-ai mai tăiat în viața ta?

CROITORUL: Da, am tăiat...

GRUMIO: Pe mine n-ai să mă tai. Oi fi întors tu pe mulți pe dos, dar pe mine n-ai să mă întorci. Nu-mi place să fiu nici tăiat, nici întors pe dos. Ți-o spun pe șleau: i-am poruncit meșterului tău să taie rochia, dar nu i-am poruncit s-o taie în bucăți; ergo, minți.

CROITORUL: Iată aici, drept mărturie, însemnarea cu modelul.

PETRUCHIO: Citește-o.

GRUMIO: Însemnarea minte cu nerușinare, dacă scrie că am spus așa.

CROITORUL *(citește)*: *Imprimis, o rochie largă, nestrînsă pe talie.*

GRUMIO: Stăpîne, dacă eu i-am spus să nu fie strînsă pe talie, pune să mă coasă în rochia asta și să mă omoare în bătaie cu un ghem de ață neagră; am zis: o rochie...

PETRUCHIO: Citește mai departe.
CROITORUL: ... *Cu un guleraș rotund...*
GRUMIO: Asta da!
CROITORUL: ... *Cu mîneca largă...*
GRUMIO: Am spus: două mîneci...
CROITORUL: ... *Cu mînecile tăiate într-un chip deosebit...*
PETRUCHIO: Haiti! Aici e porcăria!
GRUMIO: Însemnarea e greșită, domnule, însemnarea e greșită! Am poruncit să fie mînecile mai întîi tăiate și pe urmă cusute, și am s-o dovedesc, chiar de ți-ar fi degetul mic înarmat cu un degetar.
CROITORUL: N-am spus decît adevărul. Și dacă ne-am întîlni la loc deschis ți-aș arăta eu ție.
GRUMIO: Sînt gata de bătaie. Tu ia-ți însemnarea, mie dă-mi cotul tău și nu mă cruța.
HORTENSIO: Ferească Dumnezeu, Grumio! Armele n-ar fi egale.
PETRUCHIO: Prin urmare, domnule, rochia asta nu e pentru mine.
GRUMIO: Aveți dreptate, domnule; e pentru stăpîna mea.
PETRUCHIO: Ia-o și dă-o meșterului să facă orice poftește din ea.
GRUMIO: Să nu faci asta, mișelule, pe viața ta. Auzi? Să facă stăpînul lui ce poftește în rochia stăpînii mele!
PETRUCHIO: Ce-ți trece prin minte, Grumio?
GRUMIO: Am chibzuit mai adînc decît vă-nchipuiți, domnule. Auzi! Să facă meșterul ce poftește în rochia stăpînii mele. Vai! Ce rușine! Ptiu!
PETRUCHIO *(încet)*: Hortensio, să vezi să i-o plătim. *(Croitorului)*: Hai, ia-o de aici, și fără vorbă.
HORTENSIO *(încet)*:

Hei, meștere, să știi că ți-o plătesc.
Să nu prea bagi de seamă ce ți-a spus.
Și meșterului spune-i salutări.

(Croitorul iese.)

PETRUCHIO:

Ei, Kate, acum plecăm la tatăl tău,
Tot îmbrăcați cu straiele acestea
Sărace, dar curate. Să ne fie
Bogată punga: straiele, de rînd.
Doar mintea ne împodobește trupul.
Și-ntocmai cum străbate mîndrul soare
Prin norii-ntunecoși, tot astfel cinstea
Străbate prin veșmintele sărace.
Crezi oare că sticletele, cu pene
Strălucitoare, este mai de preț

Decît o ciocîrlie? Socotești
Că vipera e mai de preț cumva
Decît țiparul, dacă strălucește
În ochii noștri? Nu, iubită Kate.
Nu pierzi nimic de porți sărace straie.
De crezi că e rușine, poți s-o pui
Pe seama mea. Fii veselă! Plecăm
Să ne-ospătăm și să ne veselim
La tatăl tău. Vom merge toți acolo.
Pentru aceasta, cheamă slujitorii
Și poruncește-le să ne aștepte
Cu caii înșeuați în capul străzii.
Un drum mai lung pe jos n-o să ne strice.
Ce oră e? Îmi pare că e șapte...
Deci vom sosi la vreme pentru cină.

CATARINA: Aș cuteza să-ți spun că-i ora două
Și, pîn-ajungem, trece ora cinci...

PETRUCHIO: Ba, pînă-ncălecăm, se face șapte!
Degeaba! Orice fac și orice zic,
Tu, nu și nu. Lăsați-ne, signori.
Azi nu mai plec; iar înainte de-a pleca
Eu am să hotărăsc cît este ceasul!

HORTENSIO: Și soarelui ar vrea să-i dea poruncă.

(Ies.)

SCENA 4

Padova. Înaintea casei lui Baptista.
Intră Tranio și Pedagogul îmbrăcat ca Vincențio

TRANIO: Signor, aceasta-i casa. Pot să chem?

PEDAGOGUL: Da, sigur, ce să facem? Mi se pare
Că nobilul Baptista își aduce
De mine-aminte, căci m-a întîlnit
La Genova, sînt douăzeci de ani
De-atunci. Ședeam în gazdă la Pegasus[72].

TRANIO: E bine-atunci. Vă rog să v-arătați
Cu-nfățișarea aspră-a unui tată.

PEDAGOGUL: Să n-aveți nici o grijă. Iată, vine
Și pajul vostru. Dați-i lămuriri.

(Intră Biondello.)

TRANIO: Lăsaţi pe mine. Ia să-ţi faci, Biondello,
Acuma datoria cumsecade.
Închipuie-ţi că domnul e Vincenţio.

BIONDELLO: N-ai teamă.

TRANIO: Pe Baptista l-ai vestit?

BIONDELLO: Păi da, i-am spus că tatăl dumneavoastră
E la Veneţia şi-l aşteptaţi
Să se întoarcă-n Padova chiar azi.

TRANIO: Bun, bun băiat! Na, ţine, ca să bei.
Soseşte şi Baptista... Ţine-ţi firea!

(Intră Baptista şi Lucenţio.)

Signor Baptista, bine v-am găsit.

(către pedagog.)

E domnul despre care vă vorbeam.
Te rog să mi te-arăţi un bun părinte,
Şi să mi-o ceri pe Bianca de soţie.

PEDAGOGUL: Domol, flăcău!

(către Baptista.)

Signore, cu îngăduinţa voastră:
Sosit aici, cu nişte datorii
Ce am de-ndeplinit, feciorul meu,
Aici de faţă, mi-a mărturisit
Că a-ndrăgit-o pe copila voastră.
De voi am auzit vorbind de bine.
Băiatul o iubeşte pe copilă
Şi ea pe el. Aş fi prea mulţumit
Să facem nunta, şi să nu-i silim
Să mai tînjească. De gîndiţi ca mine,
Să punem tot la cale, şi să facem
Şi nunta. Nu voiesc să fiu prea strîns,
Căci prea am auzit alese vorbe
Pe seama dumneavoastră, scump signor.

BAPTISTA: Iertaţi-mă, signor, dacă vă spun
Că mi-a plăcut sinceritatea voastră
Şi vorba fără înconjor. E drept
Că tînărul Lucenţio iubeşte
Pe fata mea, iar ea îl îndrăgeşte
La fel de mult, sau astfel o arată.
De-aceea, dacă sînteţi hotărît
Să-i recunoaşteţi fetei mele zestrea

Cît se cuvine, nunta e făcută.
Îmi dau consimțămîntul părintesc.

TRANIO: Vă mulțumesc, signore. Unde credeți
Că e mai bine să serbăm logodna
Și să-ncheiem și foile de zestre?

BAPTISTA: La mine-acasă n-aș voi s-o facem.
Știți, zidurile au urechi pe-aici
Am slujitori cam mulți, și ne pîndește
Bătrînul Gremio. N-aș voi s-avem
Vreo neplăcere.

TRANIO: Dacă vă convine,
La mine-acasă s-o serbăm. Acolo
Stă tata; și la noapte le-ncheiem
Pe toate, cum se cade. O chemați
Pe fata voastră. Eu am să trimit
Să chem notarul. Însă, ce-i mai rău,
E că nu mai e vreme să gătim
O masă de logodnă-mbelșugată.

BAPTISTA: E bine, nu-i nimic. Te rog să mergi
La mine-acasă, Cambio, și roag-o
Pe Bianca să se pregătească. Și
Mai poți să-i spui tot ce s-a întîmplat,
Că tatăl lui Lucențio sosit-a
La Padova, și că va fi, curînd,
Soția lui Lucențio.

LUCENȚIO: Mă rog
De zei să fie cît mai iute astfel!

TRANIO: Nu mai glumi cu zeii, haide, pleacă!
Signor Baptista, să pornim la drum.
Să fiți binevenit! Prea multe feluri
Nu veți avea. Vom face masă mare
La Pisa însă.

BAPTISTA: Vă urmez.

(Iese cu Tranio și pedagogul.)

BIONDELLO: Cambio!

LUCENȚIO: Ce vrei, Biondello?

BIONDELLO: N-ați băgat de seamă că stăpînul meu vă zîmbea și vă făcea cu ochiul?

LUCENȚIO: Și asta ce înseamnă, Biondello?

BIONDELLO: Nimic, pe legea mea; dar m-a lăsat în urmă, să vă deslușesc tîlcul acestor zîmbete și semne.

LUCENȚIO: Te rog, deslușește-le.

BIONDELLO: Iată. În clipa aceasta Baptista e la noi și stă de vorbă cu presupusul tată al unui presupus fiu.

LUCENȚIO: Ei și?

BIONDELLO: Dumneavoastră trebuie s-o aduceți pe fiica lui la noi la cină.

LUCENȚIO; Și pe urmă?

BIONDELLO: Bătrînul preot de la biserica San Luca așteaptă porunca voastră la orice oră.

LUCENȚIO: Și ce legătură au toate astea?

BIONDELLO: Mai mult nu pot să spun. Atîta doar: pe cînd ei se-ndeletnicesc cu-ntocmirea unei foi de zestre false, încredințîndu-se unul pe altul, dumneavoastră încredințați-vă de persoana ei, *cum privilegio ad imprimendum solum*[73]. Duceți-vă la biserică, luați un preot, un dascăl și cîțiva martori vrednici de crezare.

De nu-aceasta ce doriți, mai mult nu pot să spun.
Dar de la Bianca să vă luați de-a pururi rămas bun!

LUCENȚIO: Ascultați, Biondello? ...

BIONDELLO: Nu-i vreme de pierdut. Cunosc o fetișcană care s-a măritat într-o după-amiază, cînd se dusese în grădină să culeagă pătrunjel, ca să gătească un iepure. Ați putea face și dv. la fel, domnule; și-acum, rămîneți sănătos, domnule. Mi-a poruncit stăpînul să mă duc la San Luca, să-i spun popii să fie gata și să vă iasă în întîmpinare, cînd veți sosi acolo cu tovarășa dumneavoastră.

LUCENȚIO: Așa voi face, dacă se-nvoiește.
Și, nu mă îndoiesc, va consimți.
Voi lua-o iute. Rău s-ar întîmpla
De s-o întoarce Cambio fără ea!

(Iese.)

SCENA 5

La drumul mare.
Intră Petruchio, Catarina, Hortensio și slujitori.

PETRUCHIO: Hai, hai! Ce Dumnezeu! Să ne grăbim
Spre tata socru. Doamne! Ce lumină!
Cum strălucește luna!

CATARINA: Care lună?
E soare! Luna încă n-a ieșit.

PETRUCHIO: Am zis: e luna care strălucește.
CATARINA: Ba strălucește soarele așa!
PETRUCHIO: Pe fiul mamei mele!... — ăla-s eu! —
Va fi ce-mi place mie: stele, lună,
Sau altfel nu mai merg la tata socru
Du caii înapoi. M-am săturat!
Mereu mă contrazici! Mereu, mereu!
HORTENSIO *(încet Catarinei)*:
Zi cum vrea el, sau vom rămîne-n drum!
CATARINA: Te rog, de vreme ce-am ajuns aici,
Să mergem mai departe. Fie lună,
Sau soare, ce poftești; ba, dacă vrei,
Și candelă de veghe, mi-e tot una.
PETRUCHIO: Îți spun că-i luna.
CATARINA: Luna, ai dreptate.
PETRUCHIO: Ba minți! E binecuvîntatul soare.
CATARINA: Să fie Domnul binecuvîntat!
E soarele atunci, adevărat!
Cînd spui că nu e soare, nu e soare!
Se schimbă luna cum îți schimbi părerea.
Cum vrei să-i spui, așa e! Catarina
Va fi, de-a pururi, de părerea ta!
HORTENSIO: Petruchio, la drum! Ai biruit!
PETRUCHIO: — 'Nainte, hei! — 'Nainte! Astfel cată
Să fugă mingea, fără poticneală
În calea ei. Dar cine vine oare?

(Intră Vincențio în haine de drum.)

PETRUCHIO *(lui Vincențio)*:
Stimată doamnă, bună dimineața.
Ce drum aveți? Ia spune-mi, dragă Kate,
Ai mai văzut vreo fată cu obrajii
Mai rumeni? Albi, și roșii totodată!
Ce stele-au mai împodobit vreodată
Un cer senin, ca ochii aceștia, care
Împodobesc cerescu-i chip? Salut,
Frumoasa mea copilă, înc-odată.
Sărut-o, dragă Kate. E tare dulce.
HORTENSIO: Să știi că-l va sminti pe moșul ăsta,
Făcînd din el femeie...
CATARINA: Scumpa mea
Fecioară, trandafir îmbobocit,
Frumoasă, dulce, rumenă, îmi spune

Ce cale ai? De unde ești? Ferice
De scumpii tăi părinți, că au o fată
Ca tine. Mai ferice de bărbatul
A cărui norocoasă stea, mireasă
I te va hărăzi.

PETRUCHIO: Cum, Kate? Că doar
Nu ți-ai ieșit din minți! E un bărbat,
Zbîrcit, și gîrbov, istovit, uscat,
Și nu o fată, cum i-ai spus că este.

CATARINA: Mă ierți, bătrîne. Mă înșeală ochii
Căci i-a orbit strălucitorul soare
Și orice lucru-mi pare că e verde.
Acuma bag de seamă că ai fi
Un cuvios părinte. Iartă-mi deci,
Te rog, greșala necuviincioasă.

PETRUCHIO: S-o ierți, bătrîne. Spune-ne și nouă
Ce cale ai și dacă-i ca și-a noastră,
Îți vom primi, cu drag, tovărășia.

VINCENȚIO: Stimate domn, și veselă signora,
Ce m-ai uimit cu vorbele-ți ciudate,
Mi-e numele Vincențio, din Pisa.
Acuma merg la Padova, să-mi văd
Feciorul, căci de mult nu l-am văzut.

PETRUCHIO: Și cum îl cheamă?

VINCENȚIO: Scump signor, Lucențio.

PETRUCHIO: Atunci, e bine că ne-am întîlnit.
Mai bine e de fiul dumitale.
Știu, după lege, datină și vîrstă
Pot să te chem și eu: iubite tată.
Căci sora soației mele — e signora —
Cu fiul dumitale se mărită
Chiar astăzi. Nu te mai mira, și nici
Să nu te superi. Fata e cuminte,
De neam ales și are zestre mare.
Deci foarte potrivită ca să fie
Soția unui nobil. Să mă lași,
Vincențio, să te îmbrățișez.
Să mergem să-ți vedem, feciorul, care
S-o bucura nespus cînd te-o vedea.

VINCENȚIO: Adevărat să fie? Sau, cum fac
Adesea călătorii mucaliți,
Vă place să vă bateți joc de-aceia
Pe care-i întîlniți în drumul vostru?

HORTENSIO: Poţi fi încredinţat că e aşa.[74]

PETRUCHIO: Să mergem. Vei vedea că este astfel
Cînd vom ajunge. Gluma cea dintîi
Ţi-a deşteptat, desigur, bănuiala.

(Ies toţi în afară de Hortensio.)

HORTENSIO: Am prins curaj, Petruchio, să ştii!
Mă duc acum la văduvă. Şi dacă
S-o nimeri să fie supărată,
Ştiu lecţia de tine învăţată!

(Iese.)

ACTUL V

SCENA 1

Padova. Înaintea casei lui Lucențio.
Intră, dintr-o parte, Biondello, Lucențio și Bianca.
Gremio se plimbă în partea opusă.

BIONDELLO: Încet și pe tăcute, domnule, căci preotul e gata.

LUCENȚIO: Zbor, Biondello; dar s-ar putea întîmpla să fie nevoie de tine acasă; așa că poți să ne părăsești.

BIONDELLO: Nu, pe legea mea, vreau să vă văd o dată la biserică și pe urmă cît pot de repede mă-ntorc la stăpînul meu.

(Ies Lucențio, Bianca și Biondello.)

GREMIO: Mă mir că nu e Cambio aici.

(Intră Petruchio, Catarina, Vincențio și suita.)

PETRUCHIO: Signor, aceasta-i casa lui Lucențio,
Iar tata-socru șade înspre piață.
Acolo mergem noi. Vă las aici.

VINCENȚIO: Vă rog, să bem ceva mai înainte.
Veți fi bineveniți aici, cu mine.
Și pare-se că vom găsi mîncare.

(Bate la poartă.)

GREMIO: Au multe de făcut. Loviți mai tare.

(Pedagogul apare la o fereastră, sus.)

PEDAGOGUL: Hei, cine bate, parc-ar vrea să spargă poarta?

VINCENȚIO: Acasă-i signor Lucențio, domnule?

PEDAGOGUL: Acasă, domnule, dar nu i se poate vorbi.

VINCENȚIO: Chiar dacă cineva i-ar aduce vreo sută-două de galbeni, să-i fie de cheltuială?

PEDAGOGUL: Îți poți păstra suta de galbeni; nu are nevoie de nimic, cît timp trăiesc eu.

PETRUCHIO: Nu ți-am spus eu cît e de iubit feciorul dumitale în Padova? — M-asculți, domnule? Să lăsăm deoparte gluma. Te rog, spune-i signorului Lucențio că a sosit tatăl lui din Pisa și că așteaptă, la poartă să-i poată vorbi.

PEDAGOGUL: Minciuni. Tatăl lui a și sosit din Pisa și vă privește acum de la fereastra aceasta.

VINCENȚIO: Cum? Tu ești tatăl lui?

PEDAGOGUL: Eu, domnule; așa mi-a spus doar maică-sa, dacă pot să-i dau crezare...

PETRUCHIO *(lui Vincențio.)*: Ia ascultă, domnule: urîtă ticăloșie e să te dai drept altul.

PEDAGOGUL: Puneți mîna pe mișelul acesta! Bănuiesc că are de gînd să-l înșele pe cineva aici în Padova sub înfățișarea mea.

(Reintră Biondello.)

BIONDELLO: I-am văzut alături în biserică! Să le dea dumnezeu multă fericire! — Dar cine-i acolo? Bătrînul meu stăpîn, Vincențio! Haiti! S-a isprăvit cu noi! Ne-am curățat!

VINCENȚIO *(zărindu-l)*: Ia vino-ncoace, nemernicule!

BIONDELLO: Socotesc că pot să fac ce vreau, domnule...

VINCENȚIO: Vino-ncoace, ticălosule. Ce, nu mă mai cunoști?

BIONDELLO: Să nu vă mai cunosc, domnule? Nu, domnule, nu pot să nu vă mai cunosc, căci doar nu v-am cunoscut în viața mea.

VINCENȚIO: Cum, ticălos sfruntat, nu l-ai cunoscut în viața ta pe tatăl stăpînului tău, pe Vincențio?

BIONDELLO: Pe cine, pe bătrînul și veneratul meu stăpîn? Pe acela da, domnule, ia priviți, se uită de la fereastră.

VINCENȚIO: A, vasăzic-așa!

(Îl ia la bătaie pe Biondello.)

BIONDELLO: Săriți, săriți! Smintitu-acesta vrea să mă omoare!

(Iese.)

PEDAGOGUL: Ajutor, fiule! Signor Baptista, ajutor!

(Pleacă de la fereastră.)

PETRUCHIO: Hai, Kate, te rog, să stăm mai la o parte, să vedem cum se va sfîrși toată-ncurcătura asta.

(Se dau mai la o parte.)
(Intră Pedagogul, Baptista, Tranio și slujitori.)

TRANIO: Cine ești dumneata, domnule, de vrei să-mi bați slujitorii?

VINCENȚIO: Cine sînt eu, domnule! Dar dumneata cine ești, domnule?... O! Zei nemuritori! O! Nemaipomenit ticălos! Cu surtucul de mătase, cu nădragi de catifea! Cu mantia de purpură! Cu pălăria cu pene! Vai! M-ați calicit. M-ați calicit! Pe cînd eu stau acasă și trăiesc în cumpătare, fiul meu și sluga mea îmi risipesc toată starea la universitatea asta!

TRANIO: Cum ai spus? Despre ce tot vorbești?

BAPTISTA: Nu e în toate mințile?

TRANIO: Domnule, după straie s-ar părea că sînteți un gentilom bătrîn și așezat, dar vorbele vă sînt ca de smintit. Cum, domnule? Ce vă privește pe dumneavoastră dacă port pe mine perle și aur? Mulțumită scumpului meu părinte, sînt în stare să duc o viață cît mai îmbelșugată.

VINCENȚIO: Scumpul tău părinte! Nemernicule! Ăla țese pînze de corăbii, la Bergamo![75]

BAPTISTA: Vă-nșelați, domnule, vă-nșelați, domnule. Vă rog, care socotiți dumneavoastră că i-ar fi numele?

VINCENȚIO: Numele! Ca și cum nu i-aș ști numele! Doar l-am crescut de cînd avea trei ani. Numele lui e Tranio!

PEDAGOGUL: Afară, afară, măgar smintit! Îl cheamă Lucențio; e unicul meu fiu și moștenitorul moșiilor mele. Eu sînt signor Vincențio.

VINCENȚIO: Lucențio! Vai! Și-a omorît stăpînul. Puneți mîna pe dînsul, vă poruncesc în numele ducelui! Vai, feciorul meu, feciorul meu! Spune-mi, ticălosule, unde-i fiul meu Lucențio?

TRANIO: Chemați numaidecît un străjer.

(Un slujitor aduce un străjer.)

La temniță cu-acest bătrîn smintit. Te rog, tată Baptista, ai grijă să fie dus la temniță.

VINCENȚIO: Să mă ducă la temniță pe mine!

GREMIO: Stai, nu-l poți duce la închisoare.

BAPTISTA: Nu te-amesteca, signor Gremio. Am spus să-l ducă la-nchisoare.

GREMIO: Bagă de seamă, signor Baptista, să nu fii dumneata cel amăgit în pricina aceasta. Eu aș putea să jur că este adevăratul Vincențio.

PEDAGOGUL: Jură, dacă-ndrăznești!

GREMIO: Ba zău, să jur nu cutez!

TRANIO: Atunci spune mai bine că eu nu sînt Lucențio.

GREMIO: Asta da, știu că ești signor Lucențio.

BAPTISTA: Destul cu pisălogul ăsta! La-nchisoare cu dînsul!

VINCENȚIO: Așa-i batjocoriți voi pe străini!
Să-i înjosiți! Grozavă mișelie!

(Reintră Lucențio și Bianca, urmați de Biondello.)

BIONDELLO: Sîntem pierduți. Uite-l colo! Faceți-vă că nu-l cunoașteți, căci altminteri sîntem pierduți cu toții.

LUCENȚIO: Mă iartă, dragă tată!

(Îngenunchează înaintea lui Vincențio.)

VINCENȚIO: Dragul tatii.
Trăiești? Trăiești?

(Biondello, Tranio și Pedagogul fug.)

BIANCA *(Îngenunchează înaintea lui Baptista)*:
Mă iartă, dragă tată!

BAPTISTA: De ce vrei să te iert? Lucențio unde-i?

LUCENȚIO: Aicea e Lucențio, adevăratul
Fiu al adevăratului Vincențio.
M-am cununat cu fata dumneavoastră
Pe cînd un altul mă înfățișa
În ochii voștri.

GREMIO: Vai! Ce uneltire
Nemernică! Pe toți ne-au amăgit!

VINCENȚIO: Dar unde e afurisitul Tranio?
Cum a-ndrăznit pe față să mă-nfrunte?

BAPTISTA: Te rog să-mi spui, nu-i Cambio acesta?

BIANCA: Da, Cambio schimbatu-s-a-n Lucențio.

LUCENȚIO: Iubirea-a săvîrșit minunea asta!
Iubirea pentru Bianca m-a făcut
În locul meu pe Tranio să-l pun
Și-n paradisul visurilor mele
Am izbutit s-ajung acum cu bine.
Tot ce făcut-a Tranio, făcut-a
Doar din porunca mea. Te rog să-l ierți
De dragul meu, iubitul meu părinte...

VINCENȚIO: Am să-i tai nasul ticălosului![76] Auzi! Să mă trimită la-nchisoare!

BAPTISTA *(lui Lucențio)*: Ia ascultă, domnule: te-ai cununat cu fiica mea fără să-mi ceri încuviințarea?

VINCENȚIO: N-aibi nici o grijă, Baptista. Vom face tot ce vrei. Dar vreau mai întîi să intru-n casă, să mă răzbun pentru ticăloșiile lui.

(Iese.)

BAPTISTA: Și eu, ca să pricep ticăloșia.

(Iese.)

LUCENȚIO: Să nu te sperii, Bianca, tatăl tău
Nu poate să te certe.

(Iese cu Bianca.)

GREMIO: Mi-a rămas
Și turta nedospită! Bine, lasă!
Măcar să fiu și eu poftit la masă! *(Iese.)*

(Catarina și Petruchio înaintează.)

CATARINA: Hai, bărbate, să ne luăm după ei, să vedem cum se va încheia toată încurcătura asta.

PETRUCHIO: Mergem, Kate, dar mai întîi sărută-mă.
CATARINA: Cum, în mijlocul străzii?
PETRUCHIO: Păi ce, ți-e rușine de mine?
CATARINA: Ferească dumnezeu! Dar mi-e rușine
Să te sărut...
PETRUCHIO: Atunci, plecăm acasă.
Hai, slujitori, Să mergem.
CATARINA: Haide, lasă
Că te sărut *(îl sărută)*. Iubitule, cu tine
Aș vrea să mai rămîn...
PETRUCHIO: Așa e bine!
Așa te vreau, iubită Kate! Și știu
Că nu e niciodată prea tîrziu!

(Ies.)

SCENA 2

O încăpere în casa lui Lucențio; masă mare-ntinsă. Baptista, Vincențio, Gremio, Pedagogul, Lucențio, Bianca, Petruchio, Catarina, Hortensio cu Văduva, Tranio, Biondello, Grumio și alți servitori.

LUCENȚIO: Pînă la urmă, dar, ne-am împăcat.
Războiul s-a sfîrșit, acum e vremea
Să ne gîndim, c-un zîmbet, la atîtea
Primejdii biruite. Dragă Bianca,
Urează tatii bunvenit. Iar eu
Îi voi ura și socrului la fel.

Petruchio, frate, soră Catarina,
Hortensio, cu văduva-ți iubită,
Benchetuiți și fiți bineveniți
În casa mea. V-am dat acest ospăț
Să punem capăt poftei de mîncare,
În urma marelui banchet. Vă rog
Stați jos: mîncați, vorbiți, vă desfătați.

(Se așază toți la masă.)

PETRUCHIO: Să stăm, să stăm. Să bem și să mîncăm!
BAPTISTA: Așa e pe la Padova, Petruchio.
PETRUCHIO: La Padova sînt toate-ncîntătoare.
HORTENSIO: Ce bine-ar fi să fie adevărat!
PETRUCHIO: Te temi cumva de văduvă, Hortensio?
VĂDUVA: De el să nu am parte, de mi-e teamă.
PETRUCHIO: N-ai înțeles ce-am spus. Am spus că el,
Hortensio, se teme...
VĂDUVA: Cei smintiți
Socot că toată lumea se-nvîrtește
În jurul lor...
PETRUCHIO: Mi-ai zis-o!
CATARINA: Ce voiești
Să spui, signora?
VĂDUVA: Cred că m-a pătruns
Bărbatul dumitale.
PETRUCHIO: Te-am pătruns?
Hortensio, îți place?
HORTENSIO: Vrea să spună
Că i-ai pătruns doar vorbele...
PETRUCHIO: Ai dres-o!
Sărută-l pentru-așa răspuns, signora!
CATARINA: „Smintiții cred că lumea se-nvîrtește
În jurul lor?" Ce-ai vrut să spui, te rog?
VĂDUVA: Un soț ce-și știe scorpie nevasta,
Cum e al dumitale, îi măsoară
Și altuia necazul dup-al lui,
Îmi știi acuma gîndul...
CATARINA: Ușuratic
Ți-e gîndul...
VĂDUVA: Ba, cu multă greutate.
CATARINA: Într-adevăr, precum îți e făptura.
PETRUCHIO: Nu te lăsa, hai Kate!
HORTENSIO: Nici, tu, iubito!

PETRUCHIO: Pun rămășag o sută de ducați
C-o-ntoarce Kate pe dos...
HORTENSIO: E treaba mea..
PETRUCHIO: Atunci, ești om de treabă. Hai noroc!

(Bea.)

BAPTISTA: Hei, Gremio, îți plac aceste glume?
GREMIO: Grozav, signore. Bine s-au împuns!
BIANCA: Cît sînt de mucaliți, se pare chiar
Că se împung cu coarnele...
VINCENȚIO: Așa?
Mireaso, parcă te-ai fi deșteptat.
BIANCA: Mă culc din nou, să nu ai nici o grijă.
PETRUCHIO: Să nu te culci. Ați început cu gluma,
Și vreau să-ți zvîrl vreo cîteva săgeți...
BIANCA: Ce, crezi că sînt o pasăre? Să-mi schimb
Tufișul. Urmărește-mă cu arcul.
Rămîneți sănătoși.

(Iese cu Catarina și Văduva.)

PETRUCHIO: Mi-a luat 'nainte.
Hei, Tranio, e pasărea ochită
De tine, însă nu ai nimerit-o.
În cinstea tuturor acelor care
Ochesc și nu pot nimeri.
TRANIO: Signor,
Lucențio m-a asmuțit, întocmai
Ca pe-un ogar, ce-aleargă să-i aducă
Stăpînului vînatul.
PETRUCHIO: Cam cîinoasă
E-asemuirea.
TRANIO: Dumneata, signor,
Vînat-ai numai pentru dumneata.
Se spune că ai prins o căprioară
Ce-ți dă cam mult de furcă...
BAPTISTA: Ohoho!
Petruchio, te-a nimerit, așa e?
LUCENȚIO: Îți mulțumesc de glumă, dragă Tranio.
HORTENSIO: Mărturisește că te-a nimerit!
PETRUCHIO: Mi-a dat puțin cu tifla pe la nas,
Dar, cum săgeata zboară mai departe,
Pun zece contra unu că pe voi
V-a nimerit în plin.

BAPTISTA: Mărturisește,
Petruchio băiete, că, din toate,
A ta e cea mai scorpie...
PETRUCHIO: Așa?
Vă spun că nu. Le punem la-ncercare.
Trimiteți fiecare după soațe
Și cel a cărui soață se arată
Ascultătoare și sosește-ntîi
Aici la noi, va cîștiga prinsoarea.
HORTENSIO: Primesc. Pe cît?
LUCENȚIO: Pe douăzeci coroane.
PETRUCHIO: Cum, numai douăzeci? Atîta pun
Pe-un șoim, sau pe-un ogar. Dar pe nevastă
De douăzeci de ori mai mult voi pune.
LUCENȚIO: Atunci o sută, vreți?
HORTENSIO: Mă prind!
PETRUCHIO: V-am prins!
HORTENSIO: Și cine va începe?
LUCENȚIO: Eu încep!
Biondello! Roag-o pe stăpîna ta
Să vin'-aici la mine.
BIONDELLO: Merg.

(Iese.)

BAPTISTA: Copile,
Țin jumătate. Bianca va veni.
LUCENȚIO: Nu vreau să am nimic pe jumătate.
Țin totul singur.

(Reintră Biondello.)

Ei? Ce veste? Spune!
BIONDELLO: Atît: stăpîna vă trimite vorbă
Că-i obosită: n-ar putea să vie.
PETRUCHIO: Cum?... Obosită?... N-ar putea să vie?
Răspuns e ăsta?
GREMIO: Da, cuviincios.
Să nu te-alegi cu unul și mai rău,
Signore! Să te rogi lui Dumnezeu!
PETRUCHIO: Nădăjduiesc c-o fi mai bun...
HORTENSIO: Biondello,
Te du s-o rogi pe scumpa mea soție
Să vin'-aici numaidecît...

(Iese Biondello).

PETRUCHIO: S-o roage!...
Oho! Să știți că vine, negreșit!
HORTENSIO: Mi-e teamă că a voastră, orice-ați face,
Tot nu se va lăsa înduplecată!

(Reintră Biondello.)

Ei, unde mi-e soția?
BIONDELLO: Vă trimite
Răspuns că poate-ați pus la cale-o glumă,
Nu vrea să vie. Roagă să vă duceți
La dînsa.
PETRUCHIO: Hei! Din ce în ce mai rău!
Nu vrea să vie! Vai! Ce răutate!
Nu e de suferit! Cum poți s-o-nduri?
Măi, Grumio, ia du-te la stăpîn'ta.
Să-i spui așa: că-i poruncesc să vie!

(Iese Grumio).

HORTENSIO: Cunosc răspunsul...
PETRUCHIO: Care?
HORTENSIO: N-o să vie!
PETRUCHIO: Va fi atunci cu-atît mai rău de mine.
BAPTISTA: Hei, Doamne sfinte! Vine Catarina!

(Reintră Catarina.)

CATARINA: Iubitule, trimis-ai după mine?
Ce vrei?
PETRUCHIO: Dar Bianca unde-i? Unde este
Soția lui Hortensio?
CATARINA: La sfat
Stau amîndouă, lîngă foc.
PETRUCHIO: Hai, du-te
Și adu-le aici pe amîndouă.
De s-or împotrivi, poți să le-nhați
Și să le-aduci la soții lor. Hai, pleacă!
Fă cum ți-am spus, și adu-le încoace.

(Iese Catarina.)

LUCENȚIO: Minune-ntre minuni, pe legea mea!
HORTENSIO: Așa-i. Dar oare ce-ar putea să-nsemne?
PETRUCHIO: Păi vezi, înseamnă pace, și iubire.
Și viață liniștită, neștirbita

Domnie a bărbatului; pe scurt,
Dulceața, fericirea căsniciei!

BAPTISTA: Să-ți dăruiască Domnul mult noroc,
Petruchio! Ai cîștigat prinsoarea.
Coroane încă douăzeci de mii
Îți dăruiesc, pe lîngă ce-i dau ei.
O altă zestre, dată altei fete.
Căci s-a schimbat, cum n-a mai fost vreodată!

PETRUCHIO: Prinsoarea vreau să mi-o cîștig deplin.
Să vă arăt cît e de-ascultătoare,
Și ce cuminte e, și ce supusă!
Sosește cu tovarășele ei,
De-nțelepciunea ei înduplecate.

(Reintră Catarina cu Bianca și cu Văduva.)

Nu-ți stă boneta bine, Kate, de loc.
S-o scoți, te rog, și s-o arunci pe jos!

(Catarina își scoate boneta și o aruncă.)

VĂDUVA: O, Doamne!... nu mă face să suspin!
Decît s-ajung în halul acesta, Doamne...

BIANCA: Supunere e asta? E sminteală!

LUCENȚIO: De ce nu te-ai supus și tu la fel?
Căci înțeleapta-ți ascultare, Bianca,
Mă costă, știi, o sută de coroane.

BIANCA: Ba mai smintit ești tu, că faci prinsori
Pe ascultarea mea...

PETRUCHIO: Îți poruncesc
Acuma, Catarina, să le spui
Acestor îndărătnice femei,
Ce datorii au față de bărbați.

VĂDUVA: Cred că-ți bați joc: Nici nu te ascultăm.

PETRUCHIO: Vorbește-,ți spun, și să începi cu dînsa.

VĂDUVA: Ba nici nu va vorbi.

PETRUCHIO: Ba să vorbești, și să începi cu dînsa.

CATARINA: Hai, descrețește-ți fruntea încruntată,
Și nu-ți zvîrli privirea cu dispreț
Ca să-ți rănești stăpînul, domnul tău,
Cîrmuitorul tău. Ți se zbîrcește
Frumosul chip, cînd te încrunți așa,
Ca o livadă cînd o bate bruma.
Și bunul tău renume ți se duce,
Ca mugurii, cînd vine vijelia

Și-i scutură. Femeia mînioasă
E-ntocmai ca fîntîna tulburată,
Cu apa noroioasă și sălcie,
Din care nimeni, cît de însetat,
Nu vrea să bea, măcar o picătură.
Bărbatul ți-e stăpîn și păzitor.
E viața ta, e capul tău, ți-e domn;
Veghează-asupra ta și se-ngrijește
De tine. Își supune veșnic trupul
La grele munci, pe mare, pe uscat,
Veghează noaptea pe furtună, ziua
Pe arșiță; pe cînd tu stai acasă,
Pe lîngă foc, în liniște și pace;
Și-ți cere doar iubire, ascultare,
Credință, și un zîmbet în privire.
Răsplată ne-nsemnată pentru grija
Și osteneala lui. Căci datoria
Femeii către soțul ei, e-asemeni
Supunerii pe care-o datoresc
Supușii suveranului. Și cînd
Se-arată încruntată, necăjită,
Cicălitoare, acră, nu-i ascultă
Porunca înțeleaptă, nu e oare
O învrăjbită neascultătoare,
Ce soțului i-arată vrăjmășie?
Mă rușinez cînd unele femei
Se războiesc cu soții, neprimind
Să viețuiască-n pace, și voiesc
Să poruncească și să stăpînească,
În loc să se supună, să asculte
Și să iubească. Nu ne este trupul
Așa firav, și gingaș, și molatec
Și nedeprins cu zbuciumul, cu munca
Acestei lumi, ca astfel că ne fie
A sufletelor noastre gingășie!
Neputincioase și semețe gîze!
Și mintea mea a fost nechibzuită,
Și inima trufașă; am avut
Destule pricini să răspund la vorbe
Cu vorbe, la mînie, cu mînie!
Acuma văd că lănciile noastre
Sînt trestii doar, și că tăria noastră
E-o slăbiciune nemaipomenită!

Cu cît voim să ne-arătăm mai sus,
Cu-atît ne arătăm mai de nimica!
Deci fiți la locul vostru, e mai bine;
Și mîinile, așa cum se cuvine,
Le-ncrucișați, în semn de ascultare,
Și cereți-le soților iertare.
Iar dacă soțul meu îmi poruncește,
Îndeplinesc, pe loc, tot ce poftește...

PETRUCHIO: Grozavă fată! Haide, vin-acum
Și mă sărută, Kate!

LUCENȚIO: Pe-același drum
Să mergi mereu, Petruchio.

VINCENȚIO: Nu-i oare
Frumos cînd vezi o fat-ascultătoare?

LUCENȚIO: Și ce urîtă-i o femeie rea!

PETRUCHIO: Hai, Kate, să ne culcăm, iubita mea.
Deși căsătoriți sîntem tustrei,
De doi din noi e vai și-amar de ei.

(Lui Lucențio.)

Am cîștigat prinsoarea; merge strună.
Să vă dea Domnu-acum o noapte bună!

(Iese cu Catarina.)

HORTENSIO: Ce scorpie cumplit-ai îmblînzit!

LUCENȚIO: E o minune, zău, c-a izbutit!

(Ies.)[77]

ÎMBLÎNZIREA ÎNDĂRĂTNICEI

Comentarii

Publicată ca a unsprezecea comedie a lui Shakespeare în ediția in-folio din 1623, *Îmblînzirea îndărătnicei* s-a jucat încă în 1594 fie ca *The Taming of the Shrew*, fie ca *The Taming of A Shrew* (Îmblînzirea unei îndărătnice), data probabilă a redactării fiind 1593—1594.

În cele două piese numai șase versuri sînt identice, dar conținutul e întru totul comparabil (episodul cu Christopher Sly, îmblînzirea Katharinei de către Petruchio-Ferando, intriga secundară Bianca-Lucentio și Philema-Aurelius). Considerabile sînt și deosebirile: *A Shrew* este mult inferioară artisticește, nu are un fir conducător, preia numeroase versuri din Marlowe *(Tamburlaine, Doctorul Faust)* etc.

Nu s-a stabilit nici pînă astăzi dacă Shakespeare a intervenit în ambele versiuni, dacă sursa de inspirație pentru *The Shrew* a fost *A Shrew* (F.K. Chambers) sau o ediție in-cvarto imperfectă (Peter Alexander, John Dover-Wilson), dacă ambele sînt tributare unei alte piese (George Duthie) sau dacă *A Shrew* a fost o ediție pirat a piesei lui Shakespeare (Smart, Hibbard). S-au exprimat și dubii privind o intervenție shakespeariană de amploare (John Bailey).

Prologul (Induction) — în al cărui decor englezesc Lordul face din bețivul căldărar Christopher Sly obiectul unei farse — este un ecou al „viselor" din poezia epică medievală (ca în *Petre Plugarul* de William Langland, *Casa slavei* de Chaucer etc.) și, probabil, parodiază *Prologul* din *Tragedia spaniolă* (1592) de Thomas Kyd. Acțiunea amintește cele petrecute în povestea despre califul Harun-al-Rașid și Abu Hassan din *O mie și una de nopți*. După unii comentatori, intriga principală din piesa care se joacă în fața lui Sly — pețirea și îmblînzirea „afurisitei" Katharina de către Petruchio — ar fi fost inventată de Shakespeare însuși. Dar, lăsînd la o parte faptul că „megera" e o figură cu îndelungată tradiție în literatura engleză pre-shakespeariană (v. piesele-miracole despre Noe, *Tîrgoveața din Bath* de Chaucer, piesa *Johan Johan* atribuită lui John Heywood ș.a.m.d.), înfruntarea dintre Petruchio și Katharina e un loc comun în folclorul multor popoare. Jan Harold Brundwand a demonstrat convingător ve-

chimea şi frecvenţa motivului[1], iar Marcu Beza a stabilit paralelisme şi cu folclorul românesc[2].

Cît priveşte intriga secundară (peţirea „modestei" Bianca, sora mai mică a Katharinei, şi căsătoria ei cu Lucentio), aceasta se inspiră din comedia lui Ariosto *I Suppositi*, tradusă în proză de George Gascoigne în 1566 (tip. în 1573) sub titlul de *The Supposes* („Presupuşii" sau „Impostorii") pentru a suferi tipice metamorfozări shakespeariene (Bianca e zugrăvită mai deplin ca Polymena, „lecţia" din III, 1, e mult mai semnificativă etc.). Preluări din *The Supposes* se vădesc şi în exprimarea din pasajele în proză, sau în folosirea repetată a cuvîntului-cheie *suppose*.

În sfîrşit, nu poate fi trecută cu vederea influenţa *Commediei dell'Arte*, precum şi strînsa înrudire dintre *Îmblînzirea îndărătnicei* şi *Comedia erorilor* (altă „sursă" în felul ei — v. tematica, morala exprimată atît de Luciana cît şi de Katharina la finele piesei, stilul).

Deosebite ca izvoare şi adaptate diferenţiat la realităţile engleze, cele trei părţi ale comediei sînt unificate prin tema centrală a „identităţii greşite". Aşa cum s-a mai spus şi în *Studiul introductiv* (vol. I, III, 2) această temă se subsumează dichotomiei „esenţă" — „aparenţă", în paralel cu confuziile din *Comedia erorilor*, dar în contrast cu ele prin prezenţa marcată a unor determinări logice, „neîntîmplătoare". Petruchio şi Katharina joacă teatru cu bună ştiinţă (pentru motive analizate mai departe); cu bună ştiinţă Lordul, suita sa şi actorii (pentru a-l face pe Sly să creadă că, de fapt, el este Lordul), cu bună ştiinţă Bianca (ascunzîndu-şi pînă după măritiş firea cu adevărat „afurisită"), Tranio, slujitorul lui Lucentio (îl sfătuieşte pe acesta să se travestească în profesor de filozofie ca să poată sta de vorbă cu Bianca, se travesteşte el însuşi într-un pedagog bătrîn şi sărac), Hortensio (care se dă drept profesor de muzică).

Indiferent de scopul urmărit, toate aceste personaje — fie numai pentru capacitatea de a pune la cale un plan şi de a încerca să-l realizeze printr-o anumită strategie — alcătuiesc un grup distinct la nivelul genului proxim. Prin inteligenţă, ele se distanţează de personajele din *Comedia erorilor* (nesemnificative din acest punct de vedere) şi sînt diametral opuse grupului de neghiobi din *Îmblînzirea îndărătnicei*, respectiv celorlalte personaje (secundare, în general statice), convenţionale: tatăl „care nu ştie nimic" (Baptista), îndrăgostitul prostit de pasiune (Lucenţio), bătrînul Pantalone (Gremio), servitorul tîmp (Biondello), beţivul (Sly).

Pe acest eşichier, probabil pentru prima oară într-o comedie shakespeariană, se disting două personaje complexe, Petruchio şi Katharina, şi

---

[1] În *The Folk-tale Origin of the Taming of the Shrew*, „Shakespeare Quarterly", No 4, 1966, p. 345—346.
[2] În *Shakespeare in Roumania*, London, 1931, p. 20.

care, ca orice alt personaj shakespearian complex, au fost interpretate de critici în cele mai diferite chipuri imaginabile.

Fără a se avînta în speculații, Hazlitt a surprins trăsăturile esențiale ale lui Petruchio în cîteva cuvinte (care permit și creionări ale caracterului Katharinei):

„E un zănatec — un individ foarte cinstit care nu rostește vorbe adevărate și reușește în toate trucurile și vicleniile sale. Își joacă în viață rolul cu fantastică extravaganță, cu o desăvîrșită prezență de spirit, cu o energie inepuizabilă și fără urmă de proastă dispoziție de la început pînă la sfîrșit".[1]

E mai presus de îndoială că este „un individ foarte cinstit". Își mărturisește gîndurile și prietenilor (de exemplu, lui Hortensio, I, 2), și negustorilor (Baptista, II, 1) și virtualului inamic, Katharina (ca în II, 1, 267—269); iar atunci cînd „nu rostește vorbe adevărate", nu face de fapt altceva decît să supraliciteze, în numele restabilirii adevărului, fie comportamentul reprobabil al Katharinei, fie mentalitatea retrogradă a celor din jurul ei, pentru care banul este prima mobilia iar fiicele sînt o marfă: „Ea e averea mea mobilă și imobilă, casa mea, /Servitorii mei, cîmpul, hambarul/, Calul, boul, măgarul, toate" (III, 2, 233—235). Motivate sînt și celelalte forme ale „neadevărurilor" sale.

Motivația pragmatic-morală conferă și mai multă siguranță acțiunilor și vorbelor sale, cu rezultatul că Petruchio „reușește în toate trucurile și vicleniile", cu atît mai mult cu cît e înzestrat cu talent histrionic *real și subtil* — ca Richard al III-lea:

„Petruchio are foarte multe în comun cu Richard al III-lea, al cărui contemporan este într-o mare măsură dacă ne gîndim la cariera de dramaturg a lui Shakespeare. Amîndoi își asumă roluri pentru a-și realiza scopurile, amîndoi sînt încîntați să facă acest lucru și amîndoi își informează spectatorii despre ceea ce pun la cale și despre ceea ce urmăresc"[2].

Dar „trucurile și vicleniile" (Hazlitt) țin mai curînd de scenariu și regie — ceea ce îl apropie pe Petruchio de Lord și, la un nivel superior, de Richard. Pe de altă parte, toți aceia dintre noi care vedem o imensă compatibilitate între îndatoririle unui regizor și cele ale unui profesor nu putem decît saluta punctul de vedere exprimat de Traversi că „modul în care Petruchio se comportă cu Katharina sugerează un proces de educație... Prin-

---

[1] William Hazlitt, *The Taming of the Shrew*, în „Characters of Shakespeare's Plays" (1817).

[2] G.R. Hibbard, în introducerea la *The Taming of the Shrew*, Penguin Books, 1979, p. 21.

tre altele, oricît de surprinzător ar părea, acest proces e menit s-o învețe să simtă".[1]

De semnalat, în cadrul piesei, este și faptul că sinonimia Petruchio-Lordul ca regizori se complinește cu opoziția/antonimia „profesor bun" (Petruchio) — „profesor caricatură" (Hortensio, Lucentio).

Regizor sau educator, Petruchio dispune în cel mai înalt grad de însușirea obligatorie a ambelor funcții, pătrunderea psihologică. El își dă seama de la început că „afurisita Kate" nu e afurisită din născare, că și-a pus o mască („Dacă e afuristă, asta e o *«politică»* a ei", II, 1, 286; cf. Polonius despre Hamlet: „O fi asta scrînteală, dar e cu socoteală" — *Hamlet*, II, 2, 211—212, că e o personalitate puternică și independentă. că sînt două pietre tari („Sînt la fel de dîrz pe cît e ea de mîndră", II, 1, 132) și, ținînd seama și de fizicul ei plăcut, că merită să o ia de soție. Pentru a o dezbăra de „toana" sau „umoarea" ei, pentru a pune în valoare calitățile întrezărite și pentru a o face conștientă de îndatoririle firești ale unei soții (nu „egală în drepturi", ci „egală ca valoare"[2] cu bărbatul — în conformitate cu vederile elisabetane), Petruchio nu folosește nici metoda clasică medievală a violenței fizice, nici metoda modernă a convingerii abstracte prin sfaturi, vorbe înțelepte și lozinci, ci metoda extrem de eficace a ironiei și a „școlii experienței". Mai mult decît atît, el dă dovadă și de o altă însușire pedagogică fundamentală, permanenta voie bună — „fără urmă de proastă dispoziție, de la început pînă la sfîrșit", cum spunea Hazlitt.

„O asemenea credință în îndatoririle soției — fiind credința lui Shakespeare — nu are o înfățișare severă și încruntată. Cele două Portia, Kate a lui Hotspur și Desdemona dovedesc clar că în concepția lui Shakespeare ascultarea nu transformă spiritele independente în sclavi, după cum ea nu îngrădește darurile nesilite ale dragostei reciproce. Cea mai hazlie născocire a lui Shakespeare în *Îmblînzirea îndărătnicei* este paradoxul său că bădărăniile lui Petruchio sînt determinate de o irezistibilă iubire și considerație pentru parteneră. Îmblînzirea este o arlechinadă a dragostei curtenești. Petruchio nu o bruschează, se ferește de violența fizică, de obicei e arogant și aspru cu alții, și o acuză fățiș — cît de exasperant pentru acuzat! — de tot felul de virtuți pe care ea nu le-a manifestat niciodată."[3]

---

[1] Derek Traversi, Shakespeare: *The Early Comedies*, 1960, Longmans, London, 1964, p. 16.

[2] A. Smirnov, în postfața din *Șekspir*, traducere a operei complete în 8 volume, vol. II, Moskva, 1958, p. 534.

[3] Donald. A. Stauffer, *Shakespeare's World of Images*, 1948, Indiana University Press, 1966, p. 45.

„Adagiile înțelepte nu ar fi îmblînzit-o pe Kate... Dar școala experienței rămîne calea sigură spre îndreptare."[1]

Într-un aparteu din actul IV Petruchio le explică în mod limpede spectatorilor că „metoda" lui este cea a îmblînzirii șoimilor:

„«Șoimul meu este acum ager și foarte înfometat... ascultător» (IV, 1, 193—214) — Metodele folosite în domesticirea unui șoim sălbatic ... sînt astfel descrise de un contemporan al lui Shakespeare: «În general șoimii se îmblînzesc într-un singur chip: nu-i scăpăm din ochi, nu-i lăsăm să doarmă, îi purtăm mereu pe mîna închisă, îi mîngîiem și ne jucăm cu ei cu aripa unei păsări moarte etc. și-i privim drept în ochi cu blîndețe, drăgăstos, și astfel îi deprindem cu oamenii»".[2]

Procedeul îmblînzitorului Petruchio este, așadar, un amestec de fascinație (hipnoză) (cf. *Furtuna*, unde Prospero folosește „magnetismul animal" de care Shakespeare nu a fost străin), empatie, simpatie grefată pe o atitudine ironică, iar trei replici sînt deosebit de grăitoare în acest sens.

Prima replică e rostită de Petruchio însuși: „Astfel mi-am început domnia, politic/diplomatic" (IV, 1, 191). *Politicul* trimite îndărăt la „If she be curst, it is for policy" Dacă e afurisită, asta e o „politică" a ei (II, 1, 286) și statornicește terenul histrionic al înfruntării (cu deosebirea că Petruchio e și regizor și actor, iar Katharina e numai actriță, eventual actriță bună și regizoare neînțeleaptă).

A doua replică îi aparține servitorului Peter, care subliniază empatia, posibilitatea transpunerii cuiva în psihologia altuia: „O omoară cu propria ei toană" (IV, 1, 183).

A treia replică e rostită, din nou, de Petruchio: „This is a way to kill a wife with kindness" E un mod de a ucide o soție prin bunătate (IV, 1, 211). În 1603, bunătatea sub fornă de iertare se va dovedi o modalitate a răzbunării supreme — va ucide, la propriu, o soție care a greșit (Thomas Heywood, *A Woman Kill'd with Kindness* — „Bunătatea ucide o femeie") și va constitui prilej de meditație pentru Shakespeare în rezolvarea unor probleme de justiție. În 1594, bunătatea nu răzbună, totuși pedepsește, avertizînd și ucigînd, metaforic, porniri „nefirești". ...Iar ironia din supralicitările lui Petruchio sugerează la tot pasul o duioșie care îndreptățește caracterizarea: „E un cavaler care ajută o domniță nemîngîiată"[3]. Pentru că, deși nu mai puțin „anti-romantică" decît *Comedia erorilor*, *Îmblînzirea îndărătnicei* cuprinde destule efuziuni sau cel puțin aluzii lirice. Caroline

---

[1] *Ibid.*
[2] G.R. Hibbard, *Op. cit.*, p. 221—222.
[3] *Ibid.*, p. 22.

Spurgeon vorbește chiar despre „o proporție ridicată de imagini poetice"[1]; și nu este lipsit de interes că acestea apar în replicile lui Petruchio.[2]

Atît în strategia lui Petruchio cît și în evoluția întregului conflict dintre cei doi protagoniști un rol de mare importanță îl joacă imaginea *oglinzii*, deși în textul piesei cuvîntul apare o singură dată (la fel ca în *Comedia erorilor*, unde Dromio din Efes, la sfrșitul piesei, îi spune lui Dromio din Siracuza: „Ești oglinda mea, nu fratele meu") — și anume în primul dialog non-stop dintre Petruchio și Katharina:

„*Petruchio:* Ei, hai, Kate, hai, nu mai arăta așa de acră. *Kate:* Așa arăt eu cînd văd un măr pădureț. /*P.:* Asta-i bună — nu e nici un măr pădureț aici, așa că nu mai arăta (așa de) acră./ *K.:* Ba da, ba da, este. /*P.:* Atunci arată-mi-l. *K.:* Dacă aș avea o oglindă, ți l-aș arăta" (II, 1, 226—230)

O seamă de comentatori au scos în evidență rolul *caricatural* al oglinzii în *Îmblînzirea îndărătnicei*, de exemplu:

„Scopul lui Petruchio este de a deveni un fel de oglindă pentru Kate — o oglindă care exagerează. Izbucnirile lui temperamentale sînt o caricatură a ei. Absurde și nebunești, ele înregistrează simpatia Katharinei față de cei care le suportă. Cînd Petruchio răstoarnă un lighean cu apă și-l învinovățește pe un slujitor, Kate intervine în favoarea omului spunînd: «Nu te supăra, te rog, a greșit fără să vrea»; iar atunci cînd Petruchio face tărăboi în legătură cu mîncarea, care, zice el, s-a ars, ea încearcă să-l domolească și-l face să adopte o atitudine mai rezonabilă. Katharina ajunge să aprecieze valoarea ordinii și decenței pe care anterior le nesocotise și, implicit, să se vadă pe sine așa cum este. În același mod, aparentul dispreț al lui Petruchio față de toate convențiile vieții sociale o silește să le aprecieze valoarea".[3]

„Văzîndu-se într-o oglindă caricaturală, Katharina se leapădă de «toana» ei".[4]

În opera lui Shakespeare oglinda nu este întotdeauna o simplă imagine „poetică"; în mai multe rînduri ea devine o noțiune filozofică, interpretată fel și chip (probabil) pe baza concepției platonice despre „ochi" și reflectoare". Cronologic, ea apare încă în *Necinstirea Lucreției*, unde este exploatată aproape pur metaforic („Biată oglindă spartă, am văzut adesea /În minunata-ți asemănare, bătrînețea mea nou-născută;/Dar această oglindă nouă

---

[1] Caroline Spurgeon, *Shakespeare's Imagery and what it tells us*, 1935, Cambridge University Press, Cambridge, 1965, p. 286.

[2] V. și Ifor Evans, *The Language of Shakespeare's Plays*, 1952, Methuen, London, 1966, p. 29.

[3] G.R. Hibbard, *Op cit.*, p. 21.

[4] M.M. Morozov, *Șekspir*, „Molodaia gvardia", 1956, p. 87.

şi frumoasă, neclară şi veche,/ Îmi arată moartea, schelet gol, secătuit de vreme./Vai, mi-ai smuls chipul din obrajii tăi/Şi ai stîlcit toată frumuseţea din oglinda mea,/Încît nu mai pot vedea ceea ce am fost odinioară", v. 1758—1764); apoi este reluată în piese în diferite ipostaze (*Richard al III-lea*, I, 1, 15. II, 2, 51—52; *Richard al II-lea*, IV, 265 *şi urm.; Iuliu Cezar*, I, 2, 52 *şi urm.; Hamlet*, III, 2, 24 *şi urm.* etc.). La modul teoretic problema este discutată amplu în *Troilus şi Cresida*, piesă care este în parte şi un *exemplum* al generalizărilor respective.

În *Troilus şi Cresida* ochiul-oglindă şi oglindirea/reflectarea (*reflection*, III, 3,99) ocupă un loc central în discuţia filozofică dintre Ulise şi Ahile (III, 3, 95—141) şi se încadrează în tema principală a piesei (valoarea lucrurilor şi a oamenilor).

Printre altele, Ahile subliniază: „Nici ochiul însuşi,/Cel mai subtil dintre simţuri, nu se vede pe sine,/Decît ieşind din sine; dar ochii aşezaţi faţă în faţă/Se salută cu formele lor" (III, 3, 105—108), iar Ulise, după ce comentează: „afirmaţia/E binecunoscută" (112—113), se arată surprins de ceea ce susţine „autorul" cărţii din care citea (Platon?), respectiv că „nici un om nu stăpîneşte nimic — /Indiferent cîte bunuri i-ar aparţine- / Atîta timp cît nu-şi împarte darurile altora" (114—117).

Fragmentele reproduse mai sus par să arunce lumină şi asupra frînturii de dialog dintre Petruchio şi Katharina în care a apărut cuvîntul *glass*-„oglindă". Pentru Petruchio Katharina *arată* (pare) „acră, pe cîtă vreme Katharina *vede* în Petruchio „un măr pădureţ", *oglindindu-se*. După cîteva replici-calambururi neînsemnate, Petruchio îşi dezlănţuie atacul psihologic frontal, subliniind calităţile *nemanifestate* (nu inexistente!) ale Katharinei, le exagerează „cavalereşte" pe cele vizibile şi-şi oglindeşte „darul" propriei sale iubiri incipiente:

„...găsesc că zvonurile sînt mincinoase./Pentru că eşti plăcută, veselă, cît se poate de curtenitoare" (II, 1, 240—241); „De ce spune lumea că şchiopătează Kate?/ O, bîrfitoare lume! Kate e ca ramura de alun,/ Dreaptă şi zveltă, oacheşă ca aluna şi mai dulce decît miezul ei" (247—250). „Pe lumina aceasta prin care îţi văd frumuseţea,/Frumuseţea care îmi place nespus,/Trebuie să nu te măriţi cu nici un alt bărbat afară de mine" (267—269).

Poate că transformarea voită a lui Petruchio într-o oglindă caricaturală a Katharinei i-a fost sugerată lui Shakespeare de Seneca, preocupat de „reflectare" în *Probleme ale naturii:*

„Într-adevăr, nu toate oglinzile sînt fidele. Există unele în care mulţi se tem să se privească, într-atîta deformează şi schimbă ele chipurile privitorilor".[1]

[1] Seneca, *Questions naturelles*, în „Oeuvres complètes de Seneque le philosophe", tome second, Hachette, Paris, 1905, p. 469 (sau Cap. I, 5).

Numeroase alte implicații ale ochiului-oglindă nu pot fi rezumate aici, în legătură cu *Îmblînzirea îndărătnicei*, necum cu întreaga operă shakespeariană. Dar două citate reproduse în amplul studiu privind funcționalitățile reale și simbolice ale oglinzii în decursul istoriei, *Oglinda* de Jurgis Baltrušaitis (tradus în limba română, Editura Meridiane, 1981) invită la un studiu al „reflectării" în opera lui Shakespeare. Primul este din R. Maria Rilke:

„Oglinzi: Nimeni încă n-a putut spune ce sînteți voi în sinea voastră". *(Sonetele lui Orfeu*, 1922)

Al doilea, din Raphael Mirami:

„Spun că pentru unii oglinzile au fost o hieroglifă a adevărului întrucît dezvăluie orice lucru care li se înfățișează, așa cum adevărul iese întotdeauna la iveală. Pentru alții, dimpotrivă, ele au fost simboluri ale amăgirii pentru că deseori arată lucrurile altfel decît sînt". *(Compendios introduttione alla prima parte de la Specularia*, Ferrara, 1582)

De multiplele roluri care le-au fost încredințate în *Îmblînzirea îndărătnicei* oglinzile s-au achitat cu succes: eroii principali au evoluat spre adevărata cunoaștere de sine și spre cunoașterea partenerului.

Dacă la începutul piesei Petruchio căuta o femeie „cu bani", chiar dacă ar fi fost „urîtă ca iubita lui Florentius,/Bătrînă ca Sibila și afurisită și încăpățînată,/Ca Xantipa lui Socrate (I, 2, 69—71), el ajunge să o iubească pe Katharina pentru ceea ce este ea. Cît despre Katharina, ceea ce a învățat ea în timpul asprelor încercări prin care a trecut este, nici mai mult nici mai puțin, să fie naturală".[1]

Ea nu mai are de ce să se teamă de oglinzi „măritoare" și, pe de altă parte, potrivit unui punct de vedere destul de „realist", „victoria îi aparține întru totul" pentru că „asemeni acelor soții care le sînt în chip firesc superioare bărbaților lor, îi cedează lui Petruchio conducerea în public".[2]

Transformările pe care le suferă eroii — unii și prin stimularea imaginației, ca în cazul lui Sly — sînt explicate de Hibbard ca înrîurire a *Metamorfozelor* lui Ovidiu, citat în piesă de mai multe ori și a cărui primă epistolă din *Heroide* este tradusă de Lucentio și Bianca.

„Ovid a însemnat mult pentru Shakespeare, nu numai pentru că a fost un tezaur de legende și un furnizor priceput de „parfumate flori ale fanteziei, miresmele invențiunii", cum le spune Holofernes în *Zadarnicele chinuri ale dragostei* (IV, 2), ci și pentru că îndărătul *Metamorfozelor* era o concep-

---

[1] Derek Traversi, *Op. cit.*, p. 18.
[2] Nevil Coghill, *The Basis of Shakespearian Comedy*, în „Shakespeare Criticism: 1935—1960", Oxford University Press, 1963, p. 209.

ție filozofică a schimbării, iar pentru Shakespeare schimbarea a fost ceva care l-a preocupat profund și în permanență. Prezența marcată a lui Ovidiu în această piesă, care insistă atît de mult asupra schimbărilor și transformărilor determinate de puterea iubirii și, mai mult încă, de o imaginație stimulată meșteșugit, se justifică așadar pe deplin."[1]

Prezența unor teme de interes pentru spectatorii din toate timpurile, îmbinarea și rezolvarea lor unică în felul lor, dramatismul înfruntării personajelor, ritmul alert al acțiunii, pasajele romantice întrețesute fin pe canavaua clasică și vestind noul făgaș al comediei engleze, vigoarea și bogăția limbajului, sînt tot atîtea calități, care, sub nici o formă, nu justifică punctul de vedere al lui John Bailey:

„E destul de curios că această piesă se mai joacă și astăzi, pentru că este, ca să spunem adevărul, un lucru urît, barbar, precum și foarte confuz, prozaic și plictisitor".[2]

Adevărul este că toate epitetele de mai sus ar trebui înlocuite prin antonimele lor.

L. Levițchi

---

[1] G.R. Hibbard, *Op, cit.*, p. 39.
[2] John Bailey, *Shakespeare*, Longmans, London, 1929, p. 100—101.

1 Sly confundă pe William Cuceritorul, ducele Normandiei, care a cucerit Anglia, în 1066, cu Richard-inimă-de-leu, care a domnit între 1189—1199. Pretențiile sale la o ascendență aristocratică sînt neîntemeiate și urmăresc numai să impresioneze hangița.

2 *Paucas pallabris* = „mai puține vorbe", „lasă vorba". Foarte comună în vremea lui Shakespeare, expresia este o corupție a expresiei spaniole *pocas palabras*, întîlnită și în *Tragedia spaniolă* a dramaturgului Thomas Kyd, contemporan cu Shakespeare. O altă referire la aceeași tragedie, foarte populară în acea vreme, întîlnim dealtfel și puțin mai departe.

3 *Sessa*! franțuzism: *c'est ça*, „gata", „am terminat", „cară-te".

4 *Ieronime*! o nouă referire la *Tragedia spaniolă* a lui Thomas Kyd, în care personajul principal Hieronimo își vorbește sie însuși, îndemnîndu-se să-și controleze acțiunile și să nu facă nimic grăbit. Sly face și acum o confuzie între personajul Hieronimo și Sfîntul Ieronim, care tradusese Biblia din limba greacă în limba latină la începutul secolului al V-lea.

5 „*Patul rece*", pămîntul, culcușul bețivilor.

6 Cîinii erau duși și aduși de la vînătoare legați cîte doi împreună, pentru a fi mai ușor stăpîniți decît dacă ar fi fost legați mai mulți de aceeași coardă.

7 În textul original nu apare construcția „micul" Silver, fiind vorba, dealtfel, de acei mari cîini de vînătoare numiți în englezește „hounds".

8 Personajul Soto, fiul unui fermier, apare într-o situație asemănătoare în piesa de John Fletcher, dramaturg contemporan cu Shakespeare, *Femei mulțumite (Women Pleased)*.

9 Convorbirea dintre Lord și actorii ambulanți anticipează scena mult mai dezvoltată din *Hamlet* (II, 2) în care acesta arată aceeași generoasă ospitalitate actorilor sosiți la curtea Danemarcei. Shakespeare introduce acum, pentru prima oară, ideea unei piese reprezentate în cadrul unei alte piese, pe care o va realiza atît în piesa de față, cît

şi în *Hamlet*, *Visul unei nopţi de vară* şi, în parte, şi în *Zadarnicile chinuri ale dragostei*.

10 Travestirea pajului în femeie este conformă practicii teatrului elisabetan, unde rolurile feminine erau interpretate de copii şi tineri travestiţi în femei, acestea nefiind admise în trupele de teatru.

11 Localitate în sud-vestul Spaniei, vestită pentru vinurile sale.

12 În rîndurile care urmează Sly se referă la localităţi şi persoane din comitatul lui Shakespeare, Warwickshire.

13 *Burton-Heath*, astăzi Barton-on-the-Heath, un sat la vreo 25 de kilometri de Stratford-on-Avon, în care locuia mătuşa lui Shakespeare, Joan Lambert.

14 Regină legendară a Asiriei, întemeietoarea Babilonului, cca. 2500 î.e.n. şi inspiratoarea construirii grădinilor suspendate ale Babilonului, una din cele şapte minuni ale lumii antice (Piramidele, Mauzoleul de la Halicarnassus, Templul Artemisei din Efes, Grădinile Semiramidei, Colosul din Rhodos, Statuia lui Zeus de Phidias şi Farul de la Alexandria).

15 În mitologia greacă Adonis este descris ca un tînăr de o rară frumuseţe, de care s-a îndrăgostit Afrodita (Venus), cînd l-a văzut dormind pe malul unui rîu. Fiind ucis de un mistreţ, Afrodita l-a preschimbat în anemonă. Legenda este povestită de Ovidiu în *Metamorfoze* (X, 520—739).

16 *Cytherea*, o altă denumire dată Afroditei, cea născută din „spuma mării", lîngă insula Cythera (numită şi Cerigo), în Marea Egee. În poemul *Crăiasa zînelor* (III, 1, 34—38) Edmund Spenser se referă la o tapiserie înfăţişînd pe Venus, care îl priveşte dintr-un loc ascuns pe Adonis scăldîndu-se. Probabil că Shakespeare s-a gîndit la această tapiserie cînd i se arată lui Sly tabloul descris mai sus.

17 În mitologia greacă *Io* este fiica lui Inachus, zeul unui rîu. Zeus se îndrăgosteşte de ea şi o transformă într-o juncă, pentru a o feri de răzbunarea Herei (Junonei) şi o dă în paza lui Argus, un principe din Argos (cetate din Peloponez).

18 Daphne era fiica lui Peneus, zeitate riverană. Pentru a-şi dovedi puterea, Cupidon l-a făcut pe Apollo să se îndrăgostească de ea, dar în acelaşi timp i-a insuflat lui Daphne o mare aversiune faţă de Apollo, ceea ce o face să fugă îngrozită de acesta. Ameninţată să fie prinsă de Apollo, Daphne invocă ajutorul tatălui său, care o transformă într-o tufă de dafin (*Metamorfozele* lui Ovidiu, I, 452—567).

În tablourile pe care Shakespeare le descrie în această scenă, inspirate din mitologia greacă —, G.R. Hibbard (*The Taming of the Shrew*, New Penguin Shakespeare, Penguin Books, Middlesex, En-

gland, 1968, reeditată 1979) consideră că dramaturgul nu a avut posibilitatea să vadă, personal, nici una din operele marilor pictori ai Renaşterii, despre care, însă, desigur auzise mari laude. Shakespeare a putut descrie, totuşi, tablourile deoarece atît marii maeştri cît şi el cunoşteau foarte bine *Metamorfozele* lui Ovidiu. Pe de altă parte, este, de asemenea, posibil să fi existat în acea vreme, în Anglia, şi unele tapiserii, tratînd temele de mai sus, care, cu timpul, s-au pierdut, dar care să fi fost văzute, în acea vreme, de Shakespeare.

Admiraţia marelui dramatug pentru pictură se datoreşte, fără îndoială, nu numai dragostei lui pentru această artă, dar şi concepţiei generale a Renaşterii, care considera poezia drept o pictură vorbită, după cum pictura era socotită un poem mut, — idee care se întîlneşte în mai multe din piesele sale.

19 Numele rostite de slujitor sînt fără îndoială nume de persoane reale.

20 În original se foloseşte termenul francez „madame", anglicizat „madam", pe care Sly neînţelegîndu-l, îl interpretează ca un nume de familie.

21 Universitatea din Padova, întemeiată în 1228, era, în timpul lui Shakespeare, centrul cultural cel mai puternic pentru răspîndirea învăţăturilor lui Aristotel.

22 Familia Bentivoglio stăpînise Bologna în secolele XV şi XVI.

23 Iertaţi-mă (din limba italiană).

24 Poetul latin Ovidiu (43 î.e.n.—17 e.n.) este citat aici ca opus filozofiei logice a lui Aristotel, Ovidiu fiind autorul poemului *Ars Amatoria* în care se proclamă *praeceptor amoris* (profesorul iubirii), poem pentru care, după unii comentatori, a fost, între alte motive, exilat, în anul 8 e.n., de către August, la Tomis (Constanţa), unde a rămas pînă la moarte.

25 *Acolo unde nu e vreo plăcere, nu-i nici folos*, reprezintă o adaptare a cunoscutului citat din Horaţiu (qui miscuit utile dulci = care combină utilul cu plăcutul) care a constituit baza esteticii Renaşterii (*Ars Poetica* = Arta poetică).

26 Sensul este că plînge pentru orice.

27 Minerva, zeiţa înţelepciunii şi a artelor, la romani, identificată cu zeiţa Atena la grecii antici. În timp ce Catarina o vede pe Bianca departe de a fi inteligentă, Lucentio, îndrăgostitul, o vede însăşi zeiţa înţelepciunii şi a artelor.

28 Anna era sora Didonei, regina Cartaginei, căreia aceasta din urmă îi destăinuieşte dragostea ei pentru Enea (*Eneida*, IV, 8—30). Shakespeare face această aluzie la Anna şi Didona, sub impresia piesei recente a lui Christopher Marlowe, *Tragedia Didonei, regina Cartaginei*, publicată în 1594.

29 — *Redime te captum quam queas minimo* = „eliberează-te din captivitate plătind o răscumpărare cît mai mică". Izvorul original al citatului este comedia *Eunucul* (sec. al II-lea î.e.n.) a autorului latin Terenţiu.

30 Îndrăgostindu-se de Europa, fiica lui Agenor, Zeus s-a transformat în taur pentru a o putea răpi şi duce în insula Creta. Legenda este povestită în *Metamorfozele* lui Ovidiu (II, 858), de unde Shakespeare se inspiră în nenumărate rînduri.

31 În epoca elisabetană nobilii purtau pelerine şi pălării colorate, în timp ce servitorii lor aveau haine albastre.

32 Scena devine comică prin jocul de cuvinte al lui Petruchio, Grumio înţelegînd că Petruchio vrea să fie bătut de dînsul şi nu ceea ce înţelege Petruchio, adică să bată în poarta casei lui Hortensio.

33 *Con tutto il cuore ben trovato* = „îţi spun din toată inima: bine te-am găsit".

34 *Alla nostra casa ben venuto, molto honorato, Signor mio Petruchio* = „bun venit în casa noastră, mult onoratul meu domn Petruchio".

35 Pentru realizarea comicului Shakespeare se hotărăşte să-l înfăţişeze pe Grumio ca şi cum ar fi un valet englez, neştiind nimic despre limbile străine şi prin urmare neputînd distinge între latină şi italiană. Unii comentatori consideră că Shakespeare ar fi uitat că acţiunea se petrece la Padova, căci numai astfel ne putem explica cum Grumio, şi el italian, ar fi putut crede că Petruchio vorbeşte latineşte cînd de fapt vorbeşte aceeaşi italiană pe care o vorbesc toate personajele piesei, inclusiv Grumio.

G.R. Hibbard (v. supra) este înclinat să-l considere ca o simplă prezentare a tipului englezului care nu cunoaşte limbi stăine, fără nici o justificare privind introducerea lui în piesă.

36 Cavalerul Florentius este personajul principal dintr-o povestire în versuri a poetului medieval englez John Gower, aflată în cartea I a poemului *Confessio Amantis*, scris în anul 1390. Florentius este ameninţat să-şi piardă viaţa dacă nu poate da răspunsul la întrebarea „Ce place cel mai mult femeilor?" Pentru a se salva, acceptă să se căsătorească cu o zgripţuroaică bătrînă şi respingătoare, care cunoaşte răspunsul ce trebuie dat.

37 O nouă referire la *Metamorfozele* lui Ovidiu, în care acesta povesteşte cum Sibila din Cumae (cea mai veche colonie grecească din Italia), îmbătrînită peste măsură de ani, îi povesteşte lui Enea, eroul *Eneidei* lui Virgiliu, cum Apollo i-a sortit să trăiască tot atîţia ani cîte fire de nisip a putut lua ea într-o mînă *(Metamorfozele*, XIV, v. 130—181). În mitologia clasică sibilele aveau darul profeţiei.

38 Xantipa, soţia filosofului grec Socrate (469—399 î.e.n.), intrată în legendă ca prototip al femeii veşnic cicălitoare, gîlcevitoare şi chiar violentă.

39 Leda, soţia lui Tyndareus, rege legendar al Spartei. Pentru a se putea apropia de ea şi a o cuceri Zeus s-a deghizat într-o lebădă inofensivă. Doi din cei patru copii ai Ledei, şi anume Elena şi Pollux, au fost copiii lui Zeus. Elena, vestită pentru frumuseţea sa fără asemănare, a devenit soţia regelui acheu Menelau. Răpirea ei de către frumosul Paris, unul din fiii regelui Troiei, a dezlănţuit războiul troian, pe care istoria îl stabileşte, pe baze arheologice, în jurul anului 1184 î.e.n.

40 Hercule, cunoscut şi sub numele de Alcide, era fiul lui Zeus şi al Alcmenei, soţia lui Amphitrion, regele Tirintului. Hercule, denumit Heracles de grecii antici, era aun semizeu foarte popular la Roma şi în legendele greco-romane, motiv pentru care numele său este frecvent menţionat şi în literatura Renaşterii.

Dintre faptele sale eroice cele mai cunoscute sînt cele douăsprezece munci, supraomeneşti, care i-au fost impuse de vărul său, regele Euristeu, conform hotărîrii lui Zeus şi care erau binecunoscute şi de oamenii mai puţin culţi din epoca Renaşterii. Aceste munci, la care se referă Gremio, au fost: 1. Uciderea leului din Nemea. 2. A hidrei din Lerna. 3. Prinderea de viu a mistreţului regelui Erimanteu. 4. Prinderea căţelei cu picioare de aramă din Cerinia. 5. Uciderea, cu arcul şi săgeata, a tuturor păsărilor de pe lacul Stimphala. 6. Prinderea taurului sălbatic din Creta. 7. Uciderea lui Diomede, regele Traciei. 8. Înfrîngerea amazoanelor. 9. Curăţirea grajdurilor regelui Augias, abătînd prin ele apele rîului Alfeu. 10. Uciderea uriaşului Gerion, care avea trei trunchiuri şi trei capete. 11. Răpirea merelor de aur din grădina Hesperidelor. Merele, care dăruiau nemurirea, erau destinate zeilor şi erau păzite de sus-numitele nimfe împreună cu balaurul Ladon. 12. Eliberarea lui Tezeu din Infern.

41 *Ben venuto* (it.) = „bun venit". Aici cu sensul de: „cel care va oferi băutura".

42 Conform obiceiului vremii, o soră mai mare care nu era încă măritată, trebuia să joace desculţă la nunta surorii sale mai mici.

43 Zicala: „va conduce maimuţe la iad" era foarte populară pe vremea lui Shakespeare şi privea femeile nemăritate care, după moarte, aveau să fie pedepsite să păzească maimuţele în iad fiindcă în viaţă nu au fost în stare să aibă copii, pe care să-i îndrumeze spre rai. Zicala încă mai putea fi auzită în sudul Angliei, acum o sută de ani.

44 *Baccare*! are sensul de „înapoi!" „La o parte!" şi apare într-o zicală din secolul al XVI-lea folosită pentru a sili porcii să se dea înapoi, sau la o parte.

45 Universitatea din Reims fusese întemeiată de-abia în 1547, dar se bucura de mare faimă.

46 În vremea lui Shakespeare masa principală a zilei se servea între orele 11 și 12.

47 Conform dreptului englez soțul trebuia să prevadă în contractul de căsătorie că în caz de deces soția îi moștenește averea, altfel aceasta revenea rudelor soțului, oricît ar fi fost ele de îndepărtate.

48 Diana, zeitate romană, numită de greci Artemis, era zeița lunii, vînătorii și castității. Era fiica lui Zeus și a Latonei și sora lui Phoebus-Apollo. Obținuse de la Zeus îngăduința de a nu se căsători niciodată și-și petrecea timpul la vînătoare însoțită întotdeauna de un mare alai de nimfe. Cel mai important sanctuar al ei se găsea în munții Albaniei.

49 Griselidis (Griselda) este modelul medieval al soției răbdătoare, supusă și devotată soțului. Fată din popor, dotată cu alese calități fizice și sufletești, este luată în căsătorie de marchizul de Saluces, care, după căsătorie, o supune — pentru a o încerca — la grele suferințe morale, despărțind-o de copiii ei, care sînt crescuți departe de ea, Griselda fiind trimisă înapoi în familia săracă și umilă, căreia îi aparținea. După ani de grele încercări, în care Griselda nu se plînge niciodată de felul cum este tratată și arată aceeași credință și supunere neclintită față de soțul său, acesta o readuce la castel, unde împreună cu copiii lor, vor începe o viață fericită, uitînd suferințele din trecut.

Tema fusese preluată din legendele medievale franceze și prezentată ca ultima povestire din *Decameronul* lui Boccaccio (Ziua a 10-a, povestirea a 10). Petrarca a transpus povestirea lui Boccaccio în versuri în limba latină, iar Geoffrey Chaucer a tradus-o în versuri în limba engleză, incorporînd-o în *Povestirile din Canterbury* (1386) (Povestea diacului). Ulterior, a format tema a numeroase povestiri și balade în Anglia, a două piese de teatru, foarte populare în copilăria lui Shakespeare și, mai tîrziu, a unei piese la care a colaborat și dramaturgul englez Thomas Dekker, contemporan cu Shakespeare. Comparația Catarinei cu Griselda stîrnea hazul unui public familiarizat cu soția model a evului mediu, supusă și devotată, depășind limitele oricărei răbdări omenești.

50 Ca și în antichitate, Lucreția a fost și în epoca Renașterii un alt model de soție virtuoasă pînă la sacrificiul vieții. Shakespeare însuși scrisese poemul *Necinstirea Lucreției*, ca un omagiu adus acestei eroine clasice. Lucreția, fiica unui distins cetățean roman, a fost necinstită de fiul regelui Romei, Tarquinius Superbus. Neputînd supraviețui cumplitei insulte, ea s-a sinucis, după ce și-a înștiințat tatăl și soțul de infamia fiului regelui. Cei dintîi au răsculat poporul Romei, care de

mult îndura asuprirea regalității, izgonind pe Tarquini și instaurînd republica.

51 *Dați-mi mîna... Noi stăm de mărturie...* Această scurtă și simplă ceremonie însemna o promisiune formală de căsătorie în epoca elisabetană și constituita un contract în sine. Ca urmare, nici una din cele două părți nu mai putea contracta o căsătorie cu o terță persoană. Valabilitatea unui asemenea contract preliminar este confirmată explicit în *Măsură pentru măsură* (IV, 1, 70—71).

52 *...mai multă avere.* Așa cum s-a mai arătat (nota 47), în contractul de căsătorie soțul trebuia să specifice ce avere urma să revină soției dacă murea înaintea ei.

53 *covoare mîndre, tiriene*, provenind din portul Tyr, străvechi oraș fenician, azi în Liban. Covoarele tiriene erau renumite pentru culoarea lor purpurie.

54 În epoca elisabetană vasele de cositor, lucrate artistic, erau considerate obiecte de lux.

55 Versurile înseamnă:

„Pe aici curgea rîul Simois; aici e pămîntul Sigeian (Troia)
Aici a stat măreţul palat al lui Priam" (Ovidiu, *Heroidele*, I, 33—34)

56 *Pantalone* (sau Pantaleone) este numele personajului reprezentînd tipul bătrînului ridicol, din *Comedia dell'Arte* italiană, din secolele XVI—XVII, apărînd alături de alte personaje ca Arlechin, Pierrot, Colombina etc. Personajul Pantalone este un bătrîn negustor venețian, vorbind dialectul venețian, și căpătîndu-și numele de la porecla dată venețienilor de locuitorii celorlalte orașe italiene, din cauza venerației venețienilor pentru un sfînt din secolul al IV-lea numit Pantaleon. Personajul apărea întotdeauna îmbrăcat în pantaloni strîmți, lungi, jachetă roșie, o pelerină lungă, de culoare neagră, și cu mîneci lungi și pantofi negri, în general comportîndu-se libidinos și avînd rolul de a pune piedici în calea îndrăgostiților, dar întotdeauna păcălit de aceștia.

Numele personajului a fost cu timpul extins la partea de jos a îmbrăcăminții sale, trecînd apoi, prin intermediul limbii franceze, și în limba engleză, sub forma *pantaloon*.

În scena de față Lucențio îl numește Pantalone pe Gremio, pretendent și el, precum știm, la mîna Biancăi.

57 *Pedascule*, cuvînt inventat de Shakespeare, ridiculizînd postura de dascăl a lui Lucențio. S-ar putea traduce, prin urmare, și „țîrcovnice!"

58 *Eacides* (Aeacides) a fost bunicul lui Aiax Telamonius, unul din eroii greci la asediul Troiei. Referindu-se la Aiax, Lucențio vrea să continue citirea textului și să treacă la versul următor din *Heroidele* lui Ovidiu.

59 Primele 4 rînduri constituie, odată cu declarația de dragoste a lui Hortensio, și o prezentare comică a gamei muzicale, în care denumirile notelor latinești sînt amestecate cu cele englezești. Denumirea notelor provine din primele silabe ale versurilor unui imn medieval în limba latină, *ut* fiind denumirea originală a notei *do*. În muzica engleză notele sînt denumite în prezent cu ajutorul literelor alfabetului: A = la, B = si, C = do, D = re, E = mi, F = fa, G = sol.

60 Un smoc de panglici multicolore.

61 Cometele erau privite ca prevestitoare de nenorociri.

62 Gluma lui Grumio e interpretată în două feluri: 1 caii mîncînd mult ovăz și stînd degeaba, costul ovăzului a întrecut valoarea lor; 2 caii sînt gata să pornească în galop deoarece li s-a dat mai mult ovăz chiar decît au putut mînca.

63 *Imprimis* (lat.) = „mai întîi".

64 Reverența cu piciorul stîng înainte era un simbol al supunerii, simbolizînd retragerea. În duel se ținea piciorul drept înainte, ca o provocare.

65 Călugării care purtau rasă cenușie erau franciscani.

66 Vărul Fernando nu apare niciodată în piesă.

67 Spălatul pe mîini se făcea înaintea mesei, în sufragerie. Mesenii mîncau cu mîna.

68 Petruchio o numește pe Catarina „șoimul", fiindcă folosește cu ea maniera îmblînzirii șoimilor care consta în a nu-i lăsa să adoarmă, vorbindu-li-se necontenit și plimbîndu-i fără încetare, ținîndu-i pe pumn.

69 Referirea este la *Ars Amatoria*, poemul lui Ovidiu în care iubirea este tratată, oarecum ironic, ca o disciplină.

70 Spusele lui Tranio reamintesc de dușmănia dintre Efes și Siracuza, din *Comedia erorilor*. Dar dușmănia dintre Padova și Mantua e inventată de Tranio, pentru a-l păcăli pe pedagog.

71 Cele ce urmează conțin, de fapt — sub masca exagerărilor comice ale lui Petruchio, privind pălăria și rochia aduse Catarinei, — aprecierile ironice ale lui Shakespeare în privința modei timpului, în care îmbrăcămintea ajunsese extrem de înzorzonată și multicoloră, pe lîngă aceea că avea o croială cu totul aparte. Aspectul țipător al îmbrăcăminții a atras dealtfel criticile multor comentatori ai civilizației epocii respective.

72 Pegasus, vestitul cal înaripat din mitologia greacă, ieșit din sîngele Meduzei și simbol al inspirației poetice, era o emblemă de han foarte populară în Londra lui Shakespeare.

73 Această formulă juridică redactată în limba latină, a însemnat inițial numai privilegiul de a fi tipărită și se găsea pe pagina de titlu a lucrărilor tipărite în vremea lui Shakespeare. Cu timpul, a început să însemne „cu dreptul exclusiv de a fi tipărită". Aluzia lui Biondello

este explicată de G.R. Hibbard (v. supra), ca recomandînd lui Lucenţio să-şi imprime imaginea prin conceperea unui copil.

74 Confirmînd spusele lui Petruchio, Hortensio contrazice cele ce hotărîse împreună cu Lucenţio şi anume ca amîndoi să renunţe la Bianca. Atitudinea sa se explică totuşi ca nemaiconsiderînd necesar să-l contrazică pe Petruchio, o dată ce se hotărîse să se căsătorească cu altcineva şi prin urmare Bianca nu-l mai interesa.

75 *Bergamo*, un orăşel la cca. 40 de kilometri sud-est de Milano. Shakespeare alege această localitate ca loc de origine a lui Tranio, deoarece era orăşelul tradiţional al personajului Arlequin, servitorul spiritual şi poznaş din *Commedia dell'Arte* italiană.

76 Tăierea nasului era o pedeapsă obişnuită în acea vreme.

77 *Nota finală*. Atît în ediţiile in-cvarto cît şi în volumul in-folio din 1623, nu aflăm nimic despre personajele din Prologul piesei, cu excepţia lui Sly şi a doi servitori, care mai rostesc cîteva cuvinte la sfîrşitul scenei 1 din actul I.

În ediţia sa din 1725 a operelor lui Shakespeare, poetul Alexander Pope a inserat în text cîteva scurte scene în care Lordul şi Sly apar în diferite momente ale piesei, făcînd comentarii asupra acţiunii. Sly îşi isprăveşte rolul între scenele 1 şi 2 din actul V, iar la terminarea piesei e readus adormit şi îmbrăcat în hainele sale de la început; Tejghetarul cîrciumăresei îl găseşte dormind în drum în zorii zilei şi îl trezeşte trimiţîndu-l acasă. Sly crede că toată întîmplarea a fost un vis, cel mai frumos vis pe care l-a avut vreodată, şi pleacă hotărît să aplice învăţătura din piesă dacă soţia sa îl va întîmpina furioasă pentru lipsa sa din timpul nopţii.

Toate aceste adaosuri nu au fost însă considerate autentice şi editorii operelor lui Shakespeare din zilele noastre le-au eliminat. Totuşi este probabil ca Pope să fi văzut piesa jucată aşa cum a publicat-o el.

V. Ştefănescu-Drăgăneşti

CEI DOI TINERI
DIN VERONA

Traducere de MIHNEA GHEORGHIU

PERSOANELE

DUCELE MILANULUI, tatăl Silviei

VALENTIN, PROTEUS — doi nobili din Verona

ANTONIO, tatăl lui Proteus

THURIO, un rival nătîng al lui Valentin

EGLAMOUR, ajutorul Silviei în fuga ei

SPEED, servitorul bufon al lui Valentin

LAUNCE, servitorul bufon al lui Proteus

PANTHINO, servitorul lui Antonio

HANGIUL, la care trage Iulia, la Milan

PROSCRIȘII, cu Valentin

IULIA, iubita lui Proteus

SILVIA, iubita lui Valentin

LUCETTA, camerista Iuliei

Slujitori, muzicanți

Acțiunea se petrece la Verona, Milan și la hotarul Mantuei

ACTUL I

SCENA 1

Verona. O piață.
Intră Valentin[1] *și Proteus.*[2]

VALENTIN: Renunță să mă-nduplecі, drag Proteus,
Acasă, duhul tînăr ia iz casnic[3].
De nu ți-ar fereca în mreaja lor
Dulci ochi de fată fragezii tăi ani,
Te-aș lua cu mine, peste mări și țări,
Să vezi ce de minuni mai sînt pe lume,
Decît să stai să mucezești acasă,
Degeaba irosindu-ți tinerețea.
Dar ești îndrăgostit și te simți bine.
Cum fi-voi poate, cînd voi fi ca tine.

PROTEUS: Pleci, dragul meu? Cu bine, Valentin.
Gîndește-te la mine, cînd vreodată
Te vei simți mai fericit văzînd
Vreo rară frumusețe-a lumii-n cale:
Să-ți fiu părtaș la bucurie; iară
De-ai fi cumva-n primejdie, să știi
Că te-ntovărășește ruga mea...

VALENTIN: Dintr-o psaltire cu povești de dor...

PROTEUS: Mă voi ruga citind orice mi-i drag.

VALENTIN: Vreun searbăd basm cu pătimașe-amoruri,
Cu Leandru[4] ce trecut-a Helespontul[5]...

PROTEUS: Și-aceea-i o poveste-adîncă despre
O dragoste din creștet pînă-n tălpi.

VALENTIN: Păi și-a ta-i tot din creștet pînă-n cizme
Și Helespontul tot nu l-ai trecut.

PROTEUS: Acum mă iei și tu cam peste cizmă.

VALENTIN: Zău nu, că te-a-ncălțat destul.

PROTEUS: Ce spui?

VALENTIN: Amorezat lulea, tu dai suspine,
Și nazuri iei în schimb; pentru-o ocheadă,
Dai douăzeci de nopți de veghi și trudă:
La jocul ăsta nu se prea alege
Ce-ai cîștigat din ce-ai pierdut; oricum,
Iubirea nu-i decît o rătăcire
Plătită cu pieirea minții, sau
E-nțelepciunea-nvinsă de sminteală.

PROTEUS: Deci, după tine, eu sînt un smintit.

VALENTIN: Deci, după tine, văd c-așa arăți.

PROTEUS: Tu de Iubire-ți rîzi; eu nu-s Iubirea.

VALENTIN: Ea ți-e stăpînul, căci te stăpînește,
Iar cel ce la nebuni se bagă slugă
Nu-l scrii la catastif printre-nțelepți.

PROTEUS: Stă totuși scris, că precum mlada vie
Adăpostește viermele ce-o roade,
Și dragostea nesățioasă-și află
Sălaș în sufletul cel mai ales.[6]

VALENTIN: Mai șade scris că mugurul cel vajnic
E măcinat 'nainte de-a-nfrunzi,
Precum o minte fragedă, vioaie,
Se pierde, din iubire, se-ofilește
Și-i cade frunza de cu primăvara,
O dată cu nădejdea roadelor.
Dar vremea-mi pierd cu sfaturi de pomană,
Cînd tu ești robul patimei. Cu bine;
M-așteaptă tata-n drumul către port.[7]

PROTEUS: Te duc pîn'la corabie, Valentin.

VALENTIN: Nu, scump Proteus; bun rămas ne luăm.
Tu scrie-mi despre tine, la Milan,
Cum o mai duci cu dragostea, sau vezi
Ce știri poți da unui prieten drag,
Și eu, la rîndul meu, la fel voi face.

PROTEUS: Ei, norocire-n toate, la Milan.

VALENTIN: Și ție deopotrivă-acasă. Adio.

(Iese.)

PROTEUS: Vînează gloria, iar eu, iubirea;
Își lasă prietenii, ca să-i cinstească
Mai mult prin slava lui; iar eu îi las
Pe toți, pe mine, totul, din iubire.
O, Iulia, în ce m-ai preschimbat?[8]
Nu mai învăț, de nimeni nu mai știu,

Și vremea-mi pierd, nu văd a lumii zare,
De-atîtea gînduri inima mă doare.

(Intră Speed[9].)

SPEED: Salut supus. Nu mi-ați văzut stăpînul?[10]

PROTEUS: Abia plecă. Se-mbarcă spre Milan.

SPEED: Pun rămășag c-așteaptă pe corabie,
Și iar o fac de oaie, dacă-l pierd.[11]

PROTEUS: Cînd oaia-i cu nărav, se răzlețește,
Dacă păstorul n-o muștruluiește.

SPEED: Atunci matale zici că stăpînul meu e un cioban, fiindcă sînt eu oaie?

PROTEUS: Chiar așa.

SPEED: Atunci, culcat sau treaz, coarnele mele-s ale lui.

PROTEUS: Ai răspuns ca un berbec.

SPEED: Asta dovedește că nu sînt oaie.

PROTEUS: Fie, dar stăpînul tău tot te păstorește.

SPEED: Ba nu, și-o pot dovedi cu un argument zdrobitor.

PROTEUS: Cam greu; că-s și eu gata cu altul.

SPEED: Păstorul își caută oile, și nu oile păstorul; pe cînd eu umblu după stăpîn, dar stăpînul nu umblă după mine; vezi dar că nu sînt oaie.

PROTEUS: Oile cînd ies la păscut se țin după cioban, pe cînd ciobanul, ca să-și ia tainul, nu se ia după oi; tu, pentru simbrie, te ții după stăpînul tău, dar stăpînul tău nu se ține de tine; așa că tot berbec rămîi.

SPEED: Încă un argument ca ăsta și încep să fac: bee!...

PROTEUS: Ia spune, i-ai dat Iuliei scrisoarea?

SPEED: Da, domnule. Berbecelul de mine i-am dus oiței dumneavoastră scrisorica, iar dînsa, ca o mioriță mironosită[12], mi-a răsplătit cu apă de ploaie alergătura mea de oaie rătăcită.

PROTEUS: Pășunea asta e prea mică pentru atîtea oi.

SPEED: Dacă nu-ți ajunge izlazul, mai leagă-ți berbecul.

PROTEUS: Iar o iei razna. Tu ai trebui legat.

SPEED: Mai bine ți-ai dezlega matale băierile pungii[13] pentru cît am luat-o eu razna pe ulițe cu epistola asta.

PROTEUS: Te-nșeli dacă crezi că ai s-o-ntorci iar cum îți convine.

SPEED: Întoarce-o cum ai vrea; și-o răsucește,
Dar bilețelul dulce se plătește.

PROTEUS: Spune-mi, ce-a zis? *(Speed dă din cap.)* A dat din cap tare?

SPEED: Da, tare de cap!

PROTEUS: Ce vrei să spui, adică eu n-am cap?
SPEED: Deloc, stăpîne. Am spus c-a dat din cap,
Și cînd m-ai întrebat, am zis că da!
PROTEUS: Și-ntr-un cuvînt, mi-ai spus: tare-de-cap.[14].

SPEED: Dacă te-ai ostenit, domnule, să legi vorbele în felul ăsta, eu n-am nici un interes să te contrazic, ăsta să-ți fie cîștigul pentru osteneală.

PROTEUS: Atunci ăsta să-ți fie și ție cîștigul pentru alergătură.

SPEED: Precum se vede, trebuie să mă consider mulțumit că alergăm amîndoi în același țarc, cu același lucru-n cap!

PROTEUS: Cine, cu ce, domnule?

SPEED: Măre, Doamne, cu scrisoarea, sir; că am dus-o la poruncă, iar drept mulțumire, ne-am ales amîndoi cu vorbe de ocară.

PROTEUS: Ești al naibii de iute și isteț.

SPEED: Păcat că de iute ce sînt la pungă tot nu-ți ajung.

PROTEUS: Haida, haida, deschide mai repede pliscul și spune-mi, ce-a zis?

SPEED: Deschide-ți și matale punguța, ca să se-mpreuneze zicerea mea cu bănișorii dumitale.

PROTEUS: Bine, domnule, poftim, petru truda dumitale. *(Îi dă banii.)* Spune.

SPEED: La drept vorbind, ce să-ți spun, sir, eu zic că nimic n-ai să dobîndești.

PROTEUS: Cum ți-ai putut da seama? ți s-o fi părut!

SPEED: Mi s-a părut, ce-i drept, că scoate un ducat, dar a fost numai o părere de-a mea. Și dac-a fost dînsa așa de nemilostivă cu unul care i-a adus plocon sufletul dumitale, apoi zic că și mai nemilostivă are să fie cu dumneata, care i-l ceri pe-al ei. Pietre, bolovani, să-i trimiți de-acu-nainte-n dar, că are o inimă de piatră!

PROTEUS: Cum, n-a spus ea nimic?

SPEED: Nici măcar: „Na, ține și tu, pentru osteneală". Eu, domnule, îți foarte mulțumesc pentru bănuțul ăsta nenorocit pe care mi l-ai dat ca amintire de recunoștință, iar de-acum încolo să mă scutești de mulțumiri, ducîndu-ți singur scrisorile la destinație, că eu și-așa mă duc după stăpînul meu, ca să-l salut cu respect din partea dumitale.

PROTEUS: Du-te-nvîrtindu-te, să-i scapi de-nec;
Corabia pe care-ai să te urci
N-are să se scufunde niciodată,
Căci ești făcut să nu mori înecat,
Ci pe pămînt, în furca cea mai-naltă.[15]

(Iese Speed.)

Îi voi trimite-un mesager mai bun,
Mă tem că Iulia n-a crezut scrisoarea,
Primind-o prin acest trimis nedemn.

SCENA 2

Verona. În grădina Iuliei.
Intră Iulia și Lucetta.

IULIA: Acum, cînd sîntem între noi, Lucetta,
M-ai sfătui să mă îndrăgostesc?
LUCETTA: Da, doamnă, dar să nu vă pierdeți capul.
IULIA: Și dintre gentilomii ce-mi fac curte,
Pe care să-l aleg m-ai îndruma
Ca cel mai vrednic de iubirea mea?
LUCETTA: Vă rog, pe nume să mi-i înșirați,
Să-i cîntăresc cu-a mea smerită minte.
IULIA: Ce spui de seniorul Eglamour?[16]
LUCETTA: E-un nobil cavaler, cu grai ales,
Dar eu nu l-aș alege niciodată.
IULIA: Dar de Mercantio, bogătașul, ce zici?
LUCETTA: Deh, bogăția-i bună, dar el, ba.
IULIA: Dar despre nobilul Proteus ce crezi?
LUCETTA: O, Doamne, cum mai toarcem la prostii!
IULIA: De ce, mă rog, la numele-i tresari?
LUCETTA: Iertare, doamnă, nu-i de nasul meu,
Să-i judec pe-acești chipeși gentilomi.
IULIA: De ce despre Proteus nu vorbești,
Ca despre ceilalți toți?
LUCETTA: Fiindcă-mi pare
Mai bun ca toți.
IULIA: Și pentru ce anume?
LUCETTA: N-aș ști să spun de ce, eu, ca femeie,
Îl cred așa, fiindcă așa îl cred.
IULIA: Și-ai vrea să-i dăruiesc iubirea mea?
LUCETTA: Da, de n-ați dat-o vîntului cumva.
IULIA: De ce nu se pricepe să mă-ncînte?
LUCETTA: Nu vă iubește nimenea ca el.
IULIA: Dar graiul lui e tare puțintel.
LUCETTA: Un foc mocnit cu-atît mai tare arde.
IULIA: Nu-i cred pe cei ce nu mărturisesc.
LUCETTA: Acei ce spun prea mult puțin iubesc.

IULIA: Aș vrea să știu ce gînduri are.
LUCETTA: Iată,
Citiți scrisoarea asta, doamnă dragă.

(Îi dă scrisoarea.)

IULIA: „Iuliei"... De la cine-i?
LUCETTA: Scrie acolo.
IULIA: Cine ți-a dat-o? Spune!
LUCETTA: Valetul nobilului Valentin
Din partea domnului Proteus, cred,
Ținea să v-o-nmîneze dumneavoastră
Dar întîlnindu-mă pe mine-ntîi,
Am cutezat s-o iau; vă cer iertare.
IULIA: A, iată-te, cumătră pezevenghe!
Și crezi că pot primi misive de-astea?
Îmi tîrguiești în taină tinerețea?
Frumoasă meserie ți-ai ales
Și pari a fi destul de pricepută
Hai, ia-ți-o, și-ndărăt să i-o trimiți,
Ori dacă nu, să piei din ochii mei.
LUCETTA: În dragoste cînd pui o vorbă bună,
Nu vrăjmășia-i plata.
IULIA: Ai plecat?
LUCETTA: Da, să vă las să cugetați mai bine.

(Iese.)

IULIA: Și cît doream să fi citit scrisoarea.
S-o chem, nu pot, de-abia am dojenit-o
Că mi-a adus-o. Dar ce proastă-i, zău,
Că nu mi-a dat scrisoarea cu de-a sila;
Să nu priceapă ea atîta lucru
Că fetele spun *nu* din sfiiciune
Cînd ard de dor din *nu* să facă *da*.
Ah, ce nesăbuită e iubirea,
Ca țîncul năzuros ce-și zgîrie doica
Și-apoi blajin nuiaua o sărută!
Vai, cum am alungat-o, pe Lucetta,
Cînd aș fi vrut atîta să rămînă,
Cum mă-ncruntam la ea, cînd, dimpotrivă,
În inimă zburdam de bucurie.
Ca ispășire, uite, am s-o chem
Să-i cer iertare pentru tot. Lucetta!

(Intră Lucetta.)

LUCETTA: Ce vrea-nălţimea voastră?
IULIA: -I gata masa?
LUCETTA: Aş vrea să fie; fierea să-şi consume
Stăpîna mea, mîncînd, iar nu cu mine.
IULIA: Ce-ai ridicat de jos cu-atîta grijă?
LUCETTA: Nimic.
IULIA: De ce te-ai aplecat atunci?
LUCETTA: Am ridicat o foaie ce-mi căzuse.
IULIA: Şi-asta-i nimic?
LUCETTA: Nimica, pentru mine.
IULIA: De-i pentru alţii, lasă-le-o acolo.
LUCETTA: Dacă vă lasă inima, o las,
Dar, zău, că nu vă minte al ei glas.[17]
IULIA: E vreun îndrăgostit ce-ţi scrie stihuri.
LUCETTA: De-aţi vrea, pe loc v-o cînt pe-o melodie;
Compuneţi una să se nimerească.
IULIA: Nu-mi place joaca asta de copii;
Să-l cînţi pe aria: „Dragoste uşoară".
LUCETTA: E prea uşoară pentr-un cîntec greu.
IULIA: E greu? O fi ducînd vreo grea povară?
LUCETTA: Cîntat de glasul vostru-ar fi frumos.
IULIA: Dar de-al tău nu?
LUCETTA: E prea sus pentru mine.
IULIA: Dă-mi cîntecul.

(Ia scrisoarea.)

Ce spui, mironosiţo?
LUCETTA: Mai dulce-ar trebui şi nu prea tare,
De-altminteri nici nu-mi place melodia.
IULIA: Nu?
LUCETTA: Doamna-i prea tăioasă, pentru text.
IULIA: Mironosiţo, te obrăzniceşti.
LUCETTA: Acum vă coborîţi prea jos cu tonul,
E-o modulaţie care strică-acordul:
Ar fi mai potrivită-o voce caldă.
IULIA: Tu mă scobori.
LUCETTA: Ba glasul mi-l ridic[18]
În apărarea domnului Proteus.
IULIA: Mă plictiseşti afar'din cale, uite
Ce fac cu-obiectul apărării tale!

(Rupe scrisoarea.)

Hai, ieşi; să nu te-atingi de bucăţele,
Acolo să le laşi, că mă fac foc.

LUCETTA: Un foc de paie, că grozav ar vrea
S-o supere cu încă o scrisoare.

(Iese.)

IULIA: De m-aș fi supărat pe ea, și-atît!
Cum de v-ați îndurat să sfîșiați
Cuvinte de iubire, mîini haine?
Viespi rele care vă hrăniți cu mierea
Și-apoi străpungeți harnicele-albine.
Ca să mă pedepsesc voi săruta
De mii de ori aceste bucățele.
Aici stă scris „preabună Iulia": nu,
Rea Iulia! Nerecunoscătoareo,
Pe-aceste pietre numele ți-arunc,
Și ți-l strivesc sub tălpi cu tot disprețul.
Dincoace-i scris „de dragoste rănit,
Al tău, Proteus"; bietul nume drag!
La pieptul meu te voi adăposti
Pînă ce rana-ți se va lecui,
De-al meu curat sărut tămăduită.
Mereu apare numele „Proteus".
O, curmă-ți adierea, vîntule,
Nu-mi risipi comoara de cuvinte
Pîn-ce pe toate nu le voi culege,
Afară de-al meu nume, peste care
Te rog să-abați vîntoasele, să-l ducă
Pe cea mai-naltă stîncă și de-acolo
Să-l zvîrle-n marea furioasă! Uite
Un vers în care „Proteus" revine
De două ori: „aprins și-abandonat",
„Iubitei Iulia" — asta o arunc;
Și totuși, nu: le șade-atît de bine
Cum le-a alăturat! Să le-mpreun:
Hai, sărutați-vă, faceți ce vreți!

(Intră iarăși Lucetta.)

LUCETTA: Doamnă,
E gata cina, tatăl vostru-așteaptă.

IULIA: Da, bine, haidem.

LUCETTA: Și cu hîrtiile-astea vorbărețe?

IULIA: Îndură-te de ele și le strînge.

LUCETTA: M-ați mai certat o dată pentru asta,
Dar nu le las pe jos, să nu răcească.

IULIA: Ești gata să le faci un parastas.
LUCETTA: Le port de grijă, doamnă, orice-ați spune
Căci văd eu multe, chiar dacă-nchid ochii.
IULIA: Ei, lasă, lasă, hai acum să mergem.
(Ies)

SCENA 3

Verona. O încăpere în casa lui Antonio.
Intră Antonio și Panthino.

ANTONIO: Spune-mi, Panthino, despre ce năpaste
Vorbeai cu frate-meu acolo-n tindă?
PANTHINO: De fiul dumitale, de Proteus.
ANTONIO: Și ce zicea de el?
PANTHINO: Se cam mira
Cum de puteți răbda să-și irosească
Junețea stînd acas', cînd alți feciori
De seama lui, și nu atît de nobili,
Purced să-și cate singuri rost în lume,
În bătălii să-și făurească slava,
Ori țărmuri noi să afle peste mare,[19]
Ori să învețe pe la academii.
Căci într-un chip sau altul — mai zicea —
Proteus s-ar distinge negreșit.
Și mă ruga să spun să nu-l lăsați
Să-și piardă vremea-n casa părintească,
Fiindcă mai tîrziu se va căi
Că n-a călătorit la tinerețe.
ANTONIO: Nu trebuie să mai stăruiești, Panthino,
Căci și eu mă frămînt de-o lună-ntreagă
Spunîndu-mi că nu-i om întreg acela
Ce nu-i hîrșit cu lumea cît de cît,
Din viață-nvață omul, iară vremea
Îl fățuiește fără de cusur.
Ia zi, mai bine, unde să-l trimit?
PANTHINO: Eu cred că înălțimea voastră știe
Că Valentin, prietenul său bun,
E azi la Curtea-mpărătească.[20]
ANTONIO: Știu.

PANTHINO: Acolo ar fi bine să-l trimiteți:
La curte va deprinde bunul-gust
Și măiestria spadei, maniere,
O conversație aleasă; va-nvăța
Folositoare lucruri, făr' de care
Un tînăr nobil nu-i desăvîrșit.

ANTONIO: Îmi place sfatul tău și, ca să vezi
Cît mi-a plăcut, chiar azi voi da porunci
Cît mai curînd să-l și trimit la Curte.

PANTHINO: De nu mă-nșel, chiar mîine, don Alphonso
Cu alți feciori de nobili se va duce
La Curte, prea plecat să-și pună spada
La bunăvoia împăratului.

ANTONIO: Atunci Proteus va pleca cu ei,
Dar, iată-l vine. Hai să-i spunem vestea.

(Intră Proteus.)

PROTEUS: Ah, dulce dragoste! Scrisoare dulce!
Și viață! Scrisul ei pornit din suflet:
Acesta-i legămîntul de logodnă.
Părinții de ne-ar da consimțămîntul,
Și fericirea-mi negrăită, Iulia
Dumnezeiască, s-o pecetluim!

ANTONIO: Hei, Proteus. Ce scrisorică-i aia?

PROTEUS: Nimic de seamă; e un scurt răvaș
Trimis de Valentin prin cineva.

ANTONIO: Ia, dă-mi să văd și eu ce noutăți.

PROTEUS: Nu-s noutăți, stăpîne. Scrie că
O duce bine și e fericit;
L-încarcă de favoruri împăratul
Și c-ar dori cu mine să le-mpartă.

ANTONIO: Și tu ce spui de-a lui bunăvoință?

PROTEUS: Că nu dorinței lui mă voi supune,
Ci numai voiei înălțimii tale.

ANTONIO: Ei, află dragul meu, că-s hotărît,
Și hotărîrea mea este poruncă;
Vei fi trimis și tu, ca Valentin,
La Curte, să rămîi un timp acolo.
Eu te-nzestrez cu cîte ai nevoie,
Să fii egal cu el. Te pregătește,
Căci mîine pleci. Și nu te mai codi,
Că eu o vorbă am! Ai priceput?

PROTEUS: Dar nu pot pregăti atîtea-n pripă,
Te rog, mai dă-mi răgaz o zi sau două.

ANTONIO: Tot ți se va trimite mai tîrziu.
Nu zăbovi. Am zis. Pornești chiar mîine.
Panthino, hai. Ți-l dau acum în seamă.
La timp să fie gata de plecare.

(Ies Antonio și Panthino.)

PROTEUS: De mult ce m-am ferit să nu mă ard,
M-am aruncat în mare și mă-nec.
De teamă să nu-i dau scrisoarea Iuliei
Ca nu cumva să mi se-mpotrivească
Minciunii mele i-a răspuns mai rău
Decît putea iubirea să-mi lovească.
O, primăvară-a dragostei, te-asemeni
Cu-a lui april vremelnică splendoare,
Cînd strălucind senină și frumoasă,
Cînd cotropind cu neguri sfîntul soare!

(Reintră Panthino.)

PANTHINO: Sir Proteus, vă cheamă-al vostru tată.
Poftiți mai repede, că se grăbește.

PROTEUS: Mi-e inima silită să zic *da*
Deși de mii de ori aș spune: *ba*.

(Ies.)

ACTUL II

SCENA 1

Milan. O încăpere în palatul Ducelui.
Intră Valentin și Speed.

SPEED: Stăpîne, mănușa! *(Îi întinde o mănușă.)*
VALENTIN: Nu-i a mea, pe-ale mele le am în mînă.
SPEED: Atunci ia-o și pe asta, că ce-i în mînă nu-i minciună.[21]
VALENTIN: Ia s-o văd! Dă-mi-o-ndată, e a mea.
Podoabă dulce a unei zîne dragi!
Ah, Silvia! Silvia!

SPEED: Doamnă Silvia! Doamnă Silvia!

VALENTIN: Ce te-a apucat, pușlamao!

SPEED: Las' că tot n-aude, domnule.

VALENTIN: Cine ți-a dat voie să o strigi?...

SPEED: Dumneata-n persoană, domnișorule, sau m-a înșelat pe mine auzul...

VALENTIN: Iar ai luat-o razna...

SPEED: Adineauri mă certai că stau pe loc...

VALENTIN: Să lăsăm asta. Ia spune, Speed, o cunoști pe doamna Silvia?

SPEED: Aia pe care o iubești dumneata?

VALENTIN: Dar cum ai băgat tu de seamă că o iubesc?

SPEED: Am semnele mele: întîi, c-ai dat în doaga domnișorului Proteus, că stai toată ziulica ca o curcă plouată; tragi pe nas numai cîntece de amor, ca un prihor, bați drumurile singur-singurel ca un ciumat; oftezi, ca un școlar care și-a pierdut abecedarul; lăcrimezi ca o domnișoară care vine de la înmormîntarea bunică-si; postești ca unul pus la regim; veghezi și sari din somn de parcă ai aștepta mereu să te calce hoții; și cînd vorbești, te miorlăi ca un milog la Sîmbăta morților.

Pe vremuri, cînd erai om în toată firea, rîdeai și cîntai ca un cocoș, pășeai pe uliță zdravăn ca un leu[22], nu posteai decît după-masă iar nenorocit nu erai decît cînd n-aveai parale. Acum văd că stăpîna dumitale te-a schimbat într-atît, încît mă uit și nu te mai recunosc dacă ești stăpînul meu sau altă arătare.

VALENTIN: Cum, Speed, chiar așa de rău arăt?

SPEED: Da, dar numai pe dinafară.

VALENTIN: Cum, pe dinafară?

SPEED: Păi sigur, fiindcă nebunia de dinăuntru se dă de gol pe dinafară, ca apa dintr-un borcan cu urină. Întreabă orice doctor și-o să-ți spună că așa e.

VALENTIN: Te-am întrebat dacă o cunoști pe doamna și stăpîna mea, Silvia.

SPEED: Aia la care oftezi cînd te uiți cum mănîncă la masă?

VALENTIN: Și-asta ai văzut? Da, despre dînsa vorbesc.

SPEED: Atunci n-o cunosc, domnule.

VALENTIN: Cum n-o cunoști, dacă zici că m-ai văzut privind-o.

SPEED: Nu e una urîtă, domnule?

VALENTIN: Urîtă? E nespus de frumoasă, e neprețuit de grațioasă.

SPEED: Atunci, stai c-o știu.

VALENTIN: Ce știi?

SPEED: Că de frumoasă ce-i, e mai mare daraua decît ocaua.

VALENTIN: Frumusețea ei este desăvîrșită, iar farmecul ei fără măsură.

SPEED: Dacă te iei după fațadă, adevărat că n-are nici o măsură.

VALENTIN: Ce vrei să spui?

SPEED: Vreau să spun, domnișorule, că prea se vopsește, de nu mai știe omul să deosebească nurii ei de cei din cutie.

VALENTIN: Drept cine mă iei? E negrăit de frumoasă, de cînd o știu.

SPEED: Pesemne că n-ai mai văzut-o de cînd s-a urîțit.

VALENTIN: Cînd s-a urîțit?

SPEED: De cînd o iubești.

VALENTIN: O iubesc din clipa cînd am văzut-o și de atunci e tot frumoasă.

SPEED: Fiindcă n-o vezi.

VALENTIN: Cum n-o văd?

SPEED: N-o vezi pentru că iubirea e oarbă[23]. Ehei, dac-ai avea ochii mei, sau măcar ochii dumitale din vremea cînd vorbeai de domnișorul Proteus că uita să-și mai lege beteliile de amorezat ce era[24], s-ar schimba chestia.

VALENTIN: Și ce-aș vedea atunci?

SPEED: Nebunia dumitale și urîțenia ei. Că dacă dînsul uita să-și lege beteliile la pantaloni, apoi dumneata uiți să-ți pui și pantalonii.

VALENTIN: Atunci și tu, caraghiosule, ești amorezat că ai uitat să-mi lustruiești pantofii azi-dimineață.

SPEED: Chiar așa și este. Eram amorezat de puișorul meu de somn, pe care mi l-ai speriat cînd m-ai scuturat să mă trezesc, de-aia te scutur și eu pe dumneata acuș.

VALENTIN: În concluzie, o iubesc, asta e.

SPEED: Tare-aş vrea să fie cum spui, că-atunci știu că n-o să te țină mult.

VALENTIN: Aseară m-a pus să-i scriu cîteva versuri pentru cineva care-i e drag.

SPEED: Și i le-ai făcut?

VALENTIN: Da.

SPEED: Bineînțeles, șchioape.

VALENTIN: Nu, băiete, cît am putut mai bune. Tăcere!
Iat-o, vine.

(Intră Silvia.)

SPEED *(aparte)*:
Începe-acum păpușeria![25] Țin'te,
Cuvîntu-l are dînsul mai întîi.

VALENTIN: De-o mie de ori ziua bună, doamnă.

SPEED *(aparte)*:
O noapte-bună ar face și mai mult.

SILVIA: Sir Valentin, și ție, două mii.

SPEED *(aparte)*:
În locul lui, îi dă ea lui dobîndă.

VALENTIN: Precum mi-ați spus, am scris scrisoarea ceea
Spre-acel amic necunoscut, deși
Nu mi-a plăcut s-o fac, dar m-am supus.

(Îi dă scrisoarea.)

SILVIA: Îți mulțumesc, gentilul meu supus;
E scrisă cu condei de cărturar.

VALENTIN: Credeți-mă, am scos-o greu la capăt,
Căci neștiind cui este dedicată,
Am scris-o la-ntîmplare, șovăind.

SILVIA: Îți pare poate c-a fost mare truda.

VALENTIN: Vai, doamnă, dimpotrivă, porunciți-mi
O mie încă, dac-așa vi-i placul,
Și totuși...

SILVIA: Un început frumos, cunosc urmarea...
Și totuși, nu spun cui și nici nu-mi pasă,
Și totuși ia-ți scrisoarea; mulțumesc,
E cea din urmă oară cînd îți cer...

SPEED *(aparte)*:
Și totuși ai să-i ceri din nou și iarăși...

VALENTIN: Ce vreți să spuneți, doamnă? Nu vă place?

SILVIA: Ba da, sînt versuri scrise minunat,
Dar dacă-s scrise-n dușmănie, ia-le,
Da, ia-ți-le-napoi.

(Îi înapoiază scrisoarea.)

VALENTIN: Dar v-aparțin!...

SILVIA: Da, sir. Le-ai scris pentru că ți-am cerut,
Dar nu le vreau; sînt ale dumitale;
Mi-ar fi plăcut să fie mult mai calde.

VALENTIN: Vă rog, sînt gata să vă scriu și alte...

SILVIA: Iar după ce le scrii, să le citești,
De dragul meu. De-ți plac, cu-atît mai bine.
De nu, nu-mi pasă.

VALENTIN: Dar dacă-mi plac, ce-i?

SILVIA: De-ți plac, aceasta îți va fi răsplata,
Și-acum, iubite slujitor, cu bine.

(Iese.)

SPEED *(aparte)*:
O scamatorie fără pălărie,
Ca un nas pe-un obraz,
Sau ca o sfîrlează pe-o turlă-n amiază.
Stăpînul meu o place și nu știe ce face,
Iar ea îl dăscălește cum să-i fie meșter.
Ce scamatorie: singur sieși scrie!

VALENTIN: Ce socotești acolo cu glas tare?

SPEED: Fac poezii. Dar socoteala dumitale-i mai bună.

VALENTIN: Care?

SPEED: Să fii poștașul doamnei Silvia.

VALENTIN: Către cine?

SPEED: Către domnia ta. Îți face curte cu figuri de stil.

VALENTIN: Ce figuri?

SPEED: Vreau să zic, cu scrisori.

VALENTIN: Păi nu mi-a scris nici una.

SPEED: Ce-are a face, ți le scrii singur. N-ai înțeles figura?

VALENTIN: Nu, mă crezi?

SPEED: Sigur că nu te cred. N-ai văzut-o că vorbea serios?
VALENTIN: Știu că mi-a spus doar vorbe de mînie.
SPEED: Doar ți-a dat o scrisoare.
VALENTIN: Scrisă de mine, unui prieten de-al ei.
SPEED: Și scrisoarea a ajuns astfel la destinație.
VALENTIN: Mă tem că e mai rău. De-ar fi așa!
SPEED: Îți garantez c-așa e. Ascultă-aici:
„Scrisori de dragoste, cu foc, adesea i-ai trimis
Dar ea, sfioasă, n-a putut să-ți scrie și n-a scris
Și s-a gîndit că n-o afla un mesager mai sigur
Decît iubitu-ndrăgostit, ca să-și răspundă singur".

Tot ce-am spus e-adevărat, fiindcă n-am spus-o eu, așa e cîntecul, gata tipărit.

Ce mai aștepți, stăpîne? E ora mesei.

VALENTIN: Eu am cinat.

SPEED: Domnule, ascultă-mă pe mine. Cameleonul ăsta care se cheamă dragoste se poate hrăni cu aer, sau cu apă chioară, dar, în ceea ce mă privește, eu fără mîncare mă prăpădesc. Aibi milă, zău, nu fi inimă de piatră ca zeița dumitale, fii mai mișcat, stăpîne, și mișcă-te o dată!

(Ies.)

SCENA 2

Verona. O încăpere în casa Iuliei.
Intră Proteus și Iulia.

PROTEUS: Să ai răbdare, Iulia mea bună.
IULIA: Va trebui să am, că-i fără leac.
PEOTEUS: Voi fi-ndărăt, cît voi putea mai iute.
IULIA: De nu-ți vei lua cuvîntul îndărăt,
Vei fi-ndărăt curînd de tot. Primește
Acest inel să-ți amintești de Iulia.

(Îi dă un inel.)

PROTEUS: Să facem schimb, atunci. Tu ia-l pe-acesta.

(Îi dă un altul)

IULIA: Și tîrgul să-l pecetluim așa,
C-un sfînt sărut.
PROTEUS: Ia-mi mîna, ca zălog,[26]
Și doar o clipă de voi înceta

Să mă gîndesc cu dor la Iulia mea,
Cealaltă clipă, cu-o nenorocire
Mă pedepsească pentru necredință!
M-așteaptă tata; nu răspunde. Fluxul
Se-apropie. Nu valul tău de lacrimi;
Acela m-ar împiedica să plec.
Adio, Iulia.

(Iulia iese.)

Cum, pleci fără-o vorbă?
Iubirea-adevărată n-are vorbe!
Credința nu prin vorbe, se încearcă,
Ci doar prin fapte.

(Intră Panthino.)

PANTHINO: Sînteți așteptat.

PROTEUS: Ia-o-nainte, viu numaidecît.
O despărțire grea te lasă mut.

(Ies.)

SCENA 3

Verona. O uliță.
Intră Launce, trăgînd un cîine.[27]

LAUNCE: Mai am de jelit un ceas și-am isprăvit și cu bocitul: așa sîntem noi ăștia din neamul Launce, simțitori. Mi-am primit tainul, ca fiul risipitor[28] și plec cu sir Proteus la curtea-mpărătească.[29] Cred că Crab[30], dulăul ăsta-al meu, e cel mai nesimțitor cîine din cîți latră pe lume: mama plîngea, tata gemea, soră-mea urla, slujnica bocea cît o ținea gura, pisica-și frîngea labele de deznădejde, toată casa era o jale, numai animalul ăsta fără inimă n-a vărsat el o lacrimă. E de piatră, un bolovan nu alta, mai rău ca un cîine; și-un ovrei ar fi plîns după noi: bunică-mea, care-i oarbă de mult, ei bine, și ea a plîns săraca, uitîndu-se cum plec, pînă n-a mai văzut cu ochii. Să vă spun cum a fost. Gheata asta-i tata... Nu. Gheata stîngă e tata... Nu. Gheata stîngă e mama... Nu, nu se poate. Ba da, asta e, că are pingeaua găurită. Gheata cu gaura e mama și ailaltă e tata. Să-l ia dracu dacă nu-i așa! Acum, domnule, bățul ăsta e soru-mea, că, vedeți dumneavoastră, e albă ca crinul și la fel de trupeșă ca bățul meu; pălăria e Nat, slujnica; eu

sînt cîinele, ba nu, cîinele e el, eu sînt alt cîine. Nu, cîinele e el și eu sînt eu; așa-i bine, bun. Acum eu mă duc la tata: „Tată, dă-mi binecuvîntarea". Gheata asta nu poate-ngăima o vorbă, atît de rău plînge! Acum îl pup pe tata, bun, el îi dă-nainte cu plînsul. Acum mă duc la mama; văleu, plînge săraca de nu mai știe pe ce lume se află. Bun. O pup și pe ea. Uite-așa i se umfla și i se dezumfla pieptul de plîns. Acum trec la soră-mea; uitați-vă ce gemete-i trage; și-n vremea asta, cîinele, nimic. Nici o lacrimă, nu spune el un cuvințel, domnule, nimica, şi vede bine că tot drumul e stropit cu lacrimile mele.

(Intră Panthino.)

PANTHINO: Launce, vin-o dată, hai, urcă pe bord! Stăpînul tău s-a-mbarcat și ai să ai de tras vîrtos la vîsle ca să-l ajungi. Ce-ai pățit? De ce plîngi? Hai, măgar bătrîn! Dacă mai zăbovești, pierzi barca.

LAUNCE: Ce-mi pasă mie dacă se pierde o barcă pescărească, cînd stau lîngă mine cu cel mai ticălos scăpat de la înec din cîți a pescuit vreodată inima unui om milostiv.[31]

PANTHINO: Ce ticălos zici c-ai pescuit?

LAUNCE: Pe ăsta pe care-l țin atîrnat de undiță. Pe Crab, cîinele meu.

PANTHINO: Lasă, omule, pălăvrăgeala, ți-am spus că pierzi fluxul, și dacă pierzi fluxul, pierzi călătoria, și dacă pierzi călătoria îți pierzi stăpînul, și dacă-ți pierzi stăpînul îți pierzi slujba. De ce-mi pui mîna la gură?

LAUNCE: Ca să nu-ți pierzi limba.

PANTHINO: Unde să-mi pierd limba?

LAUNCE: În jurul tău.

PANTHINO: În turul tău!?[32]

LAUNCE: N-am decît să pierd și fluxul, și călătoria, și stăpînul, și slujba, și javra! Și află dumneata că dacă seacă apa, o umplu la loc cu lacrimile mele, dacă vîntul nu mai bate, dau drumul la suspine și umflu toate pînzele corăbiei.

PANTHINO: Hai, omule-odată; m-au trimis să te chem.

LAUNCE: Păi cheamă-mă cît vrei.

PANTHINO: Vrei să vii, ori ba?

LAUNCE: Am zis eu că nu vreau? Haidem.

(Ies.)

SCENA 4

Milan. O încăpere în palatul Ducelui.
Intră Valentin, Silvia, Thurio și Speed.

SILVIA: Supusul meu!
VALENTIN: Stăpînă?
SPEED: Stăpîne, sir Thurio se uită la dumneavoastră cam pieziș.
VALENTIN: Ei, băiete, din dragoste.
SPEED: Nu prea arată că-i sar ochii după domnia ta.
VALENTIN: Atunci nu după mine, ci după doamna și stăpîna mea.
SPEED: N-ar strica să-i tragi una.
SILVIA: Prea trist ești azi, sir Valentin, de ce?
VALENTIN: E o părere, doar, stăpînă dragă.
THURIO: Și poți părea ce nu ești?
VALENTIN: Se prea poate
THURIO: Ești prin urmare-un prefăcut.
VALENTIN: Și dumneata nu mai puțin.
THURIO: Ce par a fi și nu sînt?
VALENTIN: Om cu cap.
THURIO: Mă rog, cu ce probezi că-s la din contra?
VALENTIN: Probează chiar prostia dumitale.
THURIO: Mă rog frumos și unde-o vezi matale?
VALENTIN: O porți fălos de tot pe sub surtuc.
THURIO: E o tunică cu dublură fină.
VALENTIN: Perfect, atuncea și prostia-i dublă.[33]
THURIO: Ce, cum?
SILVIA: Sir Thurio, nu te supăra!
Cum te-ai schimbat la față, vai de mine!
VALENTIN: Așa-s cameleonii, scumpă doamnă.
THURIO: Cameleonii se hrănesc cu aer,
Dar știu eu unul gata să-ți ia sînge.
VALENTIN: Ce-ați spus, stimate domn?
THURIO: Am spus, și gata.
VALENTIN: Mereu ești gata făr'să fi-nceput.
SILVIA: Frumos duel de vorbe, domnii mei,
Și salvă după salvă vă admir.
VALENTIN: Da, doamnă, datorită dumitale.
SILVIA: Nu te-nțeleg, supusul meu...
VALENTIN: Anume,
Din ochii dumitale luînd săgeți,
Se umflă, signor Thurio, în pene,
Și face pe arcașul iscusit.

THURIO: Să nu-ți închipui, domnul meu, că poți
Cu duhul dumitale să-mi ții piept!
Mă tem că prea curînd te-ai cheltui...

VALENTIN: C-un sac de vorbe goale mi te lauzi.
De-ai fi la fel de darnic cu valeții,
Nu i-ai purta în zdrențe, cum îi porți;
Pesemne, tot cu vorbe ți-i plătești...

SILVIA: Ajunge, domnii mei, că vine tata.

(Intră Ducele.)

DUCELE: Ei, fata mea, te văd asediată!
Iubite Valentin, ți-aduc vești bune.
Ce-ai zice de-un răvaș de la părinți,
Adus de un prieten bun de-al dumitale!

VALENTIN: Măria ta, sînt recunoscător
Acelui mesager de bucurie.

DUCELE: Cunoști pe don Antonio, din Verona?...

VALENTIN: Desigur, doamne. E un om ales,
Un nobil dintre cei mai respectați,
Și meritînd din plin această stimă.

DUCELE: Și n-are el un fiu?

VALENTIN: Ba da, aidoma cu dînsul, doamne,
E cinstea și mîndria lui de tată.

DUCELE: L-ai cunoscut?

VALENTIN: Cum mă cunosc pe mine;
De mici copii am fost nedespărțiți;
Doar că, pe cînd eu, leneș, nuținteam
S-ating desăvîrșirea îngerească
La care anii tineri năzuiesc,
Sir Proteus — căci astfel se numește —
Și-a folosit cu sîrg acele zile.
Deși e foarte tînăr, chibzuiește
Ca un bătrîn trecut prin multe-n viață;
Și-ntr-un cuvînt — n-am laude destule
Să-i zugrăvească-nalta vrednicie —
Desăvîrșit la minte și la trup,
E-un nobil fără de cusur în toate.

DUCELE: Ei, bată-l zău, de-i chiar așa, e demn
De dragostea unei împărătese,
Parcă-i făcut să-mi fie sfetnic mare.
Ei bine, acest nobil a sosit
La curtea mea, adus de-nalți prieteni,

Cu gîndul să rămîn-o vreme-aici.
E-o veste, cred, ce te va bucura.

VALENTIN: Nimic nu mi-am dorit mai mult vreodată.

DUCELE: Să fie deci primit cum se cuvine.
Silvia, vezi; și dumneata, sir Thurio,
De Valentin nu mă mai îndoiesc,
Vreau să se simtă bine printre noi.
Eu plec și vi-l trimit îndată.

(Iese.)

VALENTIN: E-acel de care povesteam, stăpînă,
C-ar fi venit, de nu l-ar fi-ncuiat,
Cu lacăt de cleștar, doi ochi de fată.

SILVIA: Îl vor fi dezlegat, atunci, de vrajă,
În schimbul unui legămînt...

VALENTIN: Eu cred
Că-l ține încă-n lanțul ei vrăjit.

SILVIA: Atunci e orb de dor. Cum de-a ajuns
Să afle drumul pîn'la dumneata?

VALENTIN: Iubirea are douăzeci de ochi.

THURIO: Se zice că-ndeobște este oarbă.

VALENTIN: Pentru amanți ca Thurio, desigur;
Închide ochii ca să nu-i mai vadă.

SILVIA: Vai, domnilor, sfîrșiți o dată sfada.
Sosește gentilomul așteptat.

(Intră Proteus.)

VALENTIN: O, dragul meu Proteus, bun venit.
O dată cu urarea, scumpă doamnă,
Primiți-l ca pe-un oaspe osebit.

SILVIA: Valoarea lui îi merită primirea,
De-i el acel de care ne vorbeai.

VALENTIN: Acela e; vă cer favoare-naltă
Să vă slujească-alăturea de mine.

SILVIA: Favoarea de-a-l primi-ntre noi va fi,
Cred, mai curînd, favoare pentru mine.

PROTEUS: O, nu; nu-s vrednic eu de privilegiul
De-a vă opri privirea-asupra mea!

VALENTIN: Să nu vorbim acum de vrednicie.
Iubită doamnă, luați-l slujitor.

PROTEUS: Să vă slujesc va fi mîndria mea.

SILVIA: Și-această slujbă fi-va răsplătită.
Nevrednica-ți stăpînă te primește.

PROTEUS: Cine-ar mai spune asta l-aș ucide.

SILVIA: Că te primesc?

PROTEUS: Că-ați fi nevrednică!

(Intră un servitor.)

SERVITORUL: Doamnă, stăpînul vrea să vă vorbească.

SILVIA: Sînt, la poruncă, îndată.

(Iese servitorul.)

Hai, sir Thurio,
Cu mine vino. Iarăși, bun venit,
Nou slujitor! Vă las să stați de vorbă,
De cele de pe-acasă; mai tîrziu,
Vom fi cu toții iarăși laolaltă.

PROTEUS: La ordinele voastre amîndoi.

(Ies Silvia, Thurio și Speed.)

VALENTIN: Și-acum, Proteus, spune-mi ce-i pe-acasă?

PROTEUS: Ai tăi sînt bine toți și te doresc.

VALENTIN: Și-ai tăi?

PROTEUS: De-asemeni, bine.

VALENTIN: Cu iubirea
Cum îți mai merge?

PROTEUS: De ce vrei să știi?
Odinioară nu-ți păsa de-amoruri.

VALENTIN: Da, dar Proteus, viața-mi s-a schimbat
Și nepăsarea azi mi-o ispășesc:
În chinurile Dragostei mă zbat,
La post și plîns amar mă pedepsește,
Cu lacrimi noaptea, ziua cu oftaturi,
Ca răzbunare, somnul mi-a răpit,
Punîndu-mă durerea să-mi veghez.
O, drag Proteus! Dragostea-i tiranul
Ce m-a smerit atît, încît îți spun
Că nu-i mai grea pedeapsă ca a ei,
Cum nu e nici mai mare fericire
Decît a-i fi supus. Nu mai vorbesc
Decît despre iubire și-al ei nume
Îmi ține loc de masă și de somn.

PROTEUS: Destul, am înțeles de cine-i vorba,
Nu-i dînsa Zeul pe care-l slujești?

VALENTIN: Ea e; nu-i ca un înger preacurat?

PROTEUS: Ba-i o făptură foarte pămîntească.

VALENTIN: Nu e divină?

PROTEUS: Nu vreau să o flatez.
VALENTIN: Ba mie-mi place să te-aud c-o lauzi.
PROTEUS: Asemenea pilule-amare, odată,
Cînd suferearn, mi-administrai și tu.
VALENTIN: Atunci mărturisește că-i divină,
Că-i cea dintîi dintre femei, domniță
A tot ce-i ființă vie pe pămînt.
PROTEUS: Afară de-a mea dragă.
VALENTIN: Afar' de nimeni,
De nu vrei, poate, să-mi jignești iubirea.
PROTEUS: N-am totuși dreptul s-o prefer pe-a mea?
VALENTIN: Sînt cel dintîi să-ți sprijin preferința:
O vom cinsti cu cea mai-naltă slavă.
Ea va purta a doamnei mele trenă,
Ca lutul mizer să nu-i poată-atinge
Veșmîntul c-un sărut hoțesc, și-apoi,
Trufaș, să nu mai vrea să dea flori verii,
Lăsînd pe lume veșnice zăpezi.
PROTEUS: Ei, Valentin, ce-i vorbăria asta?
VALENTIN: Mă iartă, dragul meu, orice cuvinte
Nu spun nimic din cîte se pot spune,
Căci nu-i pe lume alta mai frumoasă,
E singura...
PROTEUS: Atuncea las-o așa,
Tot singură să fie.
VALENTIN: Cum se poate?
E doar a mea, comoara vieții mele,
Cu ea sînt mai bogat ca un ocean
În care tot nisipu-ar fi din perle,
Apa nectar, iar stîncile de aur,
Tu iartă-mă că nu te iau în seamă,
Vezi bine doar cît sînt de zăpăcit,
Am un rival: e gogomanu-acela;
Dar ducele l-ar vrea, fiindcă-i bogat.
Acuma o-nsoțește; fug și eu:
Tu știi cît de geloasă e iubirea.
PROTEUS: Dar ea pe tine te iubește?
VALENTIN: Sigur,
Ne-am logodit, ba chiar am hotărît
Și ziua cununiei; o răpesc,
Chiar din iatac, pe-o scară de frînghie.
Și-apoi gonim pe calea fericirii.
E totul pus la cale. Drag Proteus,

Hai în odaia mea să stăm de vorbă,
Să-mi dai și tu o mînă de-ajutor.

PROTEUS: Ia-o-nainte. Vin eu mai tîrziu.
Cobor întîi în port să-mi iau bagajul,
Pe urmă viu la tine să te-ajut.

VALENTIN: Te rog să vii degrabă!

PROTEUS: Negreșit.

(Iese Valentin.)

Așa cum o căldură-alungă o alta,
Și-un cui pe-un altul scoate, tot așa,
Simt că iubirea-mi veche asfințește
Acuma dinaintea celei noi.
Să fie oare numai o părere,
De vină-i lauda lui Valentin?
E-o amăgire, doar, minunea asta
Ce-mi tulbură simțirea vinovată?
Frumoasă e, dar o iubesc pe Iulia,
Și ea frumoasă; da, odinioară,
Nimic din tot ce-a fost nu mai rămîne,
Tot s-a topit, precum un chip de ceară.[34]
Mă simt parcă străin de Valentin.
Mi-e dragă mult prea mult iubita lui,
Ca să-mi mai fie și el drag, de-aceea.
Cum voi iubi-o încă mai tîrziu,
Dac-o iubesc atît din prima clipă?
Doar chipul i-am văzut, ca-ntr-un portret,
Și parcă mi-a răpit lumina minții.
Dar cînd minunea-ntreagă, mai de-aproape,
O voi privi, mă va orbi de tot.
Voi face tot ce pot să mă feresc;
Iar dacă nu, orice, s-o cuceresc!

(Iese.)

SCENA 5

Milan. O uliță.
Intră Speed și Launce.

SPEED: Launce, pe cinstea mea, bine-ai venit la Milan!

LAUNCE: Nu jura pe ce n-ai, băiețaș; și nici bine-ai venit, nu se spune așa. Eu socotesc că un ins nu e dus de-a binelea decît

la spînzurătoare și nu e bine venit într-un loc, pînă nu i se face cinste c-un rînd și cîrciumărița-i șoptește „bun venit!"

SPEED: Fie și-așa, zăpăcilă, fă-te-ncoace, că te duc eu într-un locșor, unde pentru-un rînd de cinci parale ți se urează de cinci mii de ori „bun venit". Ia spune, haimana, cum s-a despărțit stăpînu-tău de doamna Iulia?

LAUNCE: Păi după ce și-au smuls părul din cap de părere de rău, s-au despărțit rîzînd.

SPEED: Ce face, îl ia de bărbat?

LAUNCE: Nu.

SPEED: Atunci cum? O ia el pe ea?

LAUNCE: Nici așa.

SPEED: Atunci gata, s-au rupt?

LAUNCE: Nici. Că-s mai întregi ca un pește netăiat pe din două.

SPEED: Ooof, atunci cum stau?

LAUNCE: Păi cum să stea? Bine, cînd unul, cînd altul, sau și-unul și-altul.

SPEED: Ești un măgar; nu mă susții de fel.

LAUNCE: Ba tu ești un dobitoc, că nu pricepi ce-ți spun. Pînă și bățul ăsta înțelege.[35]

SPEED: Ce spui?

LAUNCE: Ce-am spus și ce vezi; ia te uită, nici nu m-aplec bine spre el și mă și susține.

SPEED: Te ține-n sus, adică.

LAUNCE: Mă ține-n sus, mă susține, tot un drac; chestia e că mă-nțelege.

SPEED: Spune-mi, mă omule, se iau, ori ba?

LAUNCE: Întreabă și tu potaia. Dacă zice da, e da. Dacă zice ba, e ba. Dacă dă din coadă fără să zică nici da, nici ba, înseamnă că-i așa și-așa.

SPEED: Prin urmare, tot se iau.

LAUNCE: Nu divulg secrete. Eu umblu cu parabole, pentru cine le pricepe.

SPEED: Am priceput. Ascultă, Launce, ce zici de stăpînul meu care e amorezat lulea?

LAUNCE: Așa a fost o viață-ntreagă.

SPEED: Lulea?

LAUNCE: Nu, belea; n-ai spus tu așa?[36]

SPEED: Ce-ai zis, c-am spus eu, măgar corcit?

LAUNCE: Nu de tine, prostule, ci de stăpînu-tău.

SPEED: Am spus că stăpînul meu e amorezat foc; că i s-au aprins călcîiele.

LAUNCE: Și eu îți spun că puțin îmi pasă de ce-i arde lui, că mie mi s-a aprins beregata și i-aș arde o bere. Dacă vii cu mine la udătură, bine-de bine; iar de nu, înseamnă că ești orice liftă, dar numai un creștin[37] cinstit nu ești.

SPEED: De ce?

LAUNCE: Fiindcă nu vii să faci cinste unui creștin cinstit. Hai: vii ori ba?

SPEED: Vin, vin, la porunca dumitale.

(Ies.)

SCENA 6

Milan. O încăpere în palatul Ducelui.
Intră Proteus.

PROTEUS:
De-o părăsesc pe Iulia, sînt sperjur,
Dac-o-ndrăgesc pe Silvia, de-asemeni;
Înșel un prieten, sînt cu-atît mai rău;
Și-aceeași forță care m-a-mboldit
La jurămînt mă-mpinge să mi-l calc:
Iubirea m-a-ndemnat, tot ea mă-ndeamnă,
O, amăgire dulce, tu Iubire,
Pe mine, amăgitul, mă învață
Cum să-mi îndreptățesc acest păcat.
O stea scînteietoare am iubit,
Ador acum dumnezeiescul soare!
Un jurămînt pripit se calcă lesne;
Și-i cam sărac cu duhu-acela care
Nu poate-alege răul de mai bine.
Vai, limbă otrăvită! °„rău“ numești
Pe-aceea căreia, de mii de ori,
Din inimă-i jurai că n-are seamăn.
N-ar trebui să uit; dar asta fac:
Uitînd ce mi-a fost drag, eu tot iubesc!
O pierd pe Iulia și pe Valentin;
Dar dacă-i țiu pe ei, mă pierd pe mine,
Și dacă-i pierd, prin ei mă regăsesc.
Pe mine-n locul luat de Valentin
Și-n locul Iuliei, pe Silvia.[38]
Îmi sînt mai drag ca un prieten bun,
Căci dragostea de sine-i mult mai scumpă.
Iar Silvia — iau martor cerul care
I-a dat mîndrețe — e pe lîngă Iulia,

O zînă lîngă-o etiopiană[39].
Nu voi să știu că Iulia e vie,
Ci doar că-i moartă dragostea cu ea.
De-acuma Valentin îmi e dușman,
Fiind alesul Silviei. Nu pot
Să mă slujesc pe mine cu credință,
Decît dacă-l trădez pe Valentin.
În noaptea asta, în iatacu-i sfînt,
Se cațără, cu-o scară de frînghie;
Eu, ca sfătuitor și ca rival,
La tatăl ei mă duc să-i dau de veste
C-au pus la cale-n mare taină fuga.
Pe Valentin el îl va surghiuni,
Țintind să-și deie fata după Thurio,
Cu Valentin plecat, găsesc eu calea
Să scap de-acest nătîng de Thurio.
Iubire, aripi dă-mi, să izbutesc,
Cum mi-ai dat minte, planul să-mi urzesc.

(Iese.)

SCENA 7

Verona. O încăpere în casa Iuliei.
Intră Iulia și Lucetta.

IULIA: Lucetta, dragă fată, dă-mi un sfat,
Ajută-mă, te rog, că și-n iubire,
Tu ești tăblița-n care orice gînd
De-al meu e-nscris cu slove-adînci și limpezi.[40]
Învață-mă s-ajung la Proteus
Dar să nu-mi calc mîndria mea de fată.
LUCETTA: Pîn'la Milan e cale grea și lungă.
IULIA: Un credincios hagiu nu șovăiește
Să bată țări și mări cu pasu-i slab;
Cu-atîta mai puțin aceea cărei
Iubirea i-a dat aripi, și cînd zboru-i
Se-ndreaptă către cel iubit, spre dragul
Ce-n lume n-are seamăn, Proteus.
LUCETTA: Mai bine-așteaptă totuși să se-ntoarcă.
IULIA: Dar nu-nțelegi că ochii lui sînt hrana
Vieții mele? Milă n-ai, cînd știi
Că mă usuc de dor, de-atîta vreme;

O, de-ai cunoaște patima iubirii,
Ai încerca mai bine să faci focul
Cu gheață și zăpadă, mai curînd,
Decît să vrei să potolești cu vorbe
Văpaia dragostei.

LUCETTA:
Nici n-am de gînd.
Aș vrea numai să știi că focul ăsta
Mă tem că arde fără socoteală.

IULIA:
Cu cît încerci să-l stingi, cu-atîta crește.
Cînd pîrîiașul cristalin de munte
Coboară șopotind la vale, iute,
E de ajuns o stîncă să-ntîlnească
Și fierbe, mînios; dar dacă albia
E netedă și primitoare, trece,
Cîntînd și sărutînd smălțatul prund,
Și fiecare trestie din calea-i
Cu meandre line, pînă la ocean.
Deci lasă-mă să plec, nu-mi pune piedici;
Și am să fiu cuminte ca pîrăul,
Cu fiecare pas tot mai voioasă
Pînă ce voi ajunge la iubit;
Și-acolo mă voi odihni-mpăcată,
Ca sufletul primit în paradis.

LUCETTA:
Dar pentru drumul ăsta cum te-mbraci?

IULIA:
Nu femeiește; vreau să mă feresc
De certuri cu obraznicii bărbați;
Bună Lucetta, cată de mă-mbracă
Să par cumva un paj de casă mare.

LUCETTA:
Atuncea părul trebuie să vi-l tai.

IULIA:
Am să mi-l strîng în bucle de iubire,
Legate des, cu fire de mătase;
Puțină fantezie tinerească
Stă bine tinereții, cînd nu-i strică.

LUCETTA:
Dar ce model de pantaloni vă place?

IULIA:
Ei, ce știu eu? Întreabă un bărbat:
Mylord, cum preferați să vă fac fusta?
Fă-i cum ți-o place ție, draga mea.

LUCETTA:
Să-i facem cu perniță, cum se poartă,
În față, sus pe pulpă, mi se pare[41].

IULIA:
Nu, asta nu, aș fi văzută rău.

LUCETTA:
Un domn distins nu dă un cap de ață
Pe-un pantalon, de n-are garnitură;
O folosiți ca pernă pentru ace!

IULIA: Lucetta, dacă mă iubești, mă-mbracă
Oricum te taie capul, dar decent.
Dar lumea ce-o să zică, dacă află
De-acest voiaj al meu, așa, deodată?
Mă tem, ce spui, să nu mă fac de rîs!

LUCETTA: La gura lumii dacă te gîndești,
Mai bine stai acasă.

IULIA: Asta nu.

LUCETTA: Atuncea lasă lumea să vorbească
Și la iubit te du. Ajunge dacă
Proteus fi-va bucuros că vii.
Deși cam frică mi-e că nu va fi.

IULIA: O, despre asta n-am de ce mă teme:
Căci mii de jurăminte, mări de lacrimi
Și clipe de iubire infinită
Îmi stau chezași de buna lui primire.

LUCETTA: Și tot pe-atîtea păcăleli sînt toate.

IULIA: Mișeii doar se folosesc de ele
În scopuri mișelești, dar lui Proteus
O neclintită stea[42] i-e călăuză.
Cuvîntul lui e zapis cu pecete,
Iar legămîntul, vorbă de oracol.
Iubirea lui e credincioasă; gîndul,
Neprihănit; iar lacrimile lui
Purced din inima cea mai curată
Și mai presus de orișice minciună,
Precum e ceru-albastru, de pămînt!

LUCETTA: Dea Domnul să se-arate-așa și-n faptă.

IULIA: De mă iubești, nu-l mai nedreptăți,
Punîndu-i adevărul la-ndoială.
Numai aceia ce-l iubesc mi-s dragi.
Și-acum să mergem în odaia mea
Să strîngem cîte sînt de trebuință
În lunga mea călătorie. Îți las
La dispoziție tot ce-mi aparține:
Pămînt, avere, cinste, nume, tot.
În schimb un singur lucru-ți cer, să faci
Așa încît să plec cît mai curînd.
Să nu-mi răspunzi nimic; fă tot degrabă!
Nu-ngădui nici o clipă de zăbavă.

(Ies.)

ACTUL III

SCENA 1

Milan. O anticameră în palatul Ducelui.
Intră Ducele, Thurio și Proteus.

DUCELE: Sir Thurio, ne lasă, te rog, singuri
Cîteva clipe. Avem a ne vorbi.

(Iese Thurio.)

Acum, Proteus, spune-mi ce dorești.

PROTEUS: Slăvit stăpîn, ce vreau a da-n vileag,
Legea prieteniei mă îndeamnă
Să tăinuiesc; dar chibzuind ce bun
Ați fost cu mine, cel de tot nevrednic,
Credința nu-mi dă pace să nu spun
Ce n-aș fi spus pentru nimic în lume.
Mărite prinț, să știi că Valentin
În noaptea asta vrea să-ți fure fata:
Sînt dintre cei ce taina o cunosc.
Cum știu, ați hotărît s-o dați lui Thurio,
Pe care dînsa nu-l vrea; dar de-ar fi
Răpită, fuga asta v-ar aduce
Atîtea supărări, încît mi-am zis
Că sînt dator să-mpiedic un prieten
De la o faptă rea, decît să tac,
Ca să vă cruț de-această grea năpastă
Ce v-ar împinge poate în mormînt.

DUCELE: Îți mulțumesc, Proteus, pentru grija
Ce-mi porți. Și-ntreaga mea recunoștință
O meriți pentru cinstea ta, de-a pururi.
Adesea i-am surprins vorbind furiș
De-a lor iubire, cînd credeau că dorm,
Și m-am gîndit să-l scot din preajma ei,

Ba chiar voiam să nu-l mai țiu la Curte.
Dar teama de-a nu merge prea departe
În grija-mi părintească, pe nedrept
Năpăstuind un om, m-a-mpiedicat.
M-am arătat cu-atît mai bun cu el
Cu cît doream să aflu vreo dovadă,
Așa cum mi-ai adus-o tu acum.
Dar cum prinsesem firul dinainte,
Căci lesne-i să sucești un cap de fată,
Am dus-o-n turn, acolo doarme noaptea,
Iar cheia de la turn o țin la mine.
De-acolo n-are cum să mi-o mai fure.

PROTEUS: Slăvite duce, dînșii-au pus la cale
Să urce el, cu-o scară de frînghie,
La dînsa în iatac și s-o pogoare
De-acolo jos; și-anume-n astă-seară;
Pe-aici va trece-ndată și-l veți prinde,
Dar vă conjur, nu-i spuneți cum de știți,
Căci nu din ură pentru el v-am spus-o,
Ci numai din iubirea ce vi-o port.

DUCELE: Îți dau cuvîntul meu, că niciodată
Nu va afla că mi-ai fi spus ceva.

PROTEUS: Adio, doamne. Vine Valentin.

(Iese.)
(Intră Valentin.)

DUCELE: Dar unde te grăbești, sir Valentin?

VALENTIN: Mărite doamne, pleacă un mesager
Cu cîteva scrisori către prieteni
Și vreau să i le dau.

DUCELE: Ceva de seamă?

VALENTIN: Ce-i mai de seamă-n ele povestește
De traiul meu cel fericit la Curte.

DUCELE: O, poat' s-aștepte-atunci; mai stai cu mine;
Vreau să discut cu tine niște treburi
Ce-mi stau la inimă; e un secret.
Probabil știi c-am hotărît pe Silvia
Cu-al nostru prieten Thurio s-o mărit.

VALENTIN: De bună seamă, doamne, și sînt sigur
Că nu va fi partidă mai bogată
Și mai înaltă, și-apoi acest nobil
E înzestrat cu însușiri alese,
Menite să cinstească legătura

Cu mîndra voastră fată. Ați izbutit
S-o-nduplecați să-l ia?

DUCELE: Nu. Crede-mă:
E rea, posacă și-neăpățînată,
E urîcioasă, neascultătoare,
De mine, tatăl ei, nici nu se teme,
Nici dragoste de fiică nu-mi arată.
Trufia ei, îți spun, m-a depărtat;
De unde mă gîndeam, ca bătrînețea
Să-mi fie luminată de iubirea-i
Ascultătoare, de copil, acum,
M-am hotărît să-mi iau nevastă iarăși,
Și s-o mărit pe Silvia cu cine
Va mai voi s-o ia; doar frumusețea
Să-i fie zestre, dacă pentru ea
Nici eu și nici avutul meu n-au preț.

VALENTIN: Iar eu cu ce vă pot fi de folos?

DUCELE: E-aici o mîndră doamnă din Verona,
Pe care o iubesc de mult, dar ea,
La stăruința-mi vîrstnică, e rece.
Aș vrea de-acum încolo să-mi fii dascăl,
Căci am uitat cum se mai face curte
Și moda s-a schimbat cam mult de-atunci,
Cum aș putea să fac, să fiu privit
Cu drag de ochii ei cei luminoși?

VALENTIN: S-o cuceriți cu daruri, dacă vorba
N-ajunge. Adeseori un giuvaer
Convinge, în muțenia lui, femeia,
Mai mult decît o ploaie de cuvinte.

DUCELE: Dar mi-a respins un dar ce i-am trimis.

VALENTIN: De multe ori femeile resping
Chiar lucrul ce le place. Trimiteți-i
Un altul și nu părăsiți partida.
Un *nu* sporește dragostea pe urmă.
Dacă se-ncruntă, n-o face din ură,
Ci ca să fie și mai mult dorită;
Dacă te-alungă ea, nu-i ca să pleci,
Că, singure, le-apucă nebunia.
Nu da-ndărăt nicicînd, orice ți-ar spune,
De-ți spune *du-te*, nu înseamnă *ieși!*
Cîntați-o-n vorbe dulci; de-i cumva neagră[43]
Să-i lăudați albeața îngerească.
Bărbatul are limbă, să vorbească,

Și nu-i bărbat acela ce nu poate
Să-ncînte-o biată minte femeiască.

DUCELE: Dar mi se pare că-i făgăduită
De rude unui tînăr gentilom
Și-atît de strîns ținută-i ziua-ntreagă,
Departe de-alți bărbați, că nu se poate.

VALENTIN: Atunci voi merge noaptea s-o găsesc.

DUCELE: Dar porțile sînt bine ferecate
Și cheile, cu luare-aminte ascunse,
Încît nu-i chip nici noaptea s-o ajungi.

VALENTIN: Dar n-am putea escalada fereastra?

DUCELE: Iatacul ei e la un cat de sus,
Iar zidul prea abrupt, ca să se poată,
Fără primejdia vieții.

VALENTIN: Ei bine, atunci
O scară de frînghie împletită
Ajunge, și-o pereche de crampoane,
Să urci pe turnul însuși al lui Hero
Dacă-i decis Leandru să-ndrăznească.

DUCELE: Atunci, ca gentilom de neam, te rog,
Să-mi afli negreșit această scară.

VALENTIN: Vă rog să-mi spuneți numai cînd doriți?

DUCELE: În noaptea asta chiar. Iubirea este
Ca un copil nerăbdător și dornic
De tot ce poate-avea.

VALENTIN: La ceasul șapte
Vă voi aduce scara.

DUCELE: Stai. Aș vrea
Să merg acolo singur. Cum o duc?

VALENTIN: Nu-i grea de fel, mylord, se poate duce
Ascunsă sub o mantie mai lungă.

DUCELE: O mantie cum este-a ta, e bună?

VALENTIN: De bună seamă.

DUCELE: Lasă-mă să văd
De mi se potrivește, ca lungime.

VALENTIN: Oricare poate fi la fel de bună.

DUCELE: Mă-ntreb cum mi-ar ședea-mbrăcat așa.
Îngăduie-mi, te rog, s-o-ncerc pe-a ta.

(Îi trage mantia de pe umeri.)

Ce-i cu scrisoarea: „Ție, Silvia“!
Și iată și mașinăria, gata.
De data asta, am să-i rup pecetea:

„Cînd noaptea cade, gîndurile-mi toate
La tine, Silvia, le trimit, cu drag,
Sînt sclavi, dar vezi, stăpînul lor nu poate
Cu ele-o dată să-ţi răsară-n prag.
Sînt olăcarii mei şi se răsfaţă
Pe sînul tău curat, în timp ce eu,
Nefericit stăpîn ce le dă viaţă,
Blestem favoarea lor şi chinul meu.
Şi mă blestem că singur i-am trimis
Să şadă-n locul meu din paradis."[44]
Dar ce-i aici?
„În noaptea asta, te voi libera."
Şi iată şi frînghia cu povestea.
Cum îndrăzneşti, odraslă de Merops[45]
Să mîi, ca Phaeton[46], cerescul car,
Ca lumii să-i dai foc, din nebunie?
La stele vrei s-ajungi, să le culegi,
Că le-ai văzut sclipind, deasupra ta?
Să pleci, om nechemat şi sclav obraznic!
Să-ţi sameni printre-ai tăi surîsul fals,
Şi fii încredinţat, că doar răbdarea-mi
Şi nu valoarea ta m-a-mpiedicat
Cu viaţă să te las să pleci de-aici!
Nu-mi mulţumi de cîte ţi-am tot dat,
Ce-ţi dau acum e mai presus de toate.
Dar de mai zăboveşti pe-aceste òcini,
Mai mult decît răgazu-ngăduit
Pe cer! mînia-mi deszăgăzuită
Va-nfrînge dragostea ce v-am purtat,
Şi Silviei şi ţie, vreodată!
Te du, să nu încerci să mă înduplеci
Dacă mai ţii la viaţă, pleacă, pici!

(Iese.)

VALENTIN: De ce nu moartea, decît chinul viu?
Decît exil, din mine. Şi ea-s eu;
A fi de ea departe-i şi de mine,
E un surghiun de moarte! Nu-i lumină
Pe lume fără ea. Nici bucurie,
De nu-i cu Silvia împărtăşită!
Va fi de-ajuns să ştiu că e aici,
O umbră-a fericirii să-mi ajungă?
Cînd noaptea se pogoară şi ea nu e,

Mai cîntă undeva privighetori?
Cînd nu-i o zi iubita lîngă mine,
Mai e pe lume ziuă? E substanța,
Și scopul vieții mele, doar prin ea,
Sînt eu și luminat, și-ntreg, și viu!
De mă supun sentinței ducelui,
De moarte tot nu scap! Dacă rămîn,
M-așteaptă moartea. Deci, să fug de viață.

(Intră Proteus și Launce.)

PROTEUS: Dă fuga, băiete; aleargă și caută-l neapărat.
LAUNCE: Hei, care ești acolo, hei!
PROTEUS: Vezi ceva?
LAUNCE: Pe-ăla de-l căutăm. N-are-n cap nici un fir de păr care să nu fie al lui Valentin[47].
PROTEUS: Valentin?
VALENTIN: Nu.
PROTEUS: Dar cine, duhul lui?
VALENTIN: Nici el.
PROTEUS: Dar cine?
VALENTIN: Nimeni și nimic.
LAUNCE: Nimic nu vorbește. Stăpîne, mă lași să-l lovesc?
PROTEUS: Pe cine?
LAUNCE: Pe nimeni și nimic.
PROTEUS: Stai, ticălosule!
LAUNCE: De ce, stăpîne? Dacă lovesc pe nimeni, nu-i nimic. Nu, zău, te rog.
PROTEUS: Am spus că nu-ți dau voie, caraghiosule. Valentin, dragă prietene, o vorbă!

VALENTIN:
Urechea nu-mi mai prinde vorbe bune,
Atîtea vești de moarte-au copleșit-o.

PROTEUS:
Atunci le voi înmormînta-n tăcere,
Și veștile pe care ți le-aduc
Atîta sînt de triste și de grele.

VALENTIN: E Silvia moartă?
PROTEUS: Nu e, Valentin.

VALENTIN:
Deci Valentin e mort și pentru Silvia.
M-a renegat și ea?

PROTEUS:
Nu, Valentin.

VALENTIN:
Nu-i Valentin, dacă m-a părăsit.
Ce vești mi-aduci?

LAUNCE: Sir, s-a dat o proclamație că sînteți lesinat.

PROTEUS: Ești exilat[48], amice, asta-i vestea,
De-acum încolo ne vei părăsi,
Pe bunul tău prieten și pe Silvia.

VALENTIN: Nu-i o durere nouă pentru mine,
Și crește încă, pînă mă sugrumă.
Dar Silvia știe de surghiunul meu?

PROTEUS: Da, da, și-a dat prinos sentinței tale,
— Asupra cărei nu se mai revine —
O mare de fierbinți mărgăritare,
Ce li se zice lacrimi, prosternată
Prea crudului părinte, la picioare,
Umilă și mai palidă ca ceara,
Frîngîndu-și mîinile. Dar în zadar
Nici gemetele, nici îngenuncherea,
Nici lacrimile-i de argint, nici ruga,
Nu l-au putut îndupleca pe duce.
Dar Valentin, dacă te prind, ești mort.
De-altminteri rugămințile-i fierbinți
Mai rău l-au mîniat, și-a poruncit
Să fie-nchisă-n temniță, spunînd
C-o va lăsa acolo.

VALENTIN: Nu-mi mai spune
Nici un cuvînt, decît dacă cunoști
Vreunul care poate lua viața.
Pe-acela mi-l șoptește la ureche
Să curme-n veci nemărginitu-mi chin.

PROTEUS: Nu mai jeli cînd răul n-are leac
Și-ncearcă leac mai bine pentru jale.
Balsamul suferințelor e vremea.
Tu, stînd aici, nu-ți poți vedea iubita.
Și riști să-ți pierzi și viața. Dar speranța
E cîrja-ndrăgostitului, pornește
Cu ea la drum și află-ți mîngîierea.
Oriunde-ai fi, mereu ai să-i poți scrie
Pe-adresa mea, iar eu voi fi poștașul
Ce-i va lăsa scrisorile la sîn[49].
Acum în van te mai frămînți. Hai, vino,
Te duc pînă la porțile cetății
Și mai-nainte de-a ne despărți
Vom fi și pus la cale pe-ndelete,
Tot ce se leagă de iubirea ta.
De dragul ei, dacă la tine nu ții,
Nu te lăsa-n primejdie și să mergem!

VALENTIN: Te rog, de-mi vezi valetul, Launce, grăbește-l;
Voi fi la Poarta... de la miazănoapte.

PROTEUS: Ei, fugi de-l cată! Haidem, Valentin!

VALENTIN: Scumpa mea Silvia! biete Valentin!

(Ies Valentin și Proteus.)

LAUNCE: Vedeți, dumneavoastră, eu sînt cam prostănac; dar nici atît de prost ca să nu văd că stăpînul meu e nițeluș cam pungaș; mă rog, sau pungaș sadea, dacă vreți, totuna-i. Nu s-a născut încă ăla să-i povestesc eu, ca prostul, cum și de cine m-am amorezat. Pentru că, asta e, sînt amorezat. Dar e un secret pe care nu mi-l poate smulge nici o herghelie de cai. Nici numele femeii iubite, pentru că este o femeie, și ce femeie! Nu spun. Dar însă este lăptăreasă. Nu-i fată, pentru că i-a plăcut să se joace, dar e fată, pentru că e fată-n casă la unul care-i plătește simbrie. Are mai multe însușiri decît un cîine flocos[50], ceea ce pentru o biată creștină e mai mult decît se poate. *(Scoate o hîrtie.)* Ăsta-i catalogul. *Puntul unu: Știe să caute și s-aducă.* Nici calul nu-i în stare de-asta, fiindcă chiar dacă te aduce în spinare, nu te și caută. Deci face mai mult ca o gloabă oarecare. *Puntul doi: Poate să mulgă.* Asta-i o virtute tare dulce la o fată, cînd are mîinile curate.

(Intră Speed.)

SPEED: Hei, signor Launce. Ce mai veste-poveste! Ți s-au înecat corăbiile?

LAUNCE: N-am nici o veste de poveste, iar corăbii, numai stăpînul meu are una, care însă merge pe mare[51].

SPEED: Asta-i boala ta, să-ntorci vorba omului! Te-ntrebam ce vești citești din pomelnicul pe care-l ai în mînă?

LAUNCE: Cele mai negre din cîte-ai pomenit.

SPEED: Negre? Cum, omule?

LAUNCE: Negre ca cerneala.

SPEED: Lasă-mă să le citesc și eu.

LAUNCE: Fugi de-acolo, prostule, ce, tu știi carte?

SPEED: Ba bine că nu.

LAUNCE: Stai, să te pun la probă. Ia spune, pe tine cine te-a făcut?

SPEED: Ei, feciorul bunicului, meștere.

LAUNCE: Păi vezi că nu știi, haimana analfabetă. Te-a făcut feciorul bunică-ti. Vezi? N-ai carte[52]!

SPEED: Ba da, prostule. Uite, dă-mi lista, ca să vezi.

LAUNCE: Fie, și să te-ajute sfîntul Nicolae[53].

SPEED: *Puntul unu: știe să mulgă.*
LAUNCE: Oho, și încă cum!
SPEED: *Doi: știe să facă bere și rachiu!*
LAUNCE: Binecuvîntată să fie!
SPEED: Știe să coasă!
LAUNCE: Știe să-mpungă, care va să zică!...
SPEED: Știe să-mpletească ciorapi...
LAUNCE: Ce-i mai trebuiesc ăluia de-o ia ciorapi să se-ncalțe, că e încălțat de la-nceput.
SPEED: *Alt punt: să spele și să frece...*
LAUNCE: E bine, că nu mai trebuie s-o spele și s-o frece altul.
SPEED: Știe să țeasă...
LAUNCE: Meserie bănoasă; mi-a pus Dumnezeu mîna-n cap.
SPEED: *Alt punct. Are și alte însușiri care nu se mai declară aici...*
LAUNCE: Aceia trebuie să fie copiii din flori, că numai ei nu se declară.
SPEED: *Acum urmează cusururile...*
LAUNCE: Fiecare cu ale lui.
SPEED: *Imprimis*[54]. *A nu fi pupată pe nemîncate, din cauza răsuflării mirositoare.*
LAUNCE: Asta înseamnă c-o să dea mese multe, ca să nu se bage de seamă. Dă-i drumul.
SPEED: *Are gura dulce.*
LAUNCE: Aha, asta o compensează pe-ailaltă...
SPEED: *Vorbește cînd doarme...*
LAUNCE: Asta-nseamnă că n-adoarme cînd vorbește...
SPEED: *Mai departe. Vorbește prea rar.*
LAUNCE: Prostule, vorba rară e rară la femei; șterge-o, rogu-te, de la rele și adaugă-o, întîia, la cusururile bune.
SPEED: *E cam... săltăreață...*
LAUNCE: Asta e de la Eva citire. N-ai ce-i face.
SPEED: *N-are dinți.*
LAUNCE: Nu face nimic. Mie-mi place coaja de la pîine.
SPEED: *E nărăvașă.*
LAUNCE: Dacă n-are dinți să muște, nu face nimic.
SPEED: *Mai departe. Cam trage la măsea.*
LAUNCE: Dacă băuturica-i bună n-am de ce să-i bag vină. În locul ei la fel aș face. Lucrurile bune trebuiesc lăudate.
SPEED: *E prea darnică la-njurături*[55].
LAUNCE: Dacă e prea darnică am să veghez să-i fie mereu punga goală, iar slobodă la gură nu prea poate să fie, dacă șade scris că de-abia vorbește, adicătelea rar. Restul n-are importanță. Dă-i drumul.

SPEED: *Mai departe. Are mai mult păr decît minte, mai multe păcate decît păr și mai mulți bani decît păcate.*

LAUNCE: Stai încet, că o iau fără s-o posed la-nțeles. La paragraful ăsta, primele două mi-au convenit, dar pe urmă m-am poticnit. Mai zi-i o dată.

SPEED: *Puntu unu: are mai mult păr decît minte.*

LAUNCE: Mai mult păr decît minte. Foarte bine. Capacul acoperă oala. Deci capacul e mai mare decît oala. Părul acoperă mintea. Deci trebuie să fie mai mult păr decît minte. Mai departe.

SPEED: *Doi: mai multe păcate decît fire de păr.*

LAUNCE: Vai de păcatele mele! Îmi pare rău, dar nu e nimic de făcut.

SPEED: *Și mai mulți bani decît păcate.*

LAUNCE: Asta o răscumpără de toate păcatele. S-a făcut. O iau.

SPEED: Va să zică, atunci...

LAUNCE: Atunci, află că... că stăpînu-tău te-așteaptă la Poarta de la miazănoapte.

SPEED: Pe mine?

LAUNCE: Pe tine, da, și ce te miri? Cine ești tu? A așteptat el oameni mult mai bine decît tine.

SPEED: Și trebuie să mă duc acolo?

LAUNCE: Pas alergător. Ai întîrziat și încă destul, că nu cred să-l mai găsești.

SPEED: De ce nu mi-ai spus imediat? Lua-te-ar ciuma cu scrisorile tale de amor.

(Iese.)

LAUNCE: Are să-l scarmene, că mi-a citit scrisoarea! Caraghiosul ăsta fără maniere care-și vîră nasul în secretele mele... Dau fuga după el să fiu de față și să rîd cînd i-o trage perdaful!

(Iese.)

SCENA 2

Milan. În palatul Ducelui.
Intră Ducele și Thurio.

DUCELE: Nobile Thurio, n-ai de ce te teme,
Te va iubi. Acum cînd Valentin
A fost înlăturat din calea ei...

THURIO: Ba, dimpotrivă, de cînd e-n exil,
Silvia nici nu vrea să mă mai vadă,

Iar cînd mă vede, ori mă ocolește,
Ori mă repede. Zău sînt disperat:
Sînt sigur că nu mă vrea de bărbat.

DUCELE: Iubirea-i ca un chip sculptat în gheață:
Un piculeț de foc și se topește.
Nedemnul Valentin va fi uitat
Mai iute decît crezi.

(Intră Proteus.)

Ce spui, Proteus?
Compatriotul tău sper c-a plecat
Îndată ce-a aflat porunca noastră!...

PROTEUS: Măria ta, a părăsit Milanul.

DUCELE: Plecarea lui a cam îndurerat-o
Pe fiica mea...

PROTEUS: Dar n-o să țină mult!

DUCELE: Așa cred și eu. Thurio, însă, nu.
Proteus, am încredere în tine
(Și tu mi-ai dovedit din plin c-o meriți),
De-aceea îți împărtășesc un gînd.

PROTEUS: În ziua-n care n-aș mai merita-o
Mai bine să-ncetez de-a mai trăi...

DUCELE: Tu știi ce mult înseamnă pentru mine
Căsătoria Silviei cu Thurio?

PROTEUS: Mărite doamne, știu.

DUCELE: Și știi, desigur,
Cît de-ncăpățînată-i fiica mea
Nevrînd să se mărite după vrerea-mi?

PROTEUS: Mărite doamne, asta mai-nainte,
Pe-atunci, cînd Valentin îi da tîrcoale...

DUCELE: Ei află că nimic nu s-a schimbat;
Mă-ntreb ce-i de făcut ca fata asta
Să-l uite mai curînd pe Valentin,
Și pe-acest nobil Thurio să-ndrăgească.

PROTEUS: Cred că un mijloc bun ar fi, întîi,
Pe Valentin să-l acuzăm că este
Un mincinos, și-un laș, și-un om de rînd;
Femeile nu iartă-aceste vicii.

DUCELE: Ba o să spună că mințim, din ură.

PROTEUS: Ar spune-o dacă i-ar vorbi un dușman;
Dar dacă-nvinuirea i-ar aduce-o
Un prieten de-al lui Valentin, se schimbă.

DUCELE: Te-nsărcinezi tu să-l vorbești de rău?

PROTEUS: Spun drept, măria ta, că nu mă-ndur,
Nici nu-i de demnitatea mea s-o fac,
Cu-atît mai mult cu cît îmi e prieten.
DUCELE: Cum nu-i ești de folos dorind să-l lauzi,
La fel nu-l vatămi de-l vorbești de rău,
Deci nu-i nici un păcat în tot ce-ți cer,
Cu-atît mai mult cu cît te rog, ca prieten.
PROTEUS: Sînt copleșit, măria ta, de cinste,
Învinuindu-l deci, cum se cuvine,
Silvia va înceta să-l mai iubească;
Dar dacă-i vom zdrobi iubirea veche
Pe signor Thurio tot nu-l îndrăgește...
THURIO: Te rog, atunci ia seama cum îi spui,
Cînd l-oi vorbi de rău pe Valentin,
Iubirea fetei încercînd s-o schimbi,
Preschimb-o pentru mine; așa cum depeni
Un fir de pe-un mosor și-l înfășori
Pe-un alt mosor. Îl ponegrești pe el,
Și mă slăbești pe mine; e ușor...
DUCELE: Proteus, noi ne bizuim pe tine,
Știind, din cîte ne-a spus Valentin
Că ești îndrăgostit de cineva,
Destul de-adînc, să nu te poți schimba.
Pe-această chezășie, vei putea
S-o vezi oricînd pe Silvia, să-i vorbești
Nestingherit. E rea și dificilă.
Și melancolică; cu tine însă
De dragul celui dus, va fi mai bună.
Sînt sigur că vei ști cum să-i vorbești,
Pe tînărul acela să-l urască,
Iar pe-al meu prieten,
Thurio, să-l iubească.
PROTEUS: Voi face tot ce pot să iasă bine.
Dar dumneata nu ești isteț destul,
Sir Thurio; stîrnește-i luarea-aminte
Cu cîteva sonete-ndurerate,
Prin ale căror rime mai bogate
Să-i juri de mii de ori că o iubești.
DUCELE: Puterea poeziei n-are margini.
PROTEUS: Pe-altarul frumuseții ei — să-i spui
Că inima-ți jertfești și lacrimile.
Să-i scrii pînă vei termina cerneala,
Întinde-o-atunci cu lacrimi și compune-i

Cîteva stihuri pline de văpaie
Să simtă cît de sincer ești. Orfeu[56]
Avea la liră strune minunate
Din vine de poeți, de-aceea cîntu-i
Cu atingerea-i de aur înmuia
Și pietrele și cel mai dur oțel,
Pe tigrii-i îmblînzea, leviathanii[57]
Ieșeau din fundul mărilor, la țărm,
Să-i joace după cîntec. Și-apoi, cînd
I-ai dedicat mai multe elegii,
Pe sub fereastră cîntă-i serenade,
Cu alăute însoțindu-ți plînsul,
Căci noaptea cu tăcerea ei de moarte
Ajută pururi dulcilor suspine.
Numai așa făcînd vei izbuti.

DUCELE: Se vede că ai fost îndrăgostit.

THURIO: Încep în noaptea asta chiar. Proteus,
Drăguțule, sfătuitorul meu,
Să mergem în oraș, să căutăm
Vreo cîțiva muzicanți de neam mai bun,
Căci am sonetul gata pregătit
Și fac întocmai cum m-ai sfătuit.

DUCELE: Atunci, la lucru, domnilor.

PROTEUS: În preajma
Măriei voastre vrem să mai rămînem,
Iar după cină-ndată vom purcede.

DUCELE: Purcedeți imediat. Vă iert absența.

(Ies.)

ACTUL IV

SCENA 1

O pădure între Milan și Verona.
Intră cîțiva proscriși.

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Tovarăși, luați aminte; un călător!
AL DOILEA PROSCRIS: Fiți tari; de-ar fi și zece, jos cu ei.
(Intră Valentin și Speed.)

AL TREILEA PROSCRIS: Oprește-te și scoate ce-ai la tine;
De nu, cu sila tot te jefuim.
SPEED: Ne-am ars, stăpîne, sînt bandiții ăia
Care-au înspăimîntat toți călătorii.
VALENTIN: Prieteni...
ÎNTÎIUL PROSCRIS: Nu, domnule, noi vă sîntem dușmani.
AL DOILEA PROSCRIS: Lăsați-l să vorbească.
AL TREILEA PROSCRIS: Pe barba mea că pare un om de treabă. Vorbește.
VALENTIN: Aflați că bani am prea puțini de dat,
Sînt ca și voi un oropsit de soartă;
Averea mea e ce vedeți pe mine,
Dacă mi-o luați, chiar nu mai am nimic.
ÎNTÎIUL PROSCRIS: Încotro te călătorești?
VALENTIN: La Verona.
ÎNTÎIUL PROSCRIS: Și-acum de unde vii?
VALENTIN: De la Milan.

AL TREILEA PROSCRIS: Și-acolo cît ai stat?

VALENTIN: Vreo șaisprezece luni[58] și-aș mai fi stat
De nu mă alunga amara soartă.

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Ei, nu care cumva te-au surghiunit?

VALENTIN: Ba chiar așa.

AL DOILEA PROSCRIS: Și pentru care vină?

VALENTIN: O vină-a cărei amintire-mi toarnă
Amărăciune-n suflet. Am ucis
Pe cineva, dar fără-nșelăciune,
În luptă dreaptă. Totuși mă căiesc...

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Căința n-are rost, de-a fost așa.
Și numai pentru-atît te surghiuniră?

VALENTIN: Atîta doar și-s mîndru de ce-a fost.

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Dar limbi străine știi?

VALENTIN: Din tinerețe
Călătoresc; așa c-am învățat,
Altminteri mi-ar fi fost adesea greu.

AL TREILEA PROSCRIS: Pe stărețul lui Robin Hood[59], vă jur
Că ăsta-i bun să-l facem șeful nostru!

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Să-l facem, domnilor!

SPEED: Stăpîne, eu zic să primești, zău așa. Că par niște hoți cumsecade...

VALENTIN: Taci, nătărăule!

AL DOILEA PROSCRIS: Atît ne spune: ce ai de gînd acum?

VALENTIN: Mă las în voia soartei nemiloase.

AL TREILEA PROSCRIS: Să știi, atunci, că mulți sîntem de neam.
Cu focul tinereții ce nu știe
De legiuiri nedrepte, am ieșit
Din rîndul celor care rabdă jugul.
Și eu sînt din Verona, surghiunit,[60]
C-am încercat să fug cu-aleasa-mi dragă,
O rudă-apropiată-a ducelui.

AL DOILEA PROSCRIS: Iar eu din Mantua am fost proscris,
Că l-am străpuns cu spada pe un nobil.

ÎNTÎIUL PROSCRIS: La fel și eu, pentru nimica toată.
Nelegiuiri, cînd stai să te gîndești,
Am făptuit. Dar ce s-o mai lungim?
Nu fiindcă ne-am căi ne spovedim,
Ci ca să știi că nu sîntem de rînd,
Și pentru ce sălășluim prin codri.
Ești un om zdravăn și după cum zici
Vorbești și limbi străine. 'N lupta noastră,
Un om ca tine ni-i de trebuință.

AL DOILEA PROSCRIS: Și tu ești surghiunit. Numai de-aceea
Ne-am hotărît să-ți spunem ce ți-am spus.
În ceata noastră vrei să ne fii cap?
Să-ți faci din luptă lege și să duci
O viață aspră, în pădurea asta?

AL TREILEA PROSCRIS: Răspunde, vrei să fii cu noi alături?
Atunci te facem căpitan. Porunca
Ți-o vom plini întocmai, și cu toții
Te vom cinsti ca rege al pădurii.

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Dar dacă te codești ești un om mort.

AL DOILEA PROSCRIS: N-ai să trăiești s-apuci să mi te lauzi
Cu-naltul rang pe care l-ai respins.

VALENTIN: Primesc să fiu alăturea de voi.
Dar înțelesi să fim mai dinainte:
Nu-i veți mai ataca pe cei sărmani,
Sau pe femei, pe cei loviți de soartă[61]...

AL TREILEA PROSCRIS: Nicicînd noi nu ne-am necinstit astfel!
Și-acum să mergem, să-i cunoști pe ceilalți
Din tabără, și ei să te cunoască;
Și tot ce-avem vom împărți cu tine.

(Ies.)

SCENA 2

Milan. În curtea palatului Ducelui.
Intră Proteus.

PROTEUS: Abia am fost mişel cu Valentin,
Şi tot aşa trebuie să fiu cu Thurio.
Sub masca ajutorului ce-i dau,
Voi izbuti să am întîietate;
Dar Silvia-i prea frumoasă, prea curată,
S-o pot îndupleca cu biete daruri.
Cînd îi vorbesc de sincera-mi iubire,
Îmi scoate-n faţă prietenul trădat;
Cînd jur pe negrăita-i frumuseţe
Îmi reaminteşte că am mai jurat
Credinţă Iuliei, mult iubită-odată.
Dar parcă-n ciuda asprelor reproşuri
Din care cel mai slab ar dispera
Un alt îndrăgostit, ca un căţel,
Cu cît iubirea-mi este mai lovită,
Cu-atîta creşte, mai nestăvilită.
Dar iată, vine Thurio, să mergem
Să-i facem serenade sub balcon.

(Intră Thurio şi muzicanţii.)

THURIO: Cum de te-ai strecurat aici-nainte,
Sir Proteus?

PROTEUS: A, bunule domn Thurio,
Iubirea se strecoară cînd nu poate
Intra pe poarta mare.

THURIO: Aş vrea să cred
Că n-ai venit aici ca să iubeşti.

PROTEUS: Vai, domnule, ba da. Atunci, de ce?

THURIO: Pe Silvia?

PROTEUS: Da, de dragul dumitale.

THURIO: Îţi mulţumesc. Acuma, domnilor,
Să atacăm cu patos melodia.

(Intră Hangiul şi Iulia, care se ţine mai la o parte, Iulia e în haine băieţeşti.)

HANGIUL: Tinere călător, îmi pari cam trist,
Spune-mi, te rog, de ce?

IULIA: Pentru că, vezi,
Hangiule, n-am de ce să mă bucur.
HANGIUL: Hai să te mai distrăm. Am să te duc
S-asculți nițică muzică. E-acolo
Și cavalerul cel pe care-l cauți.
IULIA: I-aud și glasul?
HANGIUL: Sigur.

(Cîntă muzicanții.)

IULIA: Glasul lui
Mi-e cea mai dulce muzică.
HANGIUL: Ascultă!
IULIA: E și el printre muzicanți.
HANGIUL: Da. Sst! Să-l ascultăm!

Cîntecul [62]

Cine-i Silvia? care fată?
Că păstorii toți o cîntă,
Ce făptură minunată,
Despre care toți cuvîntă?

E frumoasă, e și bună?
Frumusețea-i bunătate;
Ochii ei din clar de lună-s
Ale dragostei palate.

Silvia, darurile tale,
Le cîntăm cu bucurie,
Pe acest tărîm de jale;
Și-ți aducem osanale
Și cununi de iasomie.

HANGIUL: Ia te uită! Ești mai posomorît ca adineauri; ce-i cu tine, omule? Nu-ți place cîntecul?
IULIA: Te-nșeli, nu-mi place cîntărețul.
HANGIUL: De ce, băiete dragă?
IULIA: Cîntă fals, unchiule.
HANGIUL: Cum? I-or fi slăbit coardele lăutei.
IULIA: Nu, coardele inimii mele-s de vină; cîntă atît de fals, că mi le rupe.
HANGIUL: Ai ureche bună.
IULIA: Da, și-mi face inimă rea; mai bine eram surd.

HANGIUL: Lasă, văd că muzica nu te-ncîntă.

IULIA: De loc, cînd e discordantă.

HANGIUL: Ascultă ce frumoasă-i variația asta.

IULIA: Tocmai variația mă-nfurie.

HANGIUL: Ai vrea să cînte mereu numai una?

IULIA: Aș vrea să fi cîntat numai pentru una! Spune-mi, hangiule, sir Proteus, cavalerul de care vorbim, îi face des asemenea declarații acestei nobile doamne?

HANGIUL: După cîte mi-a povestit Launce, valetul lui, e amorezat de ea pînă peste urechi.

IULIA: Unde-i Launce?

HANGIUL: S-a dus să-și caute cîinele; că mîine, după porunca stăpînului său, trebuie să-l ducă-n dar acestei doamne.

IULIA: Sst! Să ne tragem deoparte. Văd că s-au despărțit și pleacă.

PROTEUS: Sir Thurio, n-ai teamă. Voi pleda
Astfel, încît să-mi lauzi dibăcia.

THURIO: Și unde ne-ntîlnim?

PROTEUS: Vii la fîntînă
La Sîn Grigore. [63]

THURIO: Bun. Rămîi cu bine.

(Ies Thurio și muzicanții.)
(Silvia apare la fereastră.)

PROTEUS: Vă spunem noapte bună, scumpă doamnă.

SILVIA: Iar eu vă mulțumesc pentru concert.
Cine-i acel ce mi-a vorbit?

PROTEUS: E, doamnă, unul cărui — dac-ați ști
Ce vă nutrește-n inima-i curată —
I-ați recunoaște glasul negreșit.

SILVIA: Sir Proteus, de nu-mă-nșel.

PROTEUS: Da, doamnă,
Umilul vostru servitor, Proteus.

SILVIA: Și ce dorești?

PROTEUS: Să fac tot ce dorești.

SILVIA: Atunci te du acasă, să te culci,
Om ipocrit, mișel și mincinos!
Atît de ușuratică mă crezi,
Sedusă să mă las de complimente,
Din partea unui vechi înșelător?
La cea iubită du-te să te ierte!
Cît despre mine, jur pe-această albă
Regină-a nopții[64], că nu-mi trebuiești,
Că mă jignesc aceste stăruințe

Atît de mult încît îmi reproșez
Că vremea-mi pierd, acuma, răspunzîndu-ți.

PROTEUS: Mărturisesc c-am fost îndrăgostit
De-o altă doamnă; însă a murit.

IULIA *(aparte)*:
Ar fi de-ajuns să spun o vorbă doar,
Să dovedesc că nu-i încă-ngropată.

SILVIA: Așa de-ar fi; dar Valentin e viu,
Și ne-ai fost martor la logodnă. Spune,
Nu ți-e rușine să-l batjocorești?

PROTEUS: Am auzit că Valentin e mort.

SILVIA: Atunci sînt moartă și eu. Vreau să știi,
Că dragostea-mi s-a-nmormîntat cu el.

PROTEUS: Iubită doamnă, lasă s-o dezgrop.

SILVIA: La groapa celei care te-a iubit
Te du, s-o chemi și-acolo fă-ți mormîntul.

IULIA *(aparte)*:
El nici nu vrea s-audă.

PROTEUS: Vi-i inima prea-ncrîncenată, doamnă!
Măcar cu-atît să-mi amăgesc iubirea,
Portretul din iatac mi-l dăruiți,
Cu el să stau de vorbă și să plîng.
De vreme ce substanța frumuseții
Făpturii voastre-i dată altuia,
Din mine numai umbra mai rămîne,
Ce umbra voastră-n veci va adora.

IULIA *(aparte)*:
De-ai fi avut substanța, o-nșelai,
Să faci din ea o umbră, ca din mine.

SILVIA: Mi-e scîrbă să-ți fiu idol, domnule.
Dar dumitale ți se potrivește
Un suflet mincinos, s-adori minciuna
Sau umbra adevărului, trimite
De dimineață mîine să ți-l dau
Și noapte bună.

PROTEUS: Bună cum e noaptea
Acelor ce-s executați în zori.

(Proteus și Silvia, pleacă de la fereastră.)

IULIA: Mergem, hangiule?

HANGIUL: Pe mîntuirea mea, dormeam buștean.

IULIA: Spune-mi te rog, sir Proteus unde stă?

HANGIUL: Păi, la mine. Pe cinstea mea, se crapă de ziuă.

IULIA: Nu încă, dar e cea mai lungă noapte
Din cîte-am petrecut și cea mai tristă.
(Ies.)

SCENA 3

Același loc.
Intră Eglamour.

EGLAMOUR: E ceasul convenit cu doamna Silvia,
Să-mi spună ce dorește de la mine.
Pesemne vrea să-mi dea o-nsărcinare
De mare-nsemnătate. Doamnă, doamnă!
(Silvia apare la fereastră.)

SILVIA: Cine mă cheamă?

EGLAMOUR: Un smerit prieten,
Ce-așteaptă să v-asculte doar porunca.

SILVIA: Sir Eglamour, de-o mie de ori bună,
Bună ziua.

EGLAMOUR: La fel, prea bună doamnă.
Precum mi-ați dat de știre, am venit
Devreme, ca să aflu ce vi-i placul,
Și cum vă pot sluji mai cu folos.

SILVIA: Sir Eglamour, tu ești un gentilom —
Nu te complimentez, îți jur că nu —
Viteaz, cu suflet mare, înțelept.
Și om dintr-o bucată. Știți prea bine
Ce simțăminte-i port lui Valentin
Cel surghiunit și cum că tatăl meu
Cu sila vrea să mă căsătorească
Cu vanitosul Thurio, ce-mi repugnă.
Ai fost îndrăgostit; și se mai spune
Că inima ți-a fost în veci zdrobită
De moartea doamnei tale prea iubite
Și c-ai jurat să fii neprihănit.[65]
Sir Eglamour, vreau după Valentin
Să plec, la Mantua, unde se pare
Că s-ar afla. E-un drum primejdios
Și-aș vrea să am tovărășia ta,
Pe-a cărui cinste și credință eu

Mă bizui.[66] Nu te teme, Eglamour
De-a tatei supărare, ci gîndește
La patimile mele, de femeie,
Și că această fugă-a mea e dreaptă:
Fug de-o căsătorie blestemată
Pe care mai tîrziu aș ispăși-o
Cu mari nenorociri. Te rog din suflet
— Un suflet plin de-atîta suferință,
Cît e nisip în mare — să mă duci
Acolo și să-mi ții tovărășie.
De nu te-nduri, te rog păstrează taina,
Căci voi porni și singură la drum.

EGLAMOUR: Mă mișcă pătimirea voastră, doamnă;
Și știu că nu e dreaptă, de aceea
Consimt să vă-nsoțesc și nu mă tem
De ce va fi cu mine mai tîrziu,
Căci vă doresc deplină fericire.
Cînd vreți să mergeți?

SILVIA: Chiar în astă-seară!

EGLAMOUR: Iar locul de-ntîlnire?

SILVIA: La chilia
Fratelui Patrick, duhovnicul meu.

EGLAMOUR: Vă puteți bizui pe mine, dragă doamnă. Cu bine.

SILVIA: La revedere, Eglamour. Cu bine.

(Ies.)

SCENA 4

Același loc.
Intră Launce cu cîinele Crab.

LAUNCE: Cînd un slujitor — fie el și cîine — se poartă cu stăpînu-său ca un cîine rău, eh, vezi, e de rău. Te-am crescut din fragedă pruncie, după ce te-am scăpat de la înec, cînd frații și surorile tale au fost duși orbi la scăldătoare, și te-am învățat atîtea, că toată lumea se minuna. „Ei, așa cîine învățat mai zic și eu!..." Tocmai tu?... Va să zică, dumnealui, stăpînul meu, m-a trimis să te duc plocon domnișoarei Silvia. Dar nici n-ajung bine dinaintea domnișoarei, că hup! sari pe masa ducelui și înșfaci claponul de pe tipsie... E foarte regretabil, domnul meu, pentru o persoană educată, ești un cîine

fără maniere. Grozav aş vrea să am şi eu unul care să tragă ca un cîine toate ponoasele. Dacă n-aş fi luat asupra mea toată vina, nu ştiu ce păţeai. Te spînzurau, cum te văd şi mă vezi! Dar poftim, dumnealui se amestecă cu cîinii de neam, pe sub mese, tot printre picioarele ducelui. Nici n-apucă dumnealui să se — pardon de expresie — pişe, şi toată odaia mirosea, de trăsnea... „Afară cu potaia!" „Daţi-l afară!..." strigă unul. Altul: „Cu biciul, afară!" Altul: „Să-l spînzure, imediat!" Iar ducele, şi el de colo: „Spînzuraţi javra!" Eu, care-l cunoşteam după miros, am mirosit că de Crab al meu era vorba. Mă duc la ăla care se pusese cu biciul pe el şi-i spun: „Ascultă, frăţioare — zic — ai de gînd să baţi cîinele ăsta?" „Precum vezi", zice. „Faci un mare păcat — zic — că eu am făcut, ce crezi c-a făcut el." Şi ce să vezi, nici n-apuc să termin şi mă scoate-n brînci afară. Eh, cîţi stăpîni ar face asta pentru slujitorii lor? De cîte ori n-am mîncat eu bătaie şi-am fost pus la butuci pentru gîştele şi plăcintele hălpănite de dumnealui... Da, da, de dumneata, domnule Crab. Nu uit ce poznă mi-ai făcut la doamna Silvia! Nu ţi-am spus de-o mie de ori să faci numai ce fac eu? M-ai pomenit pe mine vreodată ridicînd piciorul să stropesc rochia cu volănaşe a vreunei doamne? M-ai văzut pe mine făcînd trucuri de-astea?...

(Intră Proteus şi Iulia în haine băieţeşti.)

PROTEUS: Şi zici că te numeşti Sebastian?
Îmi place cum arăţi şi te primesc
În slujba mea...

IULIA: Sînt gata la poruncă
Şi vă voi asculta întocmai.

PROTEUS: Sper. *(Către Launce.)* Hei, dar ce faci acolo, haimana? pe unde-mi umbli lela de două zile?

LAUNCE: Păi, am tot fost să duc căţelu-ăla doamnei Silvia.

PROTEUS: L-ai dus? Ce-a zis de micul giuvaier?

LAUNCE: Măre, că pentr-o javră de-acest soi, îţi foarte mulţumeşte cam în acelaşi soi[67].

PROTEUS: Deci l-a primit?

LAUNCE: Păi nu, că nu l-a vrut şi mi l-am adus, cu bine, înapoi.

PROTEUS: Ai îndrăznit să-i duci potaia asta,
Ca dar din partea mea?

LAUNCE: Păi ce să fac?
Pe năpîrstocul ăla l-am scăpat,
Şi mi l-au luat hingherii, lua-i-ar dracu,
Aşa că i l-am dus pe Crab al meu:

Dulău colea de zece ori cît ăla;
Un dar mai mare, care va să zică...

PROTEUS: Ce nătărău mai ești, hai șterge-o, du-te
Și să-mi găsești cățelul, ori să pieri,
Rob ticălos, care mă faci de rîs.

(Iese Launce.)

Sebastian, te iau în slujba mea;
Îmi trebuie un om discret, destoinic;
Cu gogomanul ăsta nu e chip
Să mă-nțeleg. Îmi placi: se vede bine
Că ești de neam și ești un suflet bun.
De-aceea te-am ales și-ți spun să știi.
Te rog să-i duci în dar inelul ăsta
Domniței Silvia. Mult mă mai iubea
Aceea care mi l-a dăruit!...

IULIA: Se pare că pe ea n-ați prea iubit-o,
De vă lipsiți astfel de darul ei.
Sau a murit?

PROTEUS: Ba nu, trăiește.

IULIA: Ah!

PROTEUS: De ce oftezi?

IULIA: De mila ei!

PROTEUS: De ce să-i porți de grijă?

IULIA: Așa, mă tem că v-a iubit prea mult.
Poate cum o iubiți acum pe Silvia.
Ea duce dorul celui ce-a uitat-o,
Iar el dorește pe-alta, ce nu-l vrea.
Pesemne-așa-i în dragoste, te-nșeli!
De-aceea am oftat, așa-ntr-o doară...

PROTEUS: Acuma du-i inelul, și-un răvaș.
Să i le dai în mînă. Acolo șade.
Iubitei mele să-i aduci aminte
Că mi-a făgăduit acel portret
Dumnezeiesc. Pe urmă vii la mine
Să-mi spui cum mi-a primit mesajul. Eu
Aștept răspunsul, trist și solitar.

(Pleacă Proteus.)

IULIA: Cîte femei ar face ce-mi ceri tu?
O, Proteus, ți-ai pus la stînă lupul
Pîndar la mielușei. Ce proastă sînt!
Și pentru ce-l căinez? Nu-i el acela

Ce inima ți-a frînt? Dar o iubește
Și de-aceea nu-i mai sînt eu dragă.
I-e dragă alta, dar nu e iubit.
Și-mi pare rău de el, fiindcă-l iubesc!
Inelul i l-am dat la despărțire,
Ca mărturie a credinței mele.
Și-acuma, pentru el mă duc să cer
Ceea ce n-aș vrea-n veci să dobîndească,
Să dăruiesc ce-aș vrea să nu-i primească...
Să-l laud cînd aș vrea să-l defăimez.
Eu nu pot cu credință să-i slujesc,
Fără să-mi calc credința de iubită.
Dar tot voi stărui pe lîngă ea,
Destul de rece și nădăjduiesc
Cu voia proniei să nu izbutesc.

(Intră Silvia, cu suita.)

Prea bună doamnă, bună ziua. Nu știți
Unde-aș putea-o afla pe doamna Silvia?

SILVIA: Și dacă-ntîmplător aș fi chiar eu?

IULIA: Dac-ați fi dînsa, v-aș ruga frumos
Să ascultați mesajul ce v-aduc.

SILVIA: Din partea cui?

IULIA: Stăpînul meu Proteus
Vă roagă, dragă doamnă...

SILVIA: Știu, portretul.

IULIA: Întocmai, doamnă.

SILVIA: Ursula, du-te și adu-l.

(I se aduce portretul.)

Acuma mergi și du-i-l și să-i spui
Din partea mea că i s-ar potrivi
Mai bine-n casă o anume Iulia,
Acea uitată, decît umbra asta.

IULIA: Mai am și o scrisoare, doamnă dragă —
Iertați-mă, nu-i asta, am greșit:
Aceasta e scrisoarea dumneavoastră.

SILVIA: Te rog, dă-mi-o s-o văd pe cealaltă.

IULIA: Nu pot, prea bună doamnă, mă iertați.

SILVIA: Atunci păstreaz-o, nici nu vreau s-o văd.
Răvașe dulci țesute din minciuni.
Pline de jurăminte ticluite

Ca să le rupă apoi fără milă
Cum rup, de pildă, eu hîrtia asta!

IULIA: Și-acest inel...

SILVIA: Rușinea-i și mai mare pentru dînsul.
L-am auzit de mii de ori spunînd
Că i l-a dat la despărțire Iulia.
E profanat de-o mînă trădătoare;
Nu voi ca mîna mea părtaș să fie
La necredința lui față de Iulia.

IULIA: Vă mulțumește.

SILVIA: Ce?

IULIA: Vă mulțumesc
În locul ei, sărmana doamnă. Mult rău
I-a mai făcut stăpînul meu.

SILVIA: O știi?

IULIA: Cum mă cunosc pe mine. De-aceea
De multe ori am plîns de mila ei.

SILVIA: Ea bănuiește că a părăsit-o?

IULIA: Da, presupun. Și suferă nespus.

SILVIA: Cum e, frumoasă?

IULIA: Parcă mai frumoasă
A fost, pe cînd era iubită și ea;
Ca dumneavoastră aș spune, de frumoasă.
De cînd stăpînul meu a părăsit-o
A alungat oglinzile și vălul[68]
Care-i păzea de arșiță obrajii
Și trandafirii i s-au ofilit,
Iar crinii feței ei s-au înnegrit.
Așa că în curînd va fi ca mine.

SILVIA: Dar talia cum îi e?

IULIA: Cam cum e-a mea;
C-adesea la Rusalii[69], la serbări,
Îmi dau băieții roluri de femeie[70]
Și mă-mbrăcam în rochii de-ale ei,
Ce-așa de bine zice că-mi ședeau
De parcă le croise pentru mine!
Deci doamna Iulia-i cam de talia mea.
Țiu minte c-am făcut-o rău să plîngă
O dată, cînd jucam pe Ariadna[71]
Cea părăsită de necredinciosul
Teseu; c-așa de sincer lăcrimam
Încît stăpîna mea, adînc mișcată,

Plîngea atît de-amar, încît vă jur,
C-am suferit mai mult de jalea ei!

SILVIA: Meriți să-ți fie recunoscătoare,
Băiete dragă! Biata, biata fată,
Atît de singură și dezolată!
Cînd mă gîndesc la ce mi-ai spus îmi vine
Și mie să bocesc de-amărăciunea-i.
Te rog, de dragul ei, ia punga asta;
Credința ta o merită. Cu bine.

IULIA: De-o veți cunoaște, vă va mulțumi.

(Iese Silvia, cu suita.)

Este-o domniță bună și frumoasă.
Nădăjduiesc că strădiunța lui
Va fi primită rece; ea nu uită
Iubirea celei ce mi-ar fi stăpînă.
Dar vai, cu dragostea nu e de șagă!
Să-i văd portretul, iată, de-aș purta
O coafură ca a ei, aș fi
Nu mai puțin frumoasă. Mi se pare
Că pictorul a și-nfrumusețat-o,
De nu cumva mă cred și eu prea mult.
Ea are părul castaniu; eu galben.[72]
Dar dacă-i place lui, îmi pun perucă.[73]
Ea are ochii verzi ca sticla; și eu
Îi am la fel; iar fruntea mea-i mai-naltă.[74]
De ce ar admira-o, dar, pe dînsa.
Cînd eu sînt mai frumoasă? Ah, iubirea
E oarbă, zău! Hai, umbră, ia-ți rivala.
O altă umbră. Chip nesimțitor,
Vei fi stimat, iubit și sărutat;
Dar dacă ar avea iubirea minte,
În locul tău, eu aș fi adorată!
Cu grijă te voi duce doar de dragul
Modelului, atît de bun cu mine.
Pe jupiter! altminteri ți-aș fi scos
Acești ochi orbi, să nu ți-i mai privească,
Să-l fac să-i piară dragostea de tine!

(Iese.)

ACTUL V

SCENA 1

Milan. Un schit.
Intră Eglamour.

EGLAMOUR:
Soarele-ncepe s-aurească cerul
Spre asfințit, și ceasul se apropie
Cînd Silvia, în chilia lui Fra Patrick,
Urmează-a mă-ntîlni. Nu va fi lipsă;
Îndrăgostiții-s oameni punctuali;
De nu cumva vin chiar mai dinainte,
Atît de mult dau pinten nerăbdării.
Sosește, iat-o!

(Intră Silvia.)

Doamnă, bună seara!

SILVIA:
Bună să fie, amin! Hai, Eglamour;
Întîi pe lîngă zidul mănăstirii,
Și vom ieși pe poarta de din dos;
Mă tem că-s urmărită de iscoade.

EGLAMOUR:
Să n-aveți teamă, nici trei leghe nu sînt
Pîn'la pădure și-apoi am scăpat!

(Ies.)

SCENA 2

La palatul Ducelui.
Intră Thurio. Proteus și Iulia.

THURIO:
Sir Proteus, ce crede doamna Silvia
De curtea mea?

PROTEUS: Signore, mi-a părut
Mai resemnată; totuși cu rezerve
Despre persoana dumitale.
THURIO: Zice că am picior cam mare?
PROTEUS: Ba dimpotrivă, că e mult prea mic.
THURIO: Atunci purta-voi cizme, ca să pară
Mai mari...
IULIA *(aparte)*: Iubirii tot n-ai să-i dai pinteni.
THURIO: Dar cum arăt la chip îi place?
PROTEUS: Nu prea,
Îi pari cam mult prea alb...
THURIO: Ei, asta-i bună,
Cînd eu sînt tuciuriu. Ah, ștrengărița!
PROTEUS: Mărgăritaru-i alb, iar în iubire
Bărbatul oacheș e-un mărgăritar...
IULIA *(aparte)*: E un mărgăritar ce-ți ia vederea,
Decît să-l vezi, mai bine-nchide ochii!
THURIO: Dar cum fac conversație îi place?
PROTEUS: Nu prea; mereu pari pus pe tărăboi.
THURIO: Și cînd vorbesc de-amor cu duh de pace?
IULIA: *(aparte)*: Mai mult îi place cînd o lași în pace.
THURIO: Dar de bravura mea?
PROTEUS: Nu se-ndoiește.
IULIA *(aparte)*: Nu se-ndoiește că ești un fricos.
THURIO: Și de familia mea ce spune?
PROTEUS: Strămoșii doar, ce știe cin'ți-au fost!
IULIA *(aparte)*: Din cal fălos, descinde-un răpciugos.
THURIO: Dar de averea mea?
PROTEUS: Îi este milă.
THURIO: De ce?
IULIA *(aparte)*: C-o stăpînește un măgar.
PROTEUS: Că e ipotecată.
IULIA: Ducele!

(Intră Ducele.)

DUCELE: Ei bine, sir Proteus, spune, Thurio,
Văzut-ați pe sir Eglamour cumva?
THURIO: Eu nu.
PROTEUS: Nici eu.
DUCELE: Dar pe-a mea fiică?
PROTEUS: Nici.

DUCELE: Atunci așa-i. Silvia a fugit
După-acel ticălos de Valentin,
Și Eglamour o întovărășește.
Așa e. Fra Laurențiu a văzut-o,
Prin codru, unde dînsul sihăstrește;
Pe el l-a văzut limpede; pe dînsa,
Fiind mascată[75], numai a ghicit-o.
De-altminteri a mai spus că se va duce
În astă-seară să se spovedească
La Fra Patrick și n-a trecut pe-acolo.
Reiese clar că a fugit. Vă rog
Nu pierdeți nici o clipă; încălecați,
Și ne-ntîlnim la poala muntelui,
Către hotarul Mantuei, pe unde
Vor trece ei. Degrabă, domnilor!

(Iese.)

THURIO: Ei, asta chiar că-i nemaipomenit,
Să fugă de noroc cînd l-are în palmă.
Mă duc să mă răzbun pe Eglamour,
Că de ingrata Silvia nu-mi mai pasă.

(Iese.)

PROTEUS: Iar eu pornesc mai mult de dragul ei
Decît din ură pentru Eglamour.

(Iese.)

IULIA: Iar eu iubirii lui să-i stau în drum,
Cînd la cel drag și Silvia fuge-acum.

(Iese.)

SCENA 3

Pădurea de la hotarele Mantuei.
Intră cîțiva proscriși cu Silvia.

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Haide, vino,
La căpitan te ducem, nu te teme.

SILVIA: Atîtea-am îndurat că de nimica
Nu mă mai tem.

AL DOILEA PROSCRIS: Hai, duceți-o pe-aici.

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Dar unde-i gentilomul ce-o-nsoțea?

AL TREILEA PROSCRIS: Mai iute de picioare, ne-a scăpat,
Dar Moise și Valeriu-i sînt pe urme.
Tu du-o către marginea pădurii
Despre apus, acolo-i căpitanul
Iar noi, să punem mîna pe fugar.
Poteca e păzită, nu ne scapă.

(Ies toți afară de Întîiul Proscris și Silvia)

ÎNTÎIUL PROSCRIS: Hai, trebuie să vă duc la căpitan,
În peșteră. N-ai frică,-i om de treabă
Și n-o să-și pună mintea cu-o femeie.

(Ies.)

SCENA 4

O altă parte a pădurii.
Intră Valentin.

VALENTIN: O! cît de iute se deprinde omul.
Pustietatea codrului acesta,
De nimenea bătut, îmi pare astăzi
Mai mîndru decît marile cetăți.
Însingurat îmi cat aici aleanul,
În cîntec jalnic de privighetori,[76]
Atît de potrivit durerii mele
O, tu, ce-ți ai lăcaș în pieptul meu,
Nu-l mai lăsa pustiu, făr' de stăpîn.
Să nu se prăpădească, în ruine,
Clădirea-ntreagă să se năruiască
Și-n veci să-i piară urma. Silvia,
Cu-a ta prezență mă-ntremează! Vino,
Tu, nimfă albă, pe păstor să-l mîngîi.

(Se aude larmă.)

Azi iar răsună codrul tot de larmă?
Cetașii mei își fac voința lege.
Au prins vreun călător nenorocos.
Mi-s dragi și-mi pare că li-s drag și eu,
Dar greu îi mai strunesc de la păcat.
Stai, cine vine-acolo? să mă-ascund!

(Se dă într-o parte.)
(Intră Proteus, Silvia și Iulia.)

PROTEUS: Doamnă, serviciul ce vi l-am făcut
— Deși vă lasă rece tot ce fac —
Riscîndu-mi viața ca să vă salvez
Și cinstea și iubirea, de la silă,
Ar merita răsplata unui zîmbet;
Nu v-aș putea cerși un preț mai mic,
Iar o mai mică plată nu există.

VALENTIN *(aparte)*: Ce văd și-aud e parcă dintr-un vis!
Îndură-te Iubire și dă-mi tihnă!

SILVIA: O, cît sînt de nefericită, biata!

PROTEUS: Pîn' la venirea mea ați fost așa:
Eu fericirea v-am adus-o, doamnă.

SILVIA: Sînt mai nefericită cînd te-apropii.

IULIA *(aparte)*: Și eu, cînd se apropie de dînsa.

SILVIA: Cădeam mai bine-n gheara unui leu
Cu trupul meu să-și potolească foamea,
Decît să fiu salvată de Proteus.
O, cerule! Mi-ești martor că-l iubesc
Pe Valentin, că el e viața mea!
La fel de mult — și nu spun vorbă mare —
Cît îl detest pe-acest mișel Proteus.
Te rog să pleci, nimic să nu-mi mai ceri.

PROTEUS: Nu-i faptă de primejdie-n lumea asta,
Punîndu-mi viața-n joc, să nu fiu gata,
S-o fac pentru-un surîs al dumitale!
E blestemul acelor ce iubesc,
Cei îndrăgiți de ei, să nu-i iubească!

SILVIA: De ce Proteus n-ar iubi pe-aceea
Pe care-ar trebui să o iubească?
Doar Iulia e marea ta iubire,
Și i-ai jurat de mii de ori credință.
Senin îți calci acuma jurămîntul;

Ai două vorbe-n loc de una, sau
Nici n-ai cuvînt, să-l calci, și-ar fi mai bine
Decît să ai mai multe decît unul.
Ți l-ai trădat pe cel mai bun prieten.

PROTEUS: De prieten nu ții seama cînd iubești.

SILVIA: Doar Proteus nu ține.

PROTEUS: Ei bine, atunci,
Cu vorba bună dacă nu te-nduplеci
Am să te fac cu sila să cedezi,
Cum sînt deprinși soldații, soldățește,
Iubindu-te și fără de iubire...

SILVIA: O, cerule!

PROTEUS: ...Doar după pofta mea.

VALENTIN *(înaintînd)*:
Nemernice, de ea să nu te-atingi;
Prieten trădător!

PROTEUS: Vai, Valentin!

VALENTIN: Necredincios și ticălos prieten
(Așa-i un prieten astăzi) — trădător!
Mi-ai înșelat nădejdile, văzut-am
Cu ochii mei, altminteri nu credeam.
Acum nu mai cutez să spun că am
Și eu pe lumea asta un prieten.
În cine să mă-ncred, cînd mîna-mi dreaptă
E putredă, din piept? Îmi pare rău,
Proteus, că te pierd pe totdeauna.
Și lumea-ntreagă-mi va părea străină.
E prea adîncă rana! Crude vremi,
Cînd cel mai rău dușman ți-e azi un prieten[77].

PROTEUS: Mă copleșește vina și rușinea.
Iartă-mă, Valentin. Căința asta
Să-mi fie ispășire. 'Mi pare rău
Și crede-mă că suferința mea
E tot atît de grea, pe cît mi-e vina.

VALENTIN: Atunci sînt mulțumit. Și înc-o dată
Te socotesc cinstit. Acela care
Căința n-o socoate ispășire
Nu-i nici din cer și nici de pe pămînt;
Pe-acest tărîm aduce iertăciunea
Și chiar mînia cerului o-nmoaie,
Iar spre a-ți dovedi buna-mi credință
Îți dăruiesc tot ce-i al meu din Silvia.[78]

IULIA: Oh, nefericita de mine!

(Leşină.)

PROTEUS: Ia uită-te la el!

VALENTIN: Ce-i, băiete? ce ai? Ce-ai păţit?
Deschide ochii; vorbeşte...

IULIA: Vai, domnule, stăpînul meu mi-a dat
Acest inel, să-l duc domniţei Silvia,
Şi eu, neluînd aminte, am uitat!

PROTEUS: Unde-i inelul?

IULIA: Iată-l, e acesta.

(Îi dă un inel.)

PROTEUS: Cum? Lasă-mă să-l văd. E chiar inelul
Pe care i l-am dăruit eu Iuliei.

IULIA: Iertaţi-mă, m-am înşelat, stăpîne,
Acesta e inelul pentru doamna.

(Îi dă celălalt inel.)

PROTEUS: De unde ai inelu-acesta tu?
Eu la plecare Iuliei i l-am dat.

IULIA: Iar ea mi l-a dat mie. Iulia însăşi
Mi l-a adus aici.

PROTEUS: Cum? Iulia... tu?

IULIA: Da, chiar aceea care te-a crezut,
Săpîndu-şi legămîntul tău în suflet;
De cîte ori, minţind-o, ai rănit-o!
O, Proteus! tu trebuie să roşeşti,
Că umblu-aşa-mbrăcată! Mi-i ruşine
C-a trebuit să fac o mascaradă;
Dar din iubire luat-am acest port.
Căci, orişicum, mai bine-ţi schimbi veşmîntul,
Decît să-ţi schimbi, ca alţii, jurămîntul.

PROTEUS: Decît să-ţi schimbi, ca mine, jurămîntul.
Aşa e. Dacă omu-ar fi statornic
Ar fi desăvîrşit; căci o greşeală
Aduce alte sute de păcate;
Ce necinstită-i nestatornicia!
Cînd te privesc cu ochii de-altădată
Eşti, decît Silvia, mult mai minunată.[79]

VALENTIN: Hai, daţi-mi mîinile-amîndoi, mă bucur
Că pot să vi le strîng, pe veci unite!
Era păcat să fim rivali noi doi.

PROTEUS: Fii martor, Cer, că-i tot ce mi-am dorit.
IULIA: Asemenea și eu.

(Intră Proscrișii cu Ducele și Thurio.)

PROSCRISUL: Frumoasă pradă!
VALENTIN: Opriți, opriți, vă spun: e ducele!
Măria voastră, bine ați venit
La Valentin, la omul surghiunit.
DUCELE: Sir Valentin!
THURIO: Și Silvia e-aici,
Și Silvia e-a mea!
VALENTIN: Înapoi, Thurio,
Că te pîndește moartea. Te ferește,
Mînia să-mi cunoști. Să nu mai spui
Că Silvia-i a ta, c-apoi Milanul
Nu te va mai vedea. E-aici, privește-o,
Și-ncearcă s-o atingi cu-o răsuflare.[80]
THURIO: Sir Valentin, te-asigur, dimpotrivă,
De ea nu-mi pasă. Și e-o nebunie
Să-și puie omul viața pentru-o fată
Ce nu-l iubește. Ia-o, ți-o cedez.
DUCELE: Ce secătură jalnică și goală!
Să facă pentru ea atîta zarvă,
Ca să se lase păgubaș îndată
Ce-a dat de greu. Pe rangul meu înalt,
Ți-aplaud cutezanța, Valentin;
Ești vrednic și de-o fată de-mpărat.
Îți iert orice și te rechem la curte.
Te învestesc, ca binemeritată,
Cu-o cinste-n statul meu, oricît de-naltă,
Vei vrea să-mi ceri. Nobile Valentin,
Pe Silvia ți-o dau; ți-ai cîștigat-o.
VALENTIN: Mărite duce, mulțumesc de dar.
Dar voi să cer din parte-mi o favoare,
De dragul fiicei voastre prea iubite.
DUCELE: Doar spune, și favoarea-i acordată!
VALENTIN: Acești tovarăși dragi ai mei, proscriși,
Scoși în afara legii, ca și mine,
Sînt oameni de ispravă și onoare.
Îi iartă, ridicîndu-le surghiunul.
Au ispășit destul, s-au cumințit.
Și-s demni să-ți fie oameni de credință.

DUCELE: Mă dau bătut; îi iert ca și pe tine.
Dispune tu de ei: îi știi mai bine!
Și-acum să mergem să ne veselim
La un ospăț de nuntă ca-n poveste.

VALENTIN: Să mergem dar; și fiindcă de povești
Venit-a vorba, îmi permit, alteță,
Să vă stîrnesc un zîmbet de mirare:
Priviți-l pe acest paj! Ei, cum vă pare?

DUCELE: Un paj cuminte... știe să roșească...

VALENTIN: Mai mult decît se cere unui paj...

DUCELE: Nu te-nțeleg, ce vrei să spui?

VALENTIN: Pe drum
Am să vă povestesc o întîmplare.
Proteus, ispășirea ta va fi
S-asculți povestea ta cu de-amănuntul.
Apoi, în ziua nunții noastre[81], poate
Să mai sărbătorim o altă nuntă,
Cu-același chef și-aceeași fericire!

(Ies.)

CEI DOI TINERI DIN VERONA

Comentarii

Amintită ca prima comedie shakespeariană pe lista din 1598 a lui Francis Meres, piesa a fost probabil scrisă între 1591—1595 (Halliday restrînge datarea la 1594—1595); nu se știe cînd anume a fost reprezentată înainte de perioada Restaurației. Nu a fost tipărită în timpul vieții lui Shakespeare; iar textul inclus în canonul din 1623 este extrem de defectuos din numeroase puncte de vedere (greșeli de tipar, inconsecvențe, nefinisări, absurdități — Valentin ajunge de la Milan la Verona pe calea mării etc.), unii cercetători punînd accentul pe imaturitatea scriitorului sau pe graba cu care a redactat, alții susținînd că, de fapt, textul este asamblat din fragmente puse cap la cap pe baza unor copii) (A. Quiller-Couch, John Dover Wilson). Ceea ce Gerhart Hauptmann spunea despre *Hamlet* se poate aplica și *Celor doi tineri din Verona* și anume că textul ne-a parvenit mutilat pentru că s-au folosit ediții-pirat, stenografiate pe ascuns în timpul reprezentațiilor. Hauptmann își motivează afirmația citînd din prologul piesei *If You Know Not Me, You Know No Bodie* de Thomas Heywood:

„...*/la teatru/* unii au/ creat intriga stenografiind-o; apoi au dat-o la tipar; aproape nici un cuvînt nu era cel adevărat."[1]

Subiectul piesei e inspirat din povestea lui Felix și a Philiomenei din romanul în proză *Diana enamorada* (1542) al lui Jorge de Montemayor, roman tradus în engleză de Bartholomew Yonge (1582) și, probabil, dintr-o piesă jucată la curtea regală în 1585, *Felix și Philiomena*, al cărei text nu s-ă păstrat. Ca de obicei în cazul împrumuturilor din afara granițelor Angliei, Sahkespeare anglicizează: atît acțiunea de inspirație spaniolă, cît și scena italiană în care se desfășoară aceasta. Printre altele, pădurea unde ajunge Valentin după ce a fost izgonit din Milan amintește stăruitor de codrul Sherwood cu eroii săi folclorici Robin Hood și „grăsunul său călugăr" (menționați în IV, 1, 36).

---

[1] Gerhart Hauptmann, în *Hamlet* (1927), Shakespeare și opera lui", EPLU, 1964, p. 348.

Ţinînd seama de imperfecţiunile textului, se pune, legitim, întrebarea dacă piesa este mai mult decît un simplu document, lingvistic şi de trunchiată biografie spirituală, dacă merită să fie pusă în scenă şi dacă poate constitui obiectul unor judecăţi de valoare.

Succesul reprezentaţiei de la Drury Lane din 1762 se poate explica şi prin numeroase intervenţii în text; dar cel al unor reprezentări din ultimul secol (e adevărat, pe continent, nu în Anglia) pledează în favoarea textului din 1623, nemodificat.

Cît despre critica literară, aceasta s-a ocupat de textul shakespearian cu neaşteptat zel şi cu regretabile divergenţe fundamentale.

Dintre aprecierile negative să semnalăm ideea că piesa „nu a făcut mai mult decît să înfăţişeze o scenă şi să creeze un decor"[1] că există mari lacune în compoziţie, desfăşurarea acţiunii şi realizarea artistică (Friedrich Bodenstedt), că personajele sînt simple marionete (Louis Gillet), că finalul nu arată interes pentru problemele psihologice (Morozov), că „finalul cîrpit... reprezintă probabil o tentativă de a reteza scurt o încîlceală de nedescurcat"[2], că „ultima scenă este intolerabilă" iar piesa e „o lucrare ce dezamăgeşte" (M.R. Ridley).

Pe de altă parte, Hazlitt găseşte în piesă „pasaje extrem de poetice", numeroasele concetii nu sînt „slabe", Mark van Doren subliniază „simetriile muzicale", Ifor Evans „limbajul simţirii" şi „valoarea asociativă continuă a unei singure comparaţii", H.B. Charlton excelenta caracterizare a Juliei şi a lui Launce, M.R. Ridley „acţiunea care se desfăşoară destul de abil şi „maşinăria care se învîrteşte fără să scîrţîie prea mult", după A.A. Anikst, piesa e un „studiu genial", iar Stauffer justifică anumite scăderi astfel:

„Pentru prima oară Shakespeare a găsit tonul exact al comediei sale caracteristice, transpunînd spiritul romanţios într-o dragoste atît de sinceră şi puternică încît aceasta poate motiva abaterile catastrofale ale intrigii, precum şi rîsetele şi obscenităţile personajelor inferioare"[3].

Într-adevăr, în această primă comedie romantică sau „sentimentală" (Louis Gillet) a lui Shakespeare dragostea joacă un rol esenţial. Este dragostea cavalerească şi platonică din literatura medievală, iar piesa:

„...ilustrează o manieră literară şi un cod moral; acţiunile se desfăşoară după o etichetă convenţională şi sînt determinate de un anumit crez; şi orice trăsătură a ei, ca fond şi sentiment, se inspiră din atitudinea romantică

[1] Mark van Doren, *Shakespeare*, New York, 1956, p. 44.
[2] John Dover Wilson, *The Essential Shakespeare*, 1932, în *Personaj şi comedie*, „Shakespeare şi opera lui", *Op. cit.*, p. 144.
[3] Donald A. Stauffer, *Shakespeare's World of Images*, Indiana University Press, 1966, p. 35.

a bărbatului față de femeie. Fundalul pe care ea se manifesă este o lume astfel întocmită ca obligațiile și sancțiunile doctrinelor sale să poată fi aplicate cît mai bine. Cursul întregii piese e determinat de valorile pe care o asemenea doctrină le conferă dragostei dintre bărbat și femeie".[1]

Or, alături de „dragostea romantică dintre bărbat și femeie", prietenia sau „dragostea dintre prieteni" e un leit-motiv la fel de important: întocmai ca în *Sonete*, care s-ar părea că trebuie să fie incluse printre sursele „tematice".

Atît dragostea dintre bărbat și femeie cît și cea dintre prieteni sînt privite din perspectiva comandamentului moral, caracteristic shakespearian, al *statorniciei* — înfățișat concret prin intrigă și comportamentul personajelor (încă un „exemplum") și abstract într-o maximă finală cu caracter de proverb:

„*Proteus:* O, Doamne! dacă bărbatul (poate și cu conotația: *omul)*/ Ar fi statornic, ar fi desăvîrșit". (V, 4, 109—110)

Cuvintele acestea sînt rostite de eroul „nestatornic", opus celorlalți, ilustrînd subliniat și divorțul dintre realitate și aparență. Traversi consideră dichotomia ca fundamentală:

„Tema centrală a piesei este, ca primul dintre numeroase prilejuri, diferența dintre aparență și realitate, dintre ceea ce pare și ceea ce este... Valentin, care începe a repudia dragostea romantică în persoana prietenului său Proteus... sfîrșește prin a-i cădea pradă; Proteus, care la începutul piesei se declară *închinător al patimii gingașe*, a cărui inimă e *bolnavă de gînduri*, sfîrșește prin abandonarea obiectului pasiunii sale și prin trădarea prietenului... ...la nevoie /*el recurge la*/ cele mai exagerate expresii ale idealismului romantic. Pe acestea le folosește, cît se poate de tipic, pentru a o cîștiga pe Silvia, prefăcîndu-se că-l sfătuiește pe bătrînul Sir Thurio cum să-și realizeze propria pretenție absurdă.... (III, 2)...

Întocmai după cum comportarea și comentariile lui Valentine și Proteus aruncă lumină asupra a ceea ce este subiectiv sau fals în atitudinile lor, tot astfel și proza comică a servitorilor oferă o judecată realistă asupra comportării stăpînilor... Cînd Julia vorbește despre *desăvîrșirea divină* a lui Proteus și despre sine ca despre *un pelerin credincios și sincer*... chiar în clipa cînd el caută să o trădeze, camerista Lucetta e perfect conștientă că vărbește *dincolo de hotarele rațiunii* (II, 7) și se poate afirma că, în ciuda stîngăciilor și imperfecțiunilor, piesa urmărește tocmai să restabilească

---

[1] H.B. Charlton, *Shakespearian Criticism*, 1938, Methuen, London, 1969, p. 27.

aceste hotare, să elibereze atașamentele omenești valabile de exces și găunoșie, readucîndu-le la o concepție sănătoasă și echilibrată despre viață etc".[1]

Opoziția realitate-aparență, cu multiplele ei fațete, poate fi încadrată, în procedeul cuprinzător al antitezei, pe care o întîlnim la tot pasul (aceasta dincolo de opozițiile amintite pînă acum sau de cele dintr-o zonă „exterioară cum ar fi „realismul" din *Îmblînzirea îndărătnicei* și „romantismul" din *Cei doi tineri din Verona*, „dragostea platonică" din aceasta din urmă și „dragostea erotică" din *Venus și Adonis* sau *Troilus și Cresida* etc.):

— prezența realismului dar și a unor motive ideale

— personaje și trăsături de caracter antitetice: Valentin (integru, sincer, încrezător, statornic atît în prietenie cît și în dragoste; anticipînd pe Lysander din *Visul unei nopți de vară*, Orlando din *Cum vă place* etc.) — Proteus („proteic", nestatornic, fățarnic, trădător, sofist, trăiește numai cu prezentul; anticipînd pe Angelo din *Măsură pentru măsură* sau Bertram din *Totu-i bine cînd sfîrșește bine*); Julia (comparabilă cu Valentin; gingașă, fragilă; fiică de nobili obișnuiți; anticipînd pe Rosalinda, din *Cum vă place*, Viola din *A douăsprezecea noapte*, Imogen din *Cymbeline*) — Silvia (hotărîtă, curajoasă, încrezătoare în sine; prințesă; anticipînd pe Portia din *Neguțătorul din Veneția);* Speed („bufonul viclean", „iute", „își folosește prostia ca pe un paravan dindărătul căruia își azvîrle vorbele de duh"[2]; contrastat și cu „încetul" Valentin, stăpînul său; anticipînd pe Feste din *A douăsprezecea noapte*) — Launce („nerodul de care rîd toți, un nătărău de englez, nestingherit de nici o sclipire a minții"[3]; contrastat și cu stăpînul, Proteus; anticipînd pe Bottom din *Visul unei nopți de vară* și Launcelot Gobbo din *Neguțătorul din Veneția*; remarcabil prin umanitate în scenele cu cîinele Crab);

— prezența marcată a antonimelor, uneori ca acumulări, de exemplu:

„*Valentin:* Să fii cuprins de *dragoste*, cînd *disprețul* se cumpără cu *oftaturi;/ Privirile disprețuitoare* cu *suspine dureroase; o bucurie trecătoare, de o clipă/* Cu *douăzeci de nopți de veghe, tînjitoare, nesfîrșite;/*Dacă, *din fericire*, e *cîștigată*, poate că este un *cîștig nefericit;/* Dacă e *pierdută*, atunci *cîștigi chinuri grozave...*" (I, 1, 29—33).

Reconsiderată în ansamblu, așadar, comedia caracteristic shakespeariană *Cei doi tineri din Verona* evocă imaginea unui careu rebusist din care lipsesc multe definiții, nu însă și definițiile fundamentale pentru un careu

---

[1] Derek Traversi, *Shakespeare: The Early Comedies*, The British Council, Longmans, London, 1969, p. 19—20.
[2] John Dover Wilson, *Personaj și comedie*, în „Shakespeare și opera lui" *Op. cit.*, p. 145.
[3] *Ibid.*, p. 144.

tematic. Comparaţia nu mi se pare prea forţată, mai ales avînd în vedere şi importanţa calamburului în economia piesei, tematic şi el prin aceea că este în general grupat în jurul terminologiei muzicale: *note* (notă), *burden* (refren), *sharp* (diez), *flat* (bemol), *bass* (bas), *string* (coardă), *change* (schimbare) — după cum a observat Mark van Doren[1]. Iar caracterul tematic al calamburului ne aminteşte de „metaforele dezvoltate" din *Sonete*, întărind ideea că tema dragostei şi a prieteniei din piesă este tributară acestora. De altfel „propria sursă de inspiraţie" a lui Shakespeare se vădeşte şi în limbajul de „sonetişti elisabetani" care este bine reprezentat în comedie, uneori prin adjective compuse din sonetele lui Shakespeare — deşi Ifor Evans trimite la Edmund Spenser:

„Adjectivele compuse, atît de frecvente în *Crăiasa zînelor* şi folosite aici de Shakespeare cu mai multă generozitate decît în oricare altă piesă: 'O sweet-suggesting Love' (II, 6,7) / O, dragoste aducătoare de gînduri dulci /, 'with twenty thousand soul-confirming oaths' (II, 6, 16) / cu douăzeci de mii de jurăminte ce adeveresc sufletul / şi 'a true-devoted pilgrim is not weary' (II, 7, 9) / Un pelerin credincios şi sincer nu oboseşte".[2]

L. Leviţchi

---

[1] Mark van Doren, *Op. cit.*' p. 44.
[2] Ifor Evans, *The Language of Shakespeare's Plays*, 1952, Methuen, London, 1966, p. 21.

NOTE

1 Conform tradiției legate de ziua Sf. Valentin din calendarul englez, numele Valentin a ajuns să însemne „un iubit credincios". De aici jocul de cuvinte în jurul numelui Valentin din act. III sc.1.

2 Personajul Proteus amintește de Proteus din mitologia greacă, bătrînul prezicător al viitorului, care păzea turmele de foci ale lui Poseidon (Neptun), zeul mărilor, și care ieșea din mare la amiază, pentru a se odihni în umbra stîncilor din insula Carpathos. Cine il pîndea atunci și îl prindea, îl putea sili să-i spună viitorul. Pentru a se eschiva să răspundă, Proteus avea darul să-și poată schimba înfățișarea, luînd diverse forme și scăpînd astfel de acela care îl atacase.

Numele este așadar o aluzie la comportarea schimbătoare a lui Proteus, acesta îndrăgostindu-se mai întîi de Iulia, apoi dintr-o dată de Silvia, dar reintorcîndu-se la Iulia cînd e respins de Silvia.

3 Versul, devenit proverb în limba engleză, conține și un calambur: *Home-keeping youth have ever homely wits* (= Tinerii care își petrec vremea pe lîngă casă, rămîn veșnic cu mintea mărginită.) *Home* are sensul de: cămin, casă; *homely* însă înseamnă: searbăd, redus, simplu, vulgar. În vremea lui Shakespeare, călătoriile făceau parte din sistemul de educație al claselor de sus.

4 Personaj legendar al antichității grecești. Indrăgostit de Hero, preoteasă a Afroditei (Venus), Leandru trecea înot, în fiecare noapte strîmtoarea Hellespont (azi Dardanele), la capătul de nord al Mării de Marmara, pentru a se întîlni cu Hero. Într-o noapte, cînd marea era extrem de agitată, el s-a înecat. Aflînd tragedia, Hero s-a aruncat și ea în valurile mării. Referirea la Leandru este influențată de poemul *Hero și Leandru*, al dramaturgului Christopher Marlowe.

5 Denumirea antică Hellespont amintea de Helle, nepoata lui Aeolus (stăpînul vînturilor), care, pentru a se salva de ura mamei sale vi-

trege, Ino, a căzut, zburînd pe berbecul cu lîna de aur, în mare şi s-a înecat. Marea s-a numit după aceea Hellespont (Marea lui Helle).

6 Idee exprimată şi în *Sonetul LXII* din colecţia celor 154 sonete publicate în 1609, fără consimţămîntul lui Shakespeare.

7 Atît Valentin în scena de faţă cît şi Proteus (act. II sc. 2 şi 4) se referă la călătoriile lor de la Verona la Milano, pe care urmează să le efectueze pe mare, deşi, din punct de vedere geografic, acest lucru nu este posibil. Iulia, însă, în actul II sc. 7, corectează eroarea cînd se referă la călătoria pe care o va face pe uscat pînă la Milano.

8 Aluzie la metamorfozele mitologice ale lui Proteus (v. nota 2).

9 Nume simbolic însemnînd „viteză". Speed este într-adevăr iute şi isteţ.

10 În opinia criticului Samuel Johnson (1709—1784), cea mai mare parte a glumelor de prost gust care urmează în această scenă, ca şi în cele următoare, nu aparţine lui Shakespeare. Opinia aceasta este împărtăşită şi de alţi comentatori ai textului, fără a putea fi însă dovedită.

11 În original, calambur bazat pe pronunţarea similară a cuvîntului *ship* (= corabie) şi *sheep* (= oaie) (n.t.).

12 În original: *a laced mutton* (= o curtezană) (n.t.).

13 În original: joc de cuvinte pe *to pound* (= a vîrî în ţarc) şi *pound* (= monedă: liră sterlină) (n.t.).

14 În original: alt calambur, cu *nod I* (= dau din cap) şi *noddy* (= neghiob) (n.t.).

15 Această imprecaţie glumeaţă revine în *Furtuna*, I, 1, în replica lui Gonzalo (n.t.). Ideea este exprimată în proverbul „Cui îi este scris să moară spînzurat n-o să se înece".

16 Nu este vorba de personajul Eglamour, care apare în piesă mai tîrziu şi care o întovărăşeşte pe Silvia în fuga ei. Un personaj numit tot Eglamour este, pe de altă parte, îndrăgostitul chinuit de o dragoste neîmpărtăşită, care apare scriind poezii şi făcînd serenade, într-un roman în versuri, popular în acea vreme. Numele său, sugestiv dealtfel, devenise pe cît se pare, denumirea simbolică a tuturor îndrăgostiţilor din categoria sa.

17 În original, joc de cuvinte între *to lie* (= a zăcea) şi *to lie* (= a minţi) (n.t.).

18 În original, alt calambur cu *base* (= josnic) şi *to bid the base for* (= a răspunde unei provocări) (n.t.).

19 În epoca lui Shakespeare mulţi tineri aparţinînd nobilimii sau înaltei burghezii, se ofereau să însoţească echipajele corăbiilor pornind în căutarea de noi teritorii sau insule în Orientul Îndepărtat sau America. Asemenea călătorii implicau riscuri serioase şi erau considerate ca acte de mare bravură.

20 Este totuşi vorba de curtea ducelui de Milan şi nu de a împăratului Austriei, singurul împărat din acea vreme.
21 În original, un alt calambur: *My gloves are on* (=am mănuşile în mîini) şi *for this is but one* (= asta-i una singură) pe vremea aceea, *one* şi *on* rostindu-se, probabil, la fel (n.t.).
22 Comparaţia cu leul provine din faptul că în acea vreme cîţiva lei erau ţinuţi într-un colţ al curţii Turnului Londrei.
23 Aluzie la faptul că micul zeu Cupidon e orb.
24 Neglijenţa în îmbrăcăminte, mai cu seamă în ceea ce priveşte jartierele, era considerată ca o dovadă că cineva e îndrăgostit. Aluzia este reluată în *Cum vă place* (III, 2, 363).
25 Aluzie la reprezentaţiile cu marionete foarte populare la bîlciurile din acea vreme.
26 Iulia şi Proteus îndeplinesc, deşi fără martori, ceremonia promisiunii formale de căsătorie a cărei încălcare îl va face pe Proteus sperjur, el nemaiputîndu-se căsători cu altcineva.
27 Aducerea pe scenă a unui cîine, deşi rară, era îngăduită.
28 Referire la povestirea biblică conform căreia un tată, care avea doi fii, a dat celui mai mic, la cererea acestuia, partea din avere pe care a socotit-o că i-ar reveni ca moştenire după moartea sa. Fiul a pornit apoi în lume risipind tot ceea ce căpătase, după care s-a întors acasă sărac şi cerîndu-şi iertare. Înţelegînd că fiul său se căieşte de faptele sale, tatăl l-a iertat, cu toată supărarea fratelui mai mare.
29 Se repetă termenul de „curtea-mpărătească", deşi e vorba de curtea ducelui Milanului.
30 Cuvîntul „crab" are, pe lîngă sensul de „rac, crab", şi pe acela de „măr pădureţ, acru" (crab apple).
31 În original, joc de cuvinte între *tide* (= flux, maree) şi *tyed*, legat de ţărm (n.t.).
32 În original, un joc de cuvinte de un gust îndoielnic: *In thy tale* (= în povestea ta) şi *in thy tail* (= în coada ta) bazat tot pe pronunţia identică (n.t.).
33 În original, joc de cuvinte. *Jerkin* şi *doublet* erau haine scurte din epoca elizabetană, ultimul avînd şi sensul de „dublă" la jocul de zaruri (n.t.).
34 Aluzie la păpuşile de ceară reprezentîndu-l pe vrăjmaş, pe care vrăjitoarele le descîntau şi le aruncau în foc (n.t.).
35 În original: *and my staff understands me*, joc de cuvinte pe *to understand* (= „a înţelege" şi „a susţine") (n.t.).
36 Alt joc de cuvinte, din *lover* (= amorez) şi *lubber* (= ageamiu) (n.t.).
37 În original apare construcţia *to go to the ale with a Christian*, avînd sensul „ca să-l omeneşti pe un creştin cu bere".
Cuvîntul *ale*, pe lîngă „bere", însemna şi un fel de serbare religioasă populară, numai pentru creştini, — la care se bea bere — şi la care

nu puteau lua parte evreii. Serbarea luase, foarte probabil, naștere în vremurile cînd vechii anglo-saxoni încă nu fuseseră toți creștinați, dar a fost continuată și cînd întreaga populație devenise creștină. După mai multă vreme, cînd au început să vină în Anglia și evrei, aceștia au devenit cei excluși de la serbarea amintită, la care clericii pregăteau berea ce se vindea la biserică și cimitir, în folosul măririi fondurilor bisericești.

38 Ideea este exprimată şi în Sonetul XLII:
„If I lose thee, my loss is my love's gain...".
Dacă te pierd, cîştigă draga mea... (n.t.)

39 Termenul era folosit în epoca elisabetană pentru a desemna o persoană de culoare neagră din Africa, în contrast cu idealul englez al frumuseții blonde.

40 Aceste versuri își găsesc un ecou în *Sonetul CXXII.*

41 În original: *with a cod-piece madam.* Moda bărbătească din secolul al XVI-lea, descrisă mai sus, a stîrnit multe proteste în cercurile burgheziei engleze puritane (n.t.).

42 Aluzie la credința populară că semnele astrologice sub care se naşte un om îi determină caracterul.

43 O brunetă nu putea fi considerată frumoasă, conform idealului englez de frumusețe feminină, care era tipul femeii blonde.

44 Rîndurile lui Valentin alcătuiesc un sonet shakespearian obişnuit, incomplet, însă, lipsindu-i catrenul final. Primele două versuri reamintesc de *Sonetul XXVII* din volumul de sonete publicat în 1609.

45 Regele Etiopiei, de a cărui soție s-a îndrăgostit Helios, zeul soarelui. Din legătura lor s-a născut Phaeton.
Folosirea numelui regelui Merops, care, prin urmare, nu era adevăratul tată al lui Phaeton, a fost considerată în concordanță cu abundența jocurilor de cuvinte din această piesă, numele de Merops conținînd silaba *-rops*, pronunțată ca şi cuvîntul *rope-ropes* (= frînghie, scară de frînghie) pe care ducele îl asociază cu frînghia spînzurătorii, gîndindu-se imediat să i-o sortească lui Valentin.

46 Cerînd, odată tatălui său Helios, favoarea de a-i mîna carul timp de o zi și neputînd stăpîni caii, aceștia au coborît carul atît de aproape de pămînt încît lumea era pe punctul de a fi mistuită de flăcări. Pentru a evita dezastrul, Zeus l-a lovit cu trăsnetul pe Phaeton, prăbușindu-l în rîul Po, din Italia de nord, salvînd astfel pămîntul.

47 În original Launce face aluzie la sensul numelui lui Valentin (v. nota 1). Și fiecare fir de păr de pe capul acestuia simbolizează pe același „îndrăgostit credincios".

48 În original, joc de cuvinte din *vanished* (= pierit) şi *banished* (= surghiunit) (n.t.).

49 În original: *in the milk-white bosom*... adică în buzunăraşul aplicat pe corsetul doamnelor din acea vreme, unde acestea puneau bileţelele de dragoste, banii şi uneori degetarul, acul de cusut şi aţa (n.t.).

50 E vorba de soiul de prepelicar numit în limba engleză „prepelicarul de apă" care avea capacitatea de a descoperi raţele ascunse, pe lîngă cele lovite de vînător, precum şi săgeţile care cădeau în apă cînd nu loveau ţinta.

51 După cum Speed remarcă imediat, este încă un joc de cuvinte, tradus aici liber, din *your mastership* (= domnia-ta) şi *your master's ship* (= corabia stăpînului tău) (n.t.).

52 Launce îl acuză că nu se pricepe la secretele femeieşti, după formula: *pater semper incertus* (= tatăl e întotdeauna nesigur) (în limba latină) (n.t.).

53 Considerat patronul şcolilor, care erau denumiţi „grămăticii Sfîntului Nicolae".

54 „În primul rînd" (lat.).

55 În original: *She is too liberal*, cu două sensuri: slobod la gură şi generos (n.t.).

56 Potrivit legendelor despre Orfeu, strunele lirei acestuia erau făcute din vine luate de la mari poeţi. El a fost considerat în antichitatea greacă cel mai mare poet pînă la Homer. Primise, în dar, o liră din partea lui Apollo şi fusese instruit de muze în arta poetică.

57 Monştri marini, nedefiniţi, numiţi astfel în Biblie.

58 Acţiunea din primele trei acte nu a putut dura şaisprezece luni.

59 În original: *Robin Hood's fat friar* (= călugărul bondoc al lui Robin Hood) este Fratele Tuck, haiducul în rasă călugărească, înarmat cu o măciucă teribilă, de care pomenesc baladele din ciclul lui Robin Hood (n.t.).

60 Ecouri din scena din pădure se întîlnesc în piesa lui Friedrich Schiller, *Hoţii (Die Räuber*, 1781), act II, sc. 3.

61 Valentin repetă regulile haiduciei formulate de Robin Hood, care, în fruntea a o sută de arcaşi de mîna întîi, stăpînea codrii din inima Angliei, de unde purta război împotriva conţilor, baronilor, episcopilor şi stareţilor bogaţi, fiind iubit de răzeşi, ţărani, văduve şi săraci. El îi ocrotea pe cei slabi şi asupriţi şi împărţea acestora ceea ce lua de la cei ce se îmbogăţeau din truda altora, făcînd bine tuturor oamenilor simpli, cinstiţi şi harnici. Istoricul Johannis Major spune în *Historia Majoris Britanniae* că Robin Hood nu permitea să se facă vreun rău femeilor şi nici să fie jefuiţi cei săraci. Era cel mai bun arcaş din Anglia şi cel mai apropiat tovarăş de arme şi locotenent al său era Micul John (înalt de aproape doi metri) de care era nedespărţit la bine şi la rău.

62 Muzica unei serenade constă din trei părţi: un preludiu executat de instrumentele muzicanţilor, cîntecul vocal constituind serenada propriu-zisă şi un postludiu, de asemenea instrumental. Proteus, după cum rezultă din cele ce urmează, cîntă partea de solo vocal a serenadei.

Cîntecul în onoarea Silviei este unul din cele mai populare pe care le-a scris Shakespeare. Muzica lui originală s-a pierdut în decursul timpului, însă, mai bine de cincizeci de compozitori, cei mai mulţi englezi, au pus pe note acest cîntec. Dintre toate compoziţiile muzicale cea mai reuşită şi devenită astfel şi cea mai populară, este aceea a lui Franz Schubert (1797—1828).

63 Foarte multe fîntîni publice din oraşele italiene erau dedicate unor sfinţi ale căror statui le patronau.

64 Referire la Diana, zeiţa lunii, care era şi zeiţa castităţii, protectoarea femeilor.

65 În original: *thou vowdst pure chastity.*

„Jurămîntul de castitate" era o ceremonie, asistată de feţe bisericeşti, pe care un văduv, sau o văduvă nemîngîiată, o făcea la mormîntul celui dispărut. Respectivii nu se mai recăsătoreau şi purtau toată viaţa doliu (n.t.).

66 William Dugdale relatează, în *The Antiquities of Warwickshire* („Obiceiuri vechi din Warwickshire) (1656), amănuntele unei ceremonii (ca aceea la care fusese supus şi Eglamour), confirmată de episcopul diocesei respective; ca urmare a jurămîntului făcut, Eglamour apare îmbrăcat permanent în negru.

67 În original, joc de cuvinte din *a cur* (=o javră) şi *curish* (=grosolan) (n.t.).

68 În original *the sun-expelling mask*, masca anume făcută sau vălul, ce le ferea de soare pe doamnele elegante (n.t.).

69 Reprezentaţiile cu caracter religios din ciclul Misterelor aveau loc şi cu ocazia acestei sărbători, cînd se reprezentau şi unele pastorale.

70 În teatrul elizabetan rolurile feminine erau interpretate numai de băieţi.

71 Fiica regelui Minos din Creta. Acesta impusese atenienilor un tribut anual de 7 tinere şi 7 tineri care serveau ca hrană minotaurului, un monstru jumătate om, jumătate taur, închis în vestitul labirint, construit de arhitectul Daedalus. Pentru a scăpa Atena de plata acestui umilitor şi înfricoşător tribut, fiul regelui Atenei, Tezeu, s-a oferit să meargă ca unul din cei şapte tineri trimişi tribut. Ajungînd în Creta, Ariadna s-a îndrăgostit de el şi i-a dat o sabie cu care să poată ucide minotaurul şi un ghem de aţă pe care l-a desfăşurat cînd a pătruns în labirint, putînd astfel ieşi de acolo după ce va ucide monstrul. Pentru a scăpa de răzbunarea lui Minos, a fugit spre Ate-

na, ajutat și însoțit de Ariadna, pe care însă a părăsit-o în drum, în insula Naxos. Ariadna a devenit soția lui Dionysus (Bacchus), iar Tezeu a ajuns mai tîrziu regele Atenei, fiind ucis, după cîțiva ani, prin trădare.

72 Culoarea naturală a părului Reginei Elisabeta fiind galbenă, femeile avînd părul de această culoare erau considerate că au o podoabă frumoasă.

73 Perucile ajunseseră în mare vogă în lumea feminină în vremea tinereții lui Shakespeare. Cronicarii timpului relatează că apăruse recent meseria de meşter de peruci și că doamnele elegante din lumea aristocratică şi burgheză căutau să posede colecții bogate de peruci, avînd coafuri şi culori ale părului cît mai variate.

74 Fruntea înaltă „ca Venus", în canoanele frumuseții de-atunci, era o însuşire foarte prețuită. Tablourile de epocă stau mărturie (n.t.).

75 Masca și „semimasca" italiană, la modă în epoca elisabetană, erau purtate de unele doamne și în public (n.t.).

76 Aluzie la legenda privighetoarei. Un rege al Atticei avea două fiice: Procne și Philomela. Procne s-a căsătorit cu Tereus, fiul regelui Traciei. Acesta, fiind cuprins de o patimă nestăpînită pentru Philomela, o necinstește, tăindu-i apoi limba pentru a nu-l putea denunța. Cum Tereus o ținea izolată pe Procne într-un turn, Philomela țese pe o pînză povestea tragediei sale și o trimite lui Procne. Drept răzbunare, ea îl ucide pe fiul pe care îl avea cu Tereus și îi dă acestuia să-i mănînce carnea, apoi fuge împreună cu Philomela. Urmărite de Tereus, zeii o transformă pe Philomela în privighetoare, pe Procne în rîndunică şi pe Tereus în pupăză (Ovidiu, *Metamorfozele*, VI, 565).

77 Shakespeare are întotdeauna cuvinte patetice despre prietenia înşelată, în legătură, probabil, cu Henry de Southampton şi în general cu noua morală burgheză (n.t.).

78 Ultimele două rînduri ale acestei replici au creat multă confuzie în rîndurile exegeților textului shakespearian. Ceea ce nu poate să nu provoace o deosebită uimire este uşurința cu care Valentin declară că o cedează pe Silvia lui Proteus de bucurie că s-au restabilit vechile sale legături de prietenie cu acesta din urmă, fără a ține seama de ura pe care și-a exprimat-o Silvia în privința lui Proteus. Din cauza neverosimilității comportării lui Valentin, mulți comentatori consideră că, dintr-o greşeală a copistului, care a transcris textul pentru tipar, aceste rînduri i-ar aparține de fapt lui Thurio, cînd este silit de Valentin, ceva mai tîrziu, să renunțe la Silvia. Explicația nu este însă convingătoare, deoarece cuvintele și leșinul Iuliei nu-și mai au, într-un asemenea caz, nici o justificare. Pentru același motiv, nu

pare satisfăcătoare nici opinia că versurile respective nu i-ar aparține lui Shakespeare și că ar fi fost inserate în text de copistul care l-a transcris.

De fapt, textul însuși este neclar. Astfel cuvintele lui Valentin: "*All that was mine in Silvia I give thee*" (= Tot ceea ce a fost al meu în Silvia îți dau ție) s-ar putea interpreta ca exprimînd eufuistic ideea: „Tot ceea ce am simțit pentru Silvia îți dau ție". Iulia interpretînd însă spusele lui Valentin ca îndemnînd: „Renunț la dragostea Silviei și ți-o dăruiesc ție", leșină, arătîndu-și totodată nefericirea.

Exprimarea ambiguă a lui Shakespeare poate fi însă intenționată ca o aluzie la faptul, rezultînd din sonetele sale, că prietenia dintre Contele de Southampton și poet a fost distrusă din cauza unei femei, care a intervenit între cei doi prieteni. O prietenie puternică și adevărată trebuie să treacă înaintea dragostei pentru o femeie, pare că vrea să spună poetul, făcîndu-i astfel un reproș lui Southampton, care se îndepărtase de el.

79 Proteus, conform numelui său, își schimbă din nou sentimentele.

80 Faptul că Valentin îl amenință pe Thurio, referindu-se la Silvia ca „dragostea mea", (în original), arată că nu a renunțat la ea în favoarea lui Proteus (v. nota 78).

81 Valentin confirmă și mai explicit că nu a renunțat niciodată la Silvia cînd spune „în ziua nunții noastre" și se referă la posibilitatea de a sărbători și nunta lui Proteus cu Iulia în aceeași zi. Dealtfel, Silvia neînțelegînd cîtuși de puțin că Valentin a cedat-o lui Proteus, nu schițează, în nici un moment, vreun gest de indignare sau protest față de posibilitatea unei asemenea tranzacții privind persoana sa.

V. Ștefănescu-Drăgănești

ZADARNICELE CHINURI
ALE DRAGOSTEI

Traducere de Ion FRUNZETTI și Dan GRIGORESCU

PERSONAJELE

FERDINAND, regele Navarrei

BEROWNE, LONGAVILLE, DUMAINE — nobili de la Curtea regelui Navarrei

BOYET, MERCADÉ — nobili din suita prințesei moștenitoare a tronului Franței

DON ADRIANO DE ARMADO, un spaniol fanfaron

Sir NATHANIEL, preot

HOLOFERNES, învățător

DULL, zapciu

COSTARD, cioban

MOTH, pajul lui Armado

UN PĂDURAR

PRINȚESA MOȘTENITOARE a tronului Franței

ROSALINE, MARIA, KATHARINE — doamne din suita prințesei

JAQUENETTA, o fată de țară

Nobili, curteni, muzicanți etc.

Acțiunea se petrece în Navarra.

ACTUL I

SCENA 1

Navarra, Parcul Palatului regal. Intră Regele[1]*, Berowne, Longaville și Dumaine.*

REGELE: Un bun de toți vînat în viață: faima,
În bronz și-n pietre de mormînt săpată,
Ne-o mîngîia nemîngîierea morții,
Cînd babiței flămînde care-i Timpul
Cu tifla dîndu-i, suflul viu din noi
Ne-o cumpăra o cinste ce-ar fi-n stare
Tăișul coasei crude să-i bontească,
Moștenitori făcîndu-ne veciei.
Hai, deci, biruitori viteji, — căci sînteți,
Luptînd din greu cu însăși vrerea voastră
Și cu puhoiul poftelor lumești, —
Acest edict din urmă să ni-l ținem:
Navarra fi-va lumii-ntregi spre pildă
Iar curtea noastră-un soi de-Academie[2]
Contemplativ dedată pașnic artei.
Voi trei, Berowne, Dumaine și Longaville
Juratu-mi-ați: trei ani să fiți cu mine
'Mpreună buni școlari, ținînd drept pravili
Ce-i înșirat pe sulul ăstui zapis.
Ce-ați spus s-a prins: acuma iscăliți;
Și-aceeași mînă să vă necinstească
De v-ați călca măcar cu-o iotă spusa.
De vreți ce-ați spus aici cu jurămînt,
Semnați-l. Și vă țineți de cuvînt!

LONGAVILLE: Sînt hotărît: trei ani nu-s o vecie.
Cît trupu-mi va posti, banchet dau minții.
Cei grași sînt slabi de cap.[3] Mîncarea multă
Dobînzi dă cărnii; duhului, — bancrută.

DUMAINE: Dumaine, mărite Doamne,-l știi; e schivnic.
El josnicul desfăt al ăstei lumi
Îl lasă pentru sclavii josniciei.
De-averi, de fast, de-amoruri, mă lipsesc
Ca filosof, cu voi, vreau să trăiesc.

BEROWNE: Eu, tot ce pot e să-ntăresc, mărite,
Ce-au spus și ei, căci am jurat de-asemeni
Trei ani să stau aici cu nasu-n carte.
Dar noi am mai jurat la fel, de pildă,
Să nu dăm ochi trei ani cu vreo femeie,
(Și vreau să sper că-n zapis nu-i scris asta);
O zi pe săptămînă-n post s-o trecem,
Și-n rest să nu mîncăm mai mult de-o dată
Pe zi, și sper că nu-i nici asta scris:
Trei ceasuri doar de somn s-avem pe noapte,
Și ochii-n gene să nu dăm nici ziua;
Pe cînd eu noaptea am tabiet s-o dorm,
Și jumătate zi s-o fac tot noapte.
Dar sper că nu-i nici asta scris aici.
Prea greu canon ar fi să-ți iei ce-ți iei:
Post, veghe, studiu, lipsă de femei!

REGELE: Cînd juri să le-nconjuri, ții jurămîntul.

BEROWNE: Îngăduiește-mi să-mi retrag cuvîntul
Jurînd doar să rămîn trei ani, stăpîne,
Cu tine, să deprind înțelepciune.

LONGAVILLE: Și asta ai jurat, și înc-o sumă!

BEROWNE: Ca să spun drept, sir, am jurat în glumă!
Ce țel are cititul, vreau să-mi spui?

REGELE: Ce țel? Să știi ce de știut nici nu-i!

BEROWNE: Ce-i neștiut, să prinzi cu judecata?

REGELE: Da, studiului aceasta i-e răsplata.

BEROWNE: Bun, fie! Jur să caut în citit
Tot lucru-ascuns, de care-aș fi oprit.
De pildă: să-mi dau seama cum poți trage
Un chef, cînd cheful cade sub oprelişti,
Sau cum să văd femeia ce m-atrage
Cînd nu mi-e-ngăduită-ntre privelişti.
Mai jur să cat, cînd prea-i greu jurămîntul
Și ai obraz, cum faci să-ți calci cuvîntul.
De-i asta ce cîștigi citind pînă te sături,
Să-nveți ce stă ascuns sub mii de pături,
Puneți-mă să jur, că nu mă dau în lături!

REGELE: Cu astea-mpiedici mersul mai departe
Al minții, trase-nspre plăceri deșarte.

BEROWNE: Orice-i plăcut, deșertăciunea-l paște.
Dar chinu-i mai deșert cînd chin doar naște:
Așa, de pildă, cînd orbești storcînd
Lumini de adevăr din buchi haine,
Căci adevărul n-a orbit nicicînd
Lumini de ochi prea dornici de lumine.
Și pîn' s-aflați că-n bezne-s vii luminile,
Lumina vi se-ntunecă de-a-binele.
Studiați mai bine cum v-ați încînta
Privirile, privind priviri senine
Ce, dacă v-au orbit, vă vor reda
Slujind drept ghid, răpitele lumine.
Căci studiul e ca soarele slăvit
Ce ochi să-l scurme prea adînc nu-ndură.
Puțin cîștig au cei care-au trudit
Din cărți străine-a scoate-nvățătură.
Ei, nași tereștri luminilor cerești
Ce-au pus un nume fiecărei stele.
N-au alt folos din nopți sărbătorești
Decît toți plimbăreții pe sub ele.
Cînd prea știi mult, știi numai vești de lume,
Și orice naș a dat cîndva un nume.

REGELE: Citit mai ești, cînd e să-njuri cititul!

DUMAINE: Ochi la țanc să-mpiedice ochitul!

LONGAVILLE: Cînd grîu plivești, e pentru pir plivitul!

BEROWNE: Bobocii ies cînd s-a-ncheiat clocitul.

DUMAINE: Ce scoți de-aici?

BEROWNE: Orice, la vremea sa.

DUMAINE: Ți-i tîlcul sec!

BEROWNE: Dar rima, e ceva!

REGELE: Berowne e-nghețul, lacom de-a cosi
Gelos, pe-ntîii feți ai primăverii.

BEROWNE: De ce-ar începe vara-a se făli
Cît păsările n-au temei cîntării?
De-un șeptelici de ce m-aș bucura?
Nu mi-s mai dragi în iarnă trandafirii
Mai mult decît în mai un fulg de nea!
Și, orice lucru, cînd i-e datul firii.
Și vouă, studiul vi-i tîrziu acuși:
Nu urci pe casă ca să-ncerci la uși!

REGELE: Bun! Du-te acasă, Berowne, și cu bine!

BEROWNE: Nu, doamne, am jurat să stau cu tine!
Şi chiar de-am spus de ignoranţă mult
Mai mult decît spui tu despre ştiinţă,
De ce mi-am poruncit în scris ascult
Şi zi de zi trei ani fac pocăinţă.
Dă-mi zapisul şi mie să-l citesc:
Sub aspra-i lege, vreau să iscălesc.

REGELE: Aceste vorbe cinstea-ţi mîntuiesc!

BEROWNE *(citind)*: „Item că nici o femeie n-are voie să se apropie pînă la mai puţin de o milă de curtea mea". ... — S-a dat crainicilor să strige asta?

LONGAVILLE: Încă de acum patru zile.

BEROWNE: Să vedem pedeapsa. *(Citeşte:)* „...sub pedeapsa de a i se tăia limba". ... Cui i-a dat prin gînd o pedeapsă ca asta?

LONGAVILLE Pe cinstea mea, eu am născocit-o!

BEROWNE: Şi de ce, scumpe lord?

LONGAVILLE: Să le-nspăimînte cazna asta grea.

BEROWNE: Ce grea năpastă paşte dragostea!
(Citeşte:) „Ipac — dacă vreun bărbat va fi văzut stînd de vorbă cu o femeie înlăuntrul acestui răstimp de trei ani, va avea să îndure acea obştească ruşinare la care-l va osîndi hotărîrea restului Curţii".
Acest articol, Doamne,-l vei călca
Tu însuţi. Căci, cum ştii, trimisă vine
A regelui frînc fată, frumoasă ca o stea,
Ambasador al graţiei, să ceară de la tine
Cedarea Aquitaniei[4] pe veci
Bătrînului schilod ce-i este tată.
Deci vorbă-n van e spusa ăstei legi,
Sau vine-n van încîntătoarea fată!

REGELE: Ce spuneţi, lorzi? Nu-mi aminteam de fel!

BEROWNE: Cînd creşti în zel, nu-i greu să-ţi uiţi de ţel!
Cît timp cu zel studiezi să-mpaci dorinţa,
Uiţi să-mplineşti ce-ţi cere trebuinţa.
Şi cînd ajungi să ai tot ce-ai rîvnit,
Cîştigu-i fort în flăcări cucerit.

REGELE: N-am încotro: tai aste alineate;
Venirea ei e o necesitate.

BEROWNE: Necesitatea-n ăşti trei ani ne-o-mpinge
Să fim sperjuri de mii de ori, v-am spus.
Căci ce-i născut în om nu poţi învinge
Doar prin voinţă, ci prin har de sus.

De-mi calc vreun legămînt, răspunde ea:
Necesitatea însăşi mi-o cerea!
Aşa că aste legi le pot subscrie.
(Iscăleşte) Şi-acel ce le-o-ncălca doar o clipită,
Ruşinea lui să ţin'-o veşnicie;
Şi mie mi-e ce-i ş-altora ispită!
Şi-s sigur, deşi par a mă scîrbi,
Că fi-voi cel din urmă-n a le nesocoti.
Dar nu-i pe-aici nimic să ne desfete?

REGELE: Ba, cum de nu! Ştii, Curtea noastră dete
Chef s-o cunoască unui velit între obraze,
Un spaniol cu moda acestei largi planete
În capu-i sec ce fabrică tot fraze,
Şi-i îmbătat de vorba lui deşartă
Ca de-o fermecătoare armonie.
Un om ce pentru-a linguşirii artă
Arbitru-n rău şi-n bine-i pus să fie!
Armado-i zis, ăst fiu al fanteziei.
Şi-n ceasuri cînd ţi-e drag să hodineşti,
El ne-o turna cu flori de stil poveşti
Din mîndra Spanie-a cavaleriei.
De vă desfată, nu ştiu, oameni buni.
Da-mi place să-l ascult spunînd minciuni,
Şi vreau să-mi fac din el un menestrel.

BEROWNE: Armado-i om vestit cum altul nu-i,
E omul modei, vorbei noi şi şui.

LONGAVILLE: El şi Costard păstorul ne-or distra
Şi anii grei de studiu ne-or scurta.

(Intră Dull cu o scrisoare şi Costard.)

DULL: Care din voi e regele-n persoană?

BEROWNE: Acesta-i, vere: ce doreşti?

DULL: Eu însumi reprezint persoana regelui, de vreme ce-s zapciul măriei sale: dar mi-ar plăcea să-i văd propria persoană în carne şi oase.

BEROWNE: Iată-l, acesta-i!

DULL: Signor Arm... Arm... vă este prea plecată slugă. E vorba de nişte mîrşăvii care se petrec. Scrisoarea aceasta vă va spune mai pe larg.

COSTARD: Sir, conţinutul acestei scrisori e în legătură cu mine.

REGELE: O scrisoare de la Armado magnificul[5].

BEROWNE: Oricît i-ar fi subiectul de mărunt, eu îmi pun nădejdea-n Dumnezeu să ne dezvăluie taine de preţ.

LONGAVILLE: Speranțe mari puse-n lucruri mărunte! înarmează-ne Doamne, cu răbdare!

BEROWNE: Ca să o ascultăm? Ori ca să ne putem ține rîsul?

LONGAVILLE: Ca s-o ascultăm tăcînd mîlc, sir, și ca să rîdem cuviincios; sau ca să ne putem abține și de la una și de la alta.

BEROWNE: Prea bine, sir. Dar asta-i după cum o fi ghiersul scrisorii și după cum ne-o da ghiersul ghies să trecem pragul veseliei.

COSTARD: Chestiunea este despre mine, sir, în legătură cu Jaquenetta. Faptul pomenit e că am fost prins asupra faptului.

BEROWNE: De fapt, care-i faptul?

COSTARD: Faptul este chipul următor, sir, fiind, de toate, trei: am fost văzut cu dînsa la conac, stînd cu ea într-un chip, chipurile, gata s-o urmez în parc; lucruri care, puse cap la cap, sînt în fapt în chipul următor: Ce să mai spun, stăpîne, despre fapt — este faptul unui bărbat stînd de vorbă cu o femeie, iar cît despre chip, într-un chip oarecare!

BEROWNE: Şi despre urmări, ce ai de spus?

COSTARD: Ceea ce urmează să urmeze după ce voi fi învățat minte: ocrotește-l, Doamne, pe cel drept![6]

REGELE: Veți da acestei scrisori cuvenita ascultare?

BEROWNE: Întocmai ca și cum am asculta un oracol.

COSTARD: La fel de orbește dă omul ascultare cărnii.

REGELE *(citește)*: „Mărite-al nostru ales, viceregent[7] al firmamentului întregii lumi, singur stăpîn neatîrnat al Navarrei, zeu pămîntean al sufletului meu și dătător de hrană trupului meu Domn..."

COSTARD: Nici vorbă de Costard, pînă una-alta!...

REGELE *(citind)*: „Lucrurile stau așa"...

COSTARD: Or fi ele așa, dar dacă spune el că stau așa, căci el nu-i, la drept vorbind, decît un biet „așa"...

REGELE: Liniște!

COSTARD: Vie pentru mine liniștea, și pentru orice alt suflet ce nu se-mpacă de fel cu zurbaua...

REGELE: Nici o vorbă!

COSTARD: ... din tainele aproapelui, mă rog plecat!

REGELE *(citind)*: „Lucrurile stau așa: luat cu asalt de cea mai cenușie dintre melancolii, eu îmi supun humoarea asta neagră și apăsătoare celei mai cuprinzătoare și salutare terapeutici: aceea a atmosferei tale dătătoare de viață; și fiind nobil cu însumi, m-am dedat preumblării pe jos. Pe la ce ceas? În jurul orei șase, cînd dobitoacele pasc mai avan și păsările piscuie mai cu foc, iar oamenii își află loc în jurul hranei aceleia ce se

numește cină; și cu asta, destul despre timpul plimbării. Acuma, despre loc: locul, vreau să spun pe unde mă plimbam, e cunoscut sub denumirea de parc al tău. Acum, despre punct: punctul, vreau să zic, unde mi-a fost sortit să dau peste acel cum nu se poate mai obscen și mai potrivnic firii lucrurilor fapt, care face să se reverse din pana mea imaculată ca neaua cerneala de abanos pe care-o ai sub ochi, o vezi, o distingi, o privești tu; iar în ce privește locul faptului — este situat între nord — nord-estul și estul colțului de vest al grădinii tale atît de straniu încîlcită[8]. Acolo l-am văzut pe acel cioban atît de puțin la minte, acel josnic obiect al zîmbetului tău..."

COSTARD: Eu?

REGELE *(citind)*: „... sufletul acela analfabet și ignorant..."

COSTARD: De mine-i vorba?

REGELE *(citind)*: „... acel vasal lipsit de orice preț..."

COSTARD: Tot eu să fiu?

REGELE *(citind)*: „... care, pe cîte-mi aduc eu aminte, poartă numele de Costard..."

COSTARD: Aha, eu!

REGELE: „... împărechiat și împreunat, împotriva statornicitului și crăinicitului edict al Măriei Tale și a canonului abstinenței, cu... cu... O! cu... dar e un calvar pentru mine să spun cu cine..."

COSTARD: Cu o codană...

REGELE: *(citind)*: „... cu o fiică a bunicii noastre Eva, o femelă; sau, pentru a-ți mai ușura Măriei Tale înțelegerea, o femeie. Pe el l-am trimis în persoană — așa cum îmi poruncește datoria pe care-am prețuit-o întotdeauna mai presus de orice — să ți se înfățișeze spre a-și primi răsplata pedepsei, prin mijlocirea ofițerului Luminăției Tale, Anthony Dull, om cu nume bun, cu bună purtare, de bune moravuri și foarte respectat..."

DULL: Eu, dacă-mi dați voie: eu sînt Anthony Dull.

REGELE *(citind)*: „Cît despre Jaquenetta — acesta-i numele fragilei cupe pe care-am surprins-o cu sus-zisul mogîrlan — o păzesc ca pe o cupă de preț ce este, de mînia legii Tale, și sînt gata s-o aduc, la cel mai mic semn al Luminăției Tale, peșcheș la judecată. Al Măriei Tale în întregime pătruns de dorința devotată și arzătoare de a-și împlini datoria,

Don Adriano Armado"

BEROWNE: Nu-i așa de nostim cum mă așteptam, dar e cel mai bun lucru pe care l-am auzit în viața mea.

REGELE: Da, cel mai bun dintre cele mai rele. Ei, fîrtate, ce ai de spus la toate astea?

COSTARD: Sire, recunosc codana.

REGELE: Ai auzit proclamația?

COSTARD: Mărturisesc pe de-a-ntregul că am auzit-o, dar numai în parte că am luat-o în seamă.

REGELE: S-a hotărît prin ea un an de temniță, pentru cine-i prins cu o femeiuşcă.

COSTARD: N-am fost prins cu vreuna din alea, sire: am fost prins cu o don'șoară.

REGELE: Totuna-i: era scris acolo „o domnișoară".

COSTARD: Nu era nici o don'șoară, sire; era o fecioară.

REGELE: Tot nu schimbă nimic; căci era scris și „o fecioară".

COSTARD: Dacă-i așa, îi tăgăduiesc fecioria; era o simplă fetișcană.

REGELE: Fetișcana asta n-o să-ți poată aduce nici o mulțumire.

COSTARD: Ba, fetișcana poate să mă mulțumească, sire.

REGELE: Domnule, ascultă-ți osînda pe care o rostesc: vei posti o săptămînă încheiată, numai cu apă și tărîțe.

COSTARD: M-aş ruga mai curînd timp de-o lună încheiată numai cu carne de berbec și cu budincă.

REGELE:
Iar Don Armado-ți va sluji de paznic.
Lord Berowne, vei veghea să ispășească.
Iar noi să mergem, domnilor, să-ncepem
Ce-am juruit cu-atîta strășnicie.

(Ies.)

BEROWNE:
Pun capul rămășag pe-o pălărie
Că pravilele astea n-au trai lung!
Hai, ticălosule!

COSTARD: Eu sufăr pentru adevăr, sir; căci adevăru-adevărat e c-am fost prins cu Jaquenetta, iar Jaquenetta e o fată adevărată. Așa că pot să-mi iau adio de la amarul pocal al bunei-stări. Necazul s-ar putea să-mi surîdă-ntr-o zi din nou! Pînă atunci, fă-ți loc de-a dreapta mea, mîhnire!

(Ies.)

SCENA 2

Un alt colț al parcului. Intră Armado și Moth.

ARMADO: Băiete, ce semn să fie cînd un mare om de spirit cade pradă melancoliei?

MOTH: Semn mare, seniore, căci începe să arate trist.

ARMADO: Cum asta? Tristețea e doar totuna cu melancolia, dragul meu infante.

MOTH: Nu, nu! O, Doamne, Nu, seniore!

ARMADO: Cum poți tu deosebi tristețea de melancolie, fragedul meu paj?

MOTH: Printr-o demonstrație cu totul simplă, ațosul meu senior.

ARMADO: De ce senior ațos? De ce ațos senior?

MOTH: De ce paj fraged? De ce fraged paj?

ARMADO: Am rostit asta „paj fraged", ca pe un epiteton adecvat, în corelație cu anii tăi tineri, pe care-i putem denumi pe drept „fragezi".

MOTH: Și eu am rostit „senior ațos", ca pe un titlu adecvat vîrstei înaintate a domniei voastre, pe care o putem denumi pe drept „ațoasă".

ARMADO: Drăgălaș, și cît se poate de nimerit!

MOTH: Cum înțelegi asta, seniore? Drăgălaș eu, și nimerite spusele mele? Sau eu nimerit, și spusele mele drăgălașe?

ARMADO: Drăgălaș tu, fiindcă ești mic.

MOTH: De o drăgălășenie mai mică, fiindcă sînt mic. Dar din ce pricină nimerite?

ARMADO: Nimerite din pricină că-s iuți.

MOTH: Spuneți toate acestea ca să mă lăudați, maestre?

ARMADO: Ca să te laud pe merit.

MOTH: Aș putea lăuda un țipar cu aceeași laudă.

ARMADO: Cum așa? Țiparul e și el ingenios?

MOTH: Țiparul e și el iute.

ARMADO: Eu am spus de tine doar că ești iute în răspunsuri! Mă faci să-mi sară muștarul!

MOTH: Atunci, înseamnă că v-am dat răspunsul cuvenit, sir.

ARMADO: Nu-mi plac vorbele potrivite.

MOTH *(aparte)*: Mai bine-ar spune de-a-ndoaselea: că potrivnicii nu-l plac pe el cînd vorbește.

ARMADO: Am făgăduit să studiez trei ani, cu ducele împreună.

MOTH: O poți face într-o oră, seniore.

ARMADO: E cu neputință!

MOTH: Cît face unu luat de trei ori?

ARMADO: Nu-s tare defel la socoteli: asta se potrivește mai bine cu o minte de tejghetar.

MOTH: Dumneavoastră sînteți un gentilom și un jucător, sir.

ARMADO: Mărturisesc că sînt și una și alta: căci ambele fac parte din lustrul omului șlefuit.

MOTH: Atunci, sînt sigur că știți cît se numără un doi plus un as?

ARMADO: Se numără unu cu doi.

MOTH: Ceea ce omul de rînd numește în chip vulgar „trei".

ARMADO: Adevărat!

MOTH: Ei, ce ziceți, seniore? E un lucru atît de greu de studiat? Uite că treiul l-am și studiat, pînă să n-apuci a clipi de trei ori din ochi. Și cît de ușor e să numeri anii pînă zici trei, și să studiezi trei ani în două vorbe, ți-o poate spune și calul care dansează[9].

ARMADO: Splendidă coțcărie!

MOTH *(aparte)*: Ca să-ți dovedească ție că ești un zero!

ARMADO: Îți voi mărturisi acum ceva: sînt îndrăgostit. Și, cum e nedemn de un soldat să iubească, iubesc o femeie nedemnă. Dacă trăgînd spada împotriva humoarei acestei afecțiuni m-aș putea elibera din mreaja ei vrednică de dispreț, l-aș face prizonier pe cavalerul Dor, și l-aș plăti drept preț de răscumpărare vreunui curtean francez, pentru o reverență de modă nouă[10]. Socot umilitor să suspini și mi se pare că s-ar cuveni să abjurăm de la cultul lui Cupidon. Spune-mi vorbe de mîngîiere, pajule! Ce oameni mari au fost îndrăgostiți?

MOTH: Hercule[11], maestre!

ARMADO: Prea dulcele meu Hercule! Și alte celebrități, băiete dragă, citează-mi și alții! Și bagă de seamă, scumpul meu copil, să fie tot oameni de mare nume și cu bune purtări.

MOTH: Samson, maestre! Om cu mai bune purtări nu se poate; grozave purtări! N-a purtat el porțile cetății în spinare, în tocmai ca un hamal? Și era îndrăgostit, lulea!

ARMADO: O, binefăcutule Samson! Binelegatule Samson! Voi căuta să te întrec în mînuitul spadei, așa cum tu m-ai întrecut în căratul porților! Și eu sînt îndrăgostit, ca și tine! De cine era îndrăgostit Samson, dragul meu Moth?

MOTH: De o damă, maestre.

ARMADO: O damă de ce maslă?

MOTH: De toate patru maslele, sau de trei, ori numai de două din ele; sau poate chiar numai de una din patru.

ARMADO: Vreau să-mi spui precis: de ce maslă?

MOTH: De verde, seniore. De verdele apei de mare.

ARMADO: E și asta printre cele patru masle?

MOTH: Pe cîte știu din citite, sir; și e cea mai de preț din toate.

ARMADO: Verdele, într-adevăr, e culoarea îndrăgostiților; dar să ai o iubită de culoarea asta... îmi vine să cred că Samson[12] nu prea avea motive de așa ceva. De bună seamă că a îndrăgit-o pentru spiritul ei.

MOTH: Așa a și fost, de bună seamă, sir: căci avea un spirit foarte verde.

ARMADO: Iubita mea e de cel mai imaculat alb... și roșu!

MOTH: Cele mai puțin imaculate gînduri se ascund de obicei, maestre, sub asemenea culori.

ARMADO: Precizează, precizează, prichindelule firoscos!

MOTH: Minte a tatei și limbă a mamei, veniți-mi într-ajutor!

ARMADO: Dulce invocație de copil; ce drăgălașă și patetică invocație!

MOTH:
De-i albă și roșie în obrăjori
Păcatul nicicînd nu-i vei ști,
Căci însuși păcatul îi scoate bujori
Și teama o poate albi.
Deci dacă i-e frică sau arde-n păcat,
Pe chipul ei, n-ai s-o descoși.
Căci mărul obrazului ei bucălat
Din naștere alb e și roș.

Primejdioasă poezioară, stăpîne; împotriva pricinilor albimii și roșeții obrazului!

ARMADO: N-o fi asta cumva, băiete, balada cu Regele și Cerșetoarea[13]?

MOTH: Lumea era îndeajuns de păcătoasă ca să născocească o asemenea baladă cam cu vreo trei veacuri mai devreme. Dar, pe cîte-mi dau eu cu socoteala, în ziua de azi n-ar mai putea fi scornită; sau, de-ar fi să fie, nici de scris nu s-ar mai putea vreodată scrie, nici de cîntat nu s-ar mai putea cînta.

ARMADO: Am de gînd să-mi însemn în scris subiectul ei, pentru ca să-mi pot ilustra printr-un precedent celebru călcarea jurămîntului. Băiete, o iubesc pe această fată de țară, pe care-am prins-o, în parc, stînd cu tîrtița aia cugetătoare de Costard; ea e vrednică de iubirea mea, sînt sigur.

MOTH *(aparte)*: Merită să fie biciuită și să aibă parte de-un ibovnic mai acătării decît stăpînul meu.

ARMADO: Cîntă, copile! Sufletul mi-e greu de-atîta iubire.

MOTH: Mare minune, cînd iubești o femeie ușoară!

ARMADO: Ți-am spus să cînți.

MOTH: Așteptați pînă i-om vedea trecuți pe ăștia.

(Intră Dull, Costard, Jaquenetta.)

DULL: Seniore, voința ducelui este să-l țineți pe Costard din scurt; și trebuie să nu-i dați prilej nici de desfătări, nici de chinuri, dar să postească musai trei zile pe săptămînă. Cît despre damicela asta, trebuie să-i fac de planton în parc toată ziua. Are voie să fie doar femeie de zi, nu de noapte. Rămîneți cu bine.

ARMADO: Mă dau de gol roșind tot, fato!

JAQUENETTA: Omule!

ARMADO: Am să te vizitez la tine-acasă.

JAQUENETTA: Tot ce se poate!

ARMADO: Știu unde e!

JAQUENETTA: Doamne, că savant mai ești!

ARMADO: Am să-ți spun niște minunății...

JAQUENETTA: Cu mutra asta?

ARMADO: Te iubesc!

JAQUENETTA: Mi-ai mai spus-o.

ARMADO: Deci, cu bună vremea!

JAQUENETTA: De-ar da Domnul vreme bună după ce treci dumneata!

DULL: Haide, drumul, Jaquenetto! Înainte, marș!

(Dull și Jaquenetta ies.)

ARMADO: Mogîrlane, ai să ții post negru pentru păcatele tale, pînă te-o ierta Dumnezeu!

COSTARD: Prea bine, sir. Dar nădăjduiesc că atunci cînd am să țiu post, n-am să-l țiu pe stomacul gol.

ARMADO: Vei fi plătit cu strășnicie.

COSTARD: Legătura de recunoștință ce mă leagă de domnia voastră este mai strînsă decît cea a oamenilor dumneavoastră, pentru că ei sînt prea slab plătiți.

ARMADO: Luați-l de aici pe mogîrlanul ăsta! Să nu-i mai aud gura.

MOTH: Haida, bandit de drumul mare ce ești, mișcă!

COSTARD: Nu mă canoni închizîndu-mă, sir. Mă poți popri de la dulce fără să mă ții la post de dulcea libertate.

MOTH: Nicidecum, fîrtate! Ori e de dulce, ori e de post. Postul tău e la popreală!

COSTARD: Bine!... Dar dacă mai ajung să văd vreodată zilele vesele ca acelea de tristețe pe care le-am trăit cîndva, are să vadă el, cineva...

MOTH: Ce-are să vadă cineva?

COSTARD: Nu, nimic, jupîne Moth, nimic alt decît ceea ce are să aibă sub ochi. Nu-i obiceiul întemnițaților să-și pună frîu limbii; așadar, n-am să crîcnesc o vorbă. Slavă Domnului, am și eu răbdarea la fel de scurtă ca oricare altul, și prin urmare pot fi liniștit!

(Ies Moth și Castard.)

ARMADO: Mi-e dragă țărna, care e cu adevărat murdară, acolo unde încălțămintea ei, și mai murdară, călăuzită de piciorul său, care-i culmea murdăriei, o atinge. Voi fi sperjur — ceea ce e o gravă dovadă de falsitate — dacă o iubesc. Și cum ar putea fi asta o dragoste adevărată, dacă își are obîrșia în falsitate? Dragostea e un duh al casei. Dragostea e un demon: nu-i înger mai slab de înger decît dragostea. Nu degeaba pînă și Samson a căzut întru ispită — și era coșcogeamite găliganul! Nu degeaba pînă și Solomon[14] i-a căzut în mreje — și doar ăla cap avea, nu glumă! Săgeata lui Cupidon e mult prea puternică pe lîngă ghioaga lui Hercule și, prin urmare, cu atît mai tare va fi pusă alături de spada unui spaniol.

Cel dintîi și cel de-al doilea dintre motivele de duel[15] n-or să-mi fie de nici un folos. Un „passado"[16] îl lasă rece, la un „duello" nici nu se uită. Are nefericirea să i se spună „copilul Cupidon", dar se poate mîndri că supune oameni în toată firea. Adio, vitejie! Ruginește nestingherită, spadă! Rămîi mută, tobă a izbînzilor. Căci stăpînul vostru e îndrăgostit. Da: iubește! Vino-mi într-ajutor, tu, cine știe ce zeu inspirat al rimei! Fiindcă, de bună seamă, în curînd voi scrie sonete. Ai cuvîntul, spirit al meu! Scrie, pană! Căci dacă-i vorba să scriu, voi compune tomuri întregi, in-folio.

(Iese.)

ACTUL II

SCENA 1

Alt colț al parcului. Intră prințesa Franței, Rosaline, Maria, Katharine, Boyet, seniori și alți curteni din suită.

BOYET: Adună-ți, doamnă, duhul de zi mare,
Și nu uita că-ți dete craiul-tată
Solie grea, și către cine-ți dete!
Tu, nestemată-n prețuirea lumii,
Vei negocia cu cel ce-a moștenit
Desăvîrșirea cîtă-n om încape,
Neasemuitul rege al Navarrei.
Pretextul cu nimic nu-i mai prejos
De Aquitania, zestre de regină.
Azi risipește-ți farmecele-ntocmai
Ca și natura care ți le-a dat
Cînd a lăsat flămîndă-o lume-ntreagă,
Și darnică ți le-a menit pe toate.

PRINȚESA: Domnule Boyet, boiul meu, cît este,
De vorba-ți înflorită n-a dus lipsă.
Frumosul, ochiu-l judecă și-alege
Ne-mpins de nici un strigăt de telal.
Nu mă fălesc pe sfert eu, că mă lauzi,
Cît arzi tu să te-arăți mintos și hîtru
Că-ți cheltui mintea, proslăvindu-mi boiul.
Și-acum, dînd sfaturi sfetnicului: Boyet,
Cum bine știi, din zvon se-nchează faima,
Și regele Navarrei juruit-a
La Curtea lui femeie să nu calce
Cît nu-și încheie studiul de trei ani.
Și-astfel, de-aceea, pînă-a nu-i călca
Opritul prag al porții, ni se pare
Cu cale să-i știm vrerea. Deci ne-ncredem

În mintea-ți trează și te-nsărcinăm:
Fii purtătorul nostru de cuvînt.
Să-i spui că fiica regelui din Franța
Ar vrea pe loc răspuns dacă primește
Să lămurească-n doi chestiuni de stat.
Grăbește, spune-i! Noi vom aștepta,
Jălbari umili, înaltă vrerea sa.

BOYET: De-nsărcinare mîndru, volnic plec.

PRINȚESA: Cei mîndri, volnici cum ești tu, se-ntrec.

(Boyet iese.)

Și cine-s, dragi seniori, cei ce jurară
Ortaci să-i fie regelui virtuții?

ÎNTÎIUL LORD: Lord Longaville e unul.

PRINȚESA: Îl cunoașteți?

MARIA: Îl știu, stăpînă, eu. La cununia
Seniorului de Perigord cu fata
Lui Iacob Falconbridge, ce s-a serbat
Pe sol normand, — cu Longaville ochi dat-am.
E prețuit ca om de mare merit,
Călit în lupte, iscusit în arte.
Nimic nu-l tulbură din ce-ar fi-n stare.
Tot ce-i pătează strălucirea vieții
— De poate strălucirea fi pătată —
E spiritu-i tăios, unit cu vrerea-i
Necruțătoare pentru cine-l paște
Norocul să se-ntîmple sub tăișu-i.

PRINȚESA: Vreun nobil fanfaron și vesel, poate?

MARIA: Mai vesel, zice-se, nici nu se poate.

PRINȚESA: Sînt minți ce-s verzi doar cît rămîn necoapte.
Cine-s ceilalți?

KATHARINE: Dumaine, un tînăr nobil plin de haruri,
Iubit de toți cei ce iubesc virtutea,
Mai bun să facă rău decît să-l știe,
Cu duh destul, drept bun s-arate răul
Și chip frumos, să-l ierți de nu-i simți duhul.
La ducele-Alençon l-am întîlnit
Cîndva, și oricît l-aș vorbi de bine,
Tot mai prejos de prețu-i mi-ar fi spusa.

ROSALINE: C-un alt robit al cărților venise,
Ce, dacă-i drept ce-am auzit, își zice
Berowne. În viața mea nu mi-a fost dat
Să stau de vorbă c-un bărbat mai vesel

Păzind tot timpul pragul cuviinței.
I-s ochii harnici cercetași ai minții,
Căci orice fleac de care dau întîi
E pentru-a doua bun prilej de glumă,
Pe care limba-i, iscusit tălmaci,
O-mbracă-n vorbe hître pe potriva-i,
Încît urechi bătrîne-și uită treaba
Și-auzul tînăr e vrăjit cu totul,
Atît de viu și dulce-i sună ghiersul.

PRINȚESA: Domnițelor, n-ăți fi — ferească Sfîntul! —
Îndrăgostite, că-l împodobiți
Cu-atîta har și dar pe fiecare?

ÎNTÎIUL LORD: Se-ntoarce Boyet!

(Intră Boyet.)

PRINȚESA: Cum a fost, seniore?

BOYET: Navarra zvon avu că ești pe-aproape,
Și regele, cu frații lui de cruce,
Se pregătea să-ți iasă-n cale, doamnă,
Chiar pînă s-ajung eu. Aflat-am însă
C-ar fi mai bucuros în cîmp să mînem
Ca cei veniți să-i dea asalt cetății,
Decît să-și calce jurămîntul strașnic,
Poftindu-te-n palatul lui pustiu.
Dar iată-l, vine.

(Doamnele își pun măști. Intră Regele, Longaville, Dumaine, Berowne și însoțitori.)

REGELE: Frumoasă doamnă, bun venit la Curtea-mi!

PRINȚESA: „Frumos“ eu-n compliment ce ți se-ntoarce.
De bun venit, n-am încă nici o știre.
Iar Curtea are pragul mult prea-nalt
Să poată fi a Voastră. Bun venitul
În cîmp pustiu prea-i jos să-mi sune mie!

REGELE: Afla-vei, doamnă, bun venit la Curtea-mi!

PRINȚESA: Doresc să-l aflu. Du-mă, deci, la Curte!

REGELE: O clipă, doamnă: un jurămînt mă leagă...

PRINȚESA: Ajute-ți Precista! Îl vei călca!

REGELE: În ruptul capului, domniță, nu-l calc.

PRINȚESA: De voie-l vei călca, nu de nevoie.

REGELE: Măria ta nu știi ce jurămînt e!

PRINȚESA: De-ai ști cît știu, n-ai fi naiv, ci doctor!
Pe cînd știința-ți dă de gol ce nu știi.

Am zvon că te-ai sortit singurătății:
Păcat de moarte-ar fi și să respecți
Un jurămînt, ca și să-l calci.
Mă iartă: sumețitu-m-am prea tare!
Să dăscălesc un dascăl nu-mi stă bine.
Citiți mai bine ce m-aduce-aicea
Și grabnic să-mi răspundeți vă-ndurați.

(Îi dă o hîrtie regelui.)

REGELE: Cît pot mai grabnic, a-ți răspunde vreau.
PRINȚESA: Da, cît mai iute, rămas bun să-mi iau,
Să nu te văd sperjur dacă mai stau.
BEROWNE: Cîndva-n Brabant, noi doi n-om fi dansat?
ROSALINE: Cîndva-n Brabant, noi doi n-om fi dansat?
BEROWNE: Eu știu că da.
ROSALINE: Cît de prisos e-atunci să mai întrebi!
BEROWNE: Grăbită ești!
ROSALINE: A cui e vina? Cu-ntrebări mă-mpinteni.
BEROWNE: Ți-e mintea iute. Pune-i frîu, că-ți crapă.
ROSALINE: Întîi și-azvîrle călărețu-n apă.
BEROWNE: Ce ceas din zi să fie oare?
ROSALINE: Ceasul
De care-ntreabă orice nătărău.
BEROWNE: Norocul măștii că-i pe obrazul tău.
ROSALINE: Noroc de-obraji, că nu-s descoperiți!
BEROWNE: Să-ți facă Domnul parte de iubiți!
ROSALINE: Amin. Și printre ei să nu te numeri.
BEROWNE: Atuncea-mi iau picioarele pe umeri!
REGELE: Aicea, doamnă, tatăl vostru scrie
Că a plătit o sută mii de galbeni
Ce nu-s decît pe jumătate suma
Cît tatăl meu i-a dat pentru războaie.
Dar, cică el sau eu, — și nici poveste! —
Primirăm banii, rămînînd de plată
O altă sută mii ducați, drept care
Zălog ne-a dat o parte-a Aquitaniei,
Deși nu face galbenii stricați.
Deci, dacă tatăl vostru vrea să-ntoarcă
O jumătate din ce-avea de plată,
Noi renunțăm la toată Aquitania
Și buni amici de-apururi îi rămînem.
Dar asta, parcă, nici prin gînd nu-i trece,
Căci el, aicea, spune că ne-a dat

O sută mii ducați, și nu ne cere
Să i-o primim noi, suta lui de galbeni
Și să-și păstreze-n drepturi Aquitania,
Ce-am vrea mai bine să i-o-napoiem,
Ca să ne dea-ndărăt el banii tatii,
În loc de-o Aquitanie ciuntită[17].
Prințesă, de n-ar fi să fie jalba
Atît de fără cap, mîndrețea-ți, poate,
Fura-mi-ar inima, sucindu-mi capul.
Așa că mergi în pace-acasă-n Franța!

PRINȚESA: Faci tatălui meu, regele, dosadă
Și bunul lui renume i-l atingi
Negînd c-ați fi primit o sumă care
V-a fost plătită pînă-ntr-o para!

REGELE: Vă spun că nici din auzite n-o știu.
De-mi dați dovezi, pe loc vă-ntorc toți banii,
Sau Aquitania.

PRINȚESA: De cuvînt te ținem!
Boyet, poți să-i arăți acum înscrisul
Semnat de ofițeri numiți anume
De Carol[18], tatăl său.

REGELE: Da, fă-mi plăcerea!

BOYET: Îngăduie, Măria Ta. Lăcrița
Cu-nscrisul și-alte probe n-a sosit.
Dar mîine Vă vor sta la îndemînă.

REGELE: De-ajuns mi-o fi. Întrevederea asta
Supune-mi-va dovezilor părerea;
Dar între timp, primește să-mi fii oaspe
Cinstindu-mă făr' a-mi știrbi, prințesă,
Din cinstea ce-a slăbit-o frumusețea-ți.
Nu-mi vei putea, alteță, trece pragul,
Dar, în afara lui, vei fi primită
Așa încît să ancorezi în pieptu-mi
De nu-ți pot face-un port din casa mea.
Mă ierte gîndu-ți bun. Rămîi cu bine.
Vom reveni să te vedem. Pe mîine!

PRINȚESA: Mergi sănătos, și fie ce-ai voit!

REGELE: Îți vreau ce-ți vrei tu însăți, însutit!

(Ies Regele și însoțitorii.)

BEROWNE: Domniță, am de gînd să te recomand inimii mele.

ROSALINE: Vă rog să faceți prezentările: voi fi încîntată s-o cunosc.

BEROWNE: Aş vrea s-auzi cum geme.
ROSALINE: Nebunul e bolnav?
BEROWNE: La inimă! E grav.
ROSALINE: Vai, pune-i lipitori!
BEROWNE: I-or fi într-ajutor?
ROSALINE: Cît mă pricep la medicină, da!
BEROWNE: Vrei s-o străpungi, deci, cu privirea ta?
ROSALINE: No point[19]. Cu poanta cuțitului meu!
BEROWNE: Te țină Dumnezeu!
ROSALINE: Şi ție facă-ți traiul scurt.
BEROWNE: Nu mai pot sta, s-ascult!

(Se retrage.)

DUMAINE: Senior, vă rog o vorbă: această doamnă cine-i?
BOYET: Ducesa d'Alençon. O cheamă Katharine.
DUMAINE: Mîndră femeie! Vă salut, monsieur!

(Pleacă.)

LONGAVILLE: O vorbă, vă conjur! Cea-n alb cine-o fi oare?
BOYET: Văzută la lumină, a fi femeie pare.
LONGAVILLE: Lumină-i în lumină! Dar numele-i pot ști?
BOYET: Şi-l ține pentru dînsa. De-ntrebi, o poți jigni.
LONGAVILLE: Vă rog, sir, a cui fiică-i?
BOYET: Cît știu, a mamei sale.
LONGAVILLE: Să-ți ție Domnul părul bărbii tale.
BOYET: Senior, nu fi jignit.
E de-a lui Falconbridge moștenitoare.
LONGAVILLE: Mînia mi-a pierit:
E-o fată-ncîntătoare!
BOYET: De! Orișice se poate sub ăst soare!

(Iese Longaville.)

BEROWNE: Acea cu glugă cine-i?
BOYET: Mis' pare, Rosaline.
BEROWNE: Are bărbat, ori ba?
BOYET: Cum vrea: și-așa, și-așa!
BEROWNE: Rămîi cu bine, sir. Știi că ai haz?
BOYET: Ia-ți bun-venitul ție, gazdă; dă-mi mie, oaspe, bun rămas.

(Iese Berowne. Doamnele își scot măștile.)

MARIA: Acesta e hazliul lord Berowne: cel din urmă.
La el glumă-i orice cuvînt.
BOYET: Și cuvîntul și-l ia tot în glumă.

PRINȚESA: N-ar fi fost rău să-l prindeți voi, să spună vorbe serioase.
BOYET: Mult chef aveam să-l prind; voia să mă descoase[20].
MARIA: Vă provocați ca doi batali focoși.
BOYET: Ne provocăm ca două prove-n bătălie.
Batal, mioara mea, m-aș face doar ca să-ți pasc buzele ție!
MARIA: Pășune eu, și tu batal; cînd are să se curme-o dată?
BOYET: Cînd ai să fii de mine pășunată!
MARIA: Ba ia-ți nădejdea, te poftesc,
Că nu mi-s buzele izlaz obștesc
Ci-s despărțite din devălmășie.
BOYET: Și-s date-n stăpînire, cui?
MARIA: Plăcerilor hazardului și mie!
PRINȚESA: Cei hîtri caută hîrjoana. Cei nobili, însă, cad la pace.
Decît civil, războiul minții, cu mult mai mult, vă spun, mi-ar place
Purtat cu hîrțogarii stăpînului Navarrei.
BOYET: De nu mă-nșală ochiul, — ce foarte rar mă minte, —
Citind de-a dreptu-n inimi ce nu-i spus în cuvinte,
E regele Navarrei atins, ori — cum se spune!
PRINȚESA: Atins de ce?
BOYET: De ceea ce voi ziceți, amanții, că-i pasiune!
PRINȚESA: De unde știi?
BOYET: Cum? Cînd tot ce-i în el simțămînt s-a retras
În palatul din ochi ce dorinței dă glas?
Cînd în inima lui o agată-ți gravează[21]
Și-i atît de trufaș chipul tău că-l păstrează?
Limba lui, vrînd tot vorbe ce atrag să rostească
Poticnită de zel, dă prin ochi să vorbească.
Patru simțuri într-unul: doar în văz și-au cuibar.
Gustă mîndre mîndreți cu privirile, doar!...
Căci în ochi și-a închis tot ce-i simț pămîntesc,
Ca-n cristalul curat giuvaerul regesc,
Ce cu-atît mai de preț e sub sticlă-nghețat
Și te-mbie cînd treci să-l culegi, cumpărat.
Fața regelui scrisă-i ca marginea paginii,
Și toți ochii în ochi îi văd vraja imaginii.

Pun zălog Aquitania și tot mîndru-i avut,
Doar să-i dai, de hatîru-mi, un singur sărut!

PRINȚESA: Veniți voi toate-n cort. Boyet e prea dispus...

BOYET: Dispus să spună-n vorbe ce ochii lui i-au spus.
Eu n-am făcut decît să-i fac din ochi o gură,
Împrumutîndu-i limba ce nu te minte, jură.

ROSALINE: Bătrîn mijlocitor, dibaci în vorbe!

MARIA: I-e Cupido nepot de fiică, și-i dă bunicului de veste

ROSALINE: Cu mama seamănă deci Venus, că tată-său urît mai este

BOYET: Auziți, ursitoarele mele?

MARIA: Nu.

BOYET: Cum așa? Dar vedeți?

ROSALINE: Da, văd calea pe unde s-o ștergem!

BOYET: Mult prea aspre cu mine sînteți!

(Ies.)

ACTUL III

SCENA 1

Alt colț al parcului. Intră Armado și Moth.

ARMADO: Copile, cîntă; auzul mi-l înflăcărează!
MOTH *(cîntînd)*: Tra-la-la-la!
ARMADO: Ce melodie suavă! Pleacă frăgezime a anilor! Ia cheia asta, dă-i slobozenie bădăranului din temniță; adu-l aici în graba mare. Trebuie să-l folosesc spre a duce o scrisoare dragostei mele.
MOTH: Spune, maestre, vrei să-ți cucerești dragostea cu un cîntec franțuzesc?
ARMADO: Cum adică? Să-i cînt pe franțuzește?
MOTH: Nu, desăvîrșitul meu maestru! Ci numai să șuieri din vîrful limbii o gigă, să-i bați măsura cu piciorul și s-o înviorezi și mai și, dîndu-ți ochii peste cap. Mai cînți o notă, mai oftezi o notă... cîteodată din adîncul beregatei, ca și cum, tot cîntîndu-ți dragostea, ai fi înghițit-o de-a binelea; alteori pe nas ca și cum ai fi sorbit-o, tot adulmecînd-o. Să-ți tragi pălăria ca un oblon peste galantarul ochilor; să-ți ții brațele-n cruce pe pîntecul supt, ca un iepure-n frigare, sau cu mîinile-n buzunare, cum stăteau ăi din portretele din vechime. Și nu cumva să cînți prea multă vreme același cîntec. O frîntură de ici, alta de colea. Numai așa le poți pune la pămînt de admirație pe fetișcane (mai ales că-s destul de grăbite să fie puse la pămînt), și te fac să fii un om de seamă — iei seama la ce-ți spun? — fiindcă grozav le mai place să fie luate-n seamă!
ARMADO: Trebuie să te fi costat, nu glumă, să afli toate astea!
MOTH: Cum dai paraua, cum pricepi zurbaua!
ARMADO: Vai, vai!
MOTH *(cîntă)*: „S-au dus caii de bîlci de altădată."[22]
ARMADO: Iubitei mele-i spui tu cal de bîlci?

MOTH: Cum să-i spun așa, maestre? Calul de bîlci e doar un mînz, pe cînd iubita domniei tale e-un bidiviu focos. Dar de ce mă-ntrebi? Nu cumva ai uitat cum ți-arată iubita?

ARMADO: Cît pe-aci s-o uit!

MOTH: Ce școlar fără tragere de inimă! Învaț-o pe dinafară.

ARMADO: Pe dinafară? De ce nu și pe dinăuntru?

MOTH: Ba și pe de margine! O să-ți dovedesc de ce în toate trei chipurile.

ARMADO: Ce-i de dovedit aici?

MOTH: C-am să fiu bărbat în toată firea, dacă trăiesc, și asta numai cu ajutorul lui „pe dinafară, pe dinăuntru și pe de margine", delaolaltă. Pe dinafară o iubești, fiindcă inima ta n-are loc în inima ei; pe dinăuntru, fiindcă înăuntrul inimii tale e ființa ei; și pe de margine, fiindcă în miezul chestiei n-ai să poți intra niciodată.

ARMADO: Mărturisesc că sînt de acord cu toate trei.

MOTH *(aparte)*: De trei ori pe-atîta de-ai mărturisi și tot la nimic nu ți-ar fi de folos!

ARMADO: Fugi de-l adu pe bădăran, trebuie să-mi ducă o scrisoare.

MOTH: Nici că se putea solie mai potrivită. Un cal ajuns ambasador al unui măgar.

ARMADO: Ia te uită! Cum? Ce vrei să spui?

MOTH: Că ar trebui să-l trimiți pe măgar de-a călare pe bidiviul dumitale, fiindcă așa, pe picioarele lui, umblă ca un melc. Plec să-l aduc.

ARMADO: N-ai drum lung! Pleacă!

MOTH: O să zbor ușor ca plumbul.

ARMADO: Ce-ți vine-n minte, prichindel isteț?
Nu-i plumbu-ntre metale mai greoi?

MOTH: *Minime*[23], sir, mai bine deloc răspunde-voi.

ARMADO: Îți spun că e greoi.

MOTH: Spunînd aceasta sînteți prea vioi.
Greoi e oare plumbul țîșnind din țeava flintei?

ARMADO: Înmiresmat fum al retoricii!
Eu, după el, sînt tun, și el ghiulea-i!
Te-arunc înspre cioban!

MOTH: Zbor; foc, ce stai?

(Iese.)

ARMADO: Isteț infante plin de gingășie!
Cerească boltă, ție-ți închin suspinul, ție!

Tristeții te supune, sublimă vitejie!
Dar mi se-ntoarce solul.

(Intră Moth și Costard.)

MOTH: Costard și-a rupt o coastă, sir! Minune!

ARMADO: Enigmă? Sau șaradă? *Envoy*[24]? Răspunde! Spune!

COSTARD: Ce egmă, ce sărată, ce anvoa? Nu-mi pune sare-n rană. Ce-i aia anvoa? Vreo alifie? Nu-mi trebuie nici un anvoa. Dați-mi mai bine o foaie de pătlagină. Atîta-ți cer, senior, pătlagină.

ARMADO: Pe sublima virtute! Nu-mi pot opri rîsul! În neghiobia ta, mi-alungi plictisul. Plămînii mi se umflă, răsuflarea mi se preface în hohote de rîs. O, voi, stele, iertați-mă! Nărodul ăsta ia un *envoy* drept unsoare și ia unsoarea drept *envoy*.

MOTH: Spun altfel înțelepții? Envoy nu-i o unsoare?

ARMADO: Nu, paje! *Envoy* este un apolog ascuns,
Ce dă-nțeles cuvintelor cu tîlc de nepătruns.
De pildă, iată:
„Vulpoiul, maimuța, bondarul cu ei,
Nu erau cu soț, fiind numai trei."
Asta-i doar morala. Acum să-ți spun *envoy*-ul.

MOTH: Lasă-l pe seama mea. Mai spune-o dat' morala!

ARMADO:
Vulpoiul, maimuța, bondarul cu ei,
Nu erau cu soț, fiind numai trei.

MOTH:
Pînă cînd gîscanul, clătinînd din moț,
A zbughit pe ușă, și-au ajuns cu soț.

Acum încep eu cu morala dumitale și-mi răspunzi dumneata cu *envoy*-ul.

Vulpoiul, maimuța, bondarul cu ei,
Nu erau cu soț, fiind numai trei.

ARMADO:
Pînă cînd gîscanul, clătinînd din moț,
A zbughit pe ușă, și-au ajuns cu soț.

MOTH: Halal *envoy:* se termină cu „gîscă". Mai vrei ceva?

COSTARD: Un băiat cumpărase la tîrg o gîscă frumoasă și grasă,
Nici vorbă, seniore, ca gîsca, și-afacerea-i foarte frumoasă;
Să faci o afacere-n tîrg ne-nșelat e ca-n zaruri cînd joci.
Anvoa-ul la fel e de gras, cît de grași sînt ai gîștei boboci.

ARMADO: Destul! Cum începuse toată povestea asta?
MOTH: Am spus că bietul Costard și-a rupt (minune!) coasta.
Cerutu-mi-ai pe urmă *envoy*-ul.
COSTARD: Așa-i! Pătlagină cerui; mi-ai dat morală
Băiatul un anvoa grisan și tu o gîscă
Și tîrgul s-a făcut.

ARMADO: Dar spune-mi, cum se face că-și rupse Costard coasta?

MOTH: Am să te fac să vezi.

COSTARD: Moth dragă, nu te doare pe tine. O să spun eu anvoaul.
Săracul Costard, uite cum l-a lovit năpasta.
Căzu urcînd pe scară și-și rupse, bietul, coasta.

ARMADO: Ajunge! Să lăsăm tema asta!

COSTARD: Cînd m-o lăsa și pe mine teama durerii din coastă!

ARMADO: Ascultă, ticălosule: te eliberez, ți-o spun franc...

COSTARD: Atunci însoară-mă cu o franțușcă. Am cam mirosit eu asta: dă-i cu anvoaul, dă-i cu gîsca....

ARMADO: Pe sufletul meu sacru! Am vrut să spun că te pun în libertate, slobozindu-ți făptura din închisoare. Erai deținut, închis, întemnițat, pus la popreală, încuiat.

COSTARD: Adevărat. Eram încuiat. Și acum vrei să-mi dai o curățenie, ca să mă slobozi?

ARMADO: Îți dau slobozenie. O să te scot de la gros, cerîndu-ți în schimb să mă răsplătești doar cu-atîta: să duci această însemnărică *(Îi dă o scrisoare)* acelei fete de țară care poartă numele de Jaquenetta. Iată și remunerația faptei tale. *(Îi dă bani.)* Pentru că nimic nu mă unge la inima mea seniorială decît să le ung mîna celor care-s ținuți la mîna mea. Moth, vino după mine!

(Iese.)

MOTH: Concluzia premisei tale. Senior Costard, rămîi cu bine!

COSTARD: Tu, boț de om! Drag prichindel! Ești o comoară pentru mine!

(Iese Moth.)

Acum să văd ce-i cu remunerația. Remunerație, aha! Așa s-or fi spunînd pe latinește trei bănuți. Trei bănuți, remunerație! „Cît costă fundulița asta? — Un gologan! — Nici gînd. Îți dau pe ea o remunerație!“ Atît, și o iei! Remunerație! E-un cuvînt mai strălucitor chiar decît coroana Franței. N-am să mă mai duc niciodată la tîrguieli fără remunerație.

(Intră Berowne.)

BEROWNE: Prietenul meu Costard! Ce bine că te văd!

COSTARD: Vă rog, sir, cîte eşarfe de culoarea garoafei se pot cumpăra cu o remuneraţie?

BEROWNE: Ce-i o remuneraţie?

COSTARD: Adică... trei bănuţi.

BEROWNE: De trei bănuţi mătase.

COSTARD: Fiţi binecuvîntat.

BEROWNE: Stai, Costard! Am nevoie de ajutorul tău.
De vrei de-acum încolo să-ţi fiu sprijin,
Să faci ce-ţi cer eu, bunule cioban.

COSTARD: Şi cînd o s-ai nevoie?

BEROWNE: În astă după-amiază.

COSTARD: Prea bine. Fac ce-mi ceri. Cu bine, sir!

BEROWNE: Stai. Nu ştii încă despre ce e vorba.

COSTARD: Voi şti atunci cînd o s-o fac.

BEROWNE: Cum, necioplite! Mai întîi s-o ştii.

COSTARD: Vin la-nălţimea ta chiar mîine-n zori.

BEROWNE: Azi după prînz de tine am nevoie:
Prinţesa trece-n parc, la vînătoare,
Şi în alai va fi şi-o mîndră doamnă
Al cărei nume miere-aduce limbii
Cînd i-l rosteşti; o cheamă Rosaline.
Tu afl-o şi în dalba-i mînă pune
Răvaşul ăsta-nchis. Ia-ţi plata. Du-te!

(Îi dă bani.)

COSTARD: Plata! O, sfîntă plată! Mai bună decît remuneraţia! Mai bună cu unsprezece gologani jum'ate. Dulce plată! Sir, îţi fac treaba. Remuneraţie! Plată!

(Iese.)

BEROWNE: De necrezut! Iubesc! Eu, ce-am prigonit iubirea!
Batjocoream duioasele suspine
Şi, gîde crîncen, le pîndeam în noapte,
Iar ţîncului neîntrecut în falã
De nici un muritor, i-eram vrăjmaş.
Orb, zvînturatic, năzuros, făţarnic,
Copil-bătrîn, pitic-uriaş, prinţ-Cùpid.
Domn al cîntării dragostei şi-al lenei
Crai peste geamăt şi suspin, şi rege
Slujit de hoinăreală şi cîrtire
Temut satrap peste nădragi şi fuste,
Mai mare-al trepăduşilor. Vai mie!

O, inimă! Ce măscărici ajuns-am!
Să lupt în oastea-i! Ba, să-i port și stema!
Cum? Eu iubesc!? Eu jinduiesc o soață!?
Femeie! Unui ceas nemțesc te-asameni
Întruna dat la dres, mereu stricat,
Și care niciodată nu arată
Adevăratul timp, oricît îl tragi.
Am fost sperjur, nevrednic sînt de milă.
Și cea mai ușuratică din toate
Să-mi fie dragă! O, făptură dalbă,
Catifelate gene, ochi ca smoala...
Pe ceruri! Ar putea să-l păcălească
Chiar și pe Argus[25], paznic de i-ar fi.
Ei să-i închin oftatul meu și veghea,
Și rugi să-nalț! Ce boală grea-mi trimite
Ăst Cupidon, că i-am disprețuit
Atotputernica nimicnicie!
Plîng, gem, suspin, iubesc fără prihană.
Eu, o domniță, alții vreo codană.

(Iese.)

ACTUL IV

SCENA 1

Intră Prințesa, Rosaline, Maria, Katharine, Boyet, nobili din suită, un pădurar.

PRINȚESA: E regele, cel ce-a trecut în goană
Dînd pinteni calului, pe povîrniș?
BOYET: Nu știu, dar socotesc că n-a fost el.
PRINȚESA: Oricine-a fost, spre culmi părea că tinde!
Seniori, noi astăzi vom primi răspunsul
Și sîmbătă ne vom întoarce-n Franța.
Unde-i tufișul, spune, pădurare,
Din care ne-om juca de-a ucigașii?
PĂDURARUL: De-aici, de-aproape, din desișul ăsta,
Veți face o frumoasă vînătoare.
PRINȚESA: Să mulțumesc deci frumuseții mele
Că ai rostit „frumoasă vînătoare"?
PĂDURARUL: Iertați-mă, dar n-am vrut să spun asta!
PRINȚESA: Cum? După ce mă lauzi, vorba-ți iei?
Mîndria-mi curmi; durerii-i dai temei.
Sînt slută?
PĂDURARUL: Ba frumoasă!
PRINȚESA: Ține-ți firea!
Frum'seții nu-i slujește lingușirea.
Că mi-ai spus drept, na, ține,-oglinda mea!
(Îi dă bani.)
Scump mai plătim în viață vorba grea.
PĂDURARUL: Al frumuseții har l-ați moștenit.
PRINȚESA: Virtutea, frumusețea mi-a păzit
Eres născut cu vremea noastr-o dată:
Cînd dă, o mînă hîdă-i lăudată[26].
Dați arcul: Mila-mi ucigaș o fi.

De-oi trage bine, rău voi făptui;
De voi greşi, pe milă vina-oi pune;
Nu s-o ştirbi prea bunul meu renume.
De-oi nimeri mi-or spune iscusită,
Nu dor de-ucis — a laudei ispită
Mînatu-mi-a săgeata;-n lume-ades
Omorul din trufie a purces.
O viaţă-ntreagă inima se-ntartă
Să dobîndească fala cea deşartă.
Şi eu, pe-altarul crîncenei trufii
O ciută, dragă mie, voi jertfi!

BOYET: N-o chinuie aceeaşi sete, oare,
Pe o nevastă rea, gîlcevitoare,
De-a-şi stăpîni stăpînul?

PRINŢESA: Ba da; şi lauda prejos rămîne
Cînd lăudăm asemenea stăpîne.

BOYET: Dar vine cineva din ceata rigăi.

(Intră Costard.)

COSTARD: Vă aibă Domnul în pază pe toţi! Rogu-vă, cine-i capul?

PRINŢESA: Poţi să-ţi dai seama dacă tuturor celorlalţi le lipseşte capul.

COSTARD: Care-i cea mai mare şi mai sus-pusă dintre doamne?

PRINŢESA: Cea mai grasă şi mai înaltă.

COSTARD: Mai grasă şi mai-naltă?... Aşa-i! Ce-i drept e drept,
Dar de-aţi fi fost măruntă cum este mintea mea
Cu betele oricăreia de-aicea aţi putea
Mijlocul să vă-ncingeţi. Cap sînteţi, cum v-arată chiar trupul!

PRINŢESA: Dar vorbeşte! Ce vrei cu noi, o dată!

COSTARD: Pentru o doamnă Rosaline, am o scrisoare de la lord Berowne.

PRINŢESA: Scrisoare?! Dă-o-ncoace! El mi-e prieten bun.
Stai, solule, deoparte. Ştii, Boyet, să despici!
Claponul ăsta taie-l!

BOYET: Fac cum zici!
Scrisoarea a greşit cînd a venit aici:
E pentru Jaquenetta.

PRINŢESA: Dar jur c-o vom citi. Retează-i beregata de ceară.
Haide, zi!

BOYET *(citeşte)*: „Pe ceruri! Că eşti frumoasă e o afirmaţie mai mult decît infailibilă. Că eşti frumuşică e cît se poate de adevărat. Nimic nu e mai adevărat decît că eşti drăgălaşă, cu mult mai

frumoasă decît frumusețea, cu mult mai drăgălașă decît drăgălășenia, cu mult mai adevărată decît adevărul însuși! Arată-ți compasiunea pentru al tău eroic vasal! Mărețul și prea ilustrul rege Cophetua își coborî ochii asupra pernicioasei și neîndoielnicei cerșetoare Zenelophon[27]. El a fost acela care ar fi putut rosti pe bună dreptate: «Veni, vidi, vici!»[28] Vorbe care, anatomizate în limba vulgară (o, josnică și umilă limbă vulgară!), *videlicet* — a venit, a văzut, a învins! A venit, una. A văzut, două. A învins, trei. Cine a venit? Regele. De ce a venit? Ca să vadă. De ce să vadă? Ca să învingă. Spre cine s-a îndreptat el? Spre cerșetoare. Pe cine a văzut? Pe cerșetoare. Pe cine a învins? Pe cerșetoare. Concluzia e victoria. În folosul cui? În folosul Regelui. Înfrînta s-a îmbogățit. În folosul cui? În folosul cerșetoarei. Catastrofa care a urmat a fost o ceremonie nupțială. În folosul cui? În folosul Regelui? Nu. În folosul ambelor părți într-una sau al ambilor din cei doi într-o singură parte. Eu sînt Regele, pentru că așa cere comparația. Tu ești cerșetoarea, fiindcă așa cere condiția ta joasă. Să-ți poruncesc iubire? Aș putea. Să-ți iau cu sila iubirea? Pot. Să-ți infuzez iubire? Doresc. Ce vei primi în schimbul zdrențelor tale slinoase? Straie frumoase. În schimbul pauperității? Proprietăți. În schimbul tău? Pe mine. Astfel, așteptîndu-ți răspunsul, îmi profanez buzele lipindu-le de picioarele tale, ochii de icoana ta și inima de toate mădularele tale. Al tău, în cea mai drăgăstoasă dorință de a te sluji,

don Adriano de Armado"

Mioară, zburzi zglobie prin pășune;
N-auzi cum rage leul din Nemeea[29]?
Cuminte, la picioare-i te supune?
De-o fi sătul, te iartă-n clipa-aceea.
Dar împotrivă, suflete, de-i stai,
Din blana ta va să-și croiască strai!

PRINȚESA: Ce pupăză mai are o pană-așa bălțată?
Ce lucru fără noimă! ai mai văzut vreodată?

BOYET: Am mai citit asemenea buchi, mi-aduc aminte.

PRINȚESA: Taci, că-i cu buche! Mintea ta nu minte[30].

BOYET: Armado, spaniolul, e-un spectru, o stafie,
Un nou stupid Monarcho[31], prilej de veselie
Mult îndrăgit de rege și de-ai lui.

PRINȚESA *(lui Costard)*: Ia stai:
De unde ai scrisoarea?

COSTARD: De la stăpîn, ce mai?

PRINȚESA: Cine-o trimite, cui, deci?
COSTARD: Stăpînul, la stăpînă!
PRINȚESA: Care stăpîn și către ce stăpînă?
COSTARD: Mi-o dete lord Berowne, stăpîn de drept divin.
Și-i pentru-o doamnă francă pe nume Rosaline.
PRINȚESA: Ai cam greșit adresa. Să mergem, draga mea,
Răvașul tău primi-l-vei pesemne altcîndva.

(Iese prințesa cu suita sa.)

BOYET: Dar cine-i vînătorul?
ROSALINE: Din vorba-mi vrei să-nveți?
BOYET: Da, steaua mea...
ROSALINE: Țintașul cu tolbă și săgeți.
Bine țintit.
BOYET: Prințesa hăituiește un cerb cornaci; ți-o spun:
Purta-vei, după nuntă, lungi coarne; capul pun!
Bine țintit!
ROSALINE: Atuncea, vînătorul sînt eu!
BOYET: Cerb cin' să fie?
ROSALINE: De, după coarne, cinstea ți se cuvine ție!
Bine țintit, așa e?
MARIA: Te-a cam atins în frunte, Boyet. Ce-i cauți sfadă?
BOYET: Că ea-i mai jos atinsă nu crezi că am dovadă?
ROSALINE: Ai chef să-ți trag una cu o romanță veche, care avea barbă pe vremea cînd regele Pépin al Franței[32] era de-abia copil? Să știi că n-o să greșesc ținta.
BOYET: O să-ți răspund cu una la fel de bătrînă, care avea barbă pe cînd regina Guinevra[33] a Bretaniei era de-abia codăniță.
ROSALINE *(cîntă)*:
Tu n-ai să tragi, să tragi, să tragi,
Tu n-ai să tragi, drăguțul meu.
BOYET *(cîntă)*: De n-oi putea să trag, să trag,
Să tragă altul, dacă nu eu.

(Ies Rosaline și Katharine.)

COSTARD: Tii! amîndoi, pe cinste, ochit-au dintr-o dată!
MARIA: De două ori ochită! Ce țintă minunată!
BOYET: Tot țintă! Iarăși țintă! De țintă doar vorbiți!
Să-i bateți cui la mijloc, în semn c-o nimeriți.
MARIA: Prea-ți ții departe brațul! Să poți cum oi fi vînd?
COSTARD: De nu te-apropii, semnul nu-l nimerești nicicînd.
BOYET: De-mi țin departe brațul, tu prea pe-aproape-l ții!
COSTARD: Atuncea, drept în mijloc săgeata va lovi.

MARIA: Vi-s gurile spurcate. Ajungă-vă măscara!
COSTARD: La cui ți-a rupt ea cuiul, la bile-ți speli ocara.
BOYET: De carambol mi-e teamă. Ciovică, bună seara.
COSTARD: Ce măscărici! Paiață! Bătu-l-ar Dumnezeu!
Ce-au rîs de el cu hohot și doamnele și eu!
Vulgar e duhul, Doamne, cînd trage chibzuit,
La locul cu pricina, obscen și potrivit.
Așa-i și cu Armado, să vezi ce om subțire.
Vorbind cu-o doamnă, mîna și-o pupă în neștire
Sau cînd îi dă vreo doamnă să-i poarte evantaiu';
Și pajul! Cîtă minte în trupu-i puținel!
Nici gîzele nu-s parcă mai vesele ca el.
Hola! Hola!

(Se aud strigăte. Costard iese alergînd.)

SCENA 2

Un alt colț al parcului. Intră Holofernes, sir Nathaniel și Dull.

SIR NATHANIEL[34]: Adevăr grăiesc, o prea cuviincioasă vînătoare, și săvîrșită ca o mărturie a unui cuget curat.

HOLOFERNES[35]: Cerbul era, după cîte știți, sanguis — însîngerat; copt ca un măr zemos[36] suspendat ca un cercel de urechea elementului numit coelo — cerul, bolta, firmamentul. Și iată-l acum căzînd ca un măr pădureț pe suprafața terrei — pămîntul, țărîna, solul.

SIR NATHANIEL: Cu adevărat, maestre Holofernes, epitetele voastre sînt iscusit orînduite, cel puțin tot așa cum ar fi făcut un savant. Da, vă asigur, domnule, era un țap de prima mînă.

HOLOFERNES: Sir Nathaniel — *haud credo*[37].

DULL: Da' de unde! Nu era un haud credo; era un ied ceva mai mărișor.

HOLOFERNES: O, cea mai barbară intonațiune cu putință! Ba încă un soi de insinuațiune *in via*[38] — cum s-ar spune pe cale de explicațiune; *facere*, cum se spune, o replicațiune sau mai curînd *ostentare* — să-și arate, cum s-ar spune, înclinațiunea, după firea sa necultivată, neliterată, needucată, nepolisată, necrescută sau, mai curînd, neinstruită, sau, și mai curînd, neînvățată. Să confunde *haud credo* cu un cerb!

DULL: Am spus că cerbul nu era un *haud credo*, ci doar un ied.

HOLOFERNES: Prostie dată îndoit în pîrg! *bis coctus!*[39]
O, monstru Ignoranță! Ți-e chipu-atît de slut!

SIR NATHANIEL:
Din vinul rar al cărții, nicicînd el n-a băut.

Hîrtie nu mîncat-a niciodată și, de băut, n-a băut cerneală. Cugetul său nu e împodobit cu vreun chip. E o jivină simțitoare numai în părțile ei josnice.

Neroditoare buruiană, ai fost anume răsădită
Ca noi, cei cu simțiri alese, s-avem prilej de mulțămită.
Văzînd ce sterp rămîne duhu-ți și-al nostru cîtă roadă poartă,
Precît de rău simți-m-aș dacă aș fi un prost... un gură spartă
Tot astfel s-ar simți neghiobul, cărarea școlii dacă-ar bate.
Dar *omne bene*[40] zic. Un dascăl rostea odată cu dreptate
„Chiar cel ce nu iubește vîntul, să-ndure poate vijelia".

DULL: Ia spuneți: cine-avea o lună, atunci cînd s-a născut Cain[41],
Cinci săptămîni avînd acum... ba poate chiar și mai puțin?

HOLOFERNES: Dictynna[42], dragă Dull, Dictynna.

DULL: Dictynna? Ce-i Dictynna?

SIR NATHANIEL: Diana, Phoebe[43], Luna, cum s-ar spune.

HOLOFERNES: Luna-mplinea o lună, fiind cu-Adam de-o seamă.
Și după un veac, ea lună — el centenar se cheamă.
Poți numele să schimbi; aluzia rămîne.

DULL: De fapt așa-i, mofluzia rămîne.

HOLOFERNES: Fortifice-ți Dumnezeu capacitatea înțelegerii. Am spus că poți să schimbi numele, aluzia rămîne.

DULL: Și eu am spus că dacă schimbi numele, confuzia rămîne, pentru că luna n-are niciodată mai mult de-o lună. Și v-am spus înainte că prințesa a omorît un ied.

HOLOFERNES: Sir Nathaniel, doriți să ascultați un epitaf improvizat asupra morții cerbului? Pentru a liniști humoarea acestui ignorant, am numit cerbul pe care l-a vînat prințesa — ied.

SIR NATHANIEL: *Perge*[44], maestre scump; și astfel zăgăzui-vei neghiobia.

HOLOFERNES: O să presar aliterații, mărturisindu-mi dibăcia.
Divina doamnă dăruie durere, dulăilor dînd drumul;
Fugi firavă fiară; fremătară feriga și făgetul;
„E cerb de ciurdă" cineva chitise. Și-așa e de schimbi *unu* (Adică *I*) în *C* (adic-*o sută*), de schimbi apoi cu-ncetul
Pe *D* (*cinci sute*, cum s-ar spune) în R și-n B... și astfel, iată,
Un IED intrat-a în tufișuri, un CERB ieșit-a-ndată.

SIR NATHANIEL: Ce har deosebit!

DULL: Dacă harul e o harpă, atunci lasă-l să-și zdrăngănească harul ca să le măgulească pe harpiile alea.

HOLOFERNES: E un dar pe care-l stăpînesc. Simplu, simplu de tot. Un spirit nebunatic, extravagant, plin de forme poetice, de figuri, subiecte, obiecte, idei, aprehensiuni, moțiuni, revoluțiuni, totul încastrat în ventricolul memoriei, nutrit în pîntecele *piei mater*[45], și adus pe lume odată cu coacerea ocaziei. Dar acest dar nu e plăcut decît atunci cînd e și ascuțit; și eu sînt foarte recunoscător pentru asta.

SIR NATHANIEL: Sir, eu înalț mulțumire Domnului că mi-a dat putința să vă cunosc. Și enoriașii mei la fel. Fiindcă fiii lor primesc lumina învățăturii voastre, iar fiicele lor nu au decît de folosit de pe urma învățăturii voastre. Sînteți un enoriaș foarte merituos, un bun mădular al comunității.

HOLOFERNES: *Mehercle!*[46] Dacă fiii lor sînt isteți din fire, n-am de ce să le mai bag eu în cap învățătura. Dacă fetele lor sînt vrednice, am de gînd să le-o introduc. Dar *vir sapit qui pauca loquitur*[47]. Iată un suflet feminin care ne salută.

(Intră Jaquenetta și Costard.)

JAQUENETTA: Dumnezeu să te ajute să începi cu bine ziua de azi, domnule părinte!

HOLOFERNES: Să în-cep? *Quasi*[48] să dau cep. Dacă e să i se dea cuiva cep, care din noi doi să fie mai potrivit?

COSTARD: Pe toți dracii, domnule părinte; ăl de aduce mai mult a butie!

HOLOFERNES: De fapt, cauza lucrurilor cere ca unei buți să i se dea cep. Iată cum sălășluiește spiritul într-un bulgăre de țărînă, focul într-un bolovan! Un mărgăritar e prea mult pentru un porc! Amuzant! Foarte frumos!

JAQUENETTA: Domnule părinte, fii te rog bun și citește-mi scrisoarea asta. Mi-a adus-o Costard de la don Armado.

HOLOFERNES: *Fauste, precar gelida quando pecus omne sub umbra ruminat*[49] et caetera. Ah, bătrîne mantovan! Aș putea spune despre tine ceea ce spune călătorul despre Veneția:

... *Vinegia, Vinegia,*
Chi non te vede, non te pregia[50].

Bătrîn mantovan, bătrîn mantovan! Cel care nu te înțelege nu te iubește; *ut, re, sol, la, mi, fa!*[51] Cu rugămintea de-a fi iertat, explicați-mi care-i conținutul. Sau, mai curînd, cum se exprimă Horațiu în al său[52]... Dar, pe sufletul meu, sînt versuri!

SIR NATHANIEL: Da, maestre, și încă foarte savante.

HOLOFERNES: S-ascult o stanță, o strofă sau un stih. *Lege, domine*[53].

NATHANIEL *(citește):*

Iubirii cum să-i jur? Să mint ea mă sili:
Credința va să-mi țină, frumuseții de-o voi da;
Pe mine m-am mințit; dar credincios ți-oi fi;
Stejar mi-e gîndul, dar răchită-n fața ta.
Vechi slove-ai buchisit și-n ochii tăi le-ai strîns
Desfătul minunat ce-n ei se deslușește;
Știința de e țel, te știu... și mi-e de-ajuns.
O, cît e de-nțelept un grai ce te slăvește!
Cei ce te văd și nu-s vrăjiți sînt prea nătîngi;
Că eu am fost vrăjit, de slavă vrednic sînt;
Porți fulgerul lui Zeus în ochi, și-n glas îi strîngi.
Grozavul tunet: dar le schimbi în jar și cînt.
Cerească precum ești, să-mi ierți că-ți preamăresc
Frumusețea ta din slăvi în graiu-mi pămîntesc[54].

HOLOFERNES: N-ai ținut seama de apostrofe și astfel ai pierdut din vedere accentul. Îngăduie-mi să supravizez această canțonetă. Numai cantitatea e respectată. Cît privește eleganța, facilitatea, cadența de aur a poeziei, *caret*[55]. Ovidius Naso[56] era omul potrivit pentru așa ceva. Într-adevăr, vei zice: de ce tocmai Naso? Pentru că numai el putea intui mirosurile florilor odorifiante ale fanteziei, miresmele invențiunii. *Imitari*[57] nu înseamnă nimic. Cîinele își imită stăpînul, maimuța — paznicul, calul înzorzonat cu panglici — cavalerul. Dar, vergină damicelă, scrisoarea vi se adresa?

JAQUENETTA: Da, domnule! E de la unu musiu Berowne[58], unul dintre seniorii ăia veniți cu regina străină.

HOLOFERNES: Vreau să-mi trec ochii pe deasupra subscripției Scrie: „Mîinii albe ca zăpada a prea frumoasei doamne Rosa-

line". Vreau să mă mai uit o dată la intelectul scrisorii, pentru a descoperi denominația părții care se adresează părții subscrise. „Pe veci în slujba Senioriei Voastre — Berowne".

Sir Nathaniel, acest Berowne e unul din cei care au depus jurămînt alături de rege. Iată deci că a modelat o slovă scrisă pentru una din însoțitoarele reginei venite din alte zări, slovă care și-a greșit destinația fie în mod accidental, fie ca o consecință a progresiunii. Dă fuga și te du, copila mea, să depui această misivă în mîinile auguste ale Suveranului! Asta poate să-l intereseze. Nu mai zăbovi cu complimentele. Vă iert de astă dată de aceste obligații. Adio.

JAQUENETTA: Dragă Costard, hai și tu cu mine. Domnule părinte, cerul să te aibă-n pază.

COSTARD: Cum de nu? Merg cu tine, fata tatii! Cum să nu merg?

(Ies Costard și Jaquenetta.)

SIR NATHANIEL: Maestre, ați săvîrșit lucrul acesta ca un cuget cu frică de Dumnezeu. E o faptă cucernică. Și precum au grăit un părinte al bisericii...

HOLOFERNES: Vă rog, maestre, nu rostiți cuvîntul părinte. Mi-e teamă întotdeauna de aparențele prea aparente! Dar, ca să revenim la versuri: v-au plăcut cumva, sir Nathaniel?

SIR NATHANIEL: Desăvîrșită operă a unei pene măiastre!

HOLOFERNES: Voi cina astăzi la părintele unui discipol de-al meu. Dacă, înainte de ospăț, v-ar bucura să vă gratific masa cu un prilej de mulțumire, voi putea, grație privilegiului de care mă bucur din partea părinților sus-zisului elev, să vă pregătesc un *ben venuto*[59]. Acolo vă voi demonstra că versurile nu sînt cîtuși de puțin savante, neposedînd darul poeziei și fiind lipsite de spirit și de invenție. Vă implor, acordați-mi cinstea de a fi laolaltă cu domnia voastră.

SIR NATHANIEL: Foarte bucuros. Căci strîngerea-n delaolaltă, spune Scriptura, e fericirea vieții.

HOLOFERNES: Nu încape dubiu, dacă astfel conchide textul infailibil al Scripturii. *(Lui Dull):* Domnule, vă invit și pe domnia voastră. Nu mă refuzați. *Pauca verba.*[60] Înainte! Preanobilii gentilomi petrec. Să mergem să ne luăm și noi picul nostru de recreațiune!

(Ies.)

SCENA 3

Un alt colț al parcului. Intră Berowne, singur, cu o hîrtie în mînă.

BEROWNE: Regele umblă să vîneze cerbul; eu mă vînez pe mine însumi. El hăituiește sălbăticiunea, eu sînt hăituit de simțăminte care mă sfîșie; sfîșie... Urît cuvînt! Departe de mine, tristețe! Așa se zice că ar fi spus un nebun. Dacă am spus-o și eu, înseamnă că sînt nebun. Strașnică dovadă, n-am ce zice! Pe Dumnezeul meu, dragostea e la fel de nebună ca și Aiax[61], care ucidea oi! Mă ucide. Deci, sînt oaie. Strașnică dovadă, iar împotriva mea! Nu vreau să iubesc. Să mă spînzuri, dacă vreau. Pe cinstea mea, nu vreau defel! Dacă n-ar fi ochii ei, jur pe lumina ochilor mei că dacă n-ar fi ochii ei n-aș iubi-o. Da, ochii ei! Ia te uită!? Eu nu fac alt nimic pe lumea asta decît să mint de o bucată de vreme. Și mint, nu glumă, jur că mint! Pe ceruri! Sînt îndrăgostit! De o bucată de vreme dragostea m-a învățat să scriu în versuri și să fiu melancolic. Și iată aici o probă de versuri... și alta de melancolie. Bun! A și primit unul din sonetele mele. Măscăriciul l-a dus, nebunul l-a scris și doamna l-a citit! Dragul de el măscărici, și mai dragul de el, nebunul! Mult prea dragă doamnă!

Și mă jur pe lumea-ntreagă că deloc nu mi-ar păsa,
Dacă și cei trei tovarăși pentru-o fată-ar suspina.
Dar vine unul iată cu-o hîrtie:
Dă-i Doamne, tot suspine-amare. Amin!

(Se suie într-un copac. Intră Regele cu o hîrtie în mînă.)

REGELE: Vai mie!

BEROWNE *(aparte)*: Pe ceruri, e săgetat și el! Dă-i înainte, dulce Cupidon! L-ai lovit cu săgeata-ți cu pene chiar sub sînul stîng. Ce taine mi-o fi dat să mai aflu?

REGELE *(citește)*:

Măritul soare nu v-a dat nicicînd
Mai dulci săruturi, rozelor, nici vouă,
Ca ochii ei, ce raza-și pleacă, blînd,
Pe-obrazul meu, scăldat de noapte-n rouă.
Nici scînteierea lunei n-are seamăn
Cînd prinde peste ape să pogoare,
Cu chipul tău ce-și află altul geamăn
În lacrima-mi ce-atît de-adînc mă doare.

Și-n lacrimile-mi, slava ta sporește
Că peste chinul meu ai biruit.
Deci plînsul meu fierbinte îl privește
Și sufletul sărman și obidit.
De nu iubești mă lasă deci să plîng
Și-n lacrimile-mi chipul să-ți răsfrîng.[62]
E pe potriva ta vreo alta oare?
Că nu-i pe lume gînd să te măsoare.

Durerea-mi, cum s-o știe? Las hîrtia!...
Frunziș, adăpostește-mi nebunia!
Cine vine?

(Se ascunde într-un tufiș)
(Intră Longaville cu o hîrtie în mînă.)

(aparte): Cum Longaville? Ascultă, deci, ureche!

BEROWNE *(aparte):*
Înc-un nebun menit a-ți fi pereche...

LONGAVILLE: Vai mie, sînt sperjur!

BEROWNE *(aparte):*
Și vii ca un sperjur, cu-osînda-ți scrisă![63]

REGELE *(aparte):*
Întru rușine soț: Și el iubește!

BEROWNE *(aparte):*
C-un alt bețiv bețivul se-nsoțește!

LONGAVILLE: Sînt cel dintîi ce-și calcă-un jurămînt?

BEROWNE *(aparte):*
Fii liniștit: ca tine doi mai sînt.
Tu împlinești treimea, ugolniță-adunării!
Un Tyburn[64] al iubirii, pe proști dîndu-i pierzării

LONGAVILLE: Mă tem, Maria mea, că n-oi putea
Cu aste versuri a te-nduioșa!
Le-oi rupe, deci. În proză va să scriu.

BEROWNE *(aparte):*
Cu stihuri țese Amor cel zglobiu
Nădragii rupți. Nu i-i mai rupe.

LONGAVILLE: Totuși...

(Citește)

Retorica din ochii tăi, cerească,
Nu ca să-mi calc cuvîntul m-a-ndemnat?[65]
Și-n stare cine-i să se-mpotrivească?
Nu mă certa prin tine c-am trădat.

Femeie-i cea pe care am mințit-o;
Zeiță ești: nu te-am putut minți;
Cuvîntu-i țărnă, tu ești cer, iubito.
Tămadă deznădejdii o să-mi fii.
Cuvîntul mi-e suflare, abur doar,
Tu, soare, peste țarnă urci lumina.
Cuvîntu-l sorbi în trupul tău de jar.
De-l calc, înseamnă doar a ta că-i vina.
Și de-i a mea, mai prost ca proștii sînt
Să nu-mi dau pentru rai un biet cuvînt.

BEROWNE *(aparte)*:
Cînd faci din carne — zee, știu că ești tu, iubire,
Din gîsculiță — zînă... O, cruntă amăgire!
Ajută-ne, Tu, Doamne! Am rătăcit cărarea!

LONGAVILLE: Hei, vine cineva! Ascunsul ți-e scăparea!

(Se ascunde.)

BEROWNE *(aparte)*:
V-ați ascuns, v-ați ascuns! Joacă de copii!
Ca un zeu într-un nor m-am pitit aci!
Tainele nebunilor toate le-oi chiti.
Mai vine-un sac la moară: Dumaine pe-acolo mișcă!

(Intră Dumaine.)

Ce nostim lucru! Patru cocoși puși pe-o morișcă...

DUMAINE: O, tu divină, Kate!

BEROWNE *(aparte)*:
Terestru caraghios!

DUMAINE: Pe ceruri! O minune-i în ochi de muritor!

BEROWNE *(aparte)*:
Ba pe pămînt! Trupească-i... și minți îngrozitor!

DUMAINE: Ca ambra-i părul ei! Mai minunat!

BEROWNE *(aparte)*:
Un corb cu fulgi de ambră? Cam ciudat...

DUMAINE: E dreaptă ca un cedru.

BEROWNE *(aparte)*:
Să fim drepți.
Parcă să nască umăru-i te-aștepți.

DUMAINE: Și e frumoasă ca o dimineață.

BEROWNE *(aparte)*:
Da... dar ca una-nvăluită-n ceață.

DUMAINE: De s-ar plini dorința mea fierbinte!

LONGAVILLE *(aparte):*
Și-a mea...
REGELE *(aparte):*
O, și a mea, Ceresc Părinte!
BEROWNE *(aparte):*
Amin. Și-a mea. Nu-i un cuvînt de duh?
DUMAINE: S-o uit aș vrea... Da-ncet, ca un năduh.
În inimă-amintirea ei se strînge.
BEROWNE *(aparte):*
Are năduh? Să-și lase iute sînge
Și să-l adune-ntr-un pocal, pe dată.
DUMAINE: Hai să-mi citesc deci oda încă-o dată.
BEROWNE *(aparte):*
Deci înc-o dată mi se va vădi
Iubirea-n cîte limbi poate grăi.

DUMAINE *(citește):*
Într-o zi, o zi de mai[66],
Dragostea trecu pe plai.
Și-a zărit zglobiul duh
Zburînd vesel în văzduh.
Printre frunze, alintat,
Vîntu-ncet s-a furișat.
Tînărul, bolnav de moarte,
A chemat vîntul să-l poarte.
„Suflă,-i spuse, aprig vînt
Să-mi aduci izbînzi curînd
Dar, vai! mîna mea jurase
Între spini să mi te lase.
Jurămîntul vlagă n-are
Dorul tînăr e mai tare.
Pentru tine mi-am călcat
Jurămîntul; nu-i păcat.
Și lui Zeus — cînd te văzu —
Neam de-arap Hera[67]-i păru:
El și-ar da și nemurirea
Doar să-și capete iubirea".
Voi însoți-o, cînd o voi trimite,
Cu încă-un semn al inimii rănite.
Vai, craiul, Longaville, Berowne, de-ar ști
Iubirea ce-i! Păcatul mi-ar păli
Și fruntea-mi de sperjur ar fi spălată
Dac-ar avea și ei în frunte-o pată!

LONGAVILLE *(înaintînd):*

Dumaine, iubirea nu ți-e milostivă:
Vrea chinului tovarăși pe potrivă.
Poți să pălești; eu unul aș roși
Astfel de rîvne lumea de mi-ar ști.

REGELE *(înaintînd):*

Rosește-atunci! Nu ești cu el de-un fel?
Pe tine te-osîndește de-l certi pe el.
Lui Longaville Maria nu-i e dragă?
Nu i-a-nchinat în stih iubirea-ntreagă?
Am stat ascuns aici; v-am auzit
Și pentru voi obrazul mi-a roșit.
„O, Zeus!" unul; „Vai!" cel'lalt suspină.
„Ochi de cleștar..." „Ți-e părul o lumină..."

(Lui Longaville)

Voiai să-ți vinzi credința pe-un biet rai!

(Lui Dumaine)

Pentru iubirea-ți, să-l prefaci, voiai,
Pe Zeus în sperjur. Cum v-ați vîndut
Cuvîntul dat zălog la început!
Berowne ce-ar spune? V-ar disprețui,
Ar rîde,-ar face haz, ar țopăi!
Pe tot bănetul lumii! Zău, n-aș vrea
Să știe-atîtea și pe seama mea!

BEROWNE: Vin să te biciui deci, fățărnicie!

(Se dă jos din copac.)

Măria Ta, mă iartă, mă rog Ție.
Ți-s gîndurile, crezi, neprihănite,
De mustri-aceste gîze-ndrăgostite?
Tu nu iubești... Și ochii-ți nu-s oglindă,
Iar lacrimile lor n-ai vrea să prindă
Un chip al nu știu cui... De ură vrednic
E cel ce hainește: un netrebnic!
Doar trubadurii dragostea o cîntă!
Nu vi-e rușine? Nu vă înspăimîntă
Că dragostei tustrei i-urmați alaiul?
În ochii lui văzut-ai doar tu paiul.
Și riga-n ochii tăi un bob de mei.
Eu bîrna v-o descopăr la tustrei.
La ce comèdii n-am fost martor! Fremăt,

Suspin, oftat, durere, vaier, geamăt!
Și mi-a fost dat să-ndur, de-abia pot spune,
Să văd un crai schimbat în bărzăune.
Pe Hercule nu-l văd bătînd sfîrleze
Și Solomon o gigă să danseze,
Pe Nestor[68] vrînd un țînc să-l hîrjonească,
De fleacuri, Timon[69] să se hlizească,
Dumaine, durerea-ți unde cuib își face?
Dar chinu-ți crîncen, Longaville, sărace?
Dar al Măriei Sale? Tot în piept?
Beți ceai de tei!

REGELE: Glumești amar, nedrept.
În ochii tăi trădatu-ne-am noi, oare?

BEROWNE: Voi m-ați trădat, de-i vorba de trădare.
Și cinstea mea păcat a socotit
Că e să-mi calc cuvîntul zălogit.
Trădat sînt eu, că m-am legat fîrtat
Cu zăpăciți ca voi, buni de legat.
Voi mă vedeți pe mine stihuind?
Gemînd pentru-o codană? Sau rîvnind
Un strai mai spilcuit? Slăvind în vers
Ochi, brațe, plete, sîni, picioare, mers,
Șold, coapsă, pulpe, portul ei cochet,
O gleznă, un genunchi?

REGELE: Stai mai încet.
Doar hoțu-aleargă-așa, ca un năuc.

BEROWNE: Fug de iubire. Voi iubiți. Mă duc.

(Intră Jaquenetta și Costard.)

JAQUENETTA: Pe rege țină-l Domnu'...

REGELE: Ce-ai adus?

COSTARD: Ceva trădare!

REGELE: Cum? Trădare-ai spus?
Ce vrei să spui?

COSTARD: Păi mai nimic...

REGELE: Ei, drace!
Și tu și ea plecați, atunci, în pace!

JAQUENETTA: Slăvite, rogu-Vă, citiți scrisoarea.
Noi ne-ndoim; el zice că-i trădarea.

REGELE: Berowne, citește-o.

(Îi dă scrisoarea. Jaquenettei.)

De la cine-o ai?

JAQUENETTA: De la Costard.
REGELE *(lui Costard)*:
Tu de la cine-o ai?
COSTARD: De la don Andramadio.

(Berowne rupe scrisoarea.)

REGELE: Ei! Ce-i? Ce te-apucă? Ce s-a-ntîmplat?
BEROWNE: Un fleac, stăpîne, nu fi îngrijat...
LONGAVILLE: S-o ascultăm, că prea l-a-nfiorat.
DUMAINE *(adunînd bucățile rupte ale scrisorii)*:
E scrisul lui Berowne... și semnătura...
BEROWNE *(lui Costard)*:
Morțiș vrea să mă facă de rîs! Ah, corcitura!...

(Regelui)

Sînt vinovat, stăpîne! Mărturisesc păcatul!
REGELE: Ce?
BEROWNE: Că întregii eu însumi, cu-o latură, pătratul.
El, tu, Măria Voastră, și-acum, la urmă, eu.
Tîlhari de inimi. Vrednici de chinul cel mai greu,
V-aș spune și mai multe de-am fi doar noi.
Aștept...
DUMAINE: Sîntem cu soț.
BEROWNE: Da, patru sîntem acum, ce-i drept.
Dar mielușeii ăștia?
REGELE: Plecați! Lipsiți! La stînă!
COSTARD: Cei drepți să plece dară! Sperjurii să rămînă!

(Ies Costard și Jaquenetta.)

BEROWNE: Prieteni dragi, ne leagă-o taină sfîntă...
Cînd humă ești, credința cum s-o ții?
De-a pururi marea cerul îl frămîntă
Și sîngele nu-l poți zăgăzui.
Cum rostul vieții tot nu-l deslușim,
Firesc era ca toți sperjuri să fim.
REGELE: Răvașul tău mărturisea iubire?
BEROWNE: Mai poate lucrul ăsta să vă mire?
Pe Rosaline de-o vezi, te-nchini, orbit,
Precum o piele-roșie se-nchină
Cînd scapără în zări, spre răsărit,
Întîia rază sfîntă de lumină.
Ce ochi de vultur crezi c-ar cuteza

Spre ceru-nalt al frunții ei să cate
Și strălucirea-i nu l-ar fulgera?

REGELE: Ce zel deșart ți-ntartă vorba, frate?
Luceafăr e iubita mea, ți-o spun;
A ta-i o stea ce-abia se vede-n zare.

BEROWNE: Deci ochii nu mi-s ochi, eu nu-s Berowne,
Doar pentru ea strălucitorul soare
Nu-și schimbă-n noapte veșnică lucirea...
Pe chipul ei se-adună ca-ntr-un zbor
Întreaga măreție-a lumii. Firea
I-a dat tot ce dorește-aprinsul dor,
Nu vreau grai încărcat și înflorit!
Retorică boită! Marchitanii
Să-și laude cu glas umflat, dogit,
Mădemul lor... Deșartele strădanii
De-a o slăvi pe ea o pîngăresc
Zbîrcitul pustnic ce-a-mplinit un veac
Găsește-n ochii ei un har ceresc
Și-n reazim cîrjele i se prefac.
Ea-i soare ce preschimbă pe pămînt
În flăcări totul.

REGELE: Abanos i-e fața.

BEROWNE: Zici abanos? O, tu, copac prea sfînt!
Din tine de mi-ar fi sculptată soața
Aș ști ce-i fericirea... Pot să jur
Pe Biblie că nu e frumusețe
Din chipu-i negru, fără înconjur.
Minunea frumuseții să n-o-nvețe.

REGELE: Ți-e fără noimă vorba! Negru-nseamnă
Iad, noapte, temniță... Ca să gîndesc
La frumusețe, cerul doar mă-ndeamnă.

BEROWNE: Ispita-i drac cu chipul îngeresc.
Fruntea iubitei de-i întunecată
E c-a văzut cum miile de dresuri
Și falsul păr pe-ndrăgostiți îmbată.
Ea s-a născut să sfarme vechi eresuri.
Culorile firești vor fi la preț
Și negrul frumusețe s-o chema;
Iar roșul, covîrșit de-atît dispreț,
S-o înnegri, să samene cu ea.

DUMAINE: De-aceea-s și hornarii negri, poate.

LONGAVILLE: Și feți-frumoși sînt cărbunarii toți.

REGELE: Negresele sînt zîne fermecate.

DUMAINE: Și bezna, tu lumină o socoți.
BEROWNE: Acele ce vi-s dragi se tem de ploaie,
Să nu le spele frumusețea-ntreagă.
REGELE: Chiar una ce-a uitat de mult de baie
Ar fi mai albă și mi-ar fi mai dragă.
BEROWNE: Mi-e dragă pînă-n ziua de apoi.
REGELE: Că-i drac de-Apocalips ai vrut să spui.
DUMAINE: Și nici măcar nu-i marfă mai de soi.
LONGAVILLE: Ciubota mea e fața dragei lui.
BEROWNE: Prundiș pe uliți dacă ți-ar fi ochii,
Piciorul ei gingaș nu l-ar călca.
DUMAINE: Ce colțuri tăinuite-n fald de rochii
Prundișul ar putea atunci vedea!
REGELE: Cu toți sîntem o apă. Lăsați sfada!
BEROWNE: Deci am căzut cu toți în grea ispită.
REGELE: Să contenim... Berowne, ne fă dovada
Că dragostea ne este legiuită.
DUMAINE: Fii milostiv! Păcatul mi-l dezmiardă!
LONGAVILLE: Vezi, poate afli-un tainic meșteșug
Ca sufletu-n infern să nu ne ardă!
DUMAINE: Pentru trădări ai leacuri?
BEROWNE: Din belșug!
Oșteni ai dragostei, luați aminte:
Vă amintiți ce-am fost jurat cîndva?
Deasupra cărții să veghem întruna,
Să ținem post, femei să nu vedem...
Trădam crăiasca vîrstă-a tinereții:
Căci trupul tînăr poți să-l ții la post?
Răbdarea poartă-n ea cumplite boli.
Cînd am jurat, seniore, să-nvățăm,
Batjocorit-am slova înțeleaptă.
Cum să visezi să cugeți, încercînd
Să afli înțelesu-nvățăturii,
Cînd n-ai în preajmă gingaș chip de fată?
Din ochii fetelor am învățat
Că ei sînt singurele-academii[70]
În care arde focul prometeic[71].
Istovitoarea muncă-ntemnițează
Pe veci cutezătorul duh în trup,
Așa cum drumul lung îl istovește
Pe călătorul sprinten și-n putere.
Jurînd că la femei nu vom privi,
Nu luăm nici rostul ochilor în seamă,

Și nici învățătura ce jurasem.
Căci unde dacă nu în ochii limpezi,
Poți frumusețea să o deslușești?
Știința-i parte a făpturii noastre,
De noi nu se desparte, deci, nicicînd.
Cînd ne-oglindim în ochii unei doamne,
În luciul lor și ea se oglindește.
Noi ne-am legat, prieteni, să-nvățăm,
Trădînd astfel adevărata carte.
Ce gînd iscat din plumbul cărții, oare,
A-naripat vreodat' al vostru stih
Așa precum cuvîntul dăruit
De ochii minunați ai dragei noastre?
Alte științe stăpînesc gîndirea,
Dar își găsesc doar sterpi învățăcei;
Dă rod sărac prea îndelunga trudă;
Ci dragostea, citită-n ochii dragi,
Nu viețuiește-ntemnițată-n creier;
Mișcarea celor patru elemente
O poartă, cu a gîndului iuțeală,
Dînd simțurilor îndoită vlagă
Să poată-atinge țeluri mai înalte.
Și agerimea ochilor sporește,
Pe lîngă ea un vultur pare orb...
Auzul dragostei mai ascuțit e
Decît al hoților de drumul mare.
Atingerea-i mai gingașă, mai dulce,
Decît a coarnelor subțiri de melc,
Și gusturile ei sînt mai alese
Decît ale lui Bachus[72]. E Hercule
În merii Hesperidelor[73] urcînd.
Șireată ca un sfinx. Un cîntec dulce
Pornit din struna harfei lui Apollo
Pe care el din păru-i și-a-mpletit-o.
Cînd glăsuiește ea, toți zeii tac
Ca să-i asculte minunatul glas;
Poeții-și moaie pana lor măiastră
În lacrimile ei; și-atuncea versul
Sădește-n piepturi de tirani blîndețea.
Din ochii fetelor am învățat.
Că-n ei doar arde focul prometeic,
Și ei sînt singurele-a academii.
Școlarii lor sînt omenirea-ntreagă

Și doar prin ele-atingi desăvîrșirea.
Pentru înțelepciunea ce-o iubim,
Pentru iubirea care ne iubește,
Pentru bărbați, ce-au zămislit femeia,
Pentru femeie ce pe om născut-a,
Tot ce-am aflat, uităm: ne-aflăm pe noi,
De nu vrem să ne pierdem noi, păstrîndu-l.
Credința vrea astfel: să fim sperjuri,
Căci mila împlinește sfînta lege
Iar mila și iubirea sînt totuna.

REGELE: Pe sfîntul Cupidon! La luptă deci!

BEROWNE: Stindardele-nainte! Pe vrăjmași!
Dați iureș! Însă fiți cu luare-aminte:
Feriți-vă în luptă de-al lor soare.

LONGAVILLE: Nu mai vorbiți în pilde! Vreți întruna
Ocol să dăm acestor franțuzoaice?

REGELE: Ba să le luăm cu-asalt; să chibzuim
Cum le-am putea aduce să petreacă!

BEROWNE: Prin parc le vom conduce pîn' la corturi,
Apoi, de mînă, lua-va fiecare
Pe draga lui. În astă-după-amiază,
Dacă răgazul scurt ne-o-ngădui,
Scorni-vom o petrecere hazlie.
Voioase jocuri, cînturi triumfale,
Iubirii să-i presare flori în cale.

REGELE: Să mergem! Timpul curge-n veci. Și clipa
Nebunii doar o pierd, iubind risipa.

BEROWNE: *Allons!*[74] Neghina grîu n-a dat nicicînd.
Dreptatea-n veci a fost al soartei faur.
Femeile-osîndesc sperjurul gînd.
Cu-aramă, greu vom cumpăra noi aur!

(Ies.)

ACTUL V

SCENA 1

Același loc. Intră Holofernes, sir Nathaniel și Dull.

HOLOFERNES: *Satis quod sufficit.*[75]

SIR NATHANIEL: Domnul fie cu dumneata, domnul meu; anecdotele spuse de dumneata la masă au fost pipărate și pline de sentențiozitate; glumețe fără grosolănie, spirituale fără afectare, cutezătoare dar nu nerușinate, savante fără înfumurare, ciudate fără să fie eretice. Am stat de vorbă într-o *quondam*[76] zi cu unul din apropiații regelui, care se intitulează, fiind chemat și numindu-se don Adriano de Armado.

HOLOFERNES: *Novi hominem tanquam te*[77]: fire trufașă, de o retorică mai mult decît convingătoare, cu limba ascuțită și cu ochi plini de ambiție, cu o maiestate făcută din ținută, în genere cu un comportament plin de deșertăciune, ridicol și thrasonic. E mult prea pus la punct, mult prea înzorzonat, mult prea original, mult prea curios, cum s-ar zice, mult prea exotic, dacă-l pot defini astfel.

SIR NATHANIEL: Un epitet cu totul neobișnuit și ales.

(Își scoate carnețelul.)

HOLOFERNES: Își toarce firul verbozității cu mult mai multă subțirime decît lanțul argumentației. Nu le pot suferi pe iazmele astea fanatice, pe indivizii ăștia care se izolează de restul omenirii, cîrcotași la culme, pe acești călăi ai vorbirii cuviincioase care spun „dupe mine“ în loc de „după mine“, „al mieu“ în loc de „al meu“, și „ai miei“ — *m, i, e, i*, de parcă ar vorbi despre oi, berbeci și progeniturile lor ovine — în loc de ai mei — *m, e, i*, care pronunță *vit-zel* în loc de vițel, iar *megieșului* îi spun *med-jièș*, iar cînd e vorba să rostească „alături“, spun *a-lei-tor.* La ei „*antic*“ *vocatur*[78] „en-tique“, pe nas! Asta-i abominabil — sau, cum ar spune ei — „ab-bhomminabil“! Mă scot din minți!

Mă fac să-nnebunesc: *ne inteligis, domine?*[79] — îmi infuzionează insanitatea mentală. Mă fac să fiu frenetic, lunatic!

SIR NATHANIEL: *Laus Deo, bone intelligo!*[80]

HOLOFERNES: *Bone?* Spui *bone* în loc de *bene?* Poceşti vorba latinească întocmai ca un prisician[81].

SIR NATHANIEL: *Videsne quid venit?*[82]

HOLOFERNES: *Video et gaudeo*[83].

(Intră Armado, Moth şi Costard.)

ARMADO: Halal!

HOLOFERNES: *Quare*[84] halal şi nu haleală?

ARMADO: Oameni ai păcii, bun găsit!

HOLOFERNES: Prea belicosule senior, salutare!

MOTH *(aparte către Costard)*: Ăştia trebuie să fi fost vreodată la un mare banchet al limbilor, şi se vede treaba c-au şparlit rămăşiţele!

COSTARD: Ehei, cît amar de vreme nu s-au hrănit ăştia numai din lădiţele de gunoi ale vocabularului! Mă mir doar că stăpîn-tu nu te-a mîncat pînă acum, luîndu-te drept o vocabulă! Fiindcă nu eşti, din creştet pînă-n tălpi, de fel mai lung decît un cuvînt ca *honorificabilitudinitatibus*[85]; tu poţi fi dat pe gît mai lesne decît un pocal de grog.

MOTH: Tăcere. Începe să pîrîie!

ARMADO *(lui Holofernes)*: Monsieur, nu sînteţi dumneavoastră grămăticul?

MOTH: Ba cum de nu! Îi dăscăleşte pe copii la az-buche! Cum se citeşte, maestre, „o—i, oi", cu două coarne sau cu două perechi de coarne?

HOLOFERNES: Oi, *pueritia*[86], cu cornițe moi!

MOTH: Ba boi, juncan rîncău şi prost, ciunt de-un corn! Aţi văzut cît de învăţat e! Ce ziceţi?

HOLOFERNES: *Quis, quis*[87]*?* Tu, consună nepronunciabilă!

MOTH: Ba vocală; una din cele cinci, dacă le repeţi dumneata, care te-ncurci la a treia! Sau chiar la a cincea, dacă le repet eu!

HOLOFERNES: Le repet: A, E, I, O...

MOTH: O-a-i-e, oaie! Ultimele două sînt concluzia şi începutul tuturor lucrurilor: O-U, ou!

ARMADO: Ha, ha, bravo! Pe valurile sărate ale Mediteranei! Splendid „*touché*"[88]! Splendidă poantă! Snip, snap, încleştaţi în săbii! Asta-mi desfată intelectul! Halal vorbă de duh! Halal poantă!

MOTH: Dată în dar de un copil unui bătrîn, care-a dat în mintea copiilor.

HOLOFERNES: Ce poantă? Ce poantă?

MOTH: Ascuțișul coarnelor!

HOLOFERNES: Te ciorovăiești ca un copil! Cară-te și-ți fluieră cîntecelul!

MOTH: Dă-mi cornul tău pentru asta! Și-am să-ți trîmbițez cu el infamia, *circum*, *circa!*[89] O trîmbiță făcută din cornul unui încornorat!

COSTARD: Să am eu pe lumea asta măcar o pară, ți-aș da-o să-ți cumperi turtă-dulce: „Na, ține, asta-i remunerația pe care mi-a dat-o stăpînă-tu!" Ia-o, pungută cu doi bani a vorbelor de duh, ou de porumbel al înțelepciunii! Of, de-ar fi vrut Dumnezeu să fii tu copilul meu din flori! Ce tată fericit ar fi făcut din mine! Fugi de-aici: ești doldora de duh, *adumbrem*[90]*;* cum s-ar zice, și noaptea scaperi, pînă-n vîrful degetelor!

HOLOFERNES: Oh, ce iz de latinească proastă! *adumbrem*, în loc de *ad unguem!*

ARMADO: Om al artelor, *preambula!* Nu mai vrem să mai avem de-a face cu barbarii! Nu faci dumneata educația tineretului, la școala de pe vîrful muntelui?[91]

HOLOFERNES: *Mons*[92], colină!

ARMADO: Cum ți-e mai pe plac; alege, dacă vrei, mamelonul.

HOLOFERNES: Așa și fac, *sans question!*[93]

ARMADO: Cea mai vie plăcere și dorință a Regelui, sir, este să o felicite pe prințesă în pavilionul ei, la acea oră posterioară a zilei, pe care vulgul necioplit o numește „după-prînz".

HOLOFERNES: Ora posterioară a zilei, mărinimosule senior, este o expresie logică, nimerită și tocmai bună pentru „după-amiază"; cuvîntul e foarte ales, adecvat și dulce la auz, vă asigur, sir, vă asigur!

ARMADO: Regele, senior, este un gentilom nobil și bun prieten al meu, vă asigur, un foarte bun prieten al meu! Pe ce se-ntemeiază această legătură dintre noi e altă problemă. „Te implor, lasă deoparte protocolul! Uită că ești curtean! Te implor, pune-ți pălăria în cap!" Iată ce-mi spune, printre alte lucruri, foarte importante și foarte serioase, de mare însemnătate, într-adevăr, dar care nu și-ar avea locul spuse aici, așa că, să le lăsăm și pe astea deoparte! Pentru că, trebuie să-ți spun, mă complac să-l las din vreme-n vreme pe Maiestatea Sa să se sprijine pe umărul meu, jur! Iar regalul său deget, mă complac să-l las a se juca adesecori cu excrescențele mele bărbătești, *id est*[94] cu acest *mustaccio*[95]! Pe-ntregul Univers, nu-ți spun povești! Măriei sale îi face plăcere să acorde anumite onoruri speciale lui Armado, soldatul, omul care-a călătorit și care-a

văzut lumea-n lung și-n lat! Dar să lăsăm și asta deoparte! Adevărul adevărat, pe lîngă toate acestea, este că suveranul ar dori — dar, scumpul meu, te rog în genunchi să nu sufli o vorbă — ar dori să-i prezint eu prințesei, acestei dulci pisicuțe, ceva spectacol grațios, fie tablou vivant, fie pantomimă, fie paradă grotescă, fie, în sfîrșit, foc de artificii. Așa că, avînd cunoștință că parohul și însăși scumpa domniei tale făptură vă pricepeți să stîrniți acest fel de neasemuite bucurii prin manifestațiuni, cum s-ar zice, festive, mi-am spus că n-ar fi rău să vă pun în curent și să vă cer concursul.

HOLOFERNES: Seniore, vom reprezenta înaintea prințesei *Cei nouă eroi*[96]. Sir Nathaniel, e vorba de un divertisment la modă, de o plăcută pierdere de vreme, de un spectacol care, în partea posterioară a acestei zilei, va fi dat cu concursul nostru, din porunca regelui și a acestui prea elegant, ilustru și cultivat gentilom, în fața prințesei. Susțin că nouă nimic nu ne lipsea mai vădit acum decît să jucăm *Cei nouă eroi*.

SIR NATHANIEL: Și unde vrei să găsești oameni destul de eroici pentru a-i interpreta?

HOLOFERNES: Rolul lui Joshua[97] îl vei interpreta chiar domnia ta. Eu însumi, sau acest galant senior vom juca pe Iuda Macabeul[98]. Pe bădăranul ăsta îl vom pune să facă pe Pompei cel Mare[99], că tot are el membre și încheieturi uriașe; pajul pe Hercule...

ARMADO: S-avem iertare, sir: greșeală! Cîtimea lui nu-i îndestulătoare nici pentru degetul lui Hercule. Nu-i nici măcar cît măciulia ghioagei lui...

HOLOFERNES: Pot cere un moment de ascultare? Îl va juca pe Hercule-copil: intrarea și ieșirea lui în scenă vor consta din sugrumarea unui șarpe! Este pentru mine un prilej să scriu o apologie pe care s-o rostesc pe scenă!

MOTH: Strașnică idee! În chipul ăsta, dacă se va găsi cumva între spectatori cineva care să fluiere, dumneata n-ai decît să-mi strigi: „Prea bine, Hercule! Acum sugrumă șarpele!“[100] Și-n felul ăsta, preschimbi o insultă într-un ropot de aplauze, lucru pe care puțini oameni pe lume se pricep să-l facă!

ARMADO: Și cine-i joacă pe ceilalți eroi?

HOLOFERNES: Voi juca eu pe trei din ei!

MOTH: O, întreit eroic gentilom!

ARMADO: Pot să vă spun ceva?

HOLOFERNES: Ascultăm.

ARMADO: Trebuie să mai avem, de rezervă, studiată pentru orice întîmplare, și o paradă antică! Urmați-mă, vă rog!

HOLOFERNES: *Via*[101], Dull, om cumsecade ce ești! N-ai scos o vorbă, tot timpul!
DULL: N-am priceput o iotă din ce-ați spus.
HOLOFERNES: Allons! Vom avea nevoie de tine!
DULL: Le joc un tanț, sau altă aia; sau le trag din tamburină o cîntare, să joace toți eroii, prinși șirag.
HOLOFERNES: Hai, înainte, prea cinstite Dull! Cu noi, la joc!

(Ies.)

SCENA 2

Același loc: în fața Cortului Prințesei. Intră Prințesa, Katharine, Rosaline și Maria.

PRINȚESA: Suratelor, plecăm de-aici bogate
De-avem întruna parte de-așa daruri!
M-a-mprejmuit c-un zid de diamante!
Priviți ce-mi dete-ndrăgostitul Rege.
ROSALINE: Și... n-ai primit nimic cu darul ăsta?
PRINȚESA: Nimic! Ba da! iubirea lui în stihuri,
Cît poate-ncape-o foaie de hîrtie
Mărunt umplută, și pe dos și-n margini,
Și cu pecetea-n ceară a lui Cùpid.
ROSALINE: Hrănit cu ceară, poate-o crește zeul,
Că-i tot sugaci de vreo cinci mii de ani!
KATHARINE: Și-i scorpie bătrînă, spînzuratul!
ROSALINE: Tu nu te-mpaci cu el: ți-ucise sora.
KATHARINE: Mîhnită, tristă, sumbră mi-a făcut-o
Pîn-a ucis-o[102]; să fi fost ca tine,
Năstrușnică și zgîtie, vioaie,
Murea de-abia cînd se vedea bunică,
Cum ai s-ajungi, cu firea ta ușoară!
ROSALINE: Ce tîlc mai greu dai vorbei de „ușoară“?
KATHARINE: Ai fire-ușoară-n greaua-ți frumusețe.
ROSALINE: Tîlc sumbru. N-am, să-l scot, lumini destule.
KATHARINE: Îți stingi lumina, tot pufnind de furii,
Așa că fraza-mi va rămîne-n beznă.
ROSALINE: Tot ce faci tu-i pe-ascuns și pe-ntuneric.
KATHARINE: Tu, inimă ușoară,-n văzul lumii!
ROSALINE: E drept, nu-s grea ca tine — sînt ușoară.
KATHARINE: M-ai cîntărit? Nu-mi porți destul de grijă!

ROSALINE: Să port de grij' purtării ne-ngrijite?
PRINȚESA: Mintoase ambele! Bun schimb de săbii!
Dar, Rosaline, și tu primiși un dar.
Ce dar e? De la cine?
ROSALINE: Să vă spun:
De-aș fi frumoasă ca prințesa noastră
Ar fi și darul mai bogat. Priviți-l!
Da, versuri! Mi-a trimis Berowne. Nu-s șchioape.
De-ar fi la fel de dreaptă spusa lor,
Aș fi cea mai frumoasă zînă-n lume.
M-asemuie cu douăzeci de mii
Minuni, și-n slove-mi zugrăvește chipul.
PRINȚESA: Îți seamănă?
ROSALINE: Da, numele meu scris. Dar nu și lauda.
PRINȚESA: Frumos ca stil! Stilată încheiere.
KATHARINE: Frumoasă ca un „B" într-un caiet!
ROSALINE: Ferește-ți pana! N-am să mor datoare,
Tu, roșia mea slovă-ncepătoare:
Păcat că ai pe-obraji atîția „O".
PRINȚESA: Dar-ar vărsatu-n limba femeii veninoase!
De la Dumaine cel chipeș, Katharine, tu ce-ai primit?
KATHARINE: Mănușa asta, doamnă.
PRINȚESA: Perechea și-a oprit?
KATHARINE: Ba nu. Și mai mult încă: peste ele,
Mii versuri, soli ai dragostei fidele,
Lung tălmăcindu-i prefăcătoria,
Copilăriei pure, parodia!
MARIA: Mie-mi trimise Longaville scrisoare
De-o poștă, și-ăst șir de mărgăritare.
PRINȚESA: Socot că ți-ar fi fost mult mai pe plac
Scrisoare scurtă, și mai lung șirag.
MARIA: Așa-i. Mi-aș fi făcut din el metanii,
Unindu-mi palmele-n prelungi litanii.
PRINȚESA: Cuminți amante: amanții și-i dejoc.
ROSALINE: Nebuni ce-s, cumpărînd bătăi de joc.
Pe Berowne, pînă plec, îl pun pe foc.
O săptămînă doar să am 'nainte,
Mă prind că-l văd milog, cerșind cuvinte,
Vînînd prilejuri și pîndind o clipă
Cînd să-și pornească-a rimelor risipă,
Rob toanei mele, dornic zor-nevoie
Prin lingușiri de care eu rîd, să-mi intre-n voie!

Vreau — cobe — să-i strămut din matcă viața.
Să-i fiu ursita; mie, el, paiața.

PRINȚESA: Mai rob ca el, nu-i om robit pe lume
Un înțelept nebun, o nebunie
Savantă, are-ntr-ajutor gîndirea
Și spiritul, ce-mbracă rătăcirea.

ROSALINE: Nu fierbe-n tineri sîngele, cît fierbe
Mînia-n minți cînd omul mintea-și pierde.

MARIA: În cei nebuni, nu-i chiar așa nebună
Sminteala, ca-n cuminții ce prind trăsnăi să spună.
Căci ăstora tot gîndul li-i s-arate
Cu spirit că li-s mințile zăltate!

PRINȚESA: Se-ntoarce Boyet. Pare-nveselit.

(Intră Boyet.)

BOYET: Unde-i prințesa? Rîd de m-am topit!

PRINȚESA: Ce veste, Boyet?

BOYET: Doamna mea, la arme!
La arme, fetelor! Cetatea să v-o darme
Și pacea, pun la cale un atac,
Armați cu fraze ce surprind și plac!
Unite, fiți în gardă și cruciți-i!
Sau, de vi-i frică, bir dați cu fugiții.

PRINȚESA: Sfînt Denis[103], tună-n Cùpido! Și cine,
Iscoado, la asalt cu fraze vine?
Hai, povestește!

BOYET: La umbra deasă-a unui sicomor
Voiam să trag un pui de somnișor,
Cînd, tulburîndu-mi mult rîvnita pace,
Văzui venind pe cîmp spre mine-ncoace
Pe rege cu fîrtații. Înțelept,
Mă tupilez într-un tufiș, și-aștept
S-aud ce-aveți acuma s-ascultați:
Veni-vor în curînd aici, mascați.
Drept sol și-au luat un paj, mic dar nu prost,
Punîndu-l să învețe pe de rost
Și vorbele, și-accentul, și mișcarea:
„Tu asta spui și asta ți-e purtarea!"...
Și cum tot mai aveau o îndoială
Că de te vede-l prinde vreo sfială,
— „Te du — îi spuse regele — să vezi
Un înger. Dar să nu te-nfricoșezi!

Vorbește-i fără teamă!“ Iară pajul:
— „De-un demon, da, mi-ar fi pierit curajul!
Dar înger? N-am de ce!“ L-au lăudat
Și-au rîs, făcîndu-l și mai îngîmfat.
Frecîndu-și cotul, unul se jura
Că-i cel mai bun discurs din viața sa.
Plesnind din dește,-al doilea sări:
— „O facem! Via! Hai! Fie ce-o fi!“
Al treilea striga de zor: „E bine!“
Al patrulea, sărind, căzu pe vine.
Cu toții se trîntiră la pămînt,
Cu-atîta poftă-n hohote rîzînd,
Încît, în zelul lor să facă haz,
Le șurloiră lacrimi pe obraz.

PRINȚESA: Cum spui? Cum spui? Veni-vor să ne vadă?

BOYET: Da, și-mbrăcați ca pentru mascaradă,
În moscoviți sau ruși, pe cîte-mi pare!
Vor flecări, dansînd cu fiecare,
Și-apoi iubirea toți au să-și declare,
Iubitei, cunoscîndu-și-o aparte
Pe giuvaerul ce i-au dat să poarte.

PRINȚESA: Așa vor ei, berbanții? Bine! Fi-va!
Ne vom masca de-asemeni, pe potriva
Măștilor lor. Și unul n-o putea
Să-și vadă draga fără de perdea!
Tu, Rosaline, de-ți pui acest șirag
Te-o crede riga îngerul lui drag.
Ia-l, scumpa mea, și dă-mi pe-al tău să-l pun.
Drept Rosaline o să mă ia Berowne.
Fă schimb de daruri, Katharine, cu Maria,
Să le-ncurcăm, prin schimb, pețitoria.

ROSALINE: Hai! Și să le purtăm în văzul lor.

KATHARINE: Dar care-i țelul schimbului, prințesă?

PRINȚESA: Am chef să-i fac obrazul să le crape.
Ei caută să-și bată joc de noi.
Să-mi bat de-a lor batjocură joc, voi!
Crezîndu-se cu-aleasa, or să-și spună
Simțirile, și-i vom avea la mînă.
La cel dintîi prilej, cînd i-om zări
Fără de măști, îi vom hiritisi.

ROSALINE: Dar de dansat, de ne-or pofti, dansăm?

PRINȚESA: Nici moarte din picioare nu mișcăm!
Nici de scrisori nu le vom mulțumi.
Le-ntoarcem spatele cînd ne-or vorbi.

BOYET: Disprețul pe ibovnici îi turbează
Vor crede că memoria-i trădează.

PRINȚESA: Cu-atît mai mult! Și-i lucru ne-ndoios
C-or da-ndărăt, din rînd de-i unul scos.
Dejoc pe jucător. Vreți joc mai bun?
Al lor e-al nost'! Și-a noastre ne rămîn.
Așa vom face: renghiul le-om juca
Și cu rușinea-n cîrcă vor pleca!

(Răsună undeva trompete.)

BOYET: Trompetele! Mascați-vă: mascații!

(Doamnele-și pun măștile.)

(Intră Regele, Berowne, Longaville și Dumaine, îmbrăcați ca niște ruși[104]*, Moth, muzicanți, suită.)*

MOTH: Salut, splendori bogate ale lumii!

BOYET: Nu mai bogate ca taftaua măștii!

MOTH: Colecție de splendide domnițe,

(Doamnele se întorc cu spatele.)

Ce-n veci întors-ați... dosul... către oameni.

BEROWNE *(de lîngă Moth)*:
Ochii, bădărane, n-auzi? Ochii!

MOTH: Ce-n veci întors-ați ochii către oameni
Ne faceți...

BOYET: Vă facem vînt!

MOTH: Ne faceți, deci, favorul, zîne blînde,
Să nu priviți...

BEROWNE *(de lîngă Moth)*:
Să ne priviți, tîmpitule!

MOTH: Să ne priviți cu ochii ca două pete-n soare!
... ca două pete-n soare!...

BOYET: Cu epitetul ăsta le și-nfurii.
Zi, deci, „cu două fete, să se-nsoare!“

MOTH: Dar ele nici habar n-au! Și mă-ncurci!

BEROWNE: Dibaci de ăștia-mi ești? Te cară, hapleo!

(Moth iese.)

ROSALINE: Ce-i cu străinii? Boyet, vezi ce vor!
De ne știu limba, să ne spună vreunul
Ce au de gînd.

BOYET: Ce vreți de la prințesă?
BEROWNE: Doar pace, și-un răgaz de stat la sfat.
ROSALINE: Ce-au zis că vor?
BOYET: Doar pace și-un răgaz de stat la sfat.
ROSALINE: Păi, asta au: așa că pot să plece!
BOYET: Zice c-aveți și că puteți pleca!
REGELE: Am vînturat atîtea mii de leghe,
Pe iarbă-n danț pe ea s-o pot s-o vîntur.
BOYET: Zic c-au bătut atîtea mii de leghe
Cu voi să poată bate-un danț pe iarbă.
ROSALINE: Nu-i limpede. Întreabă-i: cam cîți pași
Sînt într-o leghe? De-au călcat atîtea,
Pot spune cam cîți pași măsoară una.
BOYET: De-ați măsurat un drum de mii de leghe
Venind aici, prințesa poruncește
Să-i spuneți cam cîți pași măsoară una!
BEROWNE: Am măsurat cu pași trudiți, să-i spui.
BOYET: A auzit și ea.
ROSALINE: Cîți pași trudiți,
Din cîte leghe-ați vînturat s-ajungeți,
Ați socotit în truda unei leghe?
BEROWNE: Nu socotim ce trudă ne costați,
Atît de necuprinsă ni-i iubirea,
Încît dovezi vă dăm, nenumărate!
Doar zorii feței voastre să-i zărim,
Și ne-nchinăm ca negrii goi la soare!
ROSALINE: Mi-e soare fața? Lună-i! Și-ncă-n nor!
REGELE: Ce nor ferice: stă pe obrăjor!
Binevoiți, tu, lună, și voi astre,
Să v-oglindiți în lacrimile noastre!
ROSALINE: Ce jalbă! Nu ceri alt mai bun de plată,
Ca raza lunii-n baltă înecată?
REGELE: Ne acordați atunci un dans? Simbrie
Pe drept pretindem. Nu-i cerșetorie!
ROSALINE: Să cînte lăutarii!

(Muzica începe)

Trist răsună!
Nu, nu dansez! Mă schimb, ca orice lună!
REGELE: Cum nu dansezi? Spui una, cugeți două!
ROSALINE: Din lună plină cum eram, sînt nouă.
REGELE: Tot lună ești, și eu sînt tot lunatic!
Ce muzică! De ritmu-i s-ascultăm!

ROSALINE: Grija urechii.

REGELE: Tălpii s-o lăsăm.

ROSALINE: Străini fiind, aduși de vînt, vă dăm
De milă mîna. Însă nu dansăm.

REGELE: De ce, atunci, dați mîna?

ROSALINE: De adio!
Te pleci și pleci. Măsura vom sfîrși-o.

REGELE: Doar cîteva măsuri! Ce rea sînteți!

ROSALINE: Mai mult nu facem pe-așa ieftin preț.

REGELE: Urcați-l singure: cît costă plăcuta voastră societate?

ROSALINE: Sîntem plătite, de plecați.

REGELE: Ei, asta, chiar că nu se poate.

ROSALINE: Deci, stăm necumpărate. Atunci rămîi cu bine.
De două ori spun măștii, și-o dată pentru tine.

REGELE: De nu vrei să dansezi, măcar să stai cu mine.

ROSALINE: Dar între patru ochi!

REGELE: Cu-atît mai bine!

(Se retrag mai la o parte, vorbind.)

BEROWNE: Domniță cu mîini albe! O vorbă, dacă vrei.

PRINȚESA: Știu: miere, lapte, zahăr; dar sînt trei.

BEROWNE: Le îndoim, de-ți plac: dulci și mustoase,
Rom, hidromel, malvazie: șase-șase!
Duzina dată-n două, de dulciuri.

PRINȚESA: Sînt sporite.
De-alt dulce: dulce-adio! Dai zaruri măsluite!

BEROWNE: O vorbă-n taină!

PRINȚESA: Dulce de nu sună...

BEROWNE: Tu fierea-mi verși.

PRINȚESA: Amară ți-e vorba.

BEROWNE: Deci e bună!

(Vorbesc aparte.)

DUMAINE: Binevoiți o vorbă cu mine a schimba?

MARIA: Rostește-o!

DUMAINE: Bună doamnă!

MARIA: „Bun domn", dacă-i așa.
Na, am schimbat o vorbă!

DUMAINE: În taină să vă spun,
De mă-nvoiți, doar una, și-mi și iau rămas bun!

(Vorbesc aparte.)

KATHARINE: Cum, fără limbă masca ți-e pictată?
LONGAVILLE: Știu pentru ce-ntrebați, domnița mea.
KATHARINE: Să-mi spui atunci și mie, te-aș ruga.
LONGAVILLE: Aveți sub masc-o limbă bifurcată,
Și vreți să-mprumutați din ea nițel.
KATHARINE: Nițel sau șnițel? Limba-i de vițel?
LONGAVILLE: Vițel tu? Vai!
KATHARINE: Ba tu vițel, fîrtate!
LONGAVILLE: Hai să-mpărțim vițelul!
KATHARINE: Să-ți fiu eu jumătate?
Mai bine-nțarcă-l, poate-ajunge bou!
LONGAVILLE: Între batjocuri cum te-ncurci de rău!
Vrei să-mi pui coarne, sfînto între doamne?
MARIA: Nu vrei? Mori deci vițel, cît timp n-ai coarne.
LONGAVILLE: De-ți spun o vorbă-n taină, pot să mor.
MARIA: Încet cînd mugi, c-ajungi la abator!

(Vorbesc aparte.)

BOYET: Tăioase limbi au aste dulci limbute,
Ca nevăzutul briciului tăiș,
Ce firele de păr, chiar nevăzute,
Le taie și ce spui îți iau pieptiș,
Scăpînd gîndirii. Gluma iute zboară
Ca glonțul, ca săgeata de ușoară.
ROSALINE: Destulă vorbă, fetelor. Tăceți!
BEROWNE: Ne-au omorît cu-atîta orb dispreț!
REGELE: Vă las cu bine; sînteți necioplite.
PRINȚESA: Duzini de-„adio“, sloiuri moscovite!

(Ies Regele, seniorii, muzicanții și suita.)

PRINȚESA: Ce trist arat-a-nțelepciunii forțe!
BOYET: S-au stins de suflul vostru-aceste torțe!
ROSALINE: Cam rotofei li-i duhul: gros și gras.
PRINȚESA: Săraci cu duhu-n regi învesmîntați!
Se spînzură? Se-azvîrl la noapte-n iaz?
Sau ni s-arată iarăși, nemascați?
Berowne era pierdut, să-i plîngi de milă!
ROSALINE: O, toți erau de plîns! Mi-a fost și silă!
Cerșea, plîngînd, o vorbă, bietul rege.
PRINȚESA: Berowne jura, torcînd ca un cotoi.
MARIA: Dumaine și spada lui mă luau drept lege.
Dar i-am lăsat în teacă pe-amîndoi.

KATHARINE: Pe Longaville în simțuri să-și revie
L-am ajutat. Ghiciți, ce-i sînt?
PRINȚESA: Leac, poate?
KATHARINE: Întocmai: leac! Mi-a spus că-s apă vie.
PRINȚESA: Fugi, du-te la spițer!
ROSALINE: Ce minți netoate!
Sub glugi de oaie, alții-s mai cu cap.
Știți, regele-i de mine-ndrăgostit.
PRINȚESA: Berowne e-al meu: juratu-mi-a-n genunchi.
KATHARINE: Și Longaville mi-a fost drept sclav ursit.
MARIA: Dumaine e pentru mine ca scoarța pentru trunchi.
BOYET: Domniță, mîndre doamne, fiți în gardă.
Se vor întoarce-ndată, negreșit,
Sub chipul lor. Prilejul n-o să-l piardă
Să-și spele cinstea cel ce-a fost jignit.
PRINȚESA: Se-ntorc, spui?
BOYET: Da, se-ntorc, se-ntorc, vezi bine.
Mînați de dor, schilozi de-așa bătaie.
Schimbați deci darul iar, și cînd vă vine
Alesul, vă deschideți ca de ploaie.
PRINȚESA: Deschideți? Cum, deschise? Vorbește clar!
Te joci?
BOYET: Femeile mascate-s ca rozele-n boboci.
Dar fără măști, damascuri și-arată, delicate.
Sînt îngeri scoși din nouri, sînt roze desfoiate.
PRINȚESA: Vorbe-n doi peri? Ajunge! Cum, deci, să ne găsească
De vin sub chipul lor să ne pețească?
ROSALINE: Domniță, dacă sfaturi pot fi date,
Să-i luăm în rîs cum i-am mai luat, mascate.
Ne jeluim că niște nepoftiți
Veniră-aci-mbrăcați în moscoviți,
Și ne-ntrebăm ce scop putea avea
Atît de jalnic în vileag să-și dea
Bădărănia și caraghioslîcul,
Și cum de le-a venit, tocmai cu noi, bîzdîcul.
BOYET: Domnițelor, pe meterez! Se-ntorc.
PRINȚESA: Fugiți ca ciutele la mine-n cort!

(Ies Prințesa, Rosaline, Katharine, Maria, și intră Regele, Berowne, Longaville și Dumaine, în hainele lor de toate zilele.)

REGELE: Domnul cu tine, sir! Prințesa unde-i?
BOYET: E-n cortul ei. Vrea Maiestatea Voastră
Să-mi dea o-nsărcinare pentru dînsa?
REGELE. Cer audiență! Vreau o vorbă a-i spune!
BOYET: Vă va primi cu drag, mă prind, stăpîne.

(Iese.)

BEROWNE: E-un ins ce prinde-n plisc un bob de duh,
Ca un hulub, și drumu-i dă-n văzduh.
Telal de spirit, mămular de treabă,
Îl vinde-n bîlci și-n piețe, la tarabă.
Și noi, ce cu toptanu-l dăm în dar,
N-avem, ca el, măcar un galantar.
Galant, pe ace-n insectar înfipte
Stau Evele lui duse-întru ispite.
Fripturi să taie, „rrrh" să spună știe,
Și-și pupă singur mîna, de-atîta curtenie.
Monsieur e o maimuță-a formei pure
Ce-n grai galant e meșter să și-njure.
Din cap, subțire, cîntă; și din cap.
Își pescuiește-un spirit la proțap
Și-ți dă atacul. Scara, cînd coboară,
Îi pupă talpa. Doamnele se-omoară
După surîsul lui de crizantemă
Cu dinții albi... ca osul de balenă.
De vrei în pace duhu-ți să se culce,
Dă-i ce-i al lui: „zi-i Boyet, limbă dulce".
REGELE: Din suflet, ăstei limbi i-urez pușchea.
Pe Moth, cînd să recite, nu el îl încurca?

(Intră Prințesa, precedată de Boyet; apoi Rosaline, Maria și Katharine.)

BEROWNE: Vin! O, ceremonial, ce-ai fost cîndva,
Cînd nu nebunul ăsta te-mplinea!?
REGELE: Domniță, salve-n astă dalbă zi!
PRINȚESA: O zi cu salve-i neagră, cred, de fum!
REGELE: Ce spun, mai bine poți a oblici!
PRINȚESA: Urează-mi mai cu rost. Te-ascult acum!
REGELE: Veneam să-ți spun că acoperămîntul
Ce am al vostru-i. La palat vă chem.
PRINȚESA: De stăm în cîmp, măcar nu-ți calci cuvîntul;
Nici eu, nici cerul pe sperjuri nu-i vrem.

REGELE: Cînd ochii tăi virtute au să-mi ceară
Să-mi uit de legămînt, ce-s vinovat?
PRINȚESA: Virtute-i zici? Zi-i baremi viciu. Doară
Virtutea-n veci pe-alături n-a călcat!
Pe cinstea-mi de fecioară, mai curat
Ca albul crin neprihănit, îți jur
Că oaspe-n casă nu-ți voi fi vreodată,
De-ar fi să-mi ploaie flăcări primprejur!
Atît de mult, să nu-ți atrag, mă tem,
Făcîndu-te să fii sperjur, blestem!
REGELE: În cîmp pustiu, aici vreți să mai stați?
În cort? Fără de nimeni? Mi-e rușine!
PRINȚESA: Vă înșelați. Vă jur că vă-nșelați!
N-a fost pustiu și ne-am distrat chiar bine.
Un pîlc de ruși abia ne-au părăsit.
REGELE: Cum, doamnă? Ruși spuneți?
PRINȚESA: Întocmai, sire.
Frumoși, zvelți, tineri, nobili! Ne-au pețit.
ROSALINE: Drept spune-i, doamnă. Nu lua-n seamă, sire:
Stăpîna mea, cum știți că-i azi la modă,
Din politețe le înalță-o odă.
Într-adevăr, noi patru am rămas
Cu patru ruși mascați, aici, un ceas.
Și-au tot sporovăit. Dar, să spun drept,
Nici unul n-a vorbit mai înțelept.
N-aș vrea să-i cred nebuni! Dar s-ar putea:
Cînd s-însetați, nebunii vor să bea!
BEROWNE: Ce seacă glumă! Voi, făpturi duhlii,
Și pe-nțelepți îi știți înnebuni;
Ce ochi, privind în soare, nu-i orbit?
Așa-i puterea voastră.-Asemuit
Cu voi, bogatul e un sărăntoc,
Și cel mai hîtru om e-un dobitoc!
ROSALINE: Deci ești bogat și hîtru! Așa-mi pari mie.
BEROWNE: Ba sînt un sec, plin doar de sărăcie!
ROSALINE: De-ți vrei avutul îndărăt întors,
N-aștepți din gura mea cuvîntul stors.
BEROWNE: Al tău sînt, scumpa mea, cu tot ce am.
ROSALINE: Cu tot cu secul plin?
BEROWNE: Mai ieftin n-am!
ROSALINE: Ce mască-aveai, de nu-i cu supărare?
BEROWNE: Cînd? Unde? Care mască? Ce-ntrebare!

ROSALINE: Acum, aici, o mască ce, vreun ceas,
Făcu s-arate chipeş ascunsul hîd obraz.
REGELE: Ne-au dat de gol! Acum să vezi ce-or să ne rîdă!
DUMAINE: Mai bine spuneam totul, şi zicem c-a fost glumă.
PRINȚESA: Pari uluit, stăpîne. De ce te-ai întristat?
ROSALINE: Săriţi! Ţineţi-i fruntea! Leşină. E ca varul.
Cînd vii din Moscova, faci rău de mare!
BEROWNE: Scurg aştrii plăgi pe tivga trădătoare...
Ce cap de bronz le-ar şti răbda-ndelung?
Hai, doamnă, zvîrle-ţi lancea împotrivă-mi.
Ucide-mă cu vorbe ce străpung,
Dispreţ arată-mi. Vorba-ţi corosivă-mi
Încerce neştiinţa şi-n bucăţi
Mă sfîrtece-n răspunsuri ascuţite!
În viaţa mea n-am să mai viu ca să-ţi
Propun un dans, în haine moscovite!
Nici cu discursuri n-am să mă mai laud
Mai mult decît cu-o lecţie de şcolar,
Şi nici în versuri şchioape n-am să caut,
Mascat, iubitei dorul să-mi declar.
Taftaua frazei, vorba de mătase,
Hiperbole de pluş, ghiers cu lipici,
Ca muştele de vară, verzi, lucioase,
Sclipeau frumos, pe trup lăsînd băşici.
Azi le reneg! Pe alba ta mănuşe
Jur (mîna-ţi şi mai albă-i, cerul ştie!)
Că de-azi încolo, dorurile-mi spuse
Vor fi în „da" de-abale şi-n „nu"-uri de dimie.
Şi ca să-ncep, iubirea mea îţi jură
Că-n tine-o pun întreagă, şi fără crăpătură.
ROSALINE: Te rog! Şi fără „fără"...
BEROWNE: Da, am rămas c-un tic,
Din boala mea cea veche. Dar lasă, nu-i nimic.
Mă vindec eu cu-ncetul. Mai bine, pe tustrei
Ai scri ca-n lazarete: „Ducă-se pe pustii",
Căci sînt ciumaţi tustrei, fără-ndoială,
Şi ochii voştri i-au băgat în boală.
Au drac în trup. Şi n-aţi scăpat nici voi;
Văd scris pe feţe cruci de usturoi!
PRINŢESA: De le-au înscris pe noi, sînt vindecaţi!
BEROWNE: Au renunţat! Degeaba, nu-i scăpaţi!
ROSALINE: E cu putinţă? Cînd să se împace,
Ei pierd procesul? Asta nu se face.

BEROWNE: Nici eu nu vreau cu tine s-am de-a face.
ROSALINE: Nici eu n-aş vrea, de-aş face ce-aş voi.
BEROWNE: Vorbeşti de-a surda; mintea-mi osteni.
REGELE: Învaţă-ne, domniţă, ispăşirea
Greşalei noastre!
PRINŢESA: 'Ntîi mărturisirea:
N-aţi fost aici acum un ceas mascaţi?
REGELE: Am fost, domniţă!
PRINŢESA: Ce făceaţi, ştiaţi?
REGELE: Ştiam, domniţă!
PRINŢESA: Aicea cînd stăteai,
Iubitei la ureche, ce-i şopteai?
REGELE: Că o iubesc ca un ieşit din minţi!
PRINŢESA: Şi, de ce te-ncearcă, vorba nu-ţi dezminţi?
REGELE: Pe cinstea mea de Rege, nu!
PRINŢESA: Taci, taci!
Sperjur ce eşti, ce juri nu-i greu să calci.
REGELE: Să-mi porţi dispreţ de-l calc, sporindu-mi vina.
PRINŢESA: Atunci să-ţi ţii cuvîntul. Rosalina!
Ce ţi-a şoptit îndrăgostitul rus?
ROSALINE: Jura că mă iubeşte mai presus
Decît lumina ochilor. Jura
Că moare de alean de nu l-oi lua;
PRINŢESA: Cristos cu tine! Nobilul bărbat
Va împlini pe loc tot ce-a jurat.
REGELE: Cum asta, doamnă? Pe ce am mai sfînt:
Nu ştiu să-i fi făcut vreun jurămînt.
ROSALINE: Ba da, pe ceruri!... Şi mi-ai dat un dar,
Acesta, ca-ntărire. Ia-ţi-l, dar!
REGELE: Prinţesei i l-am dat, spre-a-mi fi nevastă.
Am cunoscut-o, căci purta această
Bijuterie.
PRINŢESA: Sire, mă iartă, o purta
Pe asta! Scump lord Berowne, mă iată, sînt a ta.
Sau poate-ţi vrei mai bine zălogul înapoi?
BEROWNE: Nici una şi nici alta. Ne-i pierde pe-amîndoi.
Văd păcăleala. Voi aţi complotat;
Aflînd ce-aveam de gînd, ne-aţi dejucat,
Şi-aţi rîs de noi cum rîzi cînd vezi irozii.
Vreun şugubăţ, vreun scurt de minţi, ca plozii,
Vreo gură spartă, vreun zevzec ca Dick[105]
Zbîrcit de rîs, găsi un şiretlic
Domniţele ce-ar şti să le desfete;

Le-a spus ce-aveam de gînd. Și una-și dete
Zălogul celeilalte, prin schimbul ăstor semne
Pe noi să le dăm semne să ne-ndemne
De dragoste, sperjuri din nou fiind;
Întîi cu voie,-acuma neștiind.
Ei, asta-i tot!

(Lui Boyet):

Ai fost tu, deci, în stare
Din joacă să ne mîni înspre trădare?
Iubitei mele-i știi și talpa-n joc.
Rîzi tîmp cînd îți azvîrle vreo ocheadă.
Nu te ții tu-ntre ea, la dans, și foc,
Cu dairaua-n mîini, de mascaradă?
Pe paj tot nu-l prostiși. Poți părul să ți-l smulgi.
Cînd ai să mori, o fustă îți va servi de giulgi
Te uiți pieziș? De ochiul tău tăios
Rănit sînt ca de-o spadă!

BOYET: Ce voios
Duel a fost, ce-ntrecere, ce cursă!

BEROWNE: Poftim, e tot la curse! Scutește-mă. Sînt scos
Din luptă.

(Intră Costard.)

Spirit pur, bine-ai venit!
Nedreptei lupte pune-i tu sfîrșit!

COSTARD: Ei, sir, să știe doar ar vrea
De pot cei trei eroi intra, ori ba!

BEROWNE: Cum? sînt doar trei?

COSTARD: Sir, vă pot spune vouă:
Trei roluri fiecare vom juca.

BEROWNE: Și trei ori trei fac nouă!

COSTARD: Nu, sir! Nu-i chiar așa. Eu cred că nu greșim.
Nu ne prostiți. V-asigur că știm și noi ce știm!
Cred că de trei ori trei, sir...

BEROWNE: Oricît fac, dar nu nouă!

COSTARD: Nu mă-ndrepta, sir! Știm și noi pînă la cît ne putem înălța!

BEROWNE: Pe Jupiter! De cînd sînt, eu am rămas tot în credința că de trei ori trei fac nouă!

COSTARD: O, Doamne, sir, mare păcat și-ar face cine te-ar pune să-ți cîștigi viața cu socotelile.

BEROWNE: Atunci, spune-mi tu; cît fac?

COSTARD: Doamne, stăpîne! Rolurile singure, actorii adică, au să vă arate cît se poate spune că fac. Cît despre mine, eu va trebui, pe cît spun ei, să joc doar pe un singur om, pe un biet om: pe marele Pompon, sir.

BEROWNE: Ești și tu unul dintre eroi?

COSTARD: Le-a plăcut lor să-mi socotească eroismul vrednic de al marelui Pompon. În ce mă privește, habar n-am cît a fost el de viteaz, dar trebuie să mă prefac c-aş fi el!

BEROWNE: Du-te și spune-le să fie gata.

REGELE: Berowne, ne fac de rîs. Mai bine-alungă-i!

BEROWNE: De rîs ne-am și făcut, îmi pare. Şi se brodește, ce să spui,
S-avem comedianți mai proşti ca Regele și trupa lui.

REGELE: Îți spun să nu-i îngădui.

PRINȚESA: Măria Ta, fă-mi mie hatîrul, doar acum.
Adesea-ți place jocul doar fiindcă nu știi cum
Cînd rîvnă pui să placă o piesă, și ea cade,
E rîvna ta de vină, sau cel ce-acasă șade
Scriind-o. Căci greșelile actorilor au haz,
Iar roluri mari născute-s cu moartea pe obraz.

BEROWNE: Leit ne-a zugrăvit pățania, Sire!

(Intră Armado.)

ARMADO: Unsule-al cerurilor, solicit din partea crăiescului și prea îndrăgitului tău suflu doar atîta sforțare, cît să rostești un buchet de cuvinte.

PRINȚESA: Omul acesta nu-i și el robul lui Dumnezeu?

BEROWNE: De ce-ntrebați?

PRINȚESA: Vorbește de parcă nu-l făcu tot Domnul!

ARMADO: Eu nul și-același, frumosul, dulcele meu ca mierea suveran; căci, jur pe orice, învățătorul școlii de-aici e mult, mult prea vanitos; mult, mult prea vanitos! Dar noi jucăm, cum se spune, într-un noroc: *à la fortuna della guerra!*[106] Vă doresc pacea minții, înalt prea-împărăteasca mea pereche!

REGELE: Vom avea, pare-se, de-a face cu o foarte bună distribuție a eroilor. El îl joacă pe Hector al Troiei[107]; ciobanul — pe marele Pompei. Parohul nostru, pe Alexandru Machedon; pajul lui Armado, pe Hercule, și pedagogul pe Iuda Macabeul. Și dacă pe-acești patru bravi eroi, în partea-ntîi îi veți aplauda, Schimbîndu-și hainele pe loc, alți cinci în actul doi vă vor înfățișa.

BEROWNE: Sînt cinci în prima parte.
REGELE: Te-nşeli! Nici pe departe!...
BEROWNE: Pedantul, fanfaronul, popa, nebunul, pajul: cinci în păr.
Mai aruncaţi o dată zarul şi lumea-ntreagă-ntr-adevăr
N-o să găseasc-acestor cinci, alţi cinci pereche acătării.
REGELE: Cu pînza-ntinsă, iată vasul plutind pe valurile mării.

(Intră Costard, în armură, în rolul lui Pompei.)

COSTARD: Eu sînt Pompei...
BOYET: Minţi, nu eşti de fel!
COSTARD: Eu sînt Pompei...
BOYET: În piele de viţel.
BEROWNE: Grozavă zeflemea, bătrîn glumeţ:
Să ştii c-avem să ne-mprietenim!
COSTARD: Eu sînt Pompei, Pompei Măreţul, Pompei supranumit cel Tare...
DUMAINE: Cel Mare!
COSTARD: Da, cel Mare, sir, aşa e!
Eu sînt Pompei supranumit cel Mare,
Ce-adesea pe cîmpia luptei vîrîi toţi duşmanii-n răcoare,
Şi care ajung din întîmplare de-a lungul coastei pîn-aice,
Vrînd să-mi închin aceste arme prea mîndrelor a Franţei fiice,
Şi dacă spui acum, prinţesă, „Mulţam Pompei", eu am sfîrşit.

PRINŢESA: Mulţam frumos, măreţule Pompei!

COSTARD: Nu merit atîta cinste! Dar cred c-am fost cu totul desăvîrşit. N-am greşit decît într-un loc, puţin, la „cel Mare".

BEROWNE: Pun pălăria mea pe-un gologan, de nu va fi Pompei eroul zilei.

(Intră sir Nathaniel costumat ca Alexandru.)

NATHANIEL: Pe cînd trăiam pe astă lume, deşi eram un copilandru,
Din răsărit la asfinţit, din miazăzi la miazănoapte,
Imperiul meu se întindea; poţi şti din herb că-s Alexandru.

BOYET: Dar nasul te cam dă de gol, că-i prea bocîrn, de papă-lapte.
Miroase nasul tău un „nu“? Tu ce miroși prilejuri de mari fapte.

PRINȚESA: Cuceritorul lumii s-a-ncurcat! Zi-i înainte, bunule-Alexandru.

NATHANIEL: Pe cînd trăiam pe astă lume, deși eram un copilandru...

BOYET: Așa-i! Deci, fără greș, ești Alexandru.

BEROWNE: Pompei cel Mare!

COSTARD: Sluga voastră, Costard.

BEROWNE: Ia-l iute pe cuceritor și dă-l în brînci pe Alexandru.

COSTARD *(lui Nathaniel)*: Vai, domnule, l-ai detronat pe Alexandru, cuceritorul lumii! Pentru asta or să te dezbrace de haina pictată, iar leul dumitale, care ține-n mînă securea stînd pe un scaun găurit, or să ți-l ia să i-l dea lui Ajax. El are să fie cel de al nouălea erou. Auzi colo: un cuceritor care se teme să vorbească! Intră-n pămînt de rușine, Alexandre! *(Nathaniel se retrage.)* Nu vă fie cu bănat, ăsta nu-i decît un biet nebun cumsecade, om de treabă altmintreli, dar ce vreți, prea se fleșcăiește cu una cu două! E un vecin încîntător, ce-i drept e drept, și un minunat jucător de popice. Dar să joace rolul lui Alexandru — durere! Ați putea vedea și dumneavoastră — nu-i prea nimerit, nici la-nălțime! Dar n-a intrat în sac tagma eroilor, și cei care vin vă vor vorbi în cu totul alt chip.

PRINȚESA: Stai mai deoparte, bunule Pompei.

(Intră Holofernes îmbrăcat ca Iuda și Moth ca Hercule.)

HOLOFERNES: Ăst prichindel pe Hercule îl face,
A cărui ghioagă-ucise pe Cerber[108], cruntul *canus*[109].
Fiind el prunc, puști, țînc fiind, pitcoace,
A sugrumat doi șerpi cu propria sa *manus*[110].
Quoniam[111], el v-apare-aici minor;
Ergo[112], vin eu să-i fiu elogiator.

(Către Moth):

Fii demn cînd pleci, și cară-te!

(Moth iese)

Iuda sînt eu...

DUMAINE: O, Iudă!

HOLOFERNES: Nu iscarioteanul, sir!
Iuda sînt eu, cel zis și Macabeul!

DUMAINE: Un Iuda Macabeul tuns chilug
E-o Iudă-n lege!

BEROWNE: Un trădător care sărută![113] Cum ai ajuns să fii o Iudă?

HOLOFERNES: Iuda sînt eu...

DUMAINE: Rușine ție, Iudo!

HOLOFERNES: Ce vreți să spuneți, domnule?

BOYET: Să meargă să se spînzure-astă Iudă!

HOLOFERNES: Întîi s-o faceți dumneavoastră, sir!
Sînteți cel mai în vîrstă dintre socii.

BEROWNE: Bine-a răspuns; căci Iuda s-a spînzurat de-un soc.[114]

HOLOFERNES: Pe-obraz nu-mi veți citi vreo-ncurcătură!

BEROWNE: Nu, fiindcă n-ai obraz!

HOLOFERNES: Dar ăsta ce-i?

BOYET: Un gît de cobză!

DUMAINE: O gămălie de ac!

BEROWNE: Un cap de mort pe un inel![115]

LONGAVILLE: Un fost cap, șters, de pe-o monedă veche!

BOYET: E garda săbiei lui Iuliu Cezar!

DUMAINE: Un chip de os sculptat pe o pudrieră.

BEROWNE: Profilul lui Sîn-George pe-o agrafă!

DUMAINE: Pe-o fibulă de plumb!

BEROWNE: Da, prinsă-n pălăria vreunui Trage-Dinți!
Și-acuma zi-i! Ți-oi fi venit în fire.

HOLOFERNES: Ba, m-ați făcut să-mi pierd cu totul firea.

BEROWNE: Fals! Ți-am dat firi mai multe!

HOLOFERNES: Ca să-mi tăiați în patru firul firii
Și ca să mă-nfierați, luat fir cu fir!

BEROWNE: Făceai pe leul! N-aveam altă cale.

BOYET: Acum, cînd ești plouat, te poți căra!
Nu știi c-o Iudă-i udă? Ce mai stai?

DUMAINE: Așteaptă să-l uscăm un pic la nume!

BEROWNE: Așteapt-un ce! Ce Iudă! Pleacă, ciudă!

HOLOFERNES: Ce faceți nu-i nici nobil, nici drept și nici frumos.

BOYET: Lumină pentru Iuda! Să nu pice pe jos...

PRINȚESA: Vai, bietul Macabeu, ce scărmăneală!

(Intră Armado în costumul lui Hector.)

BEROWNE: Intră-n pămînt, Achile! E Hector înarmat.
DUMAINE: Cînd mi s-a-ntors batjocura la vatră,
Am chef și eu s-o fac nițel de oaie.
REGELE: Hector n-a fost decît un biet troian,
Pe cînd acesta pare-ntroienit.
BOYET: Să fie ăsta Hector?
DUMAINE: Nu cred să fi fost Hector atît de voinic.
LONGAVILLE: Prea are lung picior, să fie Hector!
DUMAINE: Prea-i gros în pulpe, bineînțeles!...
BOYET: Să-l sfătuim să se mai închircească...
BEROWNE: Nu poate fi el Hector!
DUMAINE: E ori Proteu, ori pictor portretist.
Prea face fețe-fețe...
ARMADO: Armipotentul Marte cu lancea neînfrîntă
I-a dat în dar lui Hector...
DUMAINE: ...un boț de poleială...
BEROWNE: O lămîie!
LONGAVILLE: Bătută-n cuișoare!
DUMAINE: Ba cam stoarsă!...
ARMADO: Armipotentul[116] Marte cu lancea neînfrîntă
I-a dat în dar lui Hector ce Troia moștenea,
Atîta vînjoșenie cît să se ia la trîntă
Din zori și pînă-n noapte, cu oricine voia.
Eu sînt această floare!
DUMAINE: Ăst mirt!
LONGAVILLE: Ăst porumbel!
ARMADO: Lord Longaville, puneți-vă frîu gurii.
LONGAVILLE: Mai curînd să-i dau frîu liber, zi, ca să se poată ține după Hector!
DUMAINE: Mai cu seamă că Hector e-un ogar![117]
ARMADO: Prea dulcele războinic e oale și ulcele!
Puii mei dragi, nu ciuguliți schelete:
Pe cînd avea un suflet, om era!...
...Dar să-mi urmez mai bine rolul meu!

(Prințesei):

Alteță, acordă-mi simțul auzului tău franc.

(Berowne pășește înainte și stă de vorbă cu Costard pe șoptite.)

PRINȚESA: Vorbește, Hector! Ne desfeți vorbind.
ARMADO: Ador pantoful scumpei voastre Grații..

BOYET *(aparte, lui Dumaine):*
O iubește cu piciorul!
DUMAINE *(aparte lui Boyet):*
Dacă n-o poate iubi cu stînjenul...
ARMADO: „Tu, Hector, mai presus de Hannibal"...[118]
COSTARD: A luat-o razna rău din rol. Ei, vere!
Știi că și ea a luat-o razna rău?
E într-a doua lună...

ARMADO: Despre ce vorbești?

COSTARD: La dracu, tu stai aici și-l joci pe troianul cel dezghețat, și biata fată se duce pe copcă! E însărcinată. Copilul a și-nceput să-i facă pe fanfaronul în burtă; e doar copilul tău!

ARMADO: Intenționezi să mă infamonizezi în ochii potentaților? Te omor!

COSTARD: Atunci, Hector va fi bicuit pentru că a sedus-o pe Jaquenetta lăsînd-o borțoasă, și va fi spînzurat pentru că l-a ucis pe Pompei!

DUMAINE: Nemaivăzut Pompei!

BOYET: Faimos Pompei!

BEROWNE: Mai mare decît marele, mărețul,
Magnificul Titan, Pompei Uriașul.

DUMAINE: Hector tremură tot!

BEROWNE: Pompei pare mînios! Hai, Ates![119] Nu te lăsa Ates! Ațîță-i, Drace! Asmute-i, Drace.

DUMAINE: Hector îl va provoca!

BEROWNE: Da, dacă are ceva mai mult sînge omenesc în pîntece, decît e nevoie ca să se ospăteze un purice!

ARMADO: Pre steaua Miază-nopții! Te provoc!

COSTARD: Ce, crezi c-am să mă bat eu pe-ntuneric, ca orbeții? Vreau să te văd făcut bucăți, bucățele. Am să te ciopîrțesc ziua-n amiaza mare, cu spada. Dă-mi numai răgazul să mă-narmez.

DUMAINE: Loc, faceți loc pentru eroii înfierbîntați!

COSTARD: Și ce-i dacă-s înfierbîntat? Mă bat numai în cămașă!

DUMAINE: Dîrz Pompei!

MOTH: Maestre, dă-mi voie să te desbumb! Nu vezi că Pompei și-a suflecat și mînecile cămășii ca să lupte? Ce ai de gînd? Vrei să-ți pierzi renumele?

ARMADO: Gentilomi și ostași, mă iertați!
Eu, numai în cămașă nu mă bat.

DUMAINE: Dar nu poți da-ndărăt! Pompei te-a provocat.

ARMADO: Ba și pot, și vreau, deopotrivă, scumpi seniori.

BEROWNE: Pe ce te-ntemeiezi?

ARMADO: Să vă spun drept, eu n-am de fel cămașă.
Port lîna chiar pe piele, drept canon.

BOYET: Așa-i! La Roma-n hagealîc cînd fost-a
I-au dat canon să nu mai poarte rufe.
Și m-aș jura că n-a purtat decît
O cîrpă luată de la Jaquenetta
Pe care-o ține veșnic, strîns la piept,
Ca pe un talisman de mare preț.

(Intră un sol: monsieur Mercadé).

MERCADÉ: Vă țină Domnul, doamnă!

PRINȚESA: Mercadé!
Bine-ai venit! De ce ne curmi serbarea?

MERCADÉ: Îmi pare rău, domniță. Vin cu-o știre
Ce limba-mi înfioară. Tatăl vostru,
Al Franței rege-i...

PRINȚESA: Mort! Pe viața mea!

MERCADÉ: E mort! Am spus ce limba-mi apăsa!...

BEROWNE: Plecați, eroi, se-nnourează scena!

ARMADO: Dinspre partea mea, sir, răsuflu și eu mai în voie. Mi-am văzut ceasul rău pe gaura cheii. Și am de gînd să mă port ca un ostaș ce sînt!

(Eroii ies.)

REGELE: Cum se mai simte maiestatea voastră?

PRINȚESA: Boyet, să strîngi ce-avem. Plecăm la noapte.

REGELE: Nu, doamnă! Vă implor să mai rămîneți!

PRINȚESA *(lui Boyet):*
Strîngi totul, zic!
Vă mulțumesc, seniori,
De toată grija voastră. Respectați-mi
Durerea proaspătă ce-o port în suflet,
Și-nțelepciunea voastră să mă ierte,
Uitînd ce libertăți ne-ngăduirăm,
De-am depășit, în focul glumei, granițí
Ce înșiși ni le-am pus. A fost de vină
Doar gentilețea voastră. Rămas bun,
Viteaz senior. O inimă cernită
Nu rabdă fraze. De-am ajuns prea iute
La mulțumiri c-ați fost cum mi-am dorit,
Iertați-mă!

REGELE: Iuți, pașii vremii schimbă
Tot lucrul pe măsura grabei sale,

Și-adeseori clipita hotărăște
Cît lungi răstimpuri nu și-au dat verdictul.
Deși cernita frunte-a unei fiice
Opreliște-i surîsului iubirii,
Pețirea s-ar lupta s-alunge doliul,
Căci, cît iubirea-i cea care cuvîntă,
Nu rabdă norii doliului s-o-ntoarcă
Din drum. Să-ți plîngi prietenii pierduți
Nu-i cîtuși de puțin mai de folos
Decît să fii voios că-ți afli alții.

PRINȚESA: Nu Vă pricep. Mă doare îndoit!

REGELE: Ce inimi spun, — urechi, chiar triste, prind:
Prin pilda asta să-l pricepi pe Rege!
De dragul tău, eu vreme irosit-am
Și vorba mi-am călcat. Frumoase doamne,
Voi ne-ați schimbat, pe plac, tiparul firii,
De-a-ndoaselea decît am fi dorit.
Și ce vi s-a părut în noi de rîs
E dragostea, de ciudățenii plină,
Zburdalnică și zgîtie, ca pruncii
Din ochi născută și sticlind ca ochii
De năluciri, de-alcătuiri ciudate,
Schimbîndu-și cîmpul tot mereu, ca ochiul
Plimbat de la un lucru la alt lucru.
De-am pus pestrița haină de paiață
A dragostei și dacă-n ochii voștri
Credința și-omenia nu-s pierdute,
Acești cerești ochi, martori ai greșelii,
Ne-au îndemnat s-o facem. Așadar,
Iubirea noastră-a voastră de-i, greșeala
A voastră-i deopotrivă. De ne-am fost
Ieri nouă trădători, mîini fi-vom veșnic
Închinătorii voștri. Astfel, trădarea,
Purificîndu-se, va fi virtute.

PRINȚESA: Primindu-vă scrisorile-nfocate
Și darurile, crainici ai iubirii,
Soborul nostru feciorese le dete
Însemnătatea jocurilor Curții:
Huzur galant, ca să-ți mai treci din vreme!
Rost mai adînc părîndu-ne să n-aibă,
Noi le-am primit, și dragostea V-am luat-o
Întocmai cum părea a fi: în glumă

DUMAINE: Răvașele spuneau cu mult mai mult!

LONGAVILLE: Privirile la fel.

ROSALINE: Noi n-am luat seamă!

REGELE: Acum, în ceasu-al unsprezecelea,
Iubirea voastră dați-ne.

PRINȚESA: Nu-i vreme!
Prea-n scurt ați vrea să zălogim vecia.
Măriei Tale dulce Ți-e păcatul
Cuvîntului călcat, și prins-ai gust;
De vrei să faci de dragul meu ceva
— Deși nu văd ce pricină-ar fi asta —
Cum ce-ai juca n-aș crede, mergi pe dată
În umbra unui schit uitat de lume.
Departe de plăcerile lumești,
Și-așteaptă pînă-n ziua cînd pe boltă
Douăsprezece zodii s-or roti.
Și dacă sihăstria n-o să schimbe
Ce-a hotărît fierbintele Tău sînge.
Canon și post de nu Ți-or veșteji
Plăpînda floare-a dragostei ce-mi porți,
Și da-va flori surate din tulpina-i,
Atunci, cînd anul fi-va să se-ncheie,
Pețește-mă cu zestrea schimniciei!
Și mîna de fecioară, ce Ți-o strînge
Pe-a Ta, a Ta va fi! Dar pînă-atunci,
Într-un castel cernit mă voi închide
Și lacrimi de durere voi vărsa
Slăvind memoria tatălui meu mort.
De nu primești, despartă-se-aste mîini,
Și inimile uite-și de stăpîni!

REGELE: De m-aș codi o clipă-n fața sorții
Ce-mi dai, și-aș vrea huzurul, cu dulceața-i,
Închidă-mi ochii mîna rece-a morții!
În pieptul tău inima mea-i, și viața-i!

BEROWNE: Cu mine cum rămîne, steaua mea?

ROSALINE: Canon să-ți dau, că prea ți-e greu păcatul
Sperjurului și al nesocotinței!
Deci, dacă ții să-mi dobîndești iertarea,
Un an din viață cheltui-vei, dînd
Bolnavilor ce zac ajutorare!...

DUMAINE: Și tu ce faci cu mine, steaua mea?

KATHARINE: Tu, femeiușco? Barbă mare, neagră,
Noroc și cinste, asta ți-aș ura!...

DUMAINE: Pot spune: „mulțumesc, nevastă dragă?“

KATHARINE: Încet, sir, voi fi surdă-un an și-o zi
Spînatici pețitori de-ar fi să-mi vină.
Cu Regele-n alai și tu să-mi vii.
De am iubire, poate-ți dau puțină.
DUMAINE: Și pîn-atunci, voi fi tot sluga ta!
KATHARINE: Iar vrei să-ți calci cuvîntul? Nu jura.
LONGAVILLE: Maria, tu ce spui?
MARIA: Că peste-un an
Schimb doliul pe-un fidel și bun curtean.
LONGAVILLE: Răbdare am, dar vremea-mi pare lungă!
MARIA: Ca tine, că nu-s mulți să mi te-ajungă.
BEROWNE: Pe gînduri, doamnă? Rogu-te, privește-mi
Prin geamurile sufletului: ochii
Cît de umili așteaptă să-mi răspunzi.
Orice-mi vei cere, să-ți slujesc sînt gata!
ROSALINE: Nu te știam, lord Berowne. Auzeam
Vorbindu-se de tine. Gura lumii
Bîrfea că ești un zeflemesitor
Dibaci să te rănească greu cu vorba
Și gata să-ți azvîrle-n orice clipă
Săgeata otrăvitului său duh.
Ca să plivești din cuget iarba rea
Și să mă cucerești — de ții să faci
Ceva ce, de n-ai face, m-ai și pierde —
Un an întreg, dar zi cu zi, întruna,
Să cercetezi pe cei lipsiți de grai,
Și celor care gem să cați, prin duhu-ți
Isteț, să le-aduci zîmbetul pe buze!
BEROWNE: În beregata horcăindă-a morții
Eu să trezesc un hohot? Nu se poate!
Cînd tragi să mori, nu ești defel voios.
ROSALINE: Așa-ți vei pune prag zeflemisirii,
Al cărei preț e că se miră proștii
Și gura-și cască la nebunul hîtru,
Căci prețul glumei mai puțin e-n limba
Ce-o spune, ca-n urechea ce-o ascultă.
Deci, dac-auzul celor care zac
Și-s asurziți de propriul lor geamăt
Ți-ascultă flecăreala, dă-i-nainte,
Căci eu te iau, cu-acest cusur cu tot!
Dar dacă nu te-ascultă, părăsește-l!
Și eu voi fi scutită de urmări,
Și veselă de vindecarea ta.

BEROWNE: Douăsprezece luni! Fie ce-o fi!
Un an, într-un spital, voi tot glumi!

PRINȚESA *(Regelui)*:
Da, dulce-al meu stăpîn! Și-acum, adio!

REGELE: Nu, doamnă! Vă-ntovărășim pe cale!

BEROWNE: Pețitul nostru n-are dulci finale:
Pe Jill, Jack[120] n-a luat-o. Și cît pe-aci să fie,
Prin grația ăstor doamne, iubirea comedie!

REGELE: Seniori!... Doar peste-un an, ne-a spus oracolul,
Se-ncheie piesa!

BEROWNE: Prea e lung spectacolul!

(Intră Armado.)

ARMADO: Măria Ta, îngăduie-mi...

PRINȚESA: Nu-i Hector?

DUMAINE: Eroul de la Troia! El e!

ARMADO: ...O mînă să-ți sărut de rămas bun.
Prin jurămînt mă leagă Jaquenetta
Să mîn, trei ani în cap, la plug, plăvanii,
De dragul ei! Dar dulce Maiestate,
Nu vrei s-auzi ce dialog compus-au
Cei doi savanți, spre lauda ciuvicăi
Și-a cucului? Era menit să-ncheie
Spectacolul ce-am dat mai adineauri!

REGELE: Hai, cheamă-i repede! Îi ascultăm.

ARMADO: Hai, apropiați-vă!

(Intră Holofernes, sir Nathaniel, Moth, Costard și alții.)

De partea asta
E *Hiesm*[121], Iarna. De cealaltă, *Ver*,
Sau Primăvara; una prin ciuvică,
Prin cuc a doua e înfățișată.
Începe, *Ver!*

(Cîntecul):

PRIMĂVARA: Cînd lăcrămioare, toporași
Și ciubotica cucului
Cu galbenii ei năsturași
Smălțează iarba cîmpului,
Un cuc în fiecare pom
Își bate joc de bietul om.
Cu-cu!
O, cucu, singur cuc și blestemat!
Cum îți rîzi tu de omul însurat!

Cînd ciobănașii zic voios din trișcă
Și ciocîrlia pe plugar îl scoală,
Cînd soț își află tot ce-n lume mișcă
Și fetele-și spăl fustele de vară,
Un cuc atunci din fiecare pom
Își bate joc de bietul, bietul om.
Cu-cu!
O, cucu, singur cuc, fii blestemat!
Cum îți rîzi tu de omul însurat!

IARNA: Cînd țurțurii ți-atîrnă de uluci
Și-și suflă-n palme-ntr-una Dick, văcarul,
Cînd Tom[122] tot cară-n casă la butuci
Și-i laptele-nghețat ca și șiștarul,
Cînd drumu-i rău și sîngele-ți îngheață,
Din noapte-ți cîntă o ciuvică-n față:
Ciu-vic!
Ciu-vic! Ce notă veselă, voioasă,
Cînd mestecă-n tingire Joan cea grasă!

Cînd suflă viscolul turbat
Și tusea-ți cere-o țuică fiartă,
Cînd nasu-i roșu și crăpat
Și gerul, pasărea n-o iartă,
Cînd merele se coc în oală,
Ciuvica și din morți te scoală.
Ciu-vic!
Ciu-vic! Ce notă veselă, voioasă,
Cînd mestecă-n tingire Joan cea grasă!

ARMADO: Cuvintele lui Mercur[123] par stridente, după cîntecele lui Apollo. Luați-o pe-aici. Noi pe dincoace!

(Ies.)

ZADARNICELE CHINURI ALE DRAGOSTEI

Comentarii

Publicată în 1598 într-o ediţie in-cuarto în care numele lui Shakespeare este pentru prima oară amintit ca autor, piesa apare pe lista lui Francis Meres (din acelaşi an), alături de *Love's Labour's Won* („Răsplătitele chinuri ale dragostei"?)[1]. După John Dover Wilson, ar fi fost jucată în 1593—1594 în casa contelui Southampton, dar primul document cert este aceeaşi ediţie in-cuarto din 1598, a cărei copertă interioară specifică: „Jucată anul trecut, de Crăciun,[2] în faţa Înălţimii Sale. Corectată şi adăugită". Cu privire la data cînd a fost scrisă, în ultima vreme se insistă asupra anilor 1594—1595, spre deosebire de ipoteze mai vechi care se opreau la ani anteriori (mergînd pînă la 1588 sau 1589), cu rezultatul că o seamă de cercetători au socotit-o drept prima comedie shakespeariană şi au discutat întregul grup de comedii din prima perioadă prin această optică. În funcţie de numeroase aluzii la evenimente contemporane (răscoalele londoneze împotriva străinilor — 1586; 1593; 1595; căderea în dizgraţie a lui Sir Walter Ralegh — 1592; schimbul de pamflete între Gabriel Harvey şi Thomas Nashe — 1592 şi 1593 etc.), de numele unor personaje contemporane („regele Navarrei" — viitorul rege Henric al IV-lea al Franţei, Berowne — ducele de Biron, Longaville — ducele de Longueville, Moth — la Mothe, ambasadorul Franţei la Londra etc.), precum şi de particularităţile stilistice ale comediei, balanţa oscilează într-o parte sau alta (nu însă dincolo de 1595).

Titlul în original al piesei este *Love's Labour's Lost* şi s-a tradus în limba română prin *Zadarnicele chinuri ale dragostei* (comparabil cu traducerile din alte limbi, de exemplu în germană *Verlorene Liebesmüh* — la Tieck *Liebesleid und Lust)*, deşi ne putem întreba dacă ideea de „inutilitate a suferinţelor/chinurilor prilejuite de dragoste" este foarte clară, sau, mai apropiat de spiritul textului, dacă ideea de „zadarnică/inutilă împotrivire faţă

[1] Multă vreme s-a crezut că aceasta din urmă ar fi fost, de fapt, *Îmblînzirea îndărătnicei*, dar studii recente înclină în favoarea unei piese cunoscută mai tîrziu sub titlul *Totu-i bine cînd sfîrşeşte bine*.

[2] Deci în 1597 sau 1598, deoarece după stilul vechi anul începea în martie.

de sentimentul (firesc) de dragoste" se deduce sau poate fi dedusă din *Zadarnicele chinuri ale dragostei*. Nici titlul englez nu este mai clar. Dimpotrivă, mi se pare mai ascuns (posibil să le fi spus mult mai mult elisabetanilor), pentru că este și conotativ: *lost labour* (și astăzi) înseamnă „trudă/ osteneală zadarnică", iar *a lavour of love*, „muncă făcută bucuros/cu plăcere/ nesilit". În această perspectivă, titlul ar putea să însemne și „chinuri inutile, la care te supui singur" etc., mai ales că ar fi în consonanță și cu versul rostit de Berowne încă la începutul piesei: "O, these are barren tasks, too hard to keep"/ Vai, acestea sînt chinuri sterpe/nerodnice/inutile, prea greu de îndurat/ (I, 1, 47).[1] Pe de altă parte, polisemantismul titlului e însoțit de aliterație și de *'s*, folosit cu două funcții morfologice — o dată ca genitiv și o dată ca formă contrasă din *is (Love's Labour's Lost = the labour of love is lost)*, ambele anticipînd în felul acesta jocurile de cuvinte din comedie, mai numeroase ca în oricare altă piesă shakespeariană (250 e cifra indicată de Ifor Evans). Astfel interpretat, titlul sugerează antinomia fundamentală a unei comedii care a fost scrisă „pentru un auditoriu de curte mai curînd decît pentru unul popular" (F.E. Halliday) și anume antinomia dintre „natură"/ naturalețe și artificiu/artificial/artificialitate, în ultimă instanță tot un aspect al dichotomiei „a fi" — „a părea" (v. și *Studiul introductiv* din vol. I, cap. III, punctul 2.) Colegul meu Virgil Ștefănescu-Drăgănești este de părere că *Love* din titlul piesei ar trebui interpretat ca personificare a dragostei, ca sinonim al lui „Cupidon". Ca în piesa *Cei doi tineri din Verona*, în poemul *Venus și Adonis* (versurile 123, 243, 246 etc.) sau în *Sonetul* 137, cuvîntul *Love* înseamnă „zeul iubirii", dealtfel ca și în piesa de care ne ocupăm, într-o replică a lui Boyet: "Love doth approach disguised,/Armed in arguments"/Cupidon se apropie travestit/,Înarmat cu argumente/(V, 2, 83—84).

„Natura", respectiv natura/firea omenească are o serie de îndatoriri și de drepturi „firești". Întocmai ca și inspiratorul său, Shakespeare, Berowne nu se poate împăca deloc cu asceza: după ce a jurat împreună cu Dumaine și Longaville ca vreme de trei ani să ducă, alături de rege, o viață retrasă de studiu și abstinență, el amintește de alte „prevederi aspre" care, speră el, nu vor fi trecute în „zapis": să nu vadă vreo femeie, să postească o zi pe săptămînă și să mănînce o singură dată pe zi, să doarmă numai trei ceasuri pe noapte... Implicit, prin însuși faptul că și ceilalți semnatari ai documentului socotesc necesar să se lege prin jurămînt, ei își dau seama că vor lupta împotriva firii, sau, cum spune Moulton:

„...era o situație nefirească în ceea ce privește relațiile dintre ei...; în consecință, ei încearcă să-și ascundă abaterile unii față de ceilalți, dar sînt

---

[1] Derek Traversi vorbește despre „chinurile /*labours*/ la care „academicii" se gîndesc să se supună și pe care Berowne le numește "barren tasks"" *(Shakespeare: The Early Comedies*, 1960, Longmans, Green and Co, 1969, p. 27).

demascați. Într-o superbă scenă comică, cei patru sosesc într-un loc retras din parc, unul după altul, ca să poată recita în voie sonetul de dragoste pe care fiecare l-a compus pentru iubita lui, crezînd că este singurul vinovat; și, pe rînd, fiecare se ascunde atunci cînd își vede tovarășul venind în același scop și speră să-l surprindă pe acesta călcîndu-și jurămîntul în timp ce el va rămînea nedescoperit. Ultimul care sosește este surprins astfel de cel de al treilea, cînd, deodată, al doilea sare din ascunziș ca să-i ceară socoteală celui de al treilea, apoi, la rîndul său, primul îl demască pe al doilea. Dar nici nu apucă el bine să se bucure de triumful său asupra celorlalți trei, cînd sosirea unei scrisori interceptate îl coboară și pe el la nivelul celorlalți".[1]

De-a lungul întregii piese plasarea în ridicol prin demascare este osîndirea specifică a „nefirescului", „un fel de justiție poetică pedepsind diferite personaje pe măsura exactă a artificialității și a greșelii lor față de natural"[2]; iar factorii conștienți și activi care traduc în viață „justiția poetică" sînt oamenii normali, „naturali", în primul rînd prințesa franceză și însoțitoarele ei de care se îndrăgostesc asceții:

„Plănuirea unei vieți de celibatari a fost și o violare a naturii în ceea ce privește sexul frumos; așa că urmează o altă nemesis a ridicolului, atunci cînd bărbații își calcă jurămîntul, după ce s-au străduit să-i impună rigorile vizitatoarelor prin mijloace atît de simple cum a fost acela de a nu le da voie să intre în palat.

«*Prințesa:* Nimeni nu este atît de temeinic prins/ Ca omul deștept care s-a prostit.../ *Rosaline:* Sîngele tînăr nu arde atît de năvalnic/Ca indignarea seriozității împotriva ușurătății...»

Celibatarii se pot reabilita numai pătrunzînd în umorul circumstanțelor care s-au întors în contra lor. În scena trădării față de celălalt, după o încercare temerară de a o justifica, ei se supun evidenței, rugîndu-l pe Biron să le furnizeze motive pentru linia de conduită ce și-au impus-o, să-l înșele pe diavol după ce păcatul a fost săvîrșit; iar după ce Biron le ține un logos voit pompos, ei uită de comentarii și încep să curteze franțuzoaicele. Cum însă nu s-au spălat încă de păcatul făptuit împotriva umorului, ei se hotărăsc să-și tăinuiască intențiile îndărătul unei măști sofisticate — o altă convenție a epocii care trebuie țintuită la stîlpul infamiei. Din nefericire, planul lor este întîmplător auzit și comunicat doamnelor, care se hotărăsc să-l dejoace, întorcîndu-le solemn spatele în clipa supremă a complimentelor, iar mai tîrziu, în cursul unei conversații oarecari, schimbîndu-și măștile între ele astfel ca fiecare curtean să-și reverse cuvintele admirative în urechea iubitei altuia. Celibatarii își recapătă întru totul egalitatea cu vizi-

[1] Richard G. Moulton, *Shakespeare as a Dramatic Artist*, 1896, New York, 1966, p. 290.
[2] *Ibid.*

tatoarele numai atunci cînd intră în umorul persecutoarelor și — cea mai grea încercare — își bat și ei joc de spectacolul ratat; după care acțiunea își atinge apogeul într-o cascadă neîntreruptă de focuri de artificii".[1]

În legătură cu dragostea — cuvînt tematic din titlul piesei — nemesis își face lucrarea nu numai prin umor, ci și prin ceea ce l-a generat, prin implacabilitatea și seriozitatea sentimentului, real și firesc pentru oameni în fond sănătoși și, după cum reiese din text destul de clar, instruiți și nu lipsiți de sensibilitate.

Versurile lirice ale îndrăgostiților pot fi artificiale și declamatorii (fiind în concordanță cu prescripțiile retoricii elisabetane în ceea ce privește poemul erotic), dar multe din ele trădează sentimente sincere și puternice și nu sînt mai puțin reușite prin imagini și muzicalitate ca unele sonete ale lui Shakespeare sau chiar ca marile efuziuni din *Romeo și Julieta:* sonetele din actul IV, unele replici ale lui Berowne, condamnarea de către acesta a ipocriziei îndrăgostiților („Acum, iată, ies în față ca să biciuiesc fățărnicia. — IV, 3,148 etc.), felul în care el zugrăvește și preamărește dragostea romantică („Pe lîngă ochii îndrăgostitului, cei ai vulturului sînt orbi" — IV, 3,330 etc.) sau proclamă ochii femeii drept „cărțile, artele, academiile/Care exprimă, cuprind și hrănesc lumea" (IV, 3, 346-347 etc.), pentru a-și încheia lunga replică cu versurile: „caritatea este împlinirea legii;/ Și cine poate despărți dragostea de caritate?" (IV, 3, 360-361)

În sfîrșit, să menționăm opoziția natural-artificial și nemesis-ul realizate prin exprimare.

Chinurile zadarnice ale dragostei este o comedie prin excelență „lingvistică"; lipsită de o intrigă desfășurată epic, ea „e preocupată aproape în întregime de cuvinte"[2], totul pe o canava muzicală.

„Tocmai această însușire muzicală, evidentă atît în construcție cît și în limbaj, îi conferă piesei vivacitatea, coerența și sentimentul de eliberare, dar nu vreau să sugerez prin aceasta că efortul este acela al unei frumuseți pur formale și artificiale. Dacă e să o comparăm cu o operă, aceasta trebuie să fie una din comediile italiene ale lui Mozart, în care perfecțiunea formei se îmbină cu subtilitatea caracterizării și umanitatea sentimentului, cu *Figaro*, sau cu *Cosi fan Tutte*, atîta vreme judecată greșit de cei cărora le-a scăpat înțelegerea ce complinește satira la modă a intrigii și gingășia ce străbate eleganta linie melodică".[3]

---

[1] *Ibid.*, p. 291.
[2] Ifor Evans, *The Language of Shakespeare's Plays*, 1952, Methuen, London, 1966, p. 1.
[3] Richard W. David, în introducerea la *Shakespeare, Love's Labour's Lost*, the Arden Shakespeare, 1951, Methuen, London, 1968, p. XV.

„Ritmul piesei e la fel de formal ca acela al unui menuet".[1]

„Ritmul şi imaginile sonetiştilor intră şi ies din vers dansînd, de parcă ar dori să le reamintească mereu spectatorilor că modalitatea întregului este cea a pseudo-seriozităţii. În actul al IV-lea Nathaniel citeşte un sonet pe care Armado l-a scris pentru Jacquenette, iar mai tîrziu, Longaville citeşte un sonet scris de el însuşi. William Jaggard le-a inclus pe amîndouă în culegerea pe care în 1599 a publicat-o sub titlul „Înflăcăratul pelerin de William Shakespeare."[2]

„E mai curînd o revistă modernă sau o operetă fără muzică decît o piesă."[3]

Pe de altă parte, experimentul metric din piesă este extraordinar de variat (pentametri iambici rimaţi — în proporţie de 61 % —, sonete, versuri albe, versuri frînte, tetrametri, versuri foarte scurte etc.).

În acest cadru lingvistic-muzical are loc exploatarea la maximum a cuvîntului, începînd cu sunetul: vocale, consoane, silabe, rime, asonanţe, aliteraţii. Acestea din urmă (prezente, cum am văzut, şi în titlul piesei) apar şi într-o acumulare vădit parodistică:

"The preyful princess pierc'd and prick'd a pretty pleasing pricet" (IV, 2, 55).

Se discută şi litera scrisă:

"*Moth.* What is a, b, spell'd backward and with the horn on his head?
Holofernes. Ba, pueritia, with a horn added.
Moth. Ba, most silly sheep, with a horn! — You hear his learning.
Holofernes. Quis, quis, thou consonant?
Moth. The last of the five vowels, if You repeat them; or the fifth, if I.
Holofernes. I will repeat them: a, e, I —
Moth. The sheep: the other two concludes it — O,U." (V, 1. 45—53).
/*Moth:* Ce este a, b, scris de-a-ndoaselea şi are coarne pe cap?/*Holofernes:* Ba, pueritia, la care se adaugă alfabetul./*M.:* Baa, prostuţă oaie cu alfabet. Auzi-l ce-a învăţat! / *H.:* Quis, quis? Spune, consoană!/*M.:* Ultimele dintre cele cinci vocale *(u*, pronunţat *iu:*, deci ca şi *ewe* „oaie"), dacă le repeţi dumneata *(You*, de asemenea pronunţat *iu:)* şi a cincea dacă o rostesc eu *(I*, pronunţat *ai*, deci ca şi vocala *i)*./*H.:* Să le repet: a, e, I.../*M.:* Oaia: cu celelalte două se termină — O,U./[4]

---

[1] Mark van Doren, *Shakespeare*, 1939, Doubleday, New York, 1963, p. 45.

[2] F.E. Halliday, *The Poetry of Shakespeare's Plays*, London, 1964, p. 4-5.

[3] H.B. Charlton, *Shakespearian Comedy*, 1938, University Paperback, London, 1969, p. 270.

[4] În *Shakespeare's Use of the Arts of Language*, New York, 1946, p. 211, Sister Miriam Joseph îl citează pe O.J. Campbell, *Satire in Shakespeare* (p. 11), care „arată că acest dialog se bazează pe un dialog dintr-o

Spumos şi inepuizabil, duelul verbal se serveşte de nenumărate figuri de stil ale retoricii timpului: începînd cu calamburul, soraismul, malapropismul enumerarea etc. şi sfîrşind cu diferite forme ale silogismului, inclusiv sofismul. Miriam Joseph atrage atenţia asupra unui exerciţiu hazliu de logică şi retorică (I, 2, - 1129):

„...care seamănă pînă la un punct cu lecţia de gramatică din *Nevestele vesele din Windsor* (IV, 1), deşi e mai subtil şi mai sofisticat. Armado îl laudă pe Moth pentru răspunsurile date, corecte şi prompte. Fără poticneli şi cu repeziciune ei ating subiecte importante: distincţiile dintre cuvinte, demonstraţia, definiţia, argumentul autorităţii. Scurte comentarii punctează desfăşurarea discuţiei: 'Mi-ai răspuns cum trebuie... E adevărat... Nu face decît să afirme contrariul... Un epitet potrivit... Foarte frumoasă figură de stil! Ca să arate că eşti o nulitate.' Piesa nu este numai un fundal pentru noua limbă, ci şi pentru tradiţionalele arte ale logicii şi retoricii."[1]

Dacă la toate acestea adăugăm şi constatarea de ordin stilistic a lui Caroline Spurgeon, ne dăm seama că „duelul verbal" se înscrie organic atît în tema piesei cît şi în lumea de imagini caracteristice:

„...în *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, alături de imaginile din natură şi din lumea animalelor, serie dominantă, după cum se poate constata cu uşurinţă, este cea a războiului şi armelor, subliniindu-se astfel principala preocupare şi principala formă de amuzament a piesei, *războiul civil al minţilor* (II, 1, 225), întregul fiind, după expresia lui Armado, nimic altceva decît un *touché* rapid al spiritului — «snip, snap, încleştaţi în săbii!» Principala temă de profunzime, spulberarea şi risipirea ceţii falsului idealism de către lumina experienţei vieţii reale, este înfăţişată printr-o serie de ciocniri spectaculoase, chiar dacă rîsul „înjunghie", limba e ascuţită ca „tăişul nevăzut al briciului" şi aruncă proiectile în dreapta şi în stînga — concetti avînd aripi.

«Mai iuţi decît săgeţile, gloanţele, vîntul, gîndul şi altele şi mai iuţi», iar cuvintele fiind zugrăvite mereu ca împunsături de spadă, săgeţi, şrapnele sau ca nişte luptători cu lancea la un turnir"[2]

În planul „comunicării lingvistice", spectatorii sînt partizanii naturaleţii, Shakespeare, prinţesa şi însoţitoarele ei — în primul rînd Rosaline, care, atunci cînd Berowne îi spune, „My love to thee is sound. sans crack or flaw"/Dragostea ce ţi-o port e întreagă, fără spărtură sau crăpătură/, îl pre-

---

lucrare a pedagogului spaniol Juan Luis Vives, *Linguae Latinae exercitatio*, menită să-i înveţe pe copii cele cinci vocale, toate incluse în cuvîntul spaniol *oveia* (oaie)".

[1] *Ibid.*, p. 176.

[2] Caroline Spurgeon, *Shakespeare's Imagery and What It Tells Us*, 1935, Cambridge, 1965, p. 271.

vine împotriva galicismelor: "Sans *sans*, I pray You" (V, 2, 415-416) /Fără „sans", te rog), apoi Moth, Costard (cel care „stîlceşte limba reginei"), Jacquenette şi chiar Dull (în comparaţie cu Armado şi Holofernes); iar atacate sînt vorbirea preţioasă, afectările de tot felul, „academismul", pseudo-eruditia. Celibatarii se exprimă eufuistic. Pedantul Holofernes pare a fi o caricatură a lui John Florio (1555?—1625), filolog italian stabilit la Londra la sfîrşitul secolului al XVI-lea, ridicol prin pretenţiile sale de erudit, avînd păreri lingvistice extravagante şi folosind un limbaj fantezist în scrierile sale (de exemplu în traducerea în limba engleză a *Eseurilor* lui Montaigne, 1603). Don Adriano de Armado e un gongorist pe care Alexandru Olaru îl caracterizează ca oligofrenic:

„Un tip de debil mintal, remarcabil prin comportamentul său caraghios, prin vorbirea să preţioasă, prin infatuarea sa caracterizantă.... Regele îl descrie ca un fiu al fanteziei, un fanfaron şi confabulator, bombastic în exprimare... La această descriere Berowne adaugă că Armado 'e omul modei, al vorbei noi şi şui', identificînd oarecum moda cu prostia. Simţul critic, atribut al inteligenţei, îi lipseşte total lui Armado"[1].

Preotul, Sir Nathaniel, face paradă de citate.

Chiar dacă personajele din piesă nu sînt „atrăgătoare" (cum se exprimă Henri Fluchère), curtenilor le lipseşte personalitatea (H.B. Charlton) etc., individualizările sînt făcute cu grijă, întotdeauna prin raportare la tematică (fireşti, nefireşti), la inteligenţă şi chiar la actorie şi receptare a teatrului (actorii proşti şi spectatorii nedisciplinaţi, v. piesa-în-piesă a celor „nouă eroi" de la sfîrşitul actului V). Pe de altă parte, multe personaje evoluează, şi încă spre bine, spre „naturaleţe", de pildă personajul cel mai complex, Berowne, care se leapădă de „sentenţele de tafta" etc. (V. 2, 403 şi urm.) sau „cei doi cărturari" care compun... în versuri de baladă populară un dialog între iarnă şi vară.

Privită în ansamblu, dacă vreme îndelungată comedia a fost socotită o lucrare slabă, ea se bucură astăzi de preţuire:

„Excesul de voie bună şi inventivitate îşi are farmecul lui. Este limpede că Shakespeare s-a amuzat teribil scriind piesa, iar încîntarea, avîntul, descoperirea vivacităţii propriului său geniu, îi entuziasmează şi pe spectatori".[2]

L. Leviţchi

---

[1] Alexandru Olaru, *Shakespeare şi psihiatria dramatică*, Craiova, 1976, p. 233.
[2] Richard W. David, *Op. cit.*, p. XIII.

NOTE

1 Dintr-o serie de fapte istorice, care apar în piesă, rezultă că Regele Ferdinand este de fapt Regele Henric al Navarrei, care în 1589 devine şi rege al Franţei. Shakespeare însă, îl prezintă ca fiu al regelui Carol şi îi inventează o fiică pentru a evita proteste din partea Curţii franceze.

2 Numele de *Academie* a fost folosit prima oară pentru a desemna şcoala filosofului antic Platon (427—347 î.e.n.), al cărui loc de întîlnire cu discipolii săi era grădina lui Academos aflată lîngă Atena.
Academia lui Platon a continuat să existe ca un grup de filosofi răspîndind filosofia lui Platon pînă în secolul I î.e.n.
În timpul Renaşterii, familia Medici a adoptat termenul de „Academie" pentru cercul de poeţi şi savanţi care se adunaseră la Florenţa, sub patronajul lor. Denumirea a devenit apoi denumirea tuturor cercurilor asemănătoare de pe lîngă curţile regale şi princiare europene în cadrul cărora se dezbăteau probleme privitoare la filosofie şi artă. Existenţa unei asemenea academii la curtea regelui Navarei este atestată istoric în vremea lui Shakespeare.

3 Ideea că îmbuibarea îngraşă corpul dar slăbeşte raţiunea este preluată din Platon. După Shakespeare, expresia a devenit proverbială în Anglia.

4 Provincie istorică din sud-vestul Franţei, cuprinsă între munţii Pirinei, Oceanul Atlantic şi Masivul Central şi avînd ca oraşe importante Bordeaux şi Toulouse.

5 Aluzie ironică la „magnifica" armadă a Spaniei care nu a putut ataca Anglia în 1588 şi a fost distrusă de furtună. Epitetul de mai sus apare cu acelaşi sens ironic şi în piesele dramaturgilor Greene şi Marlowe, contemporani cu Shakespeare.

6 Formulă rostită cînd adevărul urma să fie dovedit prin „duel judiciar". Adversarii erau obligaţi să se lupte în public în prezenţa judecătorilor, învinsul fiind socotit cel vinovat.

7 Titlul de viceregent este o aluzie ironică la Filip al II-lea al Spaniei, care se intitula viceregent al Indiilor și cu care Anglia era în conflict, în acea vreme.

8 Aluzie la practica acelei vremi de a face din grădini adevărate labirinturi.

9 Aluzie la calul dresat al unui englez numit Banks, foarte des pomenit în literatura din vremea lui Shakespeare și din prima jumătate a secolului al XVII-lea. Calul executa o serie de acțiuni considerate cu adevărat miraculoase, printre care și indicarea, la poruncă, a diferite numere prin bătăi de copită. În primii ani ai secolului al XVII-lea, plecînd cu calul său prin Europa pentru a da spectacole la bîlciuri, a fost acuzat de vrăjitorie — nu s-a putut stabili nici unde, nici cînd — și ars pe rug împreună cu calul.

10 Aluzie la reverențele franțuzești, care în acea vreme se făceau într-un nou mod, foarte complicat, și erau imitate și în Anglia.

11 Semizeu; fiul lui Zeus și al reginei Alcmena (v. nota 40 la *Îmblînzirea îndărătnicei*).

12 Erou biblic de o forță supraomenească, a cărui putere rezida în părul lung pe care îl purta. Fiind odată închis de filistini, dușmanii săi, în una din cetățile lor, a scos porțile din țîțîni și a plecat cu ele pe umeri. A putut fi prins și închis de filistini numai după ce Dalila, care era filistină și de care se îndrăgostise, i-a tăiat părul. O piesă numită *Samson* se juca la Londra în vremea lui Shakespeare.

13 Aluzia se referă la o baladă populară foarte răspîndită în acea vreme. Regele Cophetua este un rege legendar din Africa. El tratase femeile cu totală indiferență pînă cînd a întîlnit o cerșetoare de care s-a îndrăgostit și a făcut-o regina sa. Legenda apare în culegerea de balade populare publicată în 1765 de Thomas Percy.

14 Rege al Israelului în secolul al X-lea î.e.n., intrat în legendă pentru extraordinara lui înțelepciune. Legenda biblică spune totodată, că s-a îndrăgostit de multe femei care i-au influențat ideile religioase.

15 Provocarea la duel putea avea loc atunci cînd cineva era acuzat de o crimă care se pedepsea cu moartea; sau cînd onoarea cuiva era atinsă, aceasta fiind socotită „mai de preț decît viața".

16 Figură de scrimă, constînd dintr-o împunsătură de spadă aplicată concomitent cu o mișcare de înaintare și fandare pe piciorul drept. Prin „duello" se înțelegea duelarea în strictă conformitate cu regulile codului duelului.

17 În anii 1579 și 1586 au avut loc realmente negocieri între Curtea Franței și a Navarrei, privitor la Aquitania.

18 Shakespeare se referă, în cazul de față, la Carol al VIII-lea sau Carol al IX-lea. În fapt, în timpul negocierilor despre care e vorba în aceas-

tă scenă, în Franța domnea Henric al III-lea, care era fiul lui Henric al II-lea și fratele lui Carol al IX-lea.

19 În cazul asalturilor de floretă, în scrimă, cînd cel atacat nu era atins, striga, în limba franceză, *non point*. Expresia, preluată în limba engleză și modificată ca *no point* ajunsese să însemne, în epoca lui Shakespeare, „deloc", „nicidecum".

20 Ca o variație stilistică, în ultima parte a acestei scene, Shakespeare folosește versuri rimate, deși neregulate în ceea ce privește lungimea lor. Personajul Boyet folosește însă aproape exclusiv pentametrul iambic rimat, care creează, însă, uneori, dificultăți în păstrarea lui în traducerea românească. (Vezi și nota 24 la *Comedia erorilor)*.

21 Conform obiceiului vremii, se purtau inele pe care se fixau chipurile sculptate în agată ale unor persoane dragi; uneori se gravau pe inele și devize.

22 „Caii de bîlci" din acea vreme erau niște păpuși confecționate din țesături groase, colorate, imitînd un cap și un trup de cal, pe care le îmbrăca un om. Acești cai numiți în engleză „hobby-horse" se vedeau la bîlciuri, la spectacolele populare cu ocazia zilei de întîi mai și la diferite alte serbări. În vremea lui Shakespeare, din cauza puritanilor care dezaprobau asemenea practici, obiceiul aproape dispăruse. Totuși el se păstrează încă și azi în Cornwall, în sud-vestul Angliei.

23 „Nicidecum" (lat.) Era un lucru obișnuit în acea vreme, pentru un paj, să cunoască limba latină. Moth mai folosește o expresie latină și în Act V, sc. 1.

24 Termen francez pentru versul cu care se încheie o baladă, pentru a exprima un omagiu la adresa cuiva. Bineînțeles, Costard nu cunoaște cuvîntul.

25 Numit și „atotvăzătorul" din cauza celor 100 de ochi pe care îi avea. Fusese desemnat de Hera (Junona) să o păzească pe Io, de care era îndrăgostit Zeus (Jupiter), și pe care acesta o transformase într-o juncă spre a o feri de Hera. Trimis de Zeus, Hermes (Mercur) l-a adormit pe Argus, cîntîndu-i din flaut, după care i-a tăiat capul. Hera i-a mutat atunci ochii pe penele păunului (*Metamorfozele* lui Ovidiu, I, 770—900).

26 Aluzie la Henric de Navarra, care din strălucit luptător pentru cauza protestantismului s-a lăsat cumpărat, prin trecerea sa la catolicism, în schimbul recunoașterii sale ca rege al Franței. Regina Elisabeta calificase fapta lui Henric drept „odioasă".

27 O nouă referire la balada Regelui Cophetua și Cerșetoarea menționată numai în mod vag în Act I, sc. 2. (v. nota 13).

28 „Am venit, am văzut şi am învins." Des-citatul mesaj al lui Caesar către amicul său Anicius din Roma, prin care-i comunica strălucita şi rapida sa victorie de la Zela (47 î.e.n.) asupra lui Pharnaces, regele Pontului, ţară în nord-estul Asiei Mici, pe coasta Mării Negre. Citatul începuse să devină popular în Anglia, după traducerea *Vieţilor Paralele* a lui Plutarh, efectuată de Thomas North din limba franceză, în 1579. Shakespeare ridiculizează, cu această ocazie, incultura lui Don Armado, care considera adverbul latin *videlicet* (= anume, cu alte cuvinte) o prescurtare a celebrului citat.

29 Prima din cele douăsprezece munci impuse lui Hercule a fost uciderea leului care teroriza valea Nemeea, din Argolida (în nord-estul Peloponezului, în Grecia antică).

30 În dialogurile care urmează, Shakespeare foloseşte versul stichomitic, constînd dintr-un vers rostit de un personaj şi un alt vers rostit de un al doilea personaj, care rimează cu primul şi care, în drama engleză, produce un efect comic, de ordin stilistic. Shakespeare foloseşte versuri rimate şi stichomitice şi mai departe în această piesă. (Vezi, în acest sens, şi nota 24 la *Comedia erorilor.)*

31 Monarcho fusese un pesonaj real, stăpînit de idei fixe, care trăise la curtea Reginei Elisabeta, înainte de venirea lui Shakespeare la Londra. Italian, originar din Bergamo, îşi luase numele de Monarcho (= Monarhul), proclamîndu-se adevăratul „împărat al lumii", succesor al lui Carol Cvintul şi declarîndu-l pe regele Filip al II-lea al Spaniei ca fiind numai viceregele său în Spania. Odată a purtat o discuţie extrem de violentă, în contradictoriu, în catedrala Sf. Paul, cu doi spanioli din suita ambasadorului Spaniei în Anglia, pe tema drepturilor sale. Comportarea sa extravagantă şi proclamarea pretenţiilor sale provocau hazul întregii curţi, unul din motivele pentru care i se acordase ospitalitatea Elisabetei, în afară de acela de a-l enerva pe Filip al II-lea.

32 Regele Pepin, denumit cel Scurt, fondatorul dinastiei carolingienilor, rege al Franţei între 751—768, în urma detronării merovingienilor. Este menţionat aici ca reprezentînd vremuri foarte vechi.

33 Regina Guinevra (Guinevere), soţia regelui Arthur din ciclul legendelor Mesei Rotunde (ar fi trăit în secolul al V-lea sau al VI-lea). Guinevere şi cavalerul Lancelot sînt eroii unei tragice poveşti de dragoste. Boyet se referă la ea ca depăşind în vechime epoca lui Pepin.

34 Nathaniel era un nume biblic foarte răspîndit printre puritani, de unde concluzia că personajul reprezenta lumea puritană, pe care o ridiculizează Shakespeare în persoana pastorului susnumit. Titlul de „Sir" cu care i se adresează cei ce-i vorbesc nu are sensul de „cavaler", fiind modul obişnuit de a se adresa unui preot.

35 Numele de Holofernes este, după toate probabilitățile, împrumutat din romanul lui Rabelais, *Gargantua* (1534), în care acesta are ca profesor de latină pe un mare doctor în filosofie, sofist, numit Maestrul Thubal Holoferne. Ca latinist, Holofernes folosește, permanent, un mare număr de latinisme pentru a-și arăta erudiția.

36 O varietate de mere foarte populare în acea vreme în Anglia, descrisă ca avînd coaja albă, conținînd multă zeamă, cu un gust foarte plăcut, puțin acid și în același timp ușor amărui. Este menționat în literatura timpului ca fruct principal vîndut de vînzători ambulanți irlandezi.

37 „Nu cred" (lat.).

38 Cuvinte latinești: *in via* — „pe cale"; *facere* — „a face", „a da o replică"; *ostentare* — „a arăta".

39 *Bis coctus* (lat.) — „coaptă de două ori".

40 *Omne bene* (lat.) — „totul merge bine".

41 Personaj biblic, primul fiu al lui Adam, care l-a ucis pe fratele său Abel, cel de-al doilea fiu.

42 Un alt nume dat zeiței Diana, întîlnit în traducerea în versuri în limba engleză a *Metamorfozelor* lui Ovidiu, publicată de Arthur Golding în 1565.

43 Inițial, Phoebe era considerată fiica lui Uranus și a Gaeaei și mama Latonei, care la rîndul său a fost mama lui Apollo și a Dianei. Cu timpul a fost identificată însă cu Diana (la greci, Artemis).

44 *Perge* — (lat.) — „continuă".

45 *Pia mater*, membrana a treia care învelește direct creierul.

46 „Pe Hercule!" „Pe cinstea mea!" (lat.)

47 „Un om înțelept spune mult în puține cuvinte" (lat.) Proverbul apare în poemul didactic *Proverbele lui Alfred*, datînd din secolul al XIII-lea, atribuite, conform legendei, regelui Alfred, care a domnit între 871—901.

48 „Adică" (lat.).

49 Citatul este începutul primei ecloge a poetului italian Battista Spagnuoli, din Mantua (supranumit Mantuanus), care a scris o serie de poeme pastorale spre sfîrșitul secolului al XV-lea. În primele ediții ale piesei de față, citatul este greșit redat, ceea ce îi face sensul confuz. Nu era, însă, vorba de o greșeală a lui Shakespeare, eclogele lui Spagnuoli fiind binecunoscute în Anglia, în acea vreme. Pentru a arăta cultura superficială a „eruditului" Holofernes, Shakespeare îl prezintă ca făcînd deseori atît greșeli de limbă, cît și confuzii ca, de exemplu, cînd exclamă mai departe „Bătrîne mantovan!", crezînd că ceea ce încercase să citeze din Mantuanus aparține poetului

antic Virgiliu, care era originar tot din Mantua; de asemenea, cînd citează, tot greşit, şi din poetul italian Florio. (v. nota următoare).

50 Pretenţiile lui Holofernes în ceea ce priveşte cunoştinţele sale din domeniul limbii italiene sînt la fel de aproximative. Corect, citatul ar trebui să sune:

Venetia, Venetia,
Chi non ti vede non ti pretia

„Cine nu te vede, nu te preţuieşte", fiind luat din volumul de poezii *A doua rodire* al poetului italian Florio, tradus în limba engleză în 1578. Versurile apar şi în manualul de limbă italiană al lui Florio, care a fost publicat în 1591, la Londra.

51 Holofernes pretinde că are şi cunoştinţe muzicale şi încearcă să fredoneze gama muzicală, dar încurcă ordinea notelor şi nu-şi mai aminteşte şi nota a 7-a.

52 Încercînd să citeze şi din poetul latin Horaţiu (65—8 î.e.n.), contemporanul lui Virgiliu (70—19 î.e.n.), nu reuşeşte să-şi amintească nimic.

53 „Citeşte, domnule" (lat.).

54 Sonetul a fost publicat de William Goggard, în 1599, fără consimţămîntul lui Shakespeare, în colecţia de poezii „*The Passionate Pilgrim* (Pelerinul îndrăgostit), împreună cu alte 14 sonete, cîteva sonete pentru muzică şi alte poezii de alţi autori.

55 „Lipseşte" (lat.).

56 Publius Ovidius Naso (43 î.e.n.—17 (sau) 18 e.n.), autorul *Metamorfozelor*, *Artei de a iubi*, *Triste*-lor etc., exilat de împăratul Octavian August la Tomis (Constanţa), unde a murit.

57 „A imita" (lat.).

58 Jaquenetta spusese numai cu cîteva minute mai înainte că scrisoarea i-a fost trimisă de don Armado. Ea însă primise o scrisoare şi din partea lui Berowne pentru Rosaline şi, probabil, sub impresia acestui fapt, încurcă nu numai scrisorile dar şi numele expeditorilor.

59 „Bun venit" (it.).

60 „Fără vorbă." Holofernes trece acum iarăşi la limba latină.

61 Cuprins de o furie egală cu nebunia, cînd grecii i-au atribuit lui Ulise armele lui Ahile, după moartea acestuia, în loc să i le dea lui, deşi el salvase trupul lui Ahile de troieni, Aiax a ucis o turmă de oi, pe care o luase drept grecii care îl nedreptăţiseră. Mai tîrziu, cînd şi-a dat seama de nebunia lui, s-a sinucis.

62 Regele, îndrăgostit de prinţesă, compune şi el un sonet, care aminteşte de sonetul shakespearian nr. 33.

63 Vinovaţii de sperjur purtau pe cap o hîrtie pe care era scris cuvîntul „sperjur". Din cuvintele lui Berowne rezultă că Longaville ar avea

o hîrtie conţinînd sonetul pe care l-a scris, înfipt în banda de la pălărie.

64 Înălţimea de lîngă Turnul Londrei unde se aflau spînzurătorile. Cum acestea erau în număr de trei, Berowne observă că şi prietenii sperjuri erau tot trei la număr.

65 Şi sonetul care urmează a fost publicat în culegerea *Pelerinul îndrăgostit* (v. nota 54.)

66 Şi acest poem pastoral este inclus (în afară de versurile 15—16) în *Pelerinul îndrăgostit.*

67 Numele grecesc al Junonei, după cum Zeus este acela al lui Jupiter.

68 Regele Pylos-ului, cel mai în vîrstă şi cel mai înţelept, alături de Ulise, dintre eroii greci care au luat parte la asediul Troiei.

69 Filosoful Timon din Atena (cca 320—cca 230 î.e.n.), devenit mizantrop din cauza nenorocirilor care s-au abătut asupra sa.

70 Pentru termenul „academie", v. nota 2.

71 Aluzie la Prometeu, titanul care a furat focul din Olimp, lăcaşul zeilor celor mari, şi l-a dat oamenilor; fapt pentru care a fost pedepsit de Zeus să fie legat în lanţuri pe muntele Caucaz, unde, zilnic, un vultur îi sfîşia ficatul. A fost salvat de Hercule.

72 Bachus (la greci Dionysos), originar din Tracia, zeul vinului.

73 V. nota 40 la *Îmblînzirea îndărătnicei.*

74 Recurgerea la cuvîntul francez *allons* (să mergem) reflectă tendinţa timpului de a apela adeseori la franţuzisme; practică întîlnită şi în multe din piesele lui Shakespeare.

75 Un nou citat latin, pe care îl redă greşit Holofernes. Dictonul corect este: *Satis est quod sufficit* („ceea ce este destul, este de ajuns").

76 „Trecută" (lat.).

77 „Îl cunosc tot atît de bine cum te cunosc şi pe tine" (lat.) (Holofernes foloseşte însă perfectul *novi* — l-am cunoscut — în loc de prezentul *nosco.*

78 „Se pronunţă" (lat.).

79 „Nu înţelegi, domnule?" (lat.).

80 „Slavă Domnului, înţeleg bine" (lat).

81 Priscian este autorul unei gramatici latine scrise în jurul anului 525. Abaterile de la regulile gramaticale au dus la dictonul *diminuis Prisciani caput* (= spargi capul lui Priscian) cu sensul de „Latina dumitale e stricată".

82 „Vezi cine vine?" (lat.)

83 „Văd şi mă bucur" (lat.)

84 „Pentru ce?" (lat.)

85 Cuvîntul *honorificabilitudinitatibus* apare în diferite scrieri şi dicţionare din timpul evului mediu şi Renaşterii, atît în Anglia cît şi în alte ţări

din Europa apuseană, ca fiind un cuvînt derivat din latinul „honorifica“ şi avînd sensul de „conferind onorabilitate“. Era adeseori menţionat ca fiind cel mai lung cuvînt din limba latină folosită în acea vreme.

86 *Pueritia* — „copilandre“ (lat.)

87 „Ce?“, „care?“ (lat.)

88 „Atins“ (fr.). Expresie folosită în asalturile de scrimă, cînd adversarul este atins.

89 „De jur împrejur“, „pretutindeni“ (lat).

90 Expresia latină corectă este *ad unguem*, pînă în vîrful unghiilor, adică perfect, complet; *adumbrem* este un cuvînt inventat şi lipsit de sens.

91 Aluzie, probabil, la „Colegiul din vîrful muntelui“ din Paris, ridiculizat de umanistul Erasmus din Rotterdam.

92 „Munte“, „colină“ (lat.).

93 „Fără îndoială“ lat.).

94 „Adică“ (lat.).

95 „Mustaţă“ (sp.).

96 Spectacol foarte popular prezentat cu prilejul multor serbări atît la curte cît şi în oraşe, spre sfîrşitul evului mediu şi în timpul Renaşterii. În mod obişnuit, trei dintre eroi (oameni de merit) erau personaje biblice, trei din antichitatea clasică şi trei din legendele medievale, fără a fi însă absolut toţi întotdeauna aceiaşi. Cei mai obişnuiţi erau Joshua, David şi Iuda Macabeul; Hector, Alexandru cel Mare, şi Iuliu Cezar; şi Regele Arthur, Carol cel Mare şi cavalerul Guy de Warwick (înlocuit uneori de Godefroi de Bouillon, conducătorul primei cruciade). Shakespeare introduce printre aceşti eroi pe Hercule, pe Pompei şi pe Aiax, fără a se şti pe cine intenţiona să elimine, deoarece în parada eroilor din actul V, sc. 2 nu apar decît cinci personaje, întrucît spectacolul se întrerupe brusc.

97 Urmaşul lui Moise la conducerea poporului israelit.

98 Conducător militar al iudeilor între 166—160 î.e.n.

99 General roman şi om de stat (196—48 î.e.n.). Aliatul, apoi adversarul lui Iuliu Cezar, de care a fost învins în luptă de la Pharsala.

100 Aluzie la faptul că Hercule sugrumase, curînd după naşterea sa, pe cei doi şerpi pe care îi trimisese Junona să-l omoare.

101 Exclamaţie latinească de încurajare: „Înainte!“

102 Abel Lefranc consideră că în acest sfîrşit tragic se poate găsi ideea tragediei Ofeliei din Hamlet (*A la découverte de Shakespeare*, Paris, 1945).

103 Sf. Denis, apostol al galilor, apoi devenit sfîntul protector al Franţei; mort aproximativ în anul 280, a fost primul episcop al Parisului.

104 Costumarea unor lorzi ca ruși este menționată pentru prima oară în Anglia, în descrierea unui ospăț la curtea regelui Henric al VIII-lea, tatăl reginei Elisabeta.

105 Prenumele *Dick* era deseori folosit într-un sens derogativ, însemnînd un individ, un tip oarecare.

106 „După cum e norocul războiului" (it.). Expresia e folosită aici ca un exemplu de întrebuințare forțată a unei expresii nepotrivite contextului, dar care caută să impresioneze, ca fiind o dovadă de cultură a vorbitorului.

107 Hector, primul fiu al regelui Priam, și conducătorul oștilor troiene în războiul grecilor contra Troiei; cel mai mare erou al troienilor, ucis de Ahile, care la rîndul său a fost ucis de Paris cu o săgeată otrăvită. În toate legendele și povestirile privitoare la războiul Troiei, eroul ideal este Hector, nu Ahile, fiindcă Hector este un muritor obișnuit, nu un semizeu ca Ahile, și este totodată un soț și tată devotat familiei și iubit și respectat de întregul popor troian.

108 Cîinele cu trei capete care păzea intrarea în Infern. A fost scos cu forța din Infern de către Hercule și arătat regelui Eurystheus, după care a fost dus înapoi.

109 Corect *canis* (cîine). Un alt exemplu de cultură superficială a lui Holofernes. *Canus*, înseamnă în latinește „bătrîn".

110 „Mînă" (lat.).

111 „Fiindcă" (lat.).

112 „Prin urmare" (lat.).

113 Aluzie la faptul că Iuda l-a sărutat pe Isus Hristos cînd au venit soldații romani să-l prindă, pentru a-l identifica, așa cum conveniseră, în prealabil.

114 Deși Holofernes precizează că el personifică pe Iuda Macabeul și nu pe Iuda Iscarioteanul, care l-a vîndut pe Isus Hristos, atît Dumaine cît și Boyet și Berowne persistă în confuzia în legătură cu cei doi Iuda, întrucît numai Iuda Iscarioteanul s-a spînzurat, mustrat de conștiință.

115 Inelele avînd pe ele un cap de mort și cuvintele *Memento mori*! („Amintește-ți că vei muri") erau foarte populare în acea vreme.

116 „Armipotentul" era unul din titlurile acordate lui Marte, zeul războiului, care îi ajuta pe troieni împotriva grecilor, pe care îi ajuta Minerva (Atena).

117 Aluzie la faptul că Hector era foarte iute la fugă. În lupta cu Ahile, a înconjurat Troia de șapte ori, alergînd necontenit, fiind urmărit de Ahile (cel-iute-de-picior), înainte de a se opri și a se lupta cu acesta.

118 General cartaginez (247—183 î.e.n.) învingător al romanilor la Cannae și Trasimeno, în cel de-al doilea război punic, dar a fost în cele din urmă învins de Scipio Africanul la Zama.

119 Ate, zeița vrajbei și răzbunării oarbe.

120 „Jack and Jill", denumire convențională pentru „un băiat și o fată" „un tînăr și o tînără" reprezentind tipul general al oamenilor comuni, în relații de amiciție sau tandrețe.

121 *Hiems* (lat.) — „iarnă; *ver* (lat.) — „vară".

122 *Dick*, *Tom*, denumiri convenționale pentru țăranii simpli, așa cum, mai departe, *Joan* personifică țărăncile.

123 Zeul comerțului, hoției, elocinței și științei, totodată și curierul zeilor.

124 Apollo, zeul luminii, muzicii și poeziei; fratele Dianei.

V. Ștefănescu-Drăgănești

SUMAR

Lector : DENISA COMĂNESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

*

Bun de tipar : 11.10.1983
Coli tipar : 28

*

Comanda nr. 30207
Tiparul executat la
Combinatul poligrafic Casa Scînteii

SHAKESPEARE

TITUS ANDRONICUS • COMEDIA ERORILOR • ÎMBLÎNZIREA SCORPIEI • CEI DOI TINERI DIN VERONA • ZADARNICELE CHINURI ALE DRAGOSTEI

Shakespeare ! adesea te gîndesc cu jale,
Prieten blînd al sufletului meu ;
Isvorul plin al cînturilor tale
Îmi sare-n gînd şi le repet mereu.
Atît de crud eşti tu, ş-atît de moale,
Furtună-i azi şi linu-i glasul tău ;
Ca Dumnezeu te-arăţi în mii de feţe
Şi-nveţi ce-un ev nu poate să te-nveţe.

MIHAI EMINESCU, **Cărţile**